BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
30 A
33
879.
M

M. TVLLI CICERONI

Sententiæ inſignio

ET PIA APOPHTHEG-
ta ex ducentis veteribus Orator
Philoſophis, & Poetis, tam Græcis
quàm Latinis, (quorum nomina ſe-
quens pagella indicabit) ad bene bea-
teq; viuendum diligentiſsimè ſelecta

*In hac poſtrema editione nuper addita ſunt Demoſthe-
nis Oratoris Græci ſententiæ, ex Græco in
Latinum conuerſa.*

Ex Bartholomæi Magij, & Borgarutij caſti-
gationibus.

TIIS, A

cuilacquam.

tentiolas ad longè meliorem redegit formam. Verùm, quia id diligentiæ haud erat ſatis, niſi inter excudend quiſpiam præfuiſſet typis, alijsq; irrepturis erroribus, ne irreperent, obuiam eſſet; ſuſcepi ipſe id muneris, & pro uirili mea, ab omni errorum labe intactum opus præſeruaui. Quod, ſi citra omnem ſimultatem, qui huiuſmodi libellum legerint, ádiudicarint, nos à uero alienos non eſſe, omnibus facile patebit. Iccirco finem ſcribendi faciam. Valete. Venetijs, Decimo Kalendas Iunij. M. D. LXV.

42 30 A 33

NOMINA AVCTORVM, A QVIBVS SENTENTIÆ EXCERPTÆ ſunt.

A

Academici 356. & 357
Accius 209. nu. 78
Aeſchines 206. nu 68
Alcmæo 406
Alexander 208. nu. 75
Anacharſis 415
Anaxagoras 199. num. 37. & fol. 417.
Anaxarchus 418
Anaximenes 419
Anaximander 418
Annibal 207. nu. 70
Annicerius 415
Antigenidas 211. 90
Antimachus 210. 89
Antiochus 404
Antipater 419
Antipater Cyrenaicus 201. nu. 50
Antiſtenes 419
Apollo Pythius 197. nu. 27
Arceſilas 390
Archytas Tarentinus 206. nume. 66. & fol. 420
Archymedes 420
Ariſtippus 422
Ariſtonæi 423
Ariſtoteles 385
Ariſtoxenus 421

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EMANUELE ROMA

Aſclepiades 202.nume. 51

B

Bias 205.nu.63.& pag.425

C

Caeciſ[illegible]us 209.nu.81
Caius Lælius 214.nu.106
Caius Lucilius 215.nu.111
Caius Pontius Samnis 214.nu.107
Calipho 425
Callicratides 209.76
Carneades 400
Cato Cenſorius 212.nu 99
Catulus 215.nu.112
Chryſippus 391
Cleantes 405
Clitomachus 426
Crantor 391
Cratippus 427
Critolaus 428
Curius 203.nu.56
Cyreneus 415
Cyrenaicus 415
Cyreneus Theodorus 200.nu.43
Cyrus maior 207.nu.72
Cyrus minor 208.nu.73

D

Darius 203.nu.58
Democritus 412
Demoſthenes 202.nu 52
Diagoras 198.nu.30.& pag.429
Dicearchus 429
Dinomachus 429
Diodorus 430
Diogenes 198.nu.35.& pag.407

Diogenes Apolloniates 430
Diogenes cynicus 431
Dion Heracleotes 431
Dionyſius 203.nu.60

E

Empedocles 431
Ennius 216.nu.116
Epicarmus 200.nu.42.& pag.432
Epicurei 366
Eudoxus 408
Euripides 209.nu.82

F

Fabius Maximus 212.nu.98

H

Hecato 408
Hector Neuianus 209.nu.77
Heraclides 432
Heraclitus 432
Herillus 433
Heſiodus 210.nu.85
Hieronymus 433
Homerus 210.87

I

Iſocrates 205.64

L

Lacedamonius 208 74
Lacena 200.41
Lacedemonius 199.nu 40
Leonidas 199.nu.39
Leontinus Gorgias 201.48

M

M.Cicero fol.3.& fol. 218.nu.125. *& ſequen. & fol.*212.*& fol.*222.
Marcus Craſſus orator 214.108

Marcus Craſſus diues 215.nu.114
Marcus Antonius 211.nu.91
Metrodorus 433

P

Panætius 408
Parmenides 433
Pericles 202.nu.54
Peripatetici 356.& 378
Perſeus 434
Philippus Macedo ad filium 207.nu.69
Philo 403
Pittacus 434
Piſiſtratus 435
Plato 194.nu.7.pag.381
Polemo 390
Poſsidonius 435
Protagoras 436
Ptolemæus 203.59
Pyrrho 436
Pythagoras 205.& pag.375.nu.62

S

Scæuola 216.nu.115
Scipio Aphricanus 211.nu.92
Scipio minor 213.nu.102
Scipio Naſica 214.nu.105
Silenus 207.nu.71
Siculus 216 nu.114
Socrates 195.nu.15.& pag.378
Solon 437
Solon 198.nu.31
Sophocles 201.nu.49
Speuſippus 389
Statius Cæcilius 210.nu.88
Stilpho 437

Stoici

Stoici	360
Strato	438
Symonides	197.*nu*.29.*&* *pag* 436

T

Telamon	201.*nu*.46
Terentius	217.*nu*.123
Teuce	209.*nu*.79
Thales Mileſius	197.*nu*.28.*&* *pag*.438
Themiſtocles	*fol*.193.*nu*.1
Theophraſtus	201.*nu*.47.*&* *fol*.396
Theramenes	200.*nu*.45
Theſeus	217.*nu*.124
Timotheus Athenienſis	203.*nu*.57

X

Xenocrates	202.*nu*.55.*&* *pag*.390
Xenophanes	439
Xenophon	410

Z

Zeno	205.*nu*.65.*&* *pag*.371
Zeno epicureus	439

FINIS.

Sententiæ Ciceronis a pag. 1 usq. 191
Apophthegmata diversorum relata a Cicerone a pag. 193
Parabolæ et similia Ciceronis usq. 213
a pag. 221 usq. 234
Piæ sententiæ Ciceronis a pag. 237 usq. 247
Sententiæ notabiles ex diversis poet. a 248 usq. 280
Terentiæ sententiæ illustres a 280 usq. 297
Appendix sententiarum ex diversis Autor citatis a pag. 298 usq. 352
Doctrinæ Philosophiæ ex Cic. a 355 usq. 438
Sententiæ insignes ex solo Demosthene a pag. 441 usq. 504

INDEX RERVM AC VERBORVM operis ſequentis.

ABſolutum nihil 18.nu.11
Abſtinentia 202.nu.54
Accuſator 175.nu.158
Acquiſitio 453.nu.8
Actionis principium 498
Adminiſtratio 228.nu. 47.& ſeq.& 390
Adoleſcẽtia 162.nu.129. & pag.196. Adde Iuuentus.
Adoleſcentis natura 288
Adoleſcentum libido 233.nu.87
Adoleſcens moriens 233.nu.86
Adoleſcentis ſalus 285
Adoleſcens ſenum præceptis gaudet 233.nu.85
Adoleſcens ſenilis 233.nu.84
Adoleſcens bonæ indolis 233.nu.85
Adulator 279
Adulatio 94.nu.62.234.num.95.& pag. 360.68
Aduerſa 178.160
Aduocatus 292
Aedificij deſtructio 233.nu.83
Aegritudo 277.& pag.395.& 416
Aegritudinis leuatio 365 371.& ſeq.
Aegritudinem adimere 286
Aegrotus 217.nume.121.& pag.224.num.19.

Aemulatio	277
Aequalitas	317.nu.21
Aer	363
Aetas	233.nu.88
Aetas 162 nu.129.& pag.233.nume. 88 & pag.282.	
Aetas breuis	243.nu.46
Aeternitas	243.nu.46
Aethera	373
Ager	226.nu.34.& ſeq.
Aggredienda non eſſe difficilia	280
Aggreſſio	128.nu.49
Agricultura	180.nu.162
Albedo	260.7
Aliena uidere	169.nu.143.386
Ambitio	102.nu.70.& 350.67
Ambulatio	196.nu.21
Amans	281.& ſeq.
Amor	180.nu.164.& pag.269
Amor commutat	283
Amor ſui	277
Amori quæ inſunt	283
Amare inimicum	292
Amantium animus	287
Amor & amicitia	87.nu.61
Amicitia 170.nu.146.& pag.254.& 327. nu.22.& pag.431	
Amandum quatenus	425
Amicus	217.nu.123.& ſeq.
Amici	194.nu.11
Amicus amico	295
Amici non negligendi	161.nu.127
Amici res in tuto collocanda	287
Amicorum communia	290

Amicos

Amicos obſequium parit 280
Amici ueteres præferendi 234.nu.94
Amico conſilia expromenda 287
Amicus falſus 234.nu.93
Amicitia 234.nu.94.& ſeq.
Amicitiæ proprium 234.nu.95
Amicitia cur expetenda 234.nu.91
Amicitiæ peſtis 235.nu.95
Amiſsione rem cognoſcimus 137.nu.115
Amiſſum 212.nu.101
Animus 72.nume.47.& pag.227.nume.43.& ſeq. & pag.262.230.59.& ſeq. 288.& 300.464.388.412.432
Anima triplex 383
Anima à dijs ſparſa 239.nu.26
Anima ſempiterna 434
Anima conſeruatrix ſui 363
Animalium ortus 388
Animal omne mortale 402
Animus perſpicuis cedit 231.nu.68
Animus diuinus 380
Animus à deo ingeneratus 241.nu.35.36.37
Animus liber 359
Animi partes 383
Animus immortalis 412
Animi mollities 283
Animi libertas 279
Animi bona 428
Animi ex qua parte hauſti 428
Animus perturbatus 360
Animus retinendus 247.nu.69
Animus igneus 373
Animus malus 186
Animi ſpes 276

Animi figura 390
Animum nihil eſſe 429
Animus mollis 276
Animi bona 301.*nu.*4
Animus ſempiternus 244.*nu.*59
Animi è corpore decedentis 244.*nu.*60
Animi mortalitas 245.*nu.*64
Animus leuis 232.*nu.*75
Animi appetitio 229.*nu.*54
Animus ſe non uidens 233.*nu.*82
Animi relaxatio 267.*nu.*134
Animus,harmonia 421
Animorum uarietates 229.*nu.*55
Animi celeritas 241.*nu.*38
Animus malus 281
Animus dubius 281
Animi motus 383
Animus ex igne conſtat 410
Animus defeſſus 241.*nu.*36
Animus præſtantior corpore 239.*nu.*22
Animus ſine fine 230.*nu.*59
Animare 199.39
Appetitio boni 6.*nu.*3.
Appetitus rationi obediant 77.*nu.*49
Aqua 216.*nu.*117
Aquilæ ſenectus 287
Architectus 232.*nu.*80
Arma 284
Arma legibus contraria 45.*nu.*34
Ars fol.228.*nu.*47.& fol.321.25
Ars,natura certior 171.*nu.*148
Artes coniunctæ 14.*nu.*9
Arrogantia 103.*nu.*71
Aruſpex 213.*nu.*99

Aſſenti

Attenti nimium 293
Atomi 415
Auaritia 183.*nu.*174
Auaritia uitanda 240,*nu.*31
Auari 232.*nu.*74
Auarus 227.*nu.*40
Audacia 205.*nu.*66
Audire 196.*nu.*180.& 186.*nu.*183
Audire quæ nolit 282
Audire optima 500
Augures 410
Auri periculum 234.*nu.*92
Auribus lupum tenere 295
Aurum 203
Auctoritas 105.*nu.*73.& 322.27

B

Beata uita 375.& 403.& 405
Beatus 129.*nu.*107.& *fol.*214.*nu.*60.
& 433
Beatus bonus 96.*nu.*20
Beatitudo 245.*nu.*66
Beata uita 398.& 415
*Bellum.*Not.*Militia.*
Bellum 159.*nu.*195.& *fol.*279.& 341.
49.& *fo.*480.498
Bellum ciuile 198.*nu.*196
Bellum renouatum 232.*nu.*78
Bellica res an urbanis præstent 33.*nu.*26
Benedicta 420
Nihil refert,quàm cito,si sat bene 18.*nu.*12
Beneficium 89.*nu.*65.& *fol.* 216. *num.*
16.& *seq.*& *fol.*322.*nu.*28
Beneficus 234.*nu.*91
Beneficentia 274

Beneuolentia 498
Beneuolentia fidelis 234.92
Bonus 222.8.& 385
Bonum 127.nu.105 & fo.221.nu.3.& fol.435 & fol.410.& ſeq.
Bonorum genera 360
Bonum ſummum 390.& ſeq.& 395.& 424
Bonum ſummum ſcientia 433
Bonum ſummum, non dolere 433
Beſtia 232.nu.76
Beſtiæ quæ unum diem uiuant 388
Boni appetitio 6.nu.3
Bonum honeſtum 364
Bonus beatus 196.nu.20.381
Bona 205.nu.65
Bonorum finis 357.& 365
Bos 225.nu.26
Calamitas 152.nu.124.& fo.263
Calces aduerſus ſtimulum 294
Calumnia 458
Canis 225.nu.26
Cantilena 295
Carendo, rem cognoſcimus 137.nu.118
Caſus 279
Cauſarum diuiſio 396
Celeritas 241.nu.38
Certum 276
Certum nihil 432
Charitas à ſeipſo 281
Cibus 283
Cibi condimentum 381
Circunſtantia 150.nu.122
Citharœdus 223.nu.14

Ciuitas

Ciuitas 48.*nu*.37. & 499.500.501.& *ſeq*.
Ciuitas ſeditioſa 48.37
Ciuis 48.38
Clementia 86.*nu*.60
Comitas 313.*nu*.14
Comitia 230.*nu*.63
Commodum. 221.*nu*.5.& *fol*.293.& 502
Commune 231 *nu*.67
Comprehenſum 404
Concordia 278
Condimentum. 197 *numero* 26. & *fol*. 204.*num*.61
Coniectura 169.*nu* 142
Conſilium & prudentia, an armis & rebus bellicis præferantur. 33.*nu*. 26
Contentus 187.*nu*.169
Corpus. 221.*num*.2.223.*num*.16.225.*num*. 29.& *ſeq*.& *nu*.36
Corpus mortale 244.*nu*.59.
Corporis diſsimilitudo 229.*nu*.55
Corporis ualetudo 501
Corpus mortale 402
Corporis commoda 360
Corporis bona 428
Corporis pulchritudo 233.*nu*.89
Corruptela 345.*nu*.56
Corrupti *fol*.26.*nu*.112
Conſcientia. 126.*nu*.104.& *fol*.212.*nu*.95.
Conſiliarij 500
Conſilium 34.*num*.26
Conſilium malum 286
Conſilia mutanda 321
Conſilio experiendum 284
Conſilio quæ non regantur 283

Conſilium rem præcurrat 34.nu.27
Conſilium quorundam ſiniſtrum 36.nu.28
Conſolatio 407
Conſuetudo 136 nu.112
Contentio 167.nu.135
Continentia 42.nu.33
Credendum quibus 112.nu.82
credulitas 214.nu.105.& fol.279
Crepitus 366
Crimen falſum 230.nu.62
Cupiditas 277.& 370.& 453
Cura rerum alienarum 285
Cygnus 231.nu.72

D

Debitum 98.nu 66
Decertatio 500
Decus 233.nu.89.& fol.278
Definitio 370
Deformitas 215.nu.108
Deliberatio 462
Delicta 364
Delictum nefarium 364
Deſiderata delectare 232.nu.77
Detractio 221.nu.5
Deus 1.nu.1.& fol.197.nume.29. & ſeq. & 298.nu.1. & 434.& ſeq.438.& 443
Deus, mundi moderator 379
Deus mundum regit 412
Deus eſt mundus 373
Dij nihil curant 348
Deus qualis 437
Deos natiuos 418
Dei poteſtas ex Herac. 432
Deorum notio 407

Dij

Dij octo 390
Deorum uita ſempiterna 282
Deus homine melior 394
Deorum cognitionem euellere 390
Deum eſſe 239.nu.25
Deos beatos 239
Deorum ara 377
Dij quibus conſtent 359
In Deo nihil ſuſpicatur 434
Deorum praſtans natura 369
Deorum ſedes 368
Deorum opera mundum eſſe procreatum 369
Dij uacant 438
A Deo principium ſumendum 237.2.3
Dij populares 420
Deus immenſus 419
Dij qui dicantur 362
Ex deo felicitas 237.nu.4.5
Deus omnium rerum moderator 237.nume.7.& 4.ſequen.
Deus animam ſpargit 239.nu.26
Deos non eſſe 428
Deum agnoſcere 238.11
Dei adminiſtratio 238.13
Deum habendum 239.24
Deus albedine delectatur 239.21
Dei poteſtas 239.nu.18
Dei numina omnia fiunt 238.nu.16
Contra Deum non diſputandum 239.numero 17
Deum eſſe 238.nu.12
Deus quid 238.nu.14
Dei uita 238.nu 15
Dialectica 205.nu.65.& ſeq.& 407

Dialectica, & Rhetoricæ quædam differentia 31.nu.21
Dicere 229.nu.52
Difficile 287
Dicere optima 506
Dictum 283
Nullum dictum, quod non dictum prius 283
Dicendo difficile, ut omnibus ſatisfaciamus 174.nu.155.
Dilectio 364
Dilectio partus 8.nu.5
Dilectio ſui 6.nu.3.et 7.et nu 4
Diligentia 212.nu.97.et fol.471
Diſcendum 198.nu.31
Diſcordia 278
Diſertus 211.nu.9.& 25.nu.108
Diſputatio 356
Diſputando aduerſarij 358
Diſsidium 282
Diues 182 nu.170.& nu.171.& fo.365
Diuitiæ 257.& 335.42.& fol.371
Diuitiarum uis 408
Diuitiæ naturales 371
Diuitiarum contemptores 102.nu.65
Diuinatio 394.402.& 419. 435. & ſequen.
Docilis 279
Doctrina. doctrina aliena, mutato nomine fit propria 231.70. 444
Docti quid proprium 31.nu.22
Doctus inuiſus, niſi probus 32.nu.24
Dolor 160.nu.125.& fol.365.416. 431.433
Dominium 266
Domus 191
Donum 214.nu.107

Dormire in aurem 286

E

Eloquentia 29.nu.18 30.num.19. eod.& fol. 321.nu.24.& fol.366
Eloquens
Emptio 187.nu.187.
Emptor 506
Errans 216.nu.117
Error 283.& 343.nu.52.& fol.374.
Eruditio 275
Equus 225.nu.26
Equi 226 nu.37
Equus indomitus 229.nu.58
Euentus 296
Exemplum 106 nu.75
Exemplis quorum moueamur 174.nu.157
Exercitatio fol.334 40
Exercitium 259.& fol.334.nu.40
Exilium 109.nu.79
Experientia 286
Expetendarum rerum tria genera.69.nu. 44
Externa 412

F

Faba 284
Facile 288
Facinoroſi 232.nu.74
Facinus 230.nu.62
Facinus magnum 286
Factum 208.nu.74.& fol.278
Factum impoſsibile 281
Factum probat, non uerba 113.nu 87
Factum de induſtria 282
Factum quibus licitum 292
Factum tranſactum 281

Fa&la

Facta infecta 122.*nu*.98

Fallacia 282

Falſum 363

Fama 110.*nu*.80

Fames 232.*nu*.76

Familiaritas 213.284

Familiares res 213.*nu*.104

Fatum 363.& 396.402.414

Fœdus 277

Felicitas 310 *nu*.11

Fictio 112.*nu*.84

Fidelitas 281

Filius 186.*nu*.182

Filij quomodo retinendi 288. *uerſicu. Pudore.* & 289.*uerſic. Hoc patrium.*

Flagitium 217.*nu*.119

Flamma 284

Fœnus 213.*nu* 100

Formæ diſsimilitudo 229.*nu*.55

Fortitudo 99.*nu*.68.& 308.*num*.10.& *fol*. 395.& 474

Forteis 294

Fortuna 155.*nume*.126.& 198.*nume*.31.& 208.*nu*.73.& 209.*nu*.80.& 215. *num*. 209.& 217 *nu*.123.& 261.& 292.*uerſicu. uires*. & 339.*nu* 45

Fortunæ uis 371

Fortuna proſpera 211.*nu*.94

Fortunæ bona 285

Fortuna aduerſa 294

Fortunæ mala 398

Fortuna proſpera & aduerſa 155.*nu*.125

Fortuna fortes adiuuat 294

Fortunatus 295

Fructus

XI

freno Theopompus, negabat

Fructus 230.nu.61
Fuga 203.nu 76
Fundamentum 498
Funus 385.& 434
Fur 231.nu.69
Furtum 187.nu.186
Futura 402
Futurarum cognitio 359
Futura ineuitabilia 122 nu.97
Futurorum ignorantia 137.nu.114

G

Gallina cecinit 296
Gallus 415
Gemma 229.nu.53
Gloria. Not. Laus,
Gloria 54 num.41.& fol.276. & ſequen.
Gloria falſa 232.nu.75
Gloria iuſta 232.nu.75
Glorioſus 227.nu.40
Grammaticus 224.nu.20
Gratiæ 232.nu.79
Aliud pecuniam debere, aliud gratia 98 I. numer.66
Gratiarum actio 98.65
Grues 389
Gubernator. Not. Administratio.

H

Habitus 197.nu.25.& fol 412

Habens ſeipſum 178
Hereditas 184.*nu.*176
Hirundo 234.*nu.*93
Homo 137. *numero* 116. & *fol.* 196. *numero* 22. & 225. *numero* 26. & 299. *numero* 2. & 364
Homo *iuſtus* 455
Hominis *facilitas* 291
Homo *exanguis* 231.*nu.*66
Homo *indoctus* 229.*nu.*58
Homo *ſeditioſus* 230.*nu.*64
Hominis *diſſolutio* 233.*nu.*83
Homo *ferox* 224.*nu.*17
Homines *effrenati* 226.*nu.*37
Hominis *in natura excellentia* 241.*numero* 33
Homines *boni* 245.*nu.*65
Hominum *diuerſa ſtudia & iudicia* 147. *nume.* 117
Hominis *calamitas* 263
Homo *humanus* 285
Hominis *& pecudis idem bonum* 369
Honeſtum 62. *numero* 44. & 195. *nume.* 14. & 259. & 389. & 405. 410. & 435. & 440
Honeſta *uita* 79.*nu.*53
Honor 195. *numero* 17. & 334. *numero* 41 Honor verus, neq. maior commendatione, neq. per alterius calamitatem assecutus fol. 218. 219.
Hoſtis 480
Humanarum *contemptio* 243. *nume.* 47. *uſque ad nume.* 53
Humana *ferenda* 157.*nu.*124

Idea

INDEX

I

Idea 384
Ignauia 259 nu.6
Ignorare futura 137.nu.114
Ignoſcendum 167.nu.137
Ignoſcentia 278
Illicita 278
Imagines 414
Immortalitas 209.nu.75
Imperator 37. nume. 30. & fol. 222. nume. 12.& fol.472.& 499
Imperatoris cohortatio 230.nu.65
Imperium 277.& 332
Imperitus 289.uerſ.homine.
Impius.Not.Improbus.
Impij 131.nu.109
Impiorum beneficium 132.nu.110
Impius iure occiditur 132.nu.111
Impoßibile 278
Improbitas 346. 59.& fol. 403.& pagi. 456
Improbus 194. nu.8.& fol.196.nu.20.& fol.247.nu.74.uſque ad nu.77
Impunitas 347.nu.60
Incertitudo 244.nu.53
Incertum 276
Indignus maioribus 214.nu.106
Induſtria 277
Ineſcare homines 289
Infamia 226.nu.36.fol.346.nu.58

Ingenioſus 288
Ingenioſus laborioſiſſimè docet 31.*nu*.23
Ingenium 173.*num*.153.& 277
Ingenij acies 242.*nu*.40
Ingenium mobile 278
Ingenuus 187
Ingratitudo 274
Ingratus 99.*nu*.67
Inimicus 168.*nu*.140
Initia 373
Initium 288
Iniuria 289.*uerſic: accipienda* & *fol*. 292. & 345.*nu*.57.& 349.*nu*.66
Innocentiæ 317.20
Innocens quis 233.*nu*.81
Inuidia 118.*nu*.93.457
Intellectus 186.*nu*.179
Ira 118.*nu*.94.342.*nume*.51.& *fo*.347. & 478
Ira impulſus 293
Iram minuendam 295
Iracundiam reprimendam 290
Irrecuperabilia 278
Iudices 315.*nu*.112
Iudex 449
Iudex & quæ ſint eius partes 45.35
Iudicum natura 294
Iudex uacet culpa 286
Iuramentum lingua non mente 209.*nu*.82
Ius ſummum 279.& 285
Ius ciuile 44.*nu*.33.
Iuſiurandum 458

Iuſtitia 311.*nu*.12.& 452
Iuſtus 455.*nu*.9.
Iuuenes ardentes 230.*nu*.65
Iuuentus 323.*nu*.30
Iuuentus ſenum prudentia nitatur 165. *num*. 132
Iuuentuti ludus permittendus 164. *numero* 131

L

Labor 211.*nu*.92.& *fol*.211.*num*.99.& *fol*. 211.*nu* 93
Læſio 124.*numero*.102. & *fol*. 235. *numero*.79
Lætitia 227.*nu*.45
Laus 211.*nume*.92. & *ſeq*.& *folio* 232. *numero*. 74. & *folio*. 276, 278. & 279
Laus à laudato 194.*nu*.3
Lectio 228.*nu*.51
Lex 42. *nume*. 32. & *fol*.221. *nume*.2.& 222.*nu*.8.& 222.*nu*. 11. & 327.*num*.35.& 448
Lex naturalis 374
Legum violator 501
Legis equalitas 502
Liberalis 234.*nu* 91
Liberalitas 95.*nu*.63
Liberi 481
Libertas 108.*num*.77.& *fol*. 332. *nu*. 38. & 218.*nu*.130

Libido 233.nume.87.& fol.241.nume.31.& fol. 281
Libidinoſi 232.nu.74
Licita 278
Literarum laus & utilitas 12.8
Non eſſe in literis deſperandum 14.nu.10
Locus ab homine honeſtatur 191.nu.202
Loquacitas 347.nu.62
Loquutio 374
Loqui de nobis uitandum 117.nu.90
Lucrum 277
Luctus 210.nu.87
Luna 406
Lupus 284
Lupus in fabula 290
Luſus 228.nu.52
Lutum 296
Luxus 344
Luxuria 241.nu.33

M

Magiſtratus 302.504
Magnanimitas 99.nu.68
Magnum 225.nu.24
Maledicentia 348.nu.63
Maledictum 186.nu.167
Male parta 167.nu.136
Malum 221.nu.3.& fol.229.nu.57.375
Malum malo addere 295
Malum abijo 296
Manſuetudo 313.nu.14

Mare

Mare 230.nu.59
Mare agitatum 230.nu.64
Matris iniuria 292
Matrum naturæ 288
Matronæ 227.nu.46
Maximum. Not. Bonum.
Maximum 186.nu.166
Medicus 191. nu.201. & fol.223. nu.13. & fol.224.nu.19. & fol.226.nu.36
Medici ſcientia 228.nu.47
Medici diligentia 228.nu.49
Medicina 222.nu.11
Mediocritas 83.num.56. & fol.281. & 316. nume.19. & fol.424
Melius Not. Bonum.
Melius 181.nu.165
Membrum 221.nu.5. & fol.222.nu.9. & fo. 224.nu.17. & ſeq. & 225.nu.31
Memoria 122.nu.99. & fol.172.nu.150. & fol.324.384
Mendacium 112.num.85. & num.86. & fol. 288. & 349.nume.64
Mens 221.nu.2. & fol.228.num.50. & 241. nu.39. & 412
Mens diuina 417
Mens perfecta 241.nu.37
Mens mala 281
Meretrix 227.nu.46. & fol.284
Meretricum ingenium 284
Metus. Not. Timor.
Metus 217.nu.121. & fol.233.nu.81
Grauior eſt plerunque metus, quàm res ipſa,

quæ timetur 121.nu. 96
Miles 227.num.42. & fol.340.nu 48.
Militaris ars 32 nu.25.
Miſer 130.nu.108.& fol 285
Miſerum 152.nu.121
Miſericordia 216.nu.113
Moderatio 316.nu.19
Modeſtia 365
Mœror 210
Monſtrum alere 281
Morbus 209.nume.83.& fol.227.num. 39.41
Morbo laborati 232.nu.78
Morboſi ſuauitatem non ſentiunt 231.nu.74
Mores 336.43.& fol 438
Mores corrupti 123.nu.112
Mores creſcant cum ætate 162.nu.128
Mors 59.nume. 42. & fol. 195. nume. 16. & fol. 199. nume. 39. & fol. 200. nume. 40. & fol. 200. nume. 41. & fol. 207. cum ſex ſeq. & fol. 244. nume. 55. & ſeq. & fol. 390. 409. 432. 437. 496
Mors quibus horribilis 244.nu.57
Mori an melius 244.nu.55.56
Mortuo uerba facere 297
Mors in malis 229.nu.57
Moriendum cum uoluptate 231.nu.71
Mortalitas 244.nu.58
Motus 383.388
Mulier 186.nu.181.& fo.481
Mulieres inuiſæ 292
Mulier mulieri congruit 296

Mulier uitioſa 293
Mulier uidua 288
Mulierum ſtudium 291
Mulierum mores 286
Mulieres leui ſententia 292
Mulier quando oleat 232.nu.73
Mulierum ingenium 284
Mundus 362.372.388
Mundus ſempiternus 384
Mundus, deus eſt 406
Mundi innumerabiles 414
Munus 214.nu.107
Munera 345.56
Muſe 211

N

Narratio mala deprauatur 296
Natiuitas 161.numero. 120. & folio. 188. numer.191.et fol.207.nu.71. & fol.222. numero.9.
Natura 5.nu.2.& fol.215. nu. 109. & fol.227.nume.44.& fo.372.433.435. 438
Naturæ facultas 237.nu.5
Naturæ dona 237.nu.6
Natura utilior doctrina 171.nu.147
Naturæ ſimilitudo 176.nu.146
Naturæ appetitio 232.nu.80.
Natura, dux 148.nu.118
Nauigium 221.nu.6
Nauis deſtructio 223.nu.83

Neceſsitas 187.nu.185

Negligentia 498

Negociorum principia 498

Nimium 277

Nix 417

Nobilitas 188.nu.190

Nominum mutatio 231.nu.69

Noſce ſeipſum 197

Nurus 292

O

Obedientia 315

Obiurgatio 281

Obſequium 280

Occaſio 342.50.& fol.447

Oculi 195.numero 13. & fol.384

Oculus ſe non uidens 233.nu.82

Odium 190.nume.199.& fol.217.num.121. & fol.479.

Officium 223.nu.13.& 410

Semper manendum in officio 79.nu.50

Onus 188.nu.192.& 227.nu.43

Opinio 106.nu.74.& 377

Oratio. Not. uerba.

Oratio 196.nu.18.& fol.196.nu.22.& fol. 357

Orator 29.nume.20.& fol. 229.nume.56.& fol.477

Ortus 388

Ortus rerum omnium 386

Palæſtra

P

Palaſtra 222.*nu.*12.11
Panis 203.*nu.*59
Parſimonia 240.*nu.*33
Parens 198 *nu.*33
Parentes non negligendi 161.*nu.*127
Parentis natura 285
Parentes obſeruandi 10.*nu.*6
Pacta ſeruare 277.
Partus 10.*nu.*5
Pater 186.*nu.*182
Pater iniquus iudex 286
Patres quomodo filios conſuefaciant 289.*uer.* Hoc *patrium.*
Patientia 278.*& ſeq.*
Patria 194. *num.*11.*& fol.*197.*num.*24.*& fol.*208.*nu.*41.*& fol.*209.*num.*29.*& fo.* 425.*nu.*33.*& fol.*473
Patriam conſeruandam 245.*nu.*63
Patria & reſpub. 50.*nu.*39
*Patria.*Not.*Reſpub.*
Pauper 187.*nu.*170.*&* 184.*nu.*175
Paupertas 256
Pauperes addunt ditioribus. 280
Pax 388.*nu.*194.*& fol.*480
Peccatum 246.*numero* 77.*& ſequent.*
Non peccandum 81.*num.*54
Peccata paria 364.*&* 405
*Pecunia.*Not.*Aurum.*

Pecunia.183.num.175.& fol. 194. nu.4. & fol.203.num.55.& fol.106.nu.69. & fo. 215.nu.116
Aliud pecuniam debere, aliud gratiam. 98. num.66.
Pecuniæ neglectus.289.uerſ.Pecuniam.
Peregrinatio 54.nu.40
Perfidia 349
Periculum alicuius quomodo faciendum 294
Perpetuum 414
Perpetuum nihil 152.nu.121
Pertinacia 104 nu.72
Perturbatio 263.& 375
Petulantia 233.nu.87
Philoſophia 38.& 384.et 444.
Philoſophiæ utilitas 25.nu.17
Philoſophus 224.numero.20. & 384.
Pictor 229.nu.52
Pictores 234.nu.90
Pietas 85.nu.59.& 295.64
Pilus 364
Pœna 177 nu.159.& 198. 34. et fol.500
Pœnitentia 247.nu.79
Pœnitere ſui 294
Poeta 415
Poeta lib. 2. de orat. pag. 165 385
Populus 106.nu.76.& fol.473
Populus pacatus 230.nu.64
Poſſe quando quis 284
Poteſtas 501
Potior quis 195

Preces

Preces 187.*nu.*187
Præceptores 47.*no.*36
Præceptum impoßibile 357
Prædictum 407.*uer.aliquid.uer.*Eudoxus.
Prædicta reijcienda 410
Prælium 227.*nu.*42
Præmium 122.*nu.*100.& *fol.*177.*nu.*159 & *fol.*198.*nu.*34.& *fol.*500.
Præudentia 243.*nume.*45. & *fol.* 279.285.395
Princeps 36.*nu.*26.& *fol.*194.*nu.*9. & *fo.* 215.*nu.*110.& *fol.*223.*nume.* 15. *et fol.* 327.*nu.*36.*et fol.*384
Principium 172.*nu.*151
Principium à dijs immortalibus 221.*nu.*2
Probabilia 426
Probitas 306.*nu.*8
Probus 194.*nu.*8
Prodeſſe 123.*nu.*102
Prodigus 97.*nu.*64
Prohibita niti 178
Promiſſa ſeruanda 125.*nu.*103
Proprium 185.*nu.*177
Proſpera 178.*nu.*160
Prudentia 33.*nu.*26.& *fol.*24.*nu.* 16. & *fol.*241.*nu.*40.& *fol.*250.& 306.*nu.* 9.& *fol* 446.
Prudentis quid 277
Pudicitia 315.*nu.*17
Pueri 292
Puero gladium 231.*nu.*66
Pugna 207.*nu.*70

R

Rara præclara 173.nu.154
Ratio 76.nu.48.& fol.78.nu. 49. & fol. 105.nu.73.394.407.
Receptum 212.nu.98.& ſequen.
Rectum 208.nu.74
Referre par pari 284.
Religio 205.nu.62
Repentina grauiora 136.nu.113
*Reſpu.*194.nu.7.& nu.9. & 198.nu.34. & 218.num.125.& 222.6.8.10.& 11. & 215.nu.110. & 221.nu.3.4.& 224.nu. 16.18.& 461
Reſp.deterior 277
Reipub.conuerſio 384
Reipub.nati 161.nu.126
Reipub.præfectus 384
Reſpub.& patria 50.nu.39
Reſpub.quibus conſtet 272
Rote 278
Rhetorica 205.numero.65. & ſequen. & fol.389
Rhetoricæ & dialecticæ differentia 31.numero 21
Rhetores 403
Rogare 186.nu.183
Rogatum 278
Rumor inanis 232.nu.75
Rus 285
Ructus 366.

S

Sapere quid 291.293
Sapiens 222.nu.8.& 228.nu.48.& 334.nu.31.& 364
Sapientis quid 408
Sapiens quid praeſtet 366
Sapiens opinatur 403
Sapiens non opinatur 404
Sapienti dictum 295
Sapiens beatus 370.& ſeq.& 375
Sapientis laus & ſapientiae commendatio 18.nu.13
Sapiens quis non ſit 385
Sapiens aegritudinem non ſentit 365
Sapiens uritur 371
Sapiens, non ſemper beatus 357
Sapiens non iraſcitur 366
Sapientis uis 400
Sapiens non fugit 366
Sapientia 194.nu.10.12.et ſeq.& fol.209 nu.81.& fo.225.n.27.& fo.228.nu.47
Sapientia praeſentibus contenta 231.nu.72
Sapientia ſtudioſi 377
Saxum uerſare 285
Scientia 195.nu.12
Scientia quid 373
Scripta 215.nu.112
Scripta docta 172 nu.149
Senectus 166.nu.133.198.nu.31.& ſeq.et fol.201.nu.49

Senectus morbus 295
Senectutis uitium 291. *uerſe ſolum.*
Senex imbecillus 231.*nu.*66
Senex adoleſcens 233.*nu.*84
Senibus maturitas uitam aufert 233. *numero* 86
Senilis ſtultitia 232.*nu.*87
Senibus obſequendum 286
Senſus 369.373.& *ſeq.*
Sententiæ diuerſæ. 279
Sententiæ alienæ mutatis nominibus, fiunt propriæ 231
Sepulchrum 395
Sepultura 196. *nume.* 19. & 199. *nume.* 37. & 200.*nume.*43
Sequi quæ debeamus 240.*nu.*32
Sermo Not. Verba
Seruatio 277
Seruitus 108.*nu.*78
Sententia aliena uti 231.*nu.*69
Seueritas 240.*nu.*33
Serui 481
Seruus, lege incognitus 295
Similitudo 106. *nume.* 75. & 170. *nu.* 146
Simulacra 414
Simulatio 168.*nu.*139
Simultas 347.61
Sobrietas 80.*nu.*52. & *fol.* 240.*nu.*33. & *fol.* 272. & 314.*num.*15
Socius 178.*nu.*161
Societas 221.*nu.*5
Sol 225.*nu.*28. & *fol.*377.404.409
Sol maior quàm terra 421
Solitudo 211.*nu.*92

Soluere uerſuram 296
Somnium 277.282.395.414.428.435
Somnus 194.nume.5. & fol. 377. & 385. 388
Sors 278
Spes 191.nu.200.& fo.276.339.nu.46
Spe duplici uti 296
Stadium 230.num.60
Status mutabilis 227.num.41
Studium 11.nu.7
Stultus 23.nu.14
Stulti & intelligentis diff. 283
Stultitia 24.nu.15.& fol.446
Stultitia, optata conſecuta 231.nu.72
Summi boni ſententia 440.& ſeq.
Sumptus 277
Supplicium 198.nu.34.418.502
Surculus 316.nu.114
Surdus 286
Suum 277
Suus eſſe 295

T

Taciturnitas 273.478
Theatrum 231.nu.67
Temeritas 104.nu.72.& fol.374
Temperantia 82. numero 55. & fol. 226. numero 38
Tempeſtas 230.nu.63
Temporis opportunitas 277
Terræ motus 434

Timor 110.*nu*.95
Tonitrua 363
Tutela ſui 277
Turpitudo 279.365.366.405.420
Turpitudo fugienda 81.*nu*.55
Tyrannus 472

V

Vadum 282
Valetudo 180.*nu*.166.*& fol*.419
Valetudo quibus iucundior 232.*nume-ro* 77
Varietas 186.*nu*.180
Venerea cupido 201.*nu*.49
Verba 338.44.*& fol*.398
Verba opportuna 152.*nu*.120
Multis doctrina non deeſt, ſed oratio 117.91
Verba cur inuenta 115.*nu*.89
Verecundia 83.*nume*.57.*& fol*.205.*num*.64.*& fol*.315
Veritas 110.*nume*.81.*& fol*.111.*num*.83.*& fol*.
Veritas à natura obſtruſa 413
Vicinitas 170.*nu*.145
Victoria 188.*nume*.193.*&* 199.*nume*.197.*& num*.
Vindicta 279
Vinum 233.*nu*.88
Vir illuſtris 277
Vires 225.*nu*,29

Virtus 62. nume. 43. & fol. 63. nume. 44. & fol. 163. nume. 130. & fol. 174. numero 156. & 208. numero 73. & fol. 225. nume. 28. & fol. 227. nume. 46. & 302. nume. 5. & fol. 389. 403. 419. & ſeq.
Virtutis ſpecimen, uitia plerunq; indunt 69. nume. 45
Ad uirtutem, qui peruenire non poßint 229. nume. 58
Virtus abſoluta 241. nu. 37
Virtus laudata 277
Virtus à temeritate ſeparata 374
Virtus ubi 278
Quæ ad uirtutem incitent 276
Virtus beata uita 390
Virtus bonorum finis 365
Virtus, bonum 384
Virtus uoluptatem non quærit 364
Virtus ubi conſtet 375
Virtus in mediocritate 357
Virtus hominis attedenda 115
Viſus 403
Viſa 373
Viſum 363
Vita 224. numero 21. & 22. ſeq. & 25
Vita beata 371. 415
In uita beata quæ petenda 230. numero 60
Vita mollis 241. nu. 33
Et bene & honeſte uiuendum 79. numero

...mero 51
Sobrie uiuendum 80.nu.52
Vita recta 245.nu.62
Vita an melior morte 241.nu.55.56
Vita cum uirtute 365
Vita iucunda 370
Vitium 424.& ſeq.
Vitia 197.nu.23
Vitio carens 379
Vitia, uirtutis ſpecimen plerunque induunt. 69.
Volucres 231.nu.79
Voluntas punienda 167.nu.138
Voluptas 70.num.46.& 129.nume.107. & 201. nume. 59. & 227.nume.45.46. & 259. 344. nume. 55. & 416. 425. 498.
Voluptas cum honeſtate coniuncta 429
Voluptas malorum eſca 385
Voluptas quibus propria 285
Voluptas animi ſublatio 365
Voluptas inimica rationi 365
Voluptas, ultimum bonum 369
Voluptas & dolor 373.& ſeq.
Voluptas pernicioſa 245
Voluptate non fruenda 247
Voluptas ſummum bonum 422
Voluptas peſtis 420
Vrbanitas 365
Vſura 498
Vſus 173.nu.152.& fol.391
Vtile 410

Vtilitas & 216. *num.* 117. & 222. *nu.*8. & 394.381
Vulgus 288
Vultus animum detegit 169. *nu.*141
Vxoris uita incerta 293.

FINIS.

M. T. CICERONIS

M. T. CICERONIS SENTENTIAE.

DE DEO.

A DIIS *immortalibus ſunt nobis agendi capienda primordia.* 2. de Leg.

Omnium rerum à Dijs immortalibus principia ducuntur. In Vatinium teſtem.

Deus eſt, qui uiget, qui ſentit, qui meminit, qui preuidet, qui regit, & moderatur, & eſt æternus. Som. Scip.

Ea eſt Dei *uita, qua nihil beatius, nihil om̃ino bonis omnibus affluentius cogitari poteſt: nihil enim agit, nullis occupationibus eſt implicatus, nulla opera molitur: ſua potentia, & uirtute gaudet, habet exploratum fore ſe ſemper tum in maximis, tum in æternis uoluptatibus.* 1. de Nat. deo.

In mundo Deus *eſt aliquis, qui regit, qui gubernat, qui curſum aſtrorum, qui mutationes tẽporum, rerum uiciſſitudines, ordineſq; conſeruat; terras, & maria contemplans, hominum commoda, uitasq; tuetur.* 1. de Nat. deo.

De *hominibus nulla gens eſt, neq; tam immãſueta, neque tam fera, quæ non, etiamſi ignoret qualem* Deum *habere deceat, tamen habendum ſciat* 1. de Leg.

Omnibus innatum eſt, & quaſi inſculptum, eſſe deos. 2. de Nat. deor.

Quid poteſt eſſe tam apertum, tamq; perſpicuũ, cùm cælum ſuſpeximus, cæleſtiaq; contemplati ſumus,

ti ſumus,quàm eſſe aliquod numen præſtantiſſimæ mentis,quo hæc regantur?

Quis eſt tam uecors,qui cùm ſuſpexerit in cælum,deos eſſe non ſentiat? & ea,quæ tanta mente fiunt, ut uix quiſquam arte ulla ordinem rerum, atque uiciſſitudinem perſequi poſſit,caſu fieri putet?De reſp.aruſp.

Dij ſemper fuerunt,nati nunquam ſunt,æterni ſunt futuri.1.de Nat.deo.

Deum agnoſcimus ex operibus eius.1.Tuſc.

Commoda,quibus utimur, lucē,qua fruimur, ſpiritum,quem ducimus,à Deo nobis dari,& impartiri uidemus.Pro Roſc.Amerino.

Diagoras.3.de Nat.deo.in Apoph.7.

Illud uideto,ut Deum noris,et ſi ignores,& locum,& faciem.1.Tuſc.

Firmiſſimum hoc adferri uidetur, cur deos eſſe credamus,quòd nulla gens tam fera, nemo omnium tam ſit immanis, cuius mentem non imbuerit deorum opinio.1.Tuſc.

Deus ipſe,qui intelligitur à nobis,alio modo intelligi non poteſt, niſi mens ſoluta quædam, & libera,& ſegregata ab omni concretione mortali, omnia ſentiens & mouens, ipſaq; prædita motu ſempiterno.1.Tuſc.

Cùm ipſa natura magnam homini facultatem dederit, tantùm Deus eſſe putatur, ut & ipſum, quod eſt hominum proprium, non partim per nos, ſed diuinitus ad nos delatum uideatur. 1.de Orato.

Nemo magnus ſine aliquo afflatu diuino unquam fuit.2.de.Nat.deor.

Nihil eſt,quod Deus efficere non poſſit, & quidem ſine labore ullo. 3.de Nat.deor.

*Vt hominum membra.*3.*de* Nat. *deo. in ſimilibus.*1.

*Sit hoc à principio perſuaſum hominibus, dominos eſſe omnium rerum, ac moderatores deos; eaq́; quæ generãtur, eorum geri ditione, atque numine, eosq; optimè de genere hominum mereri; & qualis quiſque ſit, quid agat, quid in ſe admittat, qua mẽte, qua pietate colat religionẽ, intueri, piorumq́; et impiorum habere rationem.*2. de Leg.

Thales, *qui ſapientiſſimus.* 2.*de* Leg. *In Apophtheg.*5.

*Deorum prouidentia mundus adminiſtratur, ijdemq́; conſulunt rebus humanis; neq; ſolùm uniuerſis, uerumetiam ſingulis.*1.*de Diuin.*

Deorum prouidentia mundus adminiſtratur. 2.*de* Nat.*deor.*

Mala & impia conſuetudo eſt, contra Deos *diſputandi, ſiue ex animo hoc fiat, ſiue ſimulatè*, 2.*de* Nat.*deor.*

H*omini de poteſtate deorum timidè & pauca dicenda ſunt.*Pro.Leg.*Man.*

Cum à Simonide. 1. *de* Natu.*deor.In Apophteg.6.*

Nihil eſt illi principi Deo, *qui omnem hunc mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius, quàm concilia, cœtusq; hominum, quæ ciuitates appellantur.In Somn.Scip.*

Obſcurum Deo *nihil poteſt eſſe.*3. de Nat.deo.

Ignorare Deus *non poteſt, qua quiſque mente ſit.*2.*de Diuinat.*

*Immortalia parentibus omnia dijs immortalibus debemus.*Poſt red.*ad* Senat.

Dijs immortalibus nos primùm natura conciliat.de Reſp.*Aruſp.*

Prima officia dijs immortalibus debentur. 1.Offic.

Donis impij ne placare audeant Deos, Platonem *audiant, qui uetat dubitare, qua ſit mente futurus* Deus, *cùm uir nemo bonus ab improbo ſe donari uelit.2.de* Leg.

Cùm multùm animus praſtet,&c.2.de Leg. *In pijs ſent.21.*

Pietas grata eſt Deo,*ſumptus,&c.* 2. de Leg. *In pijs ſent.16.*

Natura dux optima. 2

NATVRA, *dux optima.* Cato Maior.

Mater rerum omnium natura.Para.1.

Omnium eſt natura communis.5.de Finibus.

Sua cuiuſque animantis natura eſt. 5. de Finibus.

Sua cuique natura eſt ad uiuendum dux.5. de Finibus.

Multis ſignis natura declarat quid uelit, quærat, ac deſideret: obſurdeſcimus tamen neſcio quo modo,nec ea,quæ ab ea monemur, audimus. Lælius.

Facile indicat natura uim ſuam, cùm homines quod facere ipſi non poſſunt, id rectè in altero fieri indicant.Lælius.

Si tales nos natura genuiſſet, ut eam ipſam intueri, perſpicere, eademq; optima duce curſum uitæ conficere poſſemus, haud erat ſanè quòd quiſquam rationem, ac doctrinam requireret, cùm natura ſufficeret. Nunc uerò paruulos nobis dedit igniculos, quos celeriter malis moribus opinionibusq; deprauatis ſic reſtinguimus,ut nuſ-

quam

quam naturæ lumen appareat. Sunt enim ingenijs noſtris ſemina innata uirtutum. quæ ſi adoleſcere liceret, ipſa nos ad beatā uitam natura perduceret. Nunc autem ſimul atque editi in lucem, & ſuſcepti ſumus, in omni continuo prauitate uerſamur, ut penè cum lacte nutricis, errorem ſuxiſſe uideamur. Cùm uerò parentibus redditi, deinde magiſtris traditi ſumus, tum ita uarijs imbuimur erroribus, ut uanitati ueritas, & opinioni confirmatæ natura ipſa cedat. 3. Tuſcul.

A natura ipſa deſciſcimus, ut nobis optimam naturam inuidiſſe uideamur. 3 Tuſc.

Omnes natura duce uehimur. 1. de Nat. deor.

Natura duce, errari nullo modo poteſt. 1. de Legib.

Homo naturæ obediens, homini nocere non poteſt. 3. Offic.

Naturam ducem ſi ſequamur, nunquàm aberrabimus. 1. Offic.

Nos naturam ſequamur, ab omni, quod abhorret ab ipſa oculorum, auriumq; comprobatione, fugiamus. 1. Offic.

Omnia, quæ natura aſpernatur, in malis ſunt; quæ adſciſcit, in bonis. 1. Tuſc.

Quicquid homini naturaliter inſitum eſt, eo uti decet: & quicquid agat, agere pro uiribus. Cato Maior.

Omnia, quæ ſecundum naturam ſunt, habenda ſunt in bonis. Cato maior.

Nihil cenſeamus eſſe malum, quod ſit à natura datum hominibus. 1. Tuſc.

Nihil in malis ducamus, quod ſit uel à dijs immortalibus, uel à natura parente omnium conſtitutum. 1. Tuſc.

Nihil eſt aliud gigantum more pugnare cum dijs, quàm naturæ repugnare. Cato Maior.

Omnes bona appetunt, ſeq; & ſua diligunt. 3.

SEIPSOS *oẽs natura diligunt.* 3 .de Finib.

Omnis natura diligens ſui. 4. de Finib.

Omnis natura eſt conſeruatrix ſui. 5 .de Finib.

Omne animal ſimul atque eſt ortum, applicatur ad ſe diligendum, eſtq; in ſe conſeruando occupatum. 4 .de Finib.

Omne animal ipſum ſibi commendatum eſt, ut ſe & ſaluum in ſuo genere, incolumeq; eſſe uelit. 4. de Finib.

Omne animal ſeipſum diligit: ac ſimul ut ortũ eſt, ita agit, ſe ut conſeruet. 4 .de Finib.

Omne animal ſimul ut ortum eſt, & ſeipſum, & omnes partes ſuas diligit. 2 .de Finib.

Omnis natura uult eſſe conſeruatrix ſui, & ut ſalua ſit, & in genere conſeruetur ſuo. 4 .de Finibus.

Principio generi animantium omni eſt à natura tributum, ut ſe, uitam, corpusq; tueatur, declinetq; ea, quæ ei nocitura uidentur, omniaq; quæ ſunt ad uiuendum neceſſaria, inquirat, & paret, ut paſtum ac latibula. 1 .Offic.

Eſt non ſcripta, ſed nata lex, quam non didicimus, accipimus, legimus, uerùm ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus: ad quam non docti, ſed facti: non inſtituti, ſed imbuti ſumus: ut ſi uita noſtra in aliquas inſidias, ſi in uim, in tela aut latronum, aut inimicorum incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expediendæ ſalu-

tis.

tis. Pro Milone.

Hoc & ratiò doctis, & neceſsitas barbaris, & mos gentibus, & feris natura ipſa praeſcripſit, ut omnem ſemper uim, quacunque ope poſſent, à corpore, à capite, à uita ſua populſarent. Pro Milone.

Naturà omnes ea, quae bona uidentur, ſequuntur, fugiuntq́; contraria. 4. Tuſc.

Vt bona naturà appetimus, ſic à malis, naturà declinamus. 4. Tuſc.

Appetuntur ea, quae ſecundum naturam ſunt, declinanturq́; contraria, & omne animal appetit quaedam, & fugit à quibuſdam. 3. de Natu. deor.

Omnes malunt ſibi eſſe rectè, quàm alteri. 4.

NEMO *eſt tam demens, tamq́; parum de ſe cogitans, qui alienam uitam magis, quàm ſuam diligat.* Orat. in Vat.

Sibi ut quiſque malit, quod ad uitae uſum pertinet, quàm alteri acquirere, conceſſum eſt, non repugnante natura. 3. Offic.

Noſtrae utilitates nobis omittendae non ſunt, alijsq; tradendae. 3. Offic.

Qui multorum cuſtodem ſe profitetur, eum ſapientes, ſui primùm capitis aiunt cuſtodem eſſe oportere. Philip. 12.

Nemo ferè eſt, qui ſui periculi iudex, non ſibi ſe aequiorem, quàm reo praebeat. Pro Deiot.

Tibi potius, quàm cuiuis ſis amicus. Cicero Dolabellae, lib. 9. epiſt. famil.

Et nos liberos, & feræ, partus ſuos diligunt.

COMMVNE *omnium animantium eſt, cō iunctionis appetitus, pocreandi cauſa, & cura quædam eorum, quæ procreata ſunt.* 1. *Offic.*

A natura ipſa, ut eos, quos genuerimus, amemus, impellimur. 1. de Finib.

Beſtiæ pro ſuo partu ita propugnant, ut uulnera excipiant, nullos impetus, nullos caſus reformident. 5. Tuſcu.

Feræ partus ſuos diligunt, & nos in liberos noſtros uti debemus indulgentia. 2. de Orat.

Id natura tributum eſt, ut ij, qui procreati eſſent, à procreatoribus amarentur. 4. de Finib.

Nihil dulcius hominum generi à natura datū eſt, quàm ſui cuiq; liberi. Poſt red. ad Quir.

Nihil nobis natura iucundius, nihil charius eſſe uoluit, nihil dignius, in quo omnis noſtra diligentia, indulgentiaq; conſumatur. Quare dum habemus paruos liberos, & incertum eſt quàm longa noſtrum cuiuſque uita futura ſit, conſulere uiui ac proſpicere debemus: ut illorum ſolitudo, & pueritia, quàm firmiſſimo præſidio munita ſit. 3. *actio. in Ver.*

Is pater eſt amens, qui odit eum ſine cauſa quem procreauit. Pro Cluen.

Non eſt boni, neque liberalis parentis, quem procrearit, & eduxerit, eum non ueſtire & ornare, præſertim cùm ſe locupletem eſſe negare non poſſit. 2 de Orat.

Nullum eſt nomen amantius indulgentiusq; quàm maternum. Pro Cluent.

Sunt obſeruandi parentes. 6

PARENTES *chariſſimos habere debemus, quòd ab his uita, patrimonium, libertas, ciuitas, tradita eſt.* Poſt red. ad Senat.

Parentibus nos primùm natura conciliat, quos non alere, nefarium eſt. De Reſp. aruſp.

Cuiuſmodicunque mater ſit, tamen in iudicio filij de turpitudine parentis dici, uix oportet. Pro Cluent.

Non modò reticere homines parentum iniurias, ſed etiam æquo animo ferre oportet. Pro Cluent.

Magnam uim, magnam neceſſitatem, magnã poſſidet religionem paternus, maternusq; ſanguis: ex quo ſi qua macula concepta eſt, non modò elui nõ poteſt, uerùm uſque eo permanat ad animum, ut ſummus furor, atque amentia conſequatur. Pro Roſc. Amer.

Vim neque parenti, neque patriæ afferre oportet. Cic. Lentulo. Epiſt. famil. 1.

Peccatum eſt, parentes uiolare. 3. de Fin.

Magna eſt uis humanitatis, multùm ualet communio ſanguinis, portentum atque monſtrum certiſſimum eſt, eſſe aliquem humana ſpecie, & figura, qui tantum immanitate beſtias uicerit, ut propter quos hanc ſuauiſſimam lucem aſpexerit, eos indigniſſimè luce priuarit: cùm etiam feras inter ſe ſe partus, atque educatio, & natura ipſa conciliet. Pro Roſc. Amer.

Nullum ſupplicium ſatis acre reperiri poteſt in eum, qui mortem obtulerit parenti: pro quo mori ipſum, res ſi poſtularet, iura diuina atque humana,

mana poſtulant. Pro Roſc. Amer.

Nemo parricidæ ſupplicio, miſericordia commouetur. 4. Tuſc.

Maiores noſtri cùm intelligerent, nihil eſſe tam ſanctum, quod non aliquando uiolaret audacia: ſupplicium in parricidas ſingulare excogitarunt, ut quos natura ipſa retinere in officio non poſſet, ij magnitudine pœnæ maleficio ſubmouerentur, inſui uoluerunt in culeum uiuos, atque ita in flumen deijci. Atque uidentur hunc hominem ex rerum natura ſuſtuliſſe, & eripuiſſe, cui repente cælum, ſolem, aquam, terramq; ademerunt: ut qui eum necaſſet, unde ipſe natus eſſet, careret ijs rebus omnibus, ex quibus omnia nata eſſe dicuntur. Noluerunt feris corpus obijcere, ne beſtijs quoque, quæ tantum ſcelus attigiſſent, immanioribus uteremur; non ſic nudos in flumen deijcere, ne cùm delati eſſent in mare, ipſum polluerent, quo cætera, quæ uiolata ſunt, expiari putantur. Denique nihil tam uile, neque tam uulgare eſt, cuius partem ullam reliquerint. Etenim quid tam eſt commune, quàm ſpiritus uiuis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus eiectis? ita uiuunt dum poſſunt, ut ducere animam de cœlo non queant: ita moriuntur, ut eorum oſſa terra non tangat: ita iactantur fluctibus, ut nunquam abluantur: ita poſtremò eijciuntur, ut ne ad ſaxa quidem mortui conquieſcant. Pro Roſc. Amer.

Solon cùm interrogaretur. Pro Roſc. Amer. In Apoph. 34.

Omnes diſcendi ſtudio teneri. 7

TANTVS *eſt innatus in nobis cognitionis amor*

amor,& ſcientiæ,ut nemo dubitare poſsit quin ad eas res hominum natura nullo emolumento inuitata rapiatur. Videmusne ut pueri ne uerberibus quidem à contemplandis rebus, perquirendisq; deterreantur, aut pulſi requirant, & aliquid ſe ſcire gaudeant, ut alijs narrare geſtiant? Quid uerò, qui ingenuis ſtudijs atque artibus ita delectantur, ut nec ualetudinis, nec rei familiaris habeant rationem, omniaq; perpeti ipſa cognitione et ſciẽtia captos, & cum maximis curis, & cum laboribus compenſare eam, quam diſcendo capiant uoluptatem. 5. de Finib.

Eſt inſita quædam, uel potius innata, cupiditas ſcientiæ, natiq; ſumus ad congregationem, ad ſocietatem, ad communitatemq; generis humani. 4. de Finib.

Omnes trahimur & ducimur ad cognitionis & ſcientiæ cupiditatem, in qua excellere pulchrũ putamus, labi autem & errare, neſcire & decipi, & malum, & turpe ducimus. 1. Offic.

Cùm ſumus neceſſarijs negocijs curisq; uacui, tum auemus aliquid uidere, audire, diſcere: cognitionemq; rerum aut occultarum, aut admirabilium ad bene, beateq; uiuendum neceſſariam ducimus. 1. Offic.

Fictas fabulas, è quibus utilitas nulla duci poteſt, cum uoluptate legimus. Quid? uolumus nomina eorum, qui quid geſſerunt, nota nobis eſſe, parentes, patriam, multa præterea non neceſſaria. Quid? homines infima fortuna, nuda ſpe rerum gerendarum, opifices deniq; delectantur hiſtoria, maximeq; eos uidere poſſumus, res geſtas audire, & legere velle, qui à ſpe gerendi abſunt confecti ſenectute. 5. de Finib.

In ipſis rebus, quæ diſcuntur & cognoſcuntur, inuitamenta inſunt, quibus ad diſcendum, cognoſcendumq; mouemur. 5. de Finib.

Nemo eſt orator, qui ſe Demoſthenis ſimilẽ eſſe nolit. De gen. opt. Orat.

Optimus & grauiſſimus quiſque confitetur, ſe multa ignorare, & multa ſibi etiam atque etiam eſſe diſcenda. 3. Tuſc.

Omnia ſcire cuiuſmodi ſint cupere, curioſum eſt: duci uerò maiorum rerum contemplatione, ſummorum uirorum eſt putandum. 5. de Finib.

Quàm ſit homo literarum cupidus, quinto de Finibus leges uberius.

Literarum laus, & utilitas. 8.

ARTES *uirtutis ſunt magiſtræ.* 4. ad Heren.

Suauitate ſcientiæ nihil eſt homini iucundius. 3. de Orat.

Scientia nulla res eſt præſtantior. 2. de Natura Deorum.

Si ex literis delectatio tantùm peteretur, tamen hanc animaduerſionem, humaniſſimam, & liberaliſſimam iudicaremus. Nam cetera, neque temporum ſunt, neque ætatum omnium, neque locorum. Hæc ſtudia adoleſcentiam alunt, ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant, aduerſis perfugium ac ſolatium præbent; delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, peregrinãtur, ruſticantur. quod ſi ipſi neque attingere, neque ſenſu noſtro guſtare poſſumus, tamen ea mirari

rari debemus, etiam cùm in alijs uideamus. Pro Arch. Poeta.

Studijs, ac literis res ſecundæ ornantur, aduerſæ adiuuantur. Ad Luceium. 5. Famil.

An ullum putas fieri poſſe ciuem egregium, qui non ſit ijs eloquentiæ artibus, & bonis diſciplinis eruditus? An ulla alia eſſe putas rudimenta, & incunabula uirtutis, quibus animi ad gloriæ cupiditatem aluntur? Reſp. in Sal.

Vt ager, quãnuis fertilis, & c. 2. Tuſculan. In Sim. 35.

Multi cùm in poteſtate eſſent hoſtium ac tyrannorum, multi cùm in cuſtodia, multi in exilio dolorem ſuum doctrinæ ſtudijs leuarunt. 5. de Finibus.

Literæ poſteritatis cauſa repertæ ſunt, quæ obliuioni ſubſidio eſſe poſſent. Pro Sylla.

Exempla omnia iacerent in tenebris, niſi literarum lumen accederet. Pro Arch. Poeta.

Nullius agricolæ cultu ſtirps tam diuturna, quàm poetæ uerſu ſeminari poteſt. 1. de Leg.

Alexander cùm in Sigæo. Pro Archia Poeta. in Apophtheg. 77.

Non tam præclarum eſt ſcire Latinè, *quàm turpe neſcire.* Orat. ad Brut.

Neſcire quid antea, quàm natus ſis, acciderit, id eſt ſemper eſſe puerum. Orat. ad Brut.

Præclárum mihi uidetur adeptus is, qui quare homines beſtijs præſtant, ea in re hominibus ipſis antecellat. 1. de Inuent.

Plato tum denique. Epiſtol. ad Q. fratrem. In Apophth. 7.

Bias, cuius cùm patriam. 1. Parad. In Apophtheg.

philez.65.

Qui in eo ſummè elaborandum non arbitrètur, ut quò uno homines beſtijs præſtent, in hoc hominibus ipſis antecellat? 1. de Orat.

Artes coniunctæ. 9

OMNES *artes, quæ ad humanitatem pertinent, habent commune quoddam uinculum, & quaſi cognatione quadam inter ſe continentur.* Pro Arch. Poeta.

Omnis ingenuarum, & humanarum artium doctrina, uno quodam ſocietatis uinculo continentur. 3. de Orat.

Cetera artes ſeipſa per ſe tuentur ſingula. 2. de Orato.

Non eſt in literis deſperandum. 10

QVIBVS *natura minora data ſunt, tamen illud aſſequi poſſunt, ut his, quæ habeant, modicè & ſcienter utantur, ut deceat.* 1. de Oratore.

Nihil eſt, quòd quiſquam magnitudinem artium, ex eo quòd ſenes diſcunt, pertimeſcat: nanque aut ſenes ad eas acceſſerunt, aut uſque ad ſenectutem in ſtudijs detinentur, aut ſunt ardentiſſimi. &c. 3. de Orat.

Literæ diſcuntur facilè, & ſi tantùm ſumas, quantùm opus ſit, & habeas qui docere fideliter poſſit, & ſcias ipſe etiam diſcere: ita ut facilis uſus doctrinam confirmet, mediocris opera tribuatur, memoria ſtudiumq; permaneat. 3. de Orat.

Non eſt interdictum aut à rerum natura, aut à lege aliqua, atque more ut ſingulis hominib. ne amplius, quàm ſingulas artes noſſe liceat. I. de Oratore.

Intereſt magni eius, qui diſcere uult, utrum unum omnia, an omnia neminem, ſed aliud alium putet conſequi poſſe. Si enim putabit omnia poſſe penes unum conſiſtere, ipſe quoque ad omnium nitetur facultatem, ſi is deſperabit, in paucis exercebit, ipſis enim contentus erit. 3. de Oratore.

Multi ſunt, qui deſperatione debilitati, experiri id nolunt; quod ſe aſſequi poſſe diffidunt: ſed par eſt, omnes omnia experiri, qui res magnas, & magnopere expetendas concipiunt. Quòd ſi quem aut natura ſua, aut illa præſtantis ingenij uis deficiet, aut minus inſtructus erit magnarum artium diſciplinis, teneat eum curſum quem poterit. Prima enim ſequentem, honeſtum eſt in ſecundis, tertijsq; conſiſtere. Non enim in poetis, Homero ſoli locus eſt, aut Archiloco, aut Sophocli, aut Pindaro. Nec uerò Ariſtotelem in Philoſophia deterruit à ſcribendo amplitudo Platonis. Nec ipſe Ariſtoteles, admirabili quadam ſcientia, cæterorum ſtudia reſtinxit. Nec ſolùm ab optimis ſtudijs excellentes uiri deterriti non ſunt, ſed ne opifices quidem ſe artibus ſuis remouerunt, qui aut Ialyſi non potuerunt, aut Coæ Veneris pulchritudinem imitari; nec ſimulachro Iouis Olimpij, aut Doriphori ſtatua deterriti, reliqui minus experti ſunt quid efficere, aut quo progredi poſſent: quorum tanta multitudo fuit, tanta in ſuo cuiuſque genere laus, ut cùm ſumma miremur, inferiora tamen probemus. In oratori-

bus

bus uerò, Græcis quidem, admirabile eſt quantum inter omneis unus excellat. Attamen cùm eſſet Demoſthenes, *multi oratores magni & clari fuerunt, & antea fuerant, nec poſtea defecerunt. Quare non eſt cur eorum, qui ſe ſtudio eloquentiæ dediderunt, ſpes infringatur, aut lãgueſcat induſtria.* Nam *neque illud ipſum, quod eſt optimum, deſperandum eſt: & in præſtantibus rebus magna ſunt ea, quæ ſunt optimis proxima.* in Orator.

Natura nulla eſt, quæ non habeat in ſuo genere res complures, diſsimileis inter ſe, quæ tamen conſimili laude dignentur. 3. de Orat.

Non dubiũ eſt, quin multi, cùm ita nati eſſent, ut quædam contra naturam deprauata haberent, reſtituerentur & corrigerentur à natura. cùm ſeipſa reuocaſſet aut arte, aut medicina, aut quorum linguæ ſic inhærerent, ut eloqui non poſſent; hæ ſcalpello reſectæ liberarentur. Multi etiam *naturæ uitium meditatione atque exercitatione ſuſtulerunt: ut* Demoſthenem *ſcribit* Phalereus, *cùm dicere nequiret, exercitatione feciſſe, ut planiſsimè diceret.* 2. de Diuinat.

In Demoſthene *tantum ſtudium fuiſſe, tantusq́; labor dicitur, ut primùm impedimenta naturæ, induſtria diligentiaq́; ſuperaret; cumq́; ita balbus eſſet ut eius ipſius artis, cui ſtuderet, primam literam non poſſet dicere, perfecit meditando, ut nemo planius eo locutus putaretur.* Deinde *cùm ſpiritus eius eſſet anguſtior, tantùm continenda anima in dicendo eſt conſecutus, ut una continuatione uerborum, binæ ei contentiones uocis, & remiſsiones continerentur. Quinetiam ut memoriæ proditum eſt, coniectis in os calculis,*

ſumma

ſumma uoce verſus multos uno ſpiritu pronunciare conſueſcebat: neque is conſiſtens in loco, ſed inambulans, atque aſcenſu ingrediens arduo. 1. de Oratore.

Nihil eſt, quod longinquitas temporis efficere non poßit. 1. de Diuinat.

Quærendi defatigatio turpis non eſt, cùm id, quod quæritur, ſit pulcherrimum. 2. de Finib.

Non eſt conſentaneum, ullam honeſtam rem, actionemve, ne ſolicitus ſis, aut non ſuſcipere, aut ſuſceptam deponere. Quòd ſi curam fugimus, uirtus fugienda eſt, quæ neceſſe eſt ut cum aliqua cura, res ſibi contrarias aſpernetur, atque oderit, ut bonitas malitiam, temperantia libidinem, ignauiam fortitudo. Lælius.

Sine ſtudio & ardore quodam amoris, in uita nihil quicquam ſit egregium. 1. de Orat.

Diligentia in omnibus rebus plurimùm ualet: hæc præcipuè colenda eſt nobis, hæc ſemper adhibenda, hac nihil eſt, quod non aſſequatur: qua una uirtute omnes reliquæ uirtutes continentur. 2. de Oratore.

Parùm ualet doctrina, niſi induſtria, ſtudio, labore, diligentia comprobetur, 3. ad Herenn.

Quæ bona ſunt, fieri meliora poſſunt doctrina: & quæ non optima, acui tamen aliquo modo, & corrigi poſſunt. 1. de Orat.

In omni diſciplina, infirma eſt artis præceptio ſine ſumma aſſiduitate exercitationis. 3. ad Herennium.

Nulla ars literis ſine interprete, & ſine aliqua exercitatione percipi poteſt. Cice. Trebatio, *Famil. epiſt.* 7.

Studia nihil proſunt perueniendi aliquò, niſi illud

illud, quod eò, quò intendas, ferat, deducatq́; , cognoris. 1. de Orat.

Nihil ſtatim abſolutum. 11.

NIHIL *eſt ſimul & inuentum & perfectum. de Clar. Orat.*

Nihil eſt in natura rerum omnium, quod ſe uniuerſum profundat, & quod totum repentè euolet: ſic omnia quæ fiunt, queq́; aguntur acerrimè, leuioribus principijs natura ipſa prætexuit. 2. de Orat.

Omnium rerum principia parua ſunt, ſed ſuis progreßionibus uſa augentur. 5. de Finib.

Nihil in ſimplici genere omni ex parte perfectum, atque beatum natura expoliuit, tanquam cæteris non ſit habitura, quòd largiatur, ſi uni omnia conceſſerit. 1. de Inuent.

Nihil refert, quàm citò, ſi ſat bene. 12.

ET *ſi utile eſt, ſubitò ſæpe dicere, tamen illud utilius, ſumpto ſpatio ad cogitandum, paratius atque accuratius dicere. 1. de Ora.*

Non poteſt in eo eſſe ſuccus diuturnus, quod nimis celeriter eſt maturitatem aſſecutum. 2. de Oratore.

Sapiẽtis laus, & ſapientiæ cõmendatio. 13.

SAPIENTIA, *eſt rerum diuinarũ et humanarum ſcientia, cognitioq́;, quæ cuiusque rei cauſa ſit: ex quo efficitur ut diuina imitetur, humana omnia inferiora uirtute ducat. 4. Tuſc.*

Mater

Mater omnium bonarum artium eſt ſapientia, à cuius amore, Græco uerbo, Philoſophia nomen inuenit, qua nihil à Dijs immortalibus uberius, nihil florentius, nihil præſtabilius hominum generi datum eſt. Hæc enim una nos cùm cæteras res omnes, tum quod eſt difficillimum, docuit, ut noſmetipſos noſceremus. Cuius præcepti tãta uis, tanta ſentẽtia eſt, ut ea non homini cuipiam, ſed Delphico Deo tribueretur. Nam qui ſeipſum norit, primùm aliquid ſe habere ſentiet diuinum, ingeniũque in ſe ſuum, ſicut ſimulacrum aliquod putabit, tantoq; munere deorum ſemper dignum aliquid & faciet, & ſentiet: & cùm ſe ipſe perſpexerit, totumq; tentarit, intelliget quemadmodum à natura ſubornatus, in uitam uenerit, quantaq; inſtrumenta habeat ad retinendam adipiſcendamque ſapientiam: quoniam principiò rerum omnium quaſi adumbratas intelligentias animo ac mente conceperit, quibus illuſtratus, ſapientia duce, bonum uirum, & ob eam ipſam cauſam cernat, ſe beatum fore. 1. de Legib.

Sapientia, eſt rerum diuinarum atq; humanarum ſcientia, in qua continetur deorum, & hominum communitas, & ſocietas inter ipſos. 1. Officiorum.

Sapientia ars uiuendi putanda eſt, quæ mæſtitiam pellit ex animis, quæ exhorreſcere metu non ſinit, qua præceptrice, in tranquillitate uiui poteſt, cupiditatum ardore reſtincto. 1. de Finibus.

Sapientia, eſt ſanitas animi. 3. Tuſcul.

Sapientia ſola eſt, quæ nos à libidinum impetu, & formidinũ terrore uindicet, & ipſius fortunæ modeſtè ferre doceat iniuriam, & omnes do-

ſeat uias, quæ ad quietem & tranquillitatem ferunt. 1. *de finibus.*

Sapientia, hominis eſt cuſtos & procreatrix 4. *de Finibus.*

Hæc eſt una omnis ſapientia, non arbitrari ſe ſe ſcire quod neſciat: ob eamq; rem Socrates ab Apollini omnium ſapientiſsimus eſt dictus. 1. Academic.

Sapientia nihil eſt optabilius, nihil præſtantius, nihil homine dignius. Eſtq; diuinarum rerum, & humanarum ſcientia, cuius ſtudium ſiquis uituperat, haud ſanè intelligo quid nam ſit, quod laudandum putet. 2. *Offic.*

Illa eſt præſtans & diuina ſapientia, perceptas penitus, & pertractatas humanas res habere, nihil admirari cùm acciderit, nihil, antequàm euenerit, non euenire poſſe, arbitrari. 3. *Tuſc.*

Sapientia nihil eſt melius 2. de Nat. Deorum.

Ad Rempublicam plurima ueniunt commoda, ſi moderatrix omnium rerum præſtò eſt ſapientia: hinc ad ipſos, qui eam adepti ſunt, laus honor, dignitas confluit. 1. *de Inuent.*

Oculorum eſt in nobis ſenſus acerrimus, quibus ſapientiam non cernimus: quàm illa ardenteis amores excitaret ſui, ſi uideretur? 1. *de Fini.*

Laudem ſapientiæ ſtatuo maximam, non aliunde pendere, extrinſecus aut bene, aut malè uiuendi ſuſpenſas habere rationes. Ad Luceium, lib. 5. Famil.

Nihil eſt turpius, quàm ſapientis uitam, ex inſipientium ſermone pendere. 2. *de Finibus.*

Qui ex errore imperitæ multitudinis pendet, is in magnis uiris non eſt habendus. 1. *Officiorum.*

Ignobilitas,

Ignobilitas, aut humanitas, aut etiam popularis offenſio ſapientem eſſe non prohibet. 5. Tuſculan.

Cùm ſapiens & bonus uir, qualis fuit ille, ſuffragijs præteritur, non populus à bono Conſule potius, quàm ille à bono populo repulſam refert. 5. Tuſc.

Sapientis animus magnitudine conſilij, tolerantia rerum humanarum, contemptione fortunæ, uirtutibus omnibus ut mœnibus ſeptus, uinci, & expugnari non poteſt. Paradox.

Sapientis animus nunquam eſt in uitio, nunquam turgeſcit, nunquam tumet, nunquam ſapiens iraſcitur. 3. Tuſc.

Eſt ſapientis, quicquid homini accidere poſſit, id præmeditari, & ferendum modicè ſi aduenerit. Philipp. 11.

Sapienti nihil poteſt uideri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusq; mundi nota ſit magnitudo. Nam quid, aut in ſtudijs humanis, aut in tam exigua uitæ breuitate magnum ſapienti uideri poteſt? qui ſemper animo ſic excubat, ut ei nihil improuiſum accidere poſſit, nihil inopinatum, nihil omnino nouum: atque idem ita in omnes partes aciẽ intendit, ut ſemper uideat ſedem ſibi, & locum ſine moleſtia atq; angore uiuendi, quemcunque caſum fortuna inuexerit, hunc aptè & quietè ferat. 3. Tuſc.

Neque lætabitur unquam, neque mœrebit nimis, qui ſemper in ſepſo omnem ſpem reponet ſui. 5. Tuſc.

Sapientia eſt una, quæ mœſtitiam pellat ex animis, quæ nos exhorreſcere metu non ſinat, qua præceptrice in tranquillitate uiui poteſt, om-

nium

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

nium cupiditatum ardore reſtincto: 5. de Finib.

Sapienti malum uideri nullum poteſt, quod uacet turpitudine : aut ita paruum malum, ut id obruatur ſapientia uixq; appareat, qui nihil opinione affingat, aſſumatq; ad ægritudinem : neque id putet eſſe rectum, ſed quàm maximè excruciari luctuq; confici, quo prauius nihil eſſe poteſt. 3. Tuſc.

Quiſquis eſt, qui moderatione & conſtantia polleat, quietus animo eſt, ſibiq; ipſi placatus, ut neque tabeſcat moleſtijs, neque frangatur timore, nec ſitienter quid expectans ardeat deſiderio, nec alacritate futili geſtiens deliqueſcat, is eſt ſapiens. 5. Tuſc.

Vir temperatus, conſtans, ſine metu, ſine ægritudine, ſine alacritate ulla, ſine libidine, is eſt ſapiens. 5. Tuſc.

Omnes, qui in rerum contemplatione ſtudia ponebant, ſapientes & habebantur, & nominabantur. 5. Tuſc.

Qui omnibus uirtutibus inſtructi & ornati ſunt, tum ſapientes, tum uiri boni dicuntur. 5. *Tuſcula.*

Sapientiſsimus eſt, cui quod opus ſit ipſi, uenit in mentem. Pro Cluentio.

Quicquid à ſapiente proficiſcitur, id continuò debet expletum eſſe ſuis partibus. 3. de Finibus. *nec eſt ſapientis dicere, Non putabam.*

Qui ipſe ſibi ſapiens prodeſſe nequit, ne quicquam ſapit, dicebat Ennius. *ad* Trebat. Famil. 7. & 1. Offic. in Apophth. 120.

Ad *Ceſar. familia. libro.* 3. In Apophthegmat. 89.

De felicitate ſapientis, plura leges tertio Tuſc.& paradox. finali & penultimo.

Stultus.

SAPIENTISSIMVS *quiſque æquiſſimo animo moritur, ſtultiſsimus iniquiſsimo.* Paradox.

Stulti malorum conſcientia torquentur: ſapientes bona præterita, renouata grata recordatione, delectant. 1. de Finib.

Nullus ſtultus beatus, & ſapiens non beatus. 1. de Finibus.

Multa ſunt incommoda in uita, quæ ſapientes commodorum compenſatione leniunt: ſtulti nec uitare uenientia poſſunt, nec ferre præſentia, 1. de Nat. deo.

Vt ſtultitia &c. 5. Tuſc. *In ſimilib.* 72.

Tu uide primo de Finibus pleniſſimè, quibus curis, & angoribus ſtulti conficiãtur, & quibus ſapientes perfruantur uoluptatibus.

Stultitia. 15.

STVLTITIA *maius eſt malum, quàm omnia mala & fortunæ corporis.* 2. de Natu. Deo.

Omniũ malorũ ſtultitia eſt mater. De pet. cõſ.

Inſipientia nullũ maius malũ eſt 3. Tuſculan.

Miſerius ſtultitia quid dicere poſſumus? 1. de Nat. deo.

Quid abiectius ſtultitia dici põt? 1. de Legib.

Omnes

Omnes ſtulti inſaniunt.4. Tuſc.

Eſt proprium ſtultitiæ, aliorum uitia cernere, obliuiſci ſuorum.3.Tuſc.

Stultorum plena ſunt omnia. Cic.Papi.Pæto. Famil.9.

Quarto parad.& quinto plura legere potes.

Prudentia. 16

Prvdentia, *eſt rerum expetendarum ſcientia.1.Offic.*

Nihil eſt hominis prudentia dulcius, aut ſagaci ac bona mente melius.1.Tuſc.

Non poteſt eſſe iucunda uita, à qua abſit prudentia.5.Tuſc.

Omnibus artibus uolumus attributam eſſe eam, quę communis appellatur prudentia, quam omnes, qui cuique tempori præſunt, debent habere.5. de Finib.

In prudentia duo uitia uitanda ſunt, unum, ne incognita pro cognitis habeamus, hisq́; temere aſſentiamur. Quod uitiũ effugere qui uolet (omnes autem uelle debent) adhibebit ad conſiderandas res & tempus & diligentiam. Alterum eſt uitiũ, quòd quidam nimis magnum ſtudium, multamq́; operam in res obſcuras atque difficiles conferunt, eaſdemque non neceſſarias.1.Offic.

Vt quiſq; maximè perſpicit quid in quaq; re uerißimum ſit, quiq́; accuratißimè & celerrimè poteſt & uidere et explicare rationem, is prudentißimus & ſapientißimus ritè haberi ſolet.1. Offic.

Laus philoſophiæ,& utilitas. 17

PHILOSOPHANDI rō eſt triplex; una de uita & moribus. Altera de natura & rebus occultis. Tertia, de diſſerendo, & quid uerum,& quid falſum, quid rectū in oratione, quid prauum, quid conſentiens, quid repugnet iudicando. 1. Academic.

Philoſophia in tres partes eſt diſtributa, in naturæ obſcuritatem, in diſſerendi ſubtilitatem, in uitam atque mores. 1. de Orat.

Cùm tota Philoſophia frugifera & fructuoſa, nec ulla pars eius inculta ac deſerta ſit: tum nullus in ea feracior locus eſt nec uberior, quàm de officijs, à quibus conſtanter, honeſteq; uiuendi præcepta ducantur. 3. Offic.

Philoſophia mater omnium bonarum artium, nihil eſt aliud, niſi (ut Plato ait) donum & inuentum Deorum. Hæc nos primùm ad Deorum cultum, tum ad modeſtiam, magnitudinemq; animi erudiuit, eademq; ab animo tanquàm ab oculis caliginē diſpulit, ut omnia ſupera, infera, prima, ultima, media uideremus. 1. Tuſc.

Eſt laudatarum artium omnium procreatrix quædam,& quaſi parens ea, quam Philoſophiam Græci uocant. 1. de Orat.

Philoſophia nihil eſt aliud, ſi rectè interpretari uolumus, quàm ſtudium ſapientiæ. 2. Offic.

Cultura animi, Philoſophia eſt, quæ extrahit uitia radicitus,& præparat animos ad ſatus accipiendos. 2. Tuſcul.

Philoſophia medetur animis, ſolicitudines detrahit, cupiditatibus liberat, pellit timores. 2. Tuſc.

Eſt animi medicina, Philoſophia: cuius auxilium, non ut in corporis morbis petendum eſt foris, omnibuſq; opibus, uiribuſq;, ut noſmet ipſi nobis mederi poßimus, elaborandum eſt. 3. Tuſcul.

Philoſophia, mater eſt omnium benefactorum, beneq; dictorum. De claris Orat.

Vitiorum peccatorumq; noſtrorũ, omnis à Philoſophia petenda eſt medicina. 5. Tuſc.

Sine Philoſophia fieri non poteſt, ut ſanus ſit animus. 3. Tuſc.

Vt medici, toto corpore curando, &c. 3. Tuſc. in Simil. 1.

Radicem omnium malorum ſtirpitus Philoſophia ſe extracturam pollicetur. Demus ergo huic nos excolendos, patiamurque nos ſanari ab ea, ſi boni, & beati uolumus eſſe; omnia adiumenta, & auxilia petamus bene beateq; uiuendi. 4. Tuſc.

Philoſophia uirtutes continet & officij, & bene uiuendi diſciplinam: quam qui profitetur, grauißimam mihi perſonam ſuſtinere uidetur. In Piſonem.

Eſt philoſophia paucis contenta iudicibus, multitudinemq; conſultò fugiens, eiq; ipſa et ſuſpecta & inuiſa. 2. Tuſc.

Nunquàm ſatis dignè poterit laudari Philoſophia, cui qui pareat, omne tempus ætatis poßit ſine moleſtia degere. Cato Maior.

Nullum bonum Philoſophia optabilius, nullum præſtantius, neque datum eſt mortalium generi, deorum conſenſu, neque dabitur. de Vniuer.

O uitæ philoſophia dux, ò uirtutis indagatrix, expultrixque uitiorum, quid non modò nos,

ſed

ſed omnino uita hominum ſine te eſſe potuiſſet? Tu urbes peperiſti, tu diſſipatos homines in ſocietatem uitæ conuocaſti. Tu eos inter ſe primò domicilijs, deinde coniugijs, tum literarum & uocum communione iunxiſti. Tu inuentrix legum, tu magiſtra morum & diſciplinæ fuiſti. Tu uitæ tranquillitatem largita nobis es, et terrorem mortis ſuſtuliſti. 5. Tuſc.

Nihil eſt dulcius ocio literario, his dico literis, quibus infinitatem rerum atque naturæ, & in hoc ipſo mundo, cœlum, terras, maria cognoſcimus. 5. Tuſc.

Thales Mileſius, ut obiurgatores ſuos conuinceret oſtenderetq́; philoſophum, ſi ei commodū eſſet, pecuniam facere poſſe, omnem oleam antequã florere cœpiſſet, in agro Mileſio coemiſſe dicitur. Animaduerterat fortaſſe quadam ſcientia, olearum ubertatem fore. de Diuin.

Qui cæteris rebus pro nihilo habitis rerum naturam ſtudioſè intuentur, & ſapientiæ ſtudioſi & philoſophi habentur 5. Tuſc.

Philoſophi, uirtutis magiſtri. 2. Tuſc.

Magiſtri uirtutis, philoſophi. 5. Tuſc.

Non ex ſingulis uocibus philoſophi ſpectandi ſunt, ſed ex perpetuitate & conſtantia: resq́; ſpectari oportet, non uerba. 5. Tuſc.

In Philoſophia res ſpectantur, non uerba penduntur. Orat. ad Brutum.

A philoſopho, ſi adferat eloquentiam, non aſpernor: ſi non habeat, non admodum deſidero. 1. Tuſcul.

Sunt qui in rebus contrarijs parum ſibi conſtent, uoluptatem ſeueriſſimè contemnant, in dolore ſint molliores, gloriam negligant, frangan-

tur infamia. 1. Offic.

Vt ſi Grammaticum profeſſus ſe quiſpiam, etc. Tuſcul. In Simil. 20.

Quotuſquiſque philoſophorum inuenitur, qui ſit ita moratus, ita animo ac uita conſtitutus, ut ratio poſtulat, qui diſciplinam, non oſtentationem ſcientiæ, ſed legem uitæ putet, quiq; obtemperet ipſe ſibi, ac decretis ſuis pareat? Videre licet alios tanta leuitate & iactatione, ijs ut fuerit non didiciſſe melius: alios pecuniæ cupidos, nonnullos gloriæ, multos libidinum ſeruos, ut cum eorum uita mirabiliter pugnet oratio, quod quidem eſt turpiſſimum. 2. Tuſc.

Eloquentia. 18

PACIS *eſt comes, ociiq; ſocia, et iam bene cõſtitutæ ciuitatis quaſi alumna quædam eloquẽtia. De claris Orat.*

Nemo eſt, qui neſciat, initio genus humanũ, in montibus ac ſiluis diſsipatum, prudentium conſilijs compulſum, & diſertorum oratione delinitum, ſe oppidis, mœnibusq; ſepſiſſe. 1. de Orator.

Fuit quoddã tẽpus, cùm in agris homines paſſim beſtiarum more uagabantur, et uictu ferino ſibi uitam propagabãt, nec ratione animi quicquã, ſed pleraq; uiribus corporis adminiſtrabant. Nemo legitimas uiderat nuptias, nemo certos inſpexerat liberos. Quo tempore quidam, magnus uidelicet uir, diſperſos homines in agris, et in locis ſiluestrib. abditos, ratione quadã compulit in unũ locũ, et congregauit, & eos ex feris & immanibus, mites reddidit & manſuetos. 1. de Inuent.

Hæc

Hoc tempore cùm homines, nondum neque naturali, neque iure ciuili deſcripto, fuſi per agros, atque diſperſi uagarentur, tantùmq; haberent, quantum manu ac uiribus per cædem ac uulnera aut eripere aut retinere potuiſſent, extiterunt uiri uirtute & conſilio præſtanti, qui diſsipatos unũ in locum congregarunt, eosq; ex ferocitate illa ad iuſtitiam atque manſuetudinem tranſtulerunt, ut, inuento diuino & humano iure, eos mœnibus ſepſerunt. Pro Seſtio

Duæ ſunt artes, quæ poſſunt locare homines in ampliſsimo gradu dignitatis, una imperatoris, altera oratoris boni. Ab hoc enim pacis ornamenta retinentur: ab illo, belli pericula repelluntur. Pro *Murena.*

Grauis eſt, et plena dignitatis dicẽdi facultas, quæ plurimas gratias, firmiſsimas amicitias, maxima ſæpe ſtudia peperit. Pro *Murena.*

Eloquentia principibus maximè ornamento eſt. 4. de Finib.

Eloquentia grandis eſt uerbis, ſapiens ſententijs, genere toto grauis: manus extrema non acceſsit operibus eius: præclarè inchoata multa, perfecta non planè. De claris Oratoribus.

Nihil eſt eloquentia laudabilius, uel præſtantius, uel admiratione audientium, uel ſpe indigentium, uel eorum, qui defenſi ſunt gratia. 2. *Offic.*

Nihil eſt tam inhumanum, quàm eloquentiam à natura ad ſalutem, & conſeruationem datam, ad bonorum peſtem, perniciemq; conuertere. 2. *Offic.*

Nihil eſt tam incredibile, quod dicendo non

fiat probabile. Nihil tam horridum, tam incultũ, quod non ſplendeſcat oratione, & tanquàm excolatur. Paradox.

Vt hominis decus eſt ingenium, ſic ingenij lumen, eſt eloquentia. De claris Orat.

Eloquens & diſertus. 19

ELOQVENS *hoc uel maximè differt à diſerto. Diſertus eſt enim, qui poteſt ſatis acutè atque dilucidè; apud mediocres homines, ex communi quadam hominum opinione dicere. Eloquens uerò, qui mirabilius & magnificentius augere poteſt, atque ornare quæ uult, omneſq; omnium rerum, quæ ad dicendum pertinent, fontes animo ac memoria continet* I. de Orat.

Si de laudibus Eloquẽtiæ, delectatione, & artis difficultate plura cupias, euolue diligenter librum de Oratore, et amplius, quod deſideres, nihil erit.

Orator. 20

NOMINE *oratoris & docti ornandus eſt, qui ſcelus fraudemq; nocentis poſsit dicendo ſubijcere odio ciuium, ſupplicioq; conſtringere, idemq; ingenij præſidio innocentiam iudiciorum pœna liberare, idemq; languentem, labentemq; populum, aut ad decus excitare, aut ab errore deducere, aut inflammare in improbos, aut incitatum in bonos mitigare: qui denique quemcunq; in animis hominum motum res & cauſa poſtu-*

let, eũ dicendo uel excitare poſſit, uel ſedare. 1. *de Orato.*

Dialecticæ & Rhetoricæ quædam differentia. 21

ZENO *Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno ſimilem dicebat, quòd latius loquerentur Rhetores, Dialectici autem compreſſius.* 2. *de Finib.*

Zeno ille, à quo diſciplina Stoicorum eſt, manu demonſtrare ſolebat, quid inter dialecticam & rhetoricam intereſſet. Nam cùm compreſſerat digitos, pugnumq; fecerat, dialecticam aiebat eiuſmodi eſſe. Cùm autem deduxerat, & manum dilatauerat, eloquentiam eſſe dicebat, hocque uno(ait Ariſtoteles) differunt, quòd hæc ratio dicendi latior ſit, illa loquendi, contractior. Orat. ad Brut.

Docti quid maximè ſit proprium. 22

ERVDITVS *oportet ſemper aliquid ex ſe promat, quod alios delectet, aut ſeipſum laudibus illuſtret.* L. *Luceius ad Cicer. Famil. lib.* 5.

Docti non ſolùm uiui ac præſentes, ſtudioſos diſcendi erudiunt atque docent, ſed hoc idem etiam poſt mortem monumentis literarum aſſequuntur. 1. *Offic.*

Ingenioſus laborioſiſsimè docet. 23

QVO *quiſque eſt ſolertior, & ingenioſior, hoc docet iracundius & laborioſius: quod enim*

*ipſe celeriter arripuit, id cũ tardè percipi uidet, diſcruciatur.*Pro Roſcio Comæ.

Doctus inuiſus,niſi probus. 24

QVO *quis uerſutior & callidior, hoc inuiſior & ſuſpectior, detracta opinione probitatis.* 2. *Offic.*

Si quis, omiſſis honeſtiſſimis ſtudijs rationis & officij, conficit omnem operam in exercitatione dicendi, is inutilis ſibi, perniciosus ciuis patriæ alitur. Qui uerò ita ſe armat eloquentia, ut non oppugnare commoda patriæ, uerùm pro ijs pugnare poſſit, is mihi uir & ſuis, & publicis rationibus utiliſſimus, atque amiciſſimus ciuis fore uidetur. I. *de Inuent.*

Scientia, ut ait Plato *&c.* I. *Officiorum.* In *Apophth.* 12.

Ars militaris. 25

REI *militaris uirtus præſtat cæteris uirtutibus: omnia noſtra ſtudia, & hæc forenſis laus & induſtria latent in tutela ac præſidio bellicæ uirtutis, & ſimulatque increbuit ſuſpicio tumultus, artes illico noſtræ conticeſcunt. Omnia denique, quæ ſunt in imperio, in ſtatu ciuitatis, ab ijs defendi & firmari putantur, qui militari uirtute antecellunt.* Pro *Muræna.*

Multò plus adfert dignitatis res militaris, quàm iuris ciuilis gloria. Vigilas tu de nocte, ut

tuis conſultoribus reſpondeas: Ille uerò, quo intendit, maturè cum exercitu perueniat. Te gallorũ, illum buccinarum cantus exuſcitat. Tu actionẽ inſtituis, ille aciem inſtruit. Tu caues, ne tui conſultores, ille ne urbes aut caſtra capiantur. Ille tenet et ſcit ut hoſtium copiæ, tu ut aquæ pluuiæ arceantur. Ille exercitatus eſt in propagandis finibus, tu in regendis. Pro *Murena.*

Duæ ſunt artes. Suprà in cap. de Eloquentia. *Pro Murena.*

Conſilium & prudentia, armis & rebus bellicis præferantur. 26

MINVENDA *eſt horum opinio, qui arbitrantur res bellicas maiores eſſe quàm urbanas: quanuis enim* Themiſtocles *iure laudetur, & ſit eius nomen quàm Solonis illuſtrius: citeturq́; Salamis clariſsimæ teſtis uictoriæ, quæ anteponatur conſilio Solonis, ei, quo primùm conſtituit Areopagitas: non minus præclarum hoc, quàm illud iudicandum eſt, illud enim ſemel profuit, hoc ſemper proderit ciuitati.* 1. *Offic.*

Non minorem utilitatem adferunt qui togati publicè præſunt, quàm qui bellum gerunt. Itaque eorum conſilio ſæpe, aut ſuſcepta, aut confecta bella ſunt. Quare expetenda magis eſt decernendi ratio, quàm decertandi fortitudo: temere enim in acie uerſari, & manu cum hoſte confligere, immane quiddam eſt, & beluarum ſimile. 1. *Offic.*

Conſiderati homini eſt, iure decertare, armis non contendere. Pro *Cæcinna.*

Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ. 1. *Offic.*

Honeſtum efficitur animi, non corporis uiribus. 1. *Offic.*

Parum ſunt foris arma, niſi ſit conſilium domi. 1. *Offic.*

Non uiribus, aut uelocitatibus, aut celeritate corporum res magnæ geruntur, ſed conſilio, & authoritate, & ſententia. Cato Maior.

Maximæ Reſpublicæ per adoleſcentulos labefactatæ, à ſenibus ſuſtentatæ, & reſtitutæ ſunt. Cùm enim ad gubernacula reipublicæ temerarij atque audaces homines accedunt, maxima, ac miſerrima naufragia fiunt. Cato Maior.

Dux ille Græciæ nunquam optat, ut Aiacis ſimiles decem habeat, ſed ut Neſtoris, *quod ſi acciderit, non dubitat, quin* Troia *breui ſit peritura.* Cato Maior.

Temeritas cùm ſapientia non commiſcetur. Pro Murena.

Hæc plenius diſputantur primo officiorũ capite, ſed cum pleriſque, quæ nos conſulto omiſimus.

Conſilium rem præcurrat. 27

In *rebus magnis, memoriaq; dignis, conſilia primùm, deinde acta, poſtea euentus ſpectantur.* 2. de Orat.

Bene præcipiunt qui uetant, quicquam agere, quod dubites, æquum ſit, an iniquum. 1. *Offic.*

Non debemus qui quàm agere, cuius non poſſimus cauſam probabilem reddere. 1. *Offic.*

Ad

Ad rem gerendam qui accedit, caueat, ne id modò conſideret, quàm illa res honeſta ſit, ſed etiam ut habeat efficiendi facultatem: in quo conſiderandum eſt illi, ne aut temerè deſperet propter ignauiam, aut nimis confidat propter cupiditatẽ. In omnibus aũt negocijs priuſquàm aggrediare, adhibenda eſt præparatio diligens. 1. Offic.

Suum quiſq; noſcat ingenium, acremq; ſe, & uitiorum & bonorum ſuorum iudicem præbeat: ne ſcenici plus quàm nos uideantur habere prudentia, neve hiſtrio uideat in ſcena, quod non uideat ſapiens in uita. 1. Offic.

Non eſt incommodum, ex alijs iudicare: ut ſi quid dedeceat in alijs, uitemus et ipſi, fit enim neſcio quomodo, ut magis in alijs cernamus, quàm in nobiſmetipſis, ſi quid delinquitur. 1. Off.

Vt pictores, & ij, qui ſigna fabricantur, &c. 1. Off. in Similib. 90.

Ad ea eligenda, quæ dubitationem afferunt, adhibere homines doctos debemus, uel etiam uſu peritos, & quid ijs unoquoque officij genere placeat, exquirere. 1. Offic.

Non eſt ſatis iudicare, quid faciendum, non faciendumve ſit, ſed ſtare etiam oportet in eo, quod ſit iudicatum. 1. de Finib.

Melius curantur ea, quæ conſilio geruntur, quàm quæ ſine conſilio adminiſtrentur. 1. de Inuent.

Domus ea, quæ ratione geritur, omnibus inſtructior eſt rebus, & apparatior, quàm ea, quæ temere, & nullo conſilio adminiſtratur. 1. de Inuent.

Exercitus is, cui præpoſitus eſt ſapiens & callidus imperator, omnibus partibus commodius

regitur, quàm is, qui ſtultitia & temeritate alicuius adminiſtratur. 1. *de Inuent.*

Siniſtrum quorundam conſilium. 28

HOC *plerunque facimus, ut conſilia euentis ponderemus, & cui bene quid proceſſerit, multum illum præuidiſſe; cui ſecus, nihil ſenſiſſe dicamus.* Pro C. Rabir. *Poſthum.*

Nedum hominum humilium, ſed etiā ampliſſimorum uirorum conſilia ex euentu, non ex uoluntate à pleriſq; probari ſolent. Lib. 9. ad Attic. *epiſt.* 10.

Princeps. 29.

MAGNVM *eſt, perſonam in* Republicæ *tueri principis, qui non animis ſolùm debet, ſed oculis ſeruire ciuium.* Philip. 8.

Nimis multa audire coguntur, neque aliter facere poſſunt, quibus tota commiſſa eſt Reſpublica. Pro *Milone.*

Si quis de contentione principatus laborat, quæ nulla eſſe debet, ſtultiſſimè facit, ſi uitijs cum uirtute contendit. ut enim curſus, curſu, ſic in uiris fortibus, uirtus uirtute ſuperatur. Philippic. 14.

Regium eſt ita uiuere. Pro *Sylla.* Vide *Appetitus.* 51.

Vt cupiditatibus principum, &c. 3. *de* Leg. *in Simil.* 15.

Quales in Repub. *principes &c.* Lent. *famil.* 1. *In Apophth* 9.

Non tantum mali eſt peccare principes (quanquàm

quàm eſt magnum per ſeipſum malum) quantum illud, quod permulti etiam imitatores principum exiſtunt. Nam licet uidere, quæcunque mutatio morum in principibus extiterit, eandem in populo ſecutam. Nobilium enim uita, uiċtuq́; mutato, mores ciuitatis mutari ſolent. Nec ſolùm uitia concipiunt ipſi principes, ſed ea infundunt in ciuitatem. Neque obſunt, quòd ſolum ipſi corrumpuntur, ſed etiam quòd corrumpunt: pluſq́; exemplo, quàm peccato nocent. Pauci enim, atque admodum pauci, honore & gloria amplificati, uel corrumpere mores ciuitatis, uel corrigere poſſunt. 3. de Leg.

Studioſè plerique facta principum imitantur. 1. Offic.

Turpe eſt eum, ex quo pudoris pudicitiæq́; petuntur exempla, eundem in aliquo libidinis crimine comprehendi. Pro Deiot.

Imperator. 30

IMPERATORES *appellãdi ſunt, quorũ uirtute & conſilij felicitate maximis periculis ſeruitutis atq; interitus liberati ſumus.* 14. Philip.

In ſummo imperatore, quatuor hæ uirtutes ineſſe debent. Scientia rei militaris, Virtus, Authoritas, Felicitas. Pro lege Manil.

Hæ ſunt uirtutes imperatoriæ, labor in negocijs, fortitudo in periculis, induſtria in agendo, celeritas in conficiendo, conſilium in prouidendo. Pro lege Manil.

Non ſolùm bellandi uirtus in ſummo atque perfecto Imperatore quærenda eſt, ſed multæ ſunt artes eximiæ, huius adminiſtræ, comiteſque uirtutis.

Primum

primũ quãta innocentia, quanta deinde omnibus in rebus tẽperantia, fide, felicitate, ingenio, & humanitate Imperatores eſſe debent? Pro lege Man.

Refrænet primum libidines, iracũdiam teneat, ſpernat uoluptates, coërceat auaritiã, cæteras animi labes repellat: tũ incipiat alijs imperare, cùm dedecori, & turpitudini parere deſierit. Para. 5.

Non poteſt exercitum is continere Imperator, qui ſeipſum non continet: frugi hominem dici, non multum laudis habet in Rege: fortem, iuſtum, ſeuerum, grauem, magnanimum, largum, beneficũ, liberalem & manſuetum, hæ ſunt regiæ laudes. Pro Rege Deiot.

Magiſtratus. 31

MAGISTRATVS, *lex eſt loquens.* 3. de Legibus.

Magiſtratibus opus eſt, ſine quorum prudentia ac diligentia ciuitas eſſe non poteſt, quorum deſcriptione, omnis Reip. moderatio continetur: neque ijs ſolùm præſcribendus eſt imperandi, ſed etiam ciuibus obtemperandi modus. Nam & qui bene imperat, paruerit aliquando neceſſe eſt: & qui modeſtè paret, uidetur qui aliquando imperet, dignus eſſe. 3. de Leg.

Omnino qui Reipublicæ præſunt, duo Platonis præcepta teneant, Vnum, ut utilitatem ciuium ſic tueantur, ut quicquid agant, ad eam referant, obliti commodorum ſuorum. Alterum, ut totum corpus Reipublicæ curent, ne cùm partem aliquam tuentur, reliquas deſerant. Vt enim tutela, ſic procuratio Reip. ad utilitatem eorum, qui commiſſi ſunt, non ad eorum, quibus commiſſa eſt, gerenda eſt. 1. Offic.

Huc

Hæc omnia ſunt referenda ab ijs, qui præſunt alijs, ut qui eorum in imperio erunt, ſint quàm beatiſſimi: eſtq; eius, non modò qui ſocijs & ciuibus, ſed etiam eius qui ſeruis, qui mutis pecudibus præſit, eorum, quibus præſit, commodis, utilitatiq; ſeruire. ad Q. frat. epiſt. 1.

Sudandum eſt ijs, qui magiſtratum gerunt, pro communibus commodis, adeundæ inimicitiæ, ſubeundæ ſæpe pro Republica tempeſtates: cum multis audacibus, improbis, nonnunquam etiam potentibus dimicandum. Pro Seſt.

Eſt boni magiſtratus, cùm auxilia Reipublicæ labefactari, conuelliq; uideat, ferre opem patriæ, ſuccurrere ſaluti, fortuniſque communibus: ſuam ſalutem poſteriorem ſalute communi ducere: intercludere omnes ſeditionum uias. Pro Caio Rabirio.

Si populo conſulis, remoue te à ſuſpicione alicuius tui commodi: fac fidem, te nihil, niſi populi utilitatem & fructum quærere. Ex lege Agrar. ad pop.

Nulla re conciliare facilius beneuolentiam multitudinis poſſunt ij, qui Reip. præſunt, quàm abſtinentia, & continentia. 2. Offic.

Eſt boni magiſtratus, commoda ciuium defendere, non diuellere, atque omnes æquitate eadem continere. 2. Offic.

Eſt proprium munus magiſtratus, intelligere ſe gerere perſonam ciuitatis, debereque eius dignitatem & decus ſuſtinere, ſeruare leges, iura deſcribere: & ea fidei ſuæ commiſſa meminiſſe. 1. Offic.

Hi, qui Rempublicam tuebuntur, in primis, operam dabunt, ut iuris & iudiciorum æquita-

tè ſuum quiſque teneat, ut neque tenuiores propter imbecillitatem circumueniantur, neque locupletibus ad ſua uel tuenda, uel recuperanda, obſit inuidia. 2. *Offic.*

In primis uidendum eſt ei, qui Remp. *adminiſtrabit, ut ſuum quiſque teneat: & earum rerum ſit copia, quæ ſunt neceſſaria.* 2. *Offic.*

Magiſtratus, non obedientem, & noxium ciuem mulcta, uinculis, uerberibuſque coerceat: ni par, maiorve poteſtas populusve prohibeſcit. 3. *de Leg.*

Qui Reipublicæ *præſunt, legum ſimiles ſint, quæ ad puniendum non iracundia, ſed æquitate ducuntur.* 1. *Offic.*

Munus eorum eſſe debet, reſiſtere & leuitati multitudinis, & perditorum temeritati. Pro *Milone.*

Eſt ei, cui Reſpublica *commiſſa eſt, neceſſaria oratio, & ſapientia, qua regat populos, qua ſtabiliat leges, qua caſtiget improbos, qua tueatur bonos, qua laudet claros uiros, qua præcepta laudis & ſalutis aptè ad perſuadendum edat ſuis ciuibus, qua hortari ad decus, reuocare à flagitio, conſolari poſsit afflictos, factaq́; & conſulta fortium & ſapientum, cum improborum ignominia ſempiternis monumentis prodere. Plerunque tamen ad honores adipiſcendos, & ad* Rempublicam *gerendam nudi ueniunt & inermes, nulla cognitione rerum, nulla ſcientia ornati.* 1. *de Leg.*

Eſt boni magiſtratus, non ſolùm uidere quid agatur, uerumetiam prouidere quid futurum ſit. Pro *Mur.*

Bono uiro, non minori curæ eſt, qualis Reſpu-

blica poſt mortem ſuam futura ſit, quàm qualis hodie ſit. In Lælio.

Caput eſt in omni procuratione negocij, & muneris publici, ut auaritiæ pellatur uel minima ſuſpicio. 2. Offic.

Nullum eſt uitium tetrius, quàm auaritia, præſertim in Principibus, *&* Rempublicam *gubernantibus. habere enim quæſtui* Rempublicam. *non modò turpe eſt, ſed ſceleratum & nefarium.* 2. Offic.

Senatorius ordo uitio careat, cæteris ſpecimen ſit: nec ueniat quidem in eum ordinem quiſquam uitij particeps. 3. de Leg.

Imitemur noſtros Brutos, *Camillos*, Halas, Decios, Curios, Fabricios, Maximos, Scipiones, Lentulos, *&* Aemilios, *quos in* Deorum *immortalium cœtu ac numero repono. Amemus patriam, conſulamus bonis, præſenteis fructus negligamus, poſteritati et gloriæ ſeruiamus.* Id *eſſe optimum putemus, quod erit rectiſſimum. Speremus quod uolumus, ſed quod acciderit, feramus. Cogitemus denique, corpus uirorum fortium, magnorumque hominum eſſe mortale: animi uerò motus & uirtutis gloriam ſempiternam.*

Pro Seſt.

O conditiones miſeras adminiſtrandarũ ciuitatum & prouinciarum, in quib. diligentia plena ſimultatum eſt, negligentia uituperationũ: ubi ſeueritas periculoſa eſt, liberalitas ingrata, ſermo inſidioſus, aſſentatio pernicioſa, frons omnium familiaris, multorum animus iratus, iracundiæ occultæ, blanditiæ apertæ: uenientes prætores expectant, præſentibus inſeruiunt, abeuntes deſerunt. Pro Flacco.

Sunt

Sunt qui quod ſentiunt, etiam ſi optimum eſt, inuidiæ metu non audent dicere. 1. *Offic.*

Lex. 32

LEX, *eſt ratio ſumma, inſita in natura, quæ iubet ea, quæ facienda ſunt, prohibetq; contraria.* 1. de Leg.

Lex, *nihil eſt aliud, niſi recta, & à numine* Deorum *tracta ratio, imperans honeſta, prohibensq; contraria.* Philip. 11.

Legibus propoſita ſunt ſupplicia uitijs, præmia uirtutibus. 2. de Orat.

Vitiorum emendatricem legem eſſe oportet, cōmendatricemq; uirtutum: ab ea enim uiuendi doctrina ducitur. 1. de Leg.

Docemur auctoritate, nutuq; legum, domitas habere libidines, coercere omnes cupiditates, noſtra tueri, ab alienis mentes, oculos, manus abſtinere. 1. de Orato.

Leges ſunt inuentæ, quæ cum omnibus, una atque eadem uoce loquerentur. 2. *Offi.*

A *maioribus noſtris nulla alia de cauſa leges ſunt inuentæ, niſi ut ſuos ciues incolumes conſeruarent.* In Vatin.

Ad ſalutem ciuium, ciuitatumq; incolumitatem, uitamq; hominum, & quietam, et beatam, conditæ ſunt leges. 1. de Leg.

Ea uirtute & ſapientia maiores noſtri fuerunt, ut in legibus ſcribendis, nihil ſibi niſi ſalutem, atque utilitatem Reipublicæ *proponerent.* Neque *enim ipſi quod obeſſet, ſcribere uolebant: & ſi ſcripſiſſent, cum eſſet intellectum, repudiatum iri legem intelligebant.* 1. de Inuent.

Nihil

Nihil eſt tam aptum ad ius conditionemq́; naturæ, quàm lex, ſine qua nec domus ulla, nec ciuitas, nec gens, nec hominum uniuerſum genus ſtare, nec rerum natura omnis, nec ipſe mundus poteſt. 3. de Leg.

Fundamentum libertatis, fons æquitatis, mens & animus, & conſilium, ſententia ciuitatis, poſita eſt in legibus. Pro Clu.

Vt membra &c. Pro Clu. *In ſimilib.* 17.

Ius amitti non poteſt ſine magno incommodo ciuitatis. Pro Cæcina.

Omnia ſunt incerta, cùm à iure diſceſſum eſt. Ad Pap. Pætum lib. Fam. 9.

Maior hæreditas uenit unicuique noſtrum à iure, & legibus, quàm ab ijs, à quibus illa bona relicta ſunt. Nam ut perueniat ad nos fundus, teſtamento alicuius fieri poteſt: ut retineamus quod noſtrum factum eſt, ſine iure ciuili non poteſt. Pro Cæcin.

Hoc ſpectant leges, hoc uolunt, incolumem eſſe ciuium coniunctionem: quam qui dirimunt, eos morte, exilio, uinculis, damno coercent. 3. Offic.

Legis eſt perſuadere, non omnia ui ac minis cogere. 2. de Legib.

Si eſſet iſta cognitio iuris magna ac difficilis, tamen utilitatis magnitudo deberet homines ad ſuſcipiendum diſcendi laborem impellere. 1. de Orato.

Domus Iuriſconſulti, eſt totius oraculum ciuitatis. Omnia iudicia, aut diſtrahendarum controuerſiarum, aut puniendorum maleficiorum cauſa reperta ſunt. 1. de Orat.

Iu

Ius Ciuile.

IVRIS *ciuilis ſummo ſemper in honore fuit cognitio atque interpretatio.* 2. *Offic.*

Nihil eſt in ciuitate tam diligenter retinendum, quàm ius ciuile. Etenim *hoc ſublato, nihil eſt quare exploratum cuiquam poßit eſſe quid ſuum, aut quid alienum ſit. Nihil eſt, quod æquabile inter omnes, atq; unum omnib. eſſe poßit.* Pro *Cæcin.*

Ius ciuile eiuſmodi eſſe debet, quod neque inflecti gratia, neque perfringi potentia, neque adulterari pecunia poßit. Quòd ſi non modò oppreſſum, ſed etiam deſertum, aut negligentius adſeruatum erit, nihil eſt quòd quiſquam ſe habere certum, aut à patre accepturum, aut relicturum liberis arbitretur. Pro Cæcin.

Qui ius ciuile contemnendum putat, is uincula reuellit non modò iudiciorum, ſed etiam utilitatis, uitaq; communis. Qui autem interpretes iuris uituperat, ſi imperitos iuris eſſe dicit, de hominibus, non de iure ciuili, detrahit. Si imperitis non putat eſſe obtemperandum, non homines lædit, ſed leges & iura labefactat. Pro *Cæcin.*

Veri iuris, germanæq; iuſtitiæ ſolidam, & expreſſam imaginem nullam tenemus, umbra & imaginibus utimur. 2. *Offic.*

Tu de iuris ciuilis commendatione leges pleniſſimè apud Ciceronem in oratione pro A. Cæcinna.

Arma legibus contraria.

NIHIL *eſt æquitati tam contrarium atque*

que infeſtum, quàm conuocati, armatique homines: nihil iuri tam inimicum, quàm is. Pro Cæcin.

Nihil eſt exitioſius ciuitatibus, nihil tam contrarium iuri & legibus, nihil minus ciuile & humanum, quàm conſtituta & compoſita Republica quicquam agi per uim. 3. de Legib.

Silent leges inter arma, nec ſe expectari iubent, cùm & qui expectare uelit, antè iniuſta pœna luenda ſit, quàm iuſta repetenda. Pro Mil.

Iudex, & quæ ſint eius partes. 35

IVDEX *eſt is, quem non minus bene de nobis exiſtimare, quàm ſecundum nos iudicare uelimus.* Pro Roſc. Com.

Semper iniquus eſt Iudex, *qui aut inuidet, aut fauet, debetque in iudicio imbecillis eſſe inuidia.* Pro Plan.

Abducuntur nonnunquam Iudices *ab inſtitutis ſuis magnitudine pecuniæ.* 6. *act. in* Verr.

Ingentes diuitiæ, iudiciorum religionem, ueritatemq; ſolent perfringere. 2. *Act. in* Verr.

Plura iudicant homines, aut amore, aut cupiditate, aut iracundia, aut dolore, aut lætitia, aut ſpe, aut timore, aut errore, aut aliqua permotione mentis, quàm ueritate, aut præſcripto, aut iuris norma aliqua, aut iudicij formula, aut legibus. ſecundo de Orat.

Eſt ſapientis iudicis, meminiſſe, ſe hominem, cogitare ſibi tantum eſſe permiſſum, quantum commiſſum ſit, & creditum. Et *non ſolùm ſibi ſoli poteſtatem eſſe datam, uerùm etiam fidem habitam*

eſſe

eſſe meminiſſe: poſſe quem oderit, abſoluere; quē non oderit, condemnare, & ſemper non quæ uelit ipſe, ſed quid lex, & religio cogat, cogitare. Animaduertere, *qua lege reus citetur, de quo reo cognoſcat, quæ res in quæſtione uerſetur. Cùm hæc ſunt uidenda, tum illud eſt hominis magni* Iudicis *atque ſapientis, habere in conſilio legem, fidem, religionem, æquitatem. libidinem autem, & inuidiam, metum, cupiditates omnes amouere. maximi æſtimare conſcientiam mentis ſuæ, quam à* D*ijs immortalibus accepimus, quæ à nobis diuelli non poteſt.* Pro Clu.

Cùm iudici dicenda ſententia eſt, meminerit, ſe Deum *habere teſtē, id eſt, mentem ſuam, qua nihil homini dedit ipſe* Deus *diuinius.* 3. *Offic.*

E*ſt ſapientia iudicis in hoc, ut non ſolùm quid poßit, ſed etiam quid debeat, ponderet: nec quantum ſibi permiſſum, meminerit, ſed etiam quatenus commiſſum ſit.* Pro Rabir. *Poſthu.*

Laborare *debent indices, non modò quid dicant pro teſtimonio, ſed etiam quibus uerbis utantur, ne quid minus moderatè poſitum, ne quid ab aliqua cupiditate prolapſum uerbum eſſe uideatur.* Vultu *autem laborare, ne qua ſignificari poſſit ſuſpicio cupiditatis, ut & cùm prodeunt, exiſtimatio ſit quædam tacita de illis pudoris ac religionis, & cùm diſcedunt ea diligenter conſeruata ac retenta uideantur.* Pro Font.

Neque *contra* Rempublicam, *neque contra iuſiurandum ac fidem, amici cauſa uir bonus faciet, ne ſi iudex quidem erit de ipſo amico. ponit enim perſonam amici, cùm induit iudicis.* Nam *ſi omnia facienda ſint, quæ amici uelint, non amicitiæ tales, ſed coniurationes putandæ ſunt.* 3. *Officiorum.*

Officiorum.

Iudicis ſemper eſt, uerum ſequi. 2. *Offic.*

Eſt boni iudicis, paruis ex rebus coniecturam facere uniuſcuiuſque, & cupiditatis & incontinentiæ. 6. *Act. in Verr.*

Iudex bonus nemo eſſe poteſt, qui ſuſpicione certa non mouetur. 7. *Act. in Verr.*

Scriptum ſequi, calumniatoris eſt: boni uerò Iudicis, uoluntatem ſcriptoris, auctoritatemq́; defendere. Quæ lex enim, quod ſenatuſconſultum, quod magiſtratus edictum, non infirmari aut conuelli poteſt, ſi ad uerba deflectere uoluerimus, conſilium autem eorum, qui ſcripſerunt, & rationem & auctoritatem relinquamus? Nō enim ex uerbis pendet ius, ſed uerba ſeruiunt hominum conſilijs, & auctoritatibus; nec uerba ueniunt in iudicium, ſed ea res, cuius cauſa uerba in leges coniecta ſunt. Pro *Cæcin.*

Dubium non eſt, quin omnes omnium pecuniæ poſitæ ſunt in eorum poteſtate, qui iudicia dant, et eorum, qui iudicant, cùm nemo noſtrum poſſit ædes ſuas, nemo fundum, nemo bona patria obtinere, cùm ad iudicandum detur iudex nequam, & leuis qui de ijs iudicet. 5. *Act. in Verr.*

Præceptores. 36

NVLLVM *munus Reip. afferre maius, meliusve poſſumus quàm ſi doceamus atque erudiamus iuuentutem, ijs præſertim moribus atque temporibus, quibus ita prolapſa eſt, ut omnium opibus refrænanda atque coercenda ſit.* 3. *de Diuinat.*

Nulli bonarum artium magiſtri non beati putandi,

*tandi,quanuis conſenuerint uires, atque defecerint.*Cato Maior.

Pedagogi negligendi non ſunt, ſed quodammodo colendi. Lælius.

*Nemo eſt noſtrum liberaliter educatus,cui non educatores, cui non magiſtri ſui, atque doctores,cui non locus ille mutus, ubi ipſe altus,aut doctus eſt, cum grata recordatione in mente uerſetur.*Pro Planc.

*Iidem erant antiquitus uiuendi præceptores atque dicendi.*3. de Orat.

Ciuitas. 37

CIVITAS *in ſeditione non poteſt eſſe beata.*1.de Finib.

Proprium eſt ciuitatis atque urbis, ut ſit libera, & non ſolicita ſuæ rei cuiuſque cuſtodia. 2.Offic.

*Milites perire,eſt melius, quàm in ſua ciuitate ſine armorum præſidio non poſſe uiuere:præſidium charitate et beneuolentia ciuium ſeptum oportet eſſe,non armis.*2. Phil.

Illa non eſt ciuitas, cùm leges in ea nihil ualent,cùm iudicia iacent,cùm mos occidit patrius. Parad.4.

*In hoc uel maximè uitioſa eſt ciuitas,quæ largitione interpoſita,uirtutis et dignitatis obliuiſci ſolet.*De Pet. conſul.

Ciuis. 38

QVI *periculum non timet, propoſita inuidia,morte,pœna; qui nihilo ſegnius* Remp. *defendit,*

dit, is uir uerè, & ciuis putandus eſt. Pro Milone.

Ciuis eſt is, qui patriam ſuam diligit, ac bonos omnes ſaluos, incolumesq́; deſiderat. In Vat.

Ab omnibus, huiuſmodi ciuis laudandus ac diligendus eſt, qui non ſolùm Reip. *ciuem improbũ remouet, uerùm etiam ſeipſum eiuſmodi fore profitetur ac præſtat, ut ſibi non modò communi uolũtate uirtutis, atque officij, ſed etiam ut quadam magis neceſſaria ratione, rectè ſit, honeſteq; uiuendum.* 5. Act. *in* Verr.

Ciuem oportet æquo et pari cum ciuibus iure uiuere, neq; ſummiſſum & abiectum, neq; ſeſe efferentem; tum in Rep. *ea uelle, quæ tranquilla et honeſta ſint.* 1. Offic.

Nihil uiro bono, & quieto & bono ciui magis conuenit, quàm abeſſe à ciuilibus controuerſiis. ad Att. 9. *lib. epiſt.*

Ciuis non eſt habendus, qui ciuile bellum concupiſcit. Philip. 13.

Ingratus eſt, iniuſtusq́; ciuis, qui armorum periculo liberatus, animum tamen retinet armatũ. Pro Marc.

Ciuem ab hoſte, non natura ac loco, ſed animo, factisq́; diſtinguimus. Parad. 4.

Hi & audaces, & mali, & pernicioſi ciues putantur; qui incitant populi animos ad ſeditionẽ, aut qui largitione cæcant mentes imperitorum, aut qui fortes & claros uiros, & bene de Repu*blica meritos, in aliquam uocant inuidiam. Qui uerò ſceleratorum impetus, & conatus repreſſerunt, qui auctoritate, qui fide, qui magnitudine animi, conſilijs audacium reſtiterunt, ij boni ciues ſemper habiti ſunt.* Pro Seſt.

Reſpublica, & Patria. 39

RESPVBLICA, *nomen uniuerſæ ciuitatis eſt, pro qua mori, & cui nos totos dare; & in qua omnia noſtra ponere, & quaſi conſecrare debemus.* 2. de Leg.

Eò omnis uitæ noſtræ ratio tranſmittenda eſt, ut magnam nominis noſtri famam, ex maximis in Rempublicam *meritis collatis, poſteris relinquamus.* In Vat.

Bono uiro. Lælius. In *Magiſtr.* 31.

Omnibus bonis expedit, ſaluam eſſe Rempublicam. *Philip.* 13.

Laudandus eſt is, qui mortem oppetit pro Republica, *qui doceat; chariorem eſſe patriam nobis, quàm noſmetipſos. Eſtque illa uox inhumana & ſcelerata eorum, qui negant ſe recuſare, quò minus ipſis mortuis, terrarum omnium deflagratio conſequatur.* 3. *de* Finibus.

Qui pro Republica *uitam reddiderunt, nuſquā mehercule eos mortem potius, quàm immortalitatem aſſecutos putaui.* Pro Planc.

Nihil eſt ex omnibus rebus humanis præclarius aut præſtantius, quàm de Republica *bene mereri.* Ad *Planc.* Famil. 10.

Omni timore depoſito, debemus liberè Reipublicæ *conſulere.* Brut. ad Cic. Fam. 11.

Imitemur noſtros Brutos. *Pro Seſt.* De Magiſtr. 31.

Hi maiores noſtri, qui ob Rempublicam *mortem obierant; pro breui uita diuturnam memoriam reddiderunt.* Philip 9.

Duo hæc moriens opto. Philip. 2. In *Apophtheg.* 128.

Non poteſt cuiquam malè de Republica meren ti, iuſta eſſe cauſa. de Reſp. Aruſp.

Magnus eſt in Rep campus, multis apertus curſus ad laudem. Philip. 14.

Patria, eſt communis omnium noſtrum parens. 1. Inuect. in Catil.

Non poteſt cognatio ulla propior eſſe, quàm patriæ. 1. de Orat.

Ipſa patria dici uix poteſt, quid charitatis, quid uoluptatis habet. Philip. 5.

Patria nihil dulcius, nihil charius in uita eſſe debet. Ad Quir. poſt red.

Eſt patriæ charitas maxima. In Vat.

Commune patriæ ſolum, & charum eſt, & iucundum, & delectabile. Cicero Caio Caßio, Familiar. 12.

Nullus locus eſt domeſtica ſede iucundior. 4. in Catilinam.

Nullus locus nobis dulcior eſſe debet patria. Ad Marc. Famil. 4.

Noſtra patria delectat, cuius rei tanta eſt uis, ac tanta natura, ut Ithacam illam in aſperrimis ſaxulis tanquàm nidulum affixam, ſapientißimus uir immortalitati anteponat. 1. de Orat.

Chari ſunt liberi, propinqui, familiares: ſed omnes omnium charitates patria una complexa eſt, pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere, ſi ei ſit profuturus? 1. Offic.

Patriæ nos primùm natura conciliat. de Reſponſ. Aruſp.

Patria eſt. 5. Tuſc. In Apoph. 81.

Si conuentio quædam, & comparatio fiat, quibus plurimum tribuendum ſit officij, principes ſunt patria & parentes, quorum beneficijs maxi

mè obligati ſumus. 1. *Offic.*

Sapientis eſt carere patria, & duri non deſiderare. Ad Marc. Famil. 4.

Malo ſine periculo domi meæ eſſe, quàm cũ periculo alienæ. Ad Marc. Fam. 4.

Pro patria, & in patria mori, præclarum. Ad Attic. 8.

Nemo eſt tam ingratus, tam impius, tamq́; nullius humanitatis, qui ſi patriæ merita reſumere uelit, non eam magis, quàm ſeipſum diligat. In *Vatin.*

Nullus eſt caſus pro dignitate & libertate patriæ non ferendus. Philip. 13.

Omnia, quæ à nobis geruntur, non ad noſtram utilitatem & commodum, ſed ad patriæ ſalutem conferre debemus. In Vat.

Non ſolùm nobis nati ſumus. 1. *Officio.* In *Apoph.* 11.

Nullum eſt periculum, quod ſapiens pro ſalute patriæ uitandum arbitretur. Hæc enim ſecum loquitur. Non mihi ſoli, ſed etiam, atque adeò multò potius, natus ſum patriæ. Vita, quæ fato debetur, ſaluti patriæ potiſsimùm ſoluatur. 4. *ad* Herennium.

Nihil eſt præſtabilius uiro, quàm periculis patriam liberare, beatiq́; ſunt hi, quibus ea res honori fuerit. Pro Mil.

Pericula, labores, dolorem etiam optimus quiſque pro patria & pro ſuis ſuſcepit; dolores denique ſuſcipere mauult, quàm deſerere ullam officij partem. 1. de Finib.

Quoniam ſunt omnia commoda à patria accepta, nullum incommodum pro patria graue putandum eſt. At qui patriæ pericula ſuo periculo expetunt,

expetunt,hi ſapientes putandi ſunt, cùm & eum quem debent, honorem Reip. reddunt, & pro multis perire malunt quàm cum multis. Etenim *uehementer eſt iniquum, uitam, quam à natura acceptam propter patriam conſeruaueris, natura cùm cogat, reddere, patriæ cùm roget, non dare; & cùm poßis cum ſumma uirtute & honore pro patria interire, malle per dedecus & ignauiam uitam uiuere; & cùm pro amicis & parentibus & cæteris neceſſarijs adire periculum uelis, pro* Republica,*in qua & hoc, & illud ſanctißimum nomen patriæ continetur,nolle in diſcrimen uenire.*4. *ad* Herennium.

Cùm dies & noctes, omnia nos undique fata circumſtent, non eſt dubitandum, eum ſpiritum, quem naturæ quiſque debet, patriæ reddere. Phi*lip.*10.

*O fortunata mors,quæ naturæ debita, pro patria potißimùm eſt reddita.*Philip.14.

Cùm omnibus definita ſit mors, optandum eſt magis ut uita, quæ neceßitati debetur,patriæ potius donata, quàm reſeruata naturæ uideatur. Pro Seſtio.

Debemus grata eorum uirtutem memoria proſequi, qui pro patria uitam profuderunt. Phi*lip.*14.

Omnibus,qui patriam conſeruarint, adiuuerint, auxerint, certus eſt in cælo & definitus locus, ubi beati æuo ſempiterno fruantur. In Somn. Scip.

Peregrinatio. 40

OMNIS *peregrinatio obſcura & ſordida eſt ijs, quorum induſtria in patria poteſt eſſe*

illuſtris. Ad Mar.*Cælium,*Famil.*lib.*2.

Omnibus peregrinantibus gratum eſt,minima rum quoque rerum,quæ domi gerantur, fieri certiores.Cælius ad Ciceronem Famil.8.

In externis locis,minor eſt ad facinus uerecundia. Ad Marc.Famil.*lib.*4.

Multi ſuam rem bene geſſere,& publicam,patria procul. Ad Trebatium,Famil.*lib.*7.

Gloria. 10

GLORIA, *eſt illuſtris & peruagata multorum & magnorum, uel in ſuos ciues, uel in patriam,uel in omne genus hominum,fama meritorum.* Pro Marcello.

Gloria,eſt ſolida quædam res & expreſſa, non adumbrata. Ea,*eſt conſentiens laus bonorum, incorrupta uox bene iudicantium de excellenti uirtute;ea uirtuti reſonat tãquàm imago gloriæ,quæ quia rectè factorum plerunque comes eſt,non eſt bonis uiris repudianda.* Illa *autem, quæ ſe eius imitatricem eſſe uult,temeraria, atque inconſiderata & plerunque peccatorum, uitiorumq; laudatrix fama popularis,ſimulatione honeſtatis,formam eius, pulchritudinemq; corrumpit.* Tu *ergo quæ habent ſpeciem gloriæ,collecta ex inaniſſimis ſplendoris inſignibus,contemne; breuia,fugacia,& caduca exiſtima.* 3.*Tuſc.*

*Vera gloria radices agit, atque etiam propagatur; ficta omnia,tanquàm floſculi celeriter decidunt:nec ſimulatum quicquam poſſe eſſe diuturnum.*2.*Offic.*

H*onos,eſt præmium uirtutis, iudicio, ſtudioq; ciuium delatum ad aliquem.* Q*ui eum ſententijs, qui ſuffragijs adeptus eſt, is mihi & honeſtus &*

honoratus

honoratus uidetur.de Clar.Orat.ad Brut.

Is uerus triumphus eſt, cum bene de Republica meritis, teſtimonium à conſenſu ciuitatis datur. Phil.14.

Is honos uideri ſolet, qui non propter ſpem futuri beneficij, ſed propter magna merita claris uiris defertur, & datur. Eſtq; non inuitamentū ad tempus, ſed perpetuæ uirtutis præmium. Ad Plan. Famil.lib.10.

Ea eſt profectò iucunda laus, quæ ab his proficiſcitur, qui ipſi in laude uixerunt. Ad Marc.Catonem, Famil.lib.15.

Is mihi uidetur ampliſsimus, qui ſua uirtute in altiorem locum peruenit, non qui aſcendit per alterius incommodum & calamitatem. Pro Roſc.Amer.

*Suſcepit uita.*2.de Nat. deo. De uirtute.45.

Quæ melior in genere hominum natura, quàm eorum, qui ſe natos ad homines iuuandos, tutandos, conſeruandos arbitrantur? Abijt ad eos Hercules: nunquam abijſſet, niſi cùm inter homines eſſet, eam ſibi uiam muniſſet. 1.Tuſc.

Eò omnis uitæ noſtræ ratio &c. In Vatin. De Rep.39.

Actum præclarè cùm ijs eſt, quorū uirtus nec obliuione eorum, qui ſunt, nec reticentia poſterorum ſepulta eſſe poterit. Philip.14.

Breuis uita data eſt, at memoria bene redditæ uitæ ſempiterna; quæ ſi non eſſet longior quàm hæc uita, quis eſſet tam amens, qui maximis laboribus & periculis ad ſummam laudem gloriamque contenderet? Phil.14.

Exiguum nobis uitæ curriculum natura circū ſcripſit, immenſum gloriæ. Pro C.Rab.

Vita breuis eſt; gloriæ curſus ſempiternus. Pro Seſt.

Breue tempus ætatis, ſatis longum ad bene uiuendum. 1. Tuſ.

Honos alit artes, omnesq́; incendimur ad ſtudia gloriæ: iacentq́; ea ſemper, quæ apud quoſq́; improbantur. 1. Tuſc.

Trahimur omnes laudis ſtudio, & optimus quiſque maximè gloria ducitur. Ipſi illi philoſophi etiam in illis libellis, quos de contemnenda gloria ſcribunt, nomen ſuum inſcribunt: in quo prædicationem & nobilitatem deſpiciunt, prædicari ſe, ac nominari uolunt. Pro Arch. Poeta.

Opifices, poſt mortem nobilitari uolunt. Quid enim Phidias ſui ſimilem ſpeciem incluſit in clypeo Mineruæ, cùm inſcribere non liceret? Quid noſtri philoſophi? nonne in his ipſis libris, quos in ſcribunt, de contemnenda gloria, ſua nomina inſcribunt? 1. Tuſc.

Nemo eſt tam auerſus à Muſis, qui non mandari uerſibus æternum ſuorum laborum facilè præconium patiatur. Pro Arch. Poeta.

Themiſtocles, cùm cõſuleretur, &c. Pro Arch. Poeta. In Apopht. 4.

Poetæ poſt mortem nobilitari uolunt, unde illud.

,, *Aſpicite ò ciues, ſenis Ennij imaginis urnam.*
,, *Hic ueſtrum finxit maxima facta patrum.*

Mercedem gloriæ efflagitat ab his, quorum patres affecerat gloria. Idemq́;

,, *Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu*
,, *Faxit: cur? uolito docta per ora uirum.* 1. Tuſcul.

Vix inuenitur, qui laboribus ſuſceptis, periculisq́;

liſq; aditis, non quaſi mercedem rerum geſtarum deſideret gloriam. 1. *Offic.*

Nemo unquã ſine magna ſpe immortalitatis, ſe pro patria offert ad mortem 1. *Tuſc.*

Perfecti homines, et excellentibus ingenijs præditi, excitantur ſpe gloriæ, quæ habet formam honeſtatis, & ſimilitudinem. Cato Maior.

Nemo noſtrum in Reip. *periculis, cum laude ac uirtute uerſatur, quin ſpe poſteritatis, fructuq; ducatur.* Pro C. Rabir.

Cùm optimus quiſque maximè poſteritati ſeruiat, eſſe aliquid ueriſimile eſt, cuius is poſt mortem, ſenſum ſit habiturus. 1. *Tuſc.*

Licuit eſſe ocioſo Themiſtocli, *licuit* Epaminondæ; *ſed neſcio quomodo inhæret in mentibus, quaſi ſæculorum quoddam augurium futurorum; quo quidem dempto, quis tam eſſet amens, qui ſemper in laboribus & periculis uiueret?* 1. *Tuſcu.*

Pueri efferuntur lætitia cùm uicerint, & pudet uictos? ut ſe accuſari nolunt? quàm cupiunt laudari? quos illi labores non perferunt, ut æqualium principes ſint? 5. *de* Finibus.

Qui tantos labores diurnos, nocturnosq; domi militiæq; ſuſciperet, ſi ijſdem finibus gloriam ſuã, quibus uitam eſſet terminaturus? ſed optimi cuiuſq; animus maximè ad immortalitatem gloriæ nititur. Cato Maior.

Eſt anguſti animi, atque demiſſi, triumphi honorem, atque dignitatem contemnere. Nam *ut leuitatis eſt &c.* In Piſo. In Simil. 75.

Præſtantes uiri nunquàm tanta conati eſſent, quæ ad poſteritatis memoriam pertinerent, ni animo uidiſſent, poſteritatem ad ſe pertinere poſſe.

Nonne melius multò fuiſſet, ocio, ac iam ætatem & quietam ſine ullo labore & cõtentione traducere? Sed neſcio quo modo animus erigens ſe, poſteritatem ſemper ita proſpicit, quaſi cùm exceſſerit è uita, tum denique uicturus ſit. Cato Maior.

Sapiens uirtutis honorem, præmium, haud prædam petit. 3. de Orat.

Nullam uirtus aliam mercedem laborum, periculorumq; deſiderat, præter hanc laudis & gloriæ, qua quidem detracta, Iudices, quid eſt quòd in hoc tam exiguo uitæ curriculo & tam breui, tantis nos in laboribus exerceamus? Certè ſi nihil animus præſentiret in poſterum, & ſi quibus regionibus uitæ ſpatium circumſcriptum eſt, eiſdem omneis cogitationes terminaret ſuas: nec tantis ſe laboribus frangeret, neq; tot curis uigilijsque angeretur, nec toties de uita ipſe dimicaret. Nunc inſidet quædam in optimo quoque uirtus, quæ noctes & dies animum gloriæ ſtimulis concitat atq; admonet, non cum uitæ tempore eſſe dimittendam commemorationem nominis noſtri, ſed cum omni poſteritate adæquandam. Pro Archia Poeta.

Nullam mercedem tanta uirtus, præter hanc laudis & gloriæ deſiderat: qua etiam ſi careat, tamen eſt ſeipſa contenta: quanquàm in memoria gratorum hominum, tanquàm in luce poſita lætetur. Philip. 5.

Ex omnibus præmijs uirtutis, ampliſſimum eſt præmium, gloria: quæ uitæ breuitatem, poſteritatis memoria conſolatur: quæ efficit, ut abſentes adſimus, mortui uiuamus; cuius gradib. etiam homines in cœlum uidentur aſcendere. Pro Milone.

Non uita hæc dicenda eſt, quæ corpore & ſpiritu continetur: illa inquam, illa uita eſt, quæ uiget,

memoria ſeculorum omniũ, quam poſteritas alit, quam ipſa æternitas ſemper intuetur. Pro Marc.

Veſtra, quæ dicitur uita mors eſt. Somn. Scip.

Nihil eſt uera gloria dulcius. Philip. 5.

Natura nihil præſtantius habet, nihil, quod magis expetat, quàm honeſtatem, quàm laudẽ, quàm dignitatem, quàm decus. 2. Tuſc.

Antiquior ſit poſſeßionibus gloria. 1. de Diuinat.

Gloria uirtutem tanquàm umbra ſequitur. 1. Tuſcula.

Verum decus in uirtute poſitum eſt. Cicero ad Plancum. Famil. lib. 10.

De morte. 42

OMNIVM *rerum mors eſt extremum.* ad Tor. Famil. 6.

Mors, eſt diſceſſus animæ à corpore. 1. Tuſc.

Mors ſomno ſimilis eſt. 1. Tuſc.

Morti nihil eſt tam ſimile, quàm ſomnus. Cato Maior.

Somnus, imago mortis. 1. Tuſc.

Mors, quaſi ſaxum Tantalo ſemper impendet. 1. de Finib.

Moriendum certè eſt, & id incertum an eo ipſo die. Cato Maior.

Nemini exploratum poteſt eſſe, quomodo ſeſe habiturum ſit corpus, non dico ad annum, ſed ad ueſperum. 2. de Finib.

Quis eſt, quanui ſit adoleſcens, cui ſit exploratum, ſe ad ueſperum eſſe uicturum? Cato Maior.

Mors omnibus eſt parata. 4. Inuect. in Catil.

Omnibus definita eſt mors. Pro Seſtio.

Mortem omnibus natura propoſuit. Phil. 4.

Neceſſe eſt mori. 2. Tuſc.

Moriendum eſt omnibus; eſtq; finis miſeriæ in morte. 1. Tuſc.

Commorandi nobis natura diuerſorium, nõ habitandi dedit. Cato Maior.

Ex ipſa uita diſcedẽdum eſt, tanquàm ex hoſpitio, non tanquàm ex domo. Cato Maior.

Si hoc tempore diem non obieris, paucis poſt diebus eſt tibi moriendum, quia homo natus es. Sulpicius ad Cic. Fam lib. 4.

Hoc meditatum ab adoleſcẽtia debet eſſe, mortẽ ut negligamus, ſine qua meditatione, tranquillo eſſe animo quis non poteſt. Cato Maior.

Mortem oĩbus horis impendentem timens, quis tranquillo animo poſſit conſiſtere? Cato Maior.

Qui id, quod uitari non poteſt, metuit, is uiuere animo quieto nullo modo poteſt. 2. Tuſc.

Quæ poteſt eſſe in uita iucunditas, cùm dies et noctes, cogitandum ſit, iamiam eſſe moriendum? 1. Tſuc.

Qui mortem non timet, magnum is ſibi præſidium ad beatam uitam comparauit. 2. Tuſc.

Non deterret ſapientem mors, quæ propter incertos caſus quotidie imminet, & propter breuitatem uitæ nunquam longè poteſt abeſſe. 1. Tuſcul.

Vtrum uiuere, an mori ſit melius, Dij immortales ſciunt; hominem quidem ſcire arbitror neminem. 1. Tuſ.

A malis mors abducit, non à bonis. 1. Tuſc.

Ipſe animi diſceſſus à corpore, fit ſine dolore, et fit plerunque ſine ſenſu, nonnunquàm etiam cum uoluptate. Totũ hoc leue eſt, qualecũq; ſit: fit enim ad punctum temporis. 1. Tuſc.

Tunc erimus beati, cùm corporibus relictis,

cupiditatum

cupiditatum & æmulationum erimus expertes. 1. Tuſcul.

Pellantur iſtæ ineptiæ penè aniles, ante tempus mori miſerum eſſe. Quod tandem tempus? naturæ'ne? At ea quidem dedit uſuram uitæ tanquàm pecuniæ,nulla præſtituta die. Quid eſt igitur quod querare, ſi repetit cùm uult? ea enim conditione acceperas. Quæ uerò ætas longa eſt, aut quid omnino homini longum? Nonne modò pueros, modò adoleſcentes in curſu à tergo inſequens,nec opinantes aſſecuta eſt ſenectus? Omnia iſta perinde ut cuique data ſunt, pro rata parte à uita,longa aut breuia dicuntur. 1.Tuſc.

Mors terribilis eſt ijs, quorum cum uita omnia extinguuntur,non quorum laus emori non poteſt. Parad.

Honeſta mors nunquàm eſt fugienda,ſæpe etiā appetenda.Matius ad Ciceronem,Famil. lib. 11.

Vetat dominans in nobis Deus,&c.1.Tuſ. In pijs Sent.68.

Non eſt iniuſſu Imperatoris, &c. Cato Maior. In pijs Senten.70.

Nobis ſi quid tale acciderit,&c.1.Tuſc.In pijs Senten.72.

Tibi & pijs omnibus,&c.1.Tuſcul.in pijs Senten.69.

Niſi Deus,&c.Tuſc.in pijs Sent.71.

Sunt,qui ſe gratum mortuis facere,ſi grauiter eos lugeant,arbitrantur. Accedit ſuperſtitio muliebris quædam;exiſtimant enim Dijs immortalibus ſe facilius ſatisfacturos,ſi eorū plaga perculſi, afflictos ſe & ſtratos eſſe fateantur. 3.Tuſc.

Mortuorum corpora nihil ſentiunt in ſepultura.quantum autem conſuetudini, famæq; dandum

dum ſit, id curent uiui, ſed ita, ut intelligant, nihil ad mortuos pertinere. 1. Tuſc.

Cùm ab amicis rogaretur Diogenes, &c. 1. Tuſcul. Apoph. 36.

Quis eſt, aut quotuſquiſque, cui mors cum appropinquet, non refugiat timidò ſanguen, atque exalbeſcat metu? 5. de Finib.

Emori uolo &c. 2. Tuſc. In Apoph. 43.

Mors bonum ſit, an malum, pleniſſimè primo Tuſculanarum leges, & in dialogo, qui, Cato Maior, inſcribitur.

Virtutis & honeſti, quæ ſit uis, & commendatio. 43

VIRTUS, *eſt per ſe ipſa laudabilis, & ſine qua nihil laudari poteſt.* 2. de Orat.

Virtus, nihil eſt aliud, quàm in ſe perfecta, et ad ſummum perducta natura. 1. de Legib.

Virtus, & affectio animi conſtans, conueniensque, laudabiles efficiens eos, in quibus eſt: & ipſa eſt per ſe ſua ſponte, ſeparata tamen utilitate, laudabilis: ex ea proficiſcuntur honeſtæ uolũtates, ſententiæ, actiones, omnisq; recta actio. 4. Tuſc.

Virtutis multæ diffinitiones conſultò à nobis omittuntur.

ID *dicitur honeſtũ, non quod laudetur à multis, ſed quia tale ſit, ut uel ſi ignorent id homines, uel ſi obmutuiſſent, pulchritudine ſua tamen eſſet, ſpecieq; laudabile.* 2. de Finib.

Honeſtum, etiam ſi nobilitatum non ſit, aut ſi etiam à nemine laudetur, laudabile eſt natura: quod

quod ſi oculis cerneretur, mirabiles amores excitaret ſapientiæ. 1. Offic.

Honeſtum eſt, *quod detracta omni utilitate ſine ullis præmijs, fructibusve, per ſeipſum iure poteſt laudari.* 2. de Finib.

Si non ipſo honeſto mouemur, ut uiri boni ſimus, ſed utilitate aliqua atque fructu, callidi ſumus, non boni. Nam *quid faciet is in tenebris, qui nihil timet, niſi teſtem uel iudicem? quid in deſerto loco nactus, quem multo auro ſpoliare poſſit, imbecillum atque ſolum?* 1. de Legib.

Si emolumentis non ſuapte natura uirtus expetitur, una erit uirtus, quæ malitia rectiſſimè dicetur. Nam *qui uirtutem precio metiuntur, nullam uirtutem, niſi malitiam putant.* 1. de Legib.

Nulla poteſt eſſe uirtus niſi gratuita. Nam *quæ uoluptate quaſi mercede aliqua ad officium impellitur, ea non uirtus, ſed fallax imitatio, ſimulatioque uirtutis.* 5. Tuſc.

Quicquid, præter id, quod honeſtum ſit, expetendum eſſe duxeris, in boniſq; numeraris, & honeſtũ ipſum quaſi uirtutis lumen extinxeris, & uirtutem penitus euerteris. 3. de Finib.

Difficile eſt hominib. perſuadere, honeſtum propter ipſum eligendum eſſe. C. Caſſius Ciceroni, Famil. lib. 15.

Si ipſam honeſtatem undique perfectam & abſolutam, rem unam præclariſſimam omnium, maximeq; laudandam penitus uideremus, quonã gaudio compleremur, cùm tantopere eius adumbrata opinione lætemur? 5. de Finib.

Sumus natura ſtudioſiſſimi, appetentiſſimiq; honeſtatis, cuius ſi quaſi lumen aliquod aſpeximus, nihil eſt, quod, ut eo potiamur, non parati ſimus

mus & ferre,& perpeti.2.Tuſc.

*Nihil eſt uirtute amabilius;quam qui adeptus erit,ubicunque erit gentium, à nobis diligetur.*1.de Nat.deor.

*Virtutem neceſſariò gloria ſequitur.*1.Tuſc.

*Gloria uirtutem tanquam umbra ſequitur.*1.Tuſc.

*Nihil eſt uirtute formoſius,nihil pulchrius,nihil amabilius.*1.de Nat. deo.

*Nihil eſt amabilius uirtute, nihil, quod magis alliciat homines ad diligendum. quippe cùm propter uirtutem & probitatem eos, etiam quos nunquàm uidimus,quodammodo diligamus. Cuius ea eſt uis,ut eam(quod maius eſt)in hoſte etiam diligamus.*In Lælio.

*Animi hominum mouentur ad diligendũ, cùm eorum,quibuſcum uſu coniuncti ſunt,uirtutem & bonitatem perſpiciunt.*In Lælio.

*Conciliantur animi hominum dignitate hominis,rebus geſtis,æſtimatione uitæ, alienanturq; ab ijs,in quibus hæc non ſunt.*1.de Orat.

Suſcepit uita, conſuetudoq; communis,ut beneficijs excellentes uiros in cœlum fama ac uoluntate tollamus 2.de Nat.deor.

Quæ natio non comitatem, non beneuolentiam, non gratum animum, & beneficij memorem diligit? Quæ ſuperbos, quæ maleficos, quæ crudeles,quæ ingratos non aſpernatur, non odit? 1.de Leg.

Eos uiros nos ſuſpicimus, maximisque efferimus laudibus, in quibus exiſtimamus, excellentes quaſdam & ſingulares perſpicere uirtutes. Deſpicimus autem eos, & contemnimus, in quibus nihil uirtutis,nihil animi, nihil neruorum putatur.

tatur. Quamobrem contemnuntur ij, qui nec ſibi nec alteri proſunt, ut dicitur, in quibus nullus labor, nulla induſtria, nulla cura eſt. Admiratione autem quadam afficiuntur ij, qui anteire cæteris uirtute putantur. 2. Offi.

Illud honeſtum, quod in alio cernimus, nos mouet; atque illi, in quo id ineſſe uidetur, amicos facit. Omnis enim uirtus nos ad ſe allicit, facitque ut eos diligamus, in quibus ipſa ineſſe uidetur. 1. Offic.

Quis eſt tam diſsimilis homini, qui non moueatur & offenſione turpitudinis, & comprobatione honeſtatis? Quis eſt, qui nō oderit libidinoſam, proteruam adoleſcentiam? Quis contrà, in illa ætate pudorem, conſtantiam, etiam ſi ſua nihil interſit, non tamen diligat? An obliuiſcimur, quantopere in audiendo, in legendoque moueamur, cùm piè, cùm amicè, cùm magno animo, aliquid factum cognoſcimus? 5. de Finib.

Quæ magno animo & elato, fortiter & excellenter geſta ſunt, ea neſcio quomodo quaſi pleno ore laudamus. 1. Offic.

Cùm aliquid clementer, manſuetè, iuſtè, rectè, moderatè, ſapienter factum aut legimus, aut audimus, quo ſtudio incendimur, non modò in geſtis rebus ſed etiam in fictis, ut eos ſæpe, quos nunquam uidimus, diligamus? Pro Marcel.

Quis eſt, qui non admiretur ſplendorem pulchritudinemq; uirtutis? 2. Offic.

Conciliatrix amicitiæ eſt s. uirtutis opinio. In Lælio.

Habet hoc uirtus, ut uiros fortes, ſpecies eius & pulchritudo etiam in hoſte poſita delectet. In Piſonem.

Eſt

Eſt proprium uirtutis, conciliare ſibi animos hominum, & ad uſus ſuos adiungere. 2. Offic

Virtus conciliat amicitias, atque conſeruat. In ea enim eſt conuenientia rerum, in ea eſt ſtabilitas, in ea eſt conſtantia; quæ cùm ſe extulit, & lumen ſuum oſtendit, & idem aſpexit, agnouitq; in alio, ad id ſe admouet: uiciſsimq; accipit illud, quod in altero eſt; ex quo eorum exardeſcit ſiue amor, ſiue amicitia. In Lelio.

Propter uirtutem iure laudamur, & in uirtute rectè gloriamur. 3. de Nat. deo.

Vera laus, ueræ uirtuti debetur. 3. de Orat.

Nihil quicquam ſine uirtute laudabile. 1. Tuſ.

Quibus gradibus Romulus *aſcendit in cœlum? rebus geſtis atque uirtute.* Parad. 1.

Bonus uir propriè & copioſè laudari ſine uirtutum cognitione non poteſt. 2. de Orat.

Eos, *quorum uita perſpecta eſt in rebus honeſtis atque magnis, & bene de* Republica *ſentientes, aut aliquo honore, & imperio affectos obſeruare & colere ſolemus.* 1. Offic.

V*ehementer amor multitudinis commouetur ipſa fama, & opinione liberalitatis, beneficientiæ, iuſtitiæ, fidei, omniumq; earum uirtutum, quæ pertinent ad manſuetudinem ac facilitatem, eosque, in quibus eas uirtutes ineſſe uidemus, à natura ipſa diligere cogimur.* 2. Offi.

Ea uirtus uidetur præſtantis uiri, quæ eſt fructuoſa alijs, ſibi autem laborioſa, aut periculoſa, aut certè gratuita. 2. de Orat.

Si quod optimum, maximumq; eſt, id uolumus adipiſci, uirtuti opera danda eſt, ſine qua nullam rem expetendam conſequi poſſumus. In Lelio.

V*erum decus in uirtute poſitum eſt.* Cicero *ad* Plancum,

Plancum, famil. lib. 10.

Digna eſt uirtus gloriatione: tantumque præſtat cæteris rebus, ut dici uix poßit quid interſit. 4. *de Finib.*

Neſciunt multi, neſciunt quãtas uires uirtus habeat: nomen uirtutis tantum uſurpant: quid ipſa ualeat, ignorant. Parad. 2.

Non ſunt iſti audiendi, qui uirtutem duram & quaſi ferream eſſe uolunt. In *Lælio.*

Non eſt inhumana uirtus, neque immanis, neque ſuperba, quæ populos uniuerſos tueri, eiſq́; optimè conſulere ſoleat; quod non faceret profectò, ſi à uulgi charitate abhorreret. In *Lælio.*

Virtus, quam ſequitur charitas, minimè repudianda eſt. In *Lælio.*

Virtus altißimum locum in homine, & maximè excellentem tenet. Cùm autem aſſumpta eſt ratio, tanto in dominatu locatur, ut omnia prima naturæ, huius tutelæ ſubijciantur. 4. *de Finib.*

Virtus, omnia quæ cadere in hominem poſſunt, ſubter ſe habet, eaque deſpiciens, caſus contemnit humanos; culpaq; omni carẽs, præter ſeipſam, nihil cenſet ad ſe pertinere. 5. *Tuſc.*

Optimè uirtus ſeipſa nouit, & quàm amabilis ſit, intelligit. In *Lælio.*

Virtutis tanta eſt uis, ut non poßit unquàm eſſe uir bonus non beatus. In *Piſon.*

In uirtute ſatis eſt præſidij ad bene uiuendum, ſatis etiam ad beatè, ſatis ut fortiter uiuamus, etiã ut magno animo, & quidem ut nulla re egeamus, ſuperque ſimus inuicti: ſequitur ut nihil pœniteat, nihil deſit, nihil obſtet. 5. *Tuſc.*

Præſidij ad uiuendum in uirtute ſatis eſt. 5. *Tuſcula.*

Virtus ad beatè uiuendum ſeipſa contenta eſt. 5. de Finib.

Cùm fateamur, ſatis magnam uim eſſe in uitys ad miſeram uitam, fatendum eſt etiam, eandem uim in uirtute eſſe ad beatam uitam. Contrariorum. n. contraria ſunt conſequentia. 5. Tuſ.

Quanti eſt æſtimanda uirtus, quæ nec eripi, nec ſurripi poteſt, neque naufragio, neque incendio amittitur, nec tempeſtatum, nec temporum permutatione mutatur: qua præditi qui ſunt, ſoli ſunt diuites: ſoli enim poßident res & fructuoſas & ſempiternas, ſolique (quòd eſt proprium diuitiarum) contenti ſunt rebus ſuis. Satis eſſe putant quod eſt, nihil appetunt, nullæ re egent, nihil ſibi deeſſe ſentiunt, nihil requirunt. Parad. ult.

Virtus in tempeſtate ſæua quieta eſt, & lucet in tenebris, & pulſa loco, manet tamen, atque hæret in patria, ſplendetq́; per ſe ſemper, neque alienis unquam ſordibus obſoleſcit. Pro Seſt.

Amitti uirtus non poteſt. 2. Tuſc.

Virtus, eſt altißimis defixa radicibus, quæ nunquam ulla ui labefactari poteſt, nunquàm dimoueri loco Philip. 4.

Ei non multùm poteſt obeſſe fortuna, qui ſibi firmius in uirtute, quàm in caſu præſidium collocauit. 4. ad Heren.

Omnes bene uiuendi rationes in uirtute ſunt collocandæ, propterea quòd ſola uirtus in ſua poteſtate eſt. Omnia præter eam, ſubiecta ſunt fortunæ dominationi. 4. ad Herennium.

Maior eſt uirtutis iucunditas, quàm uoluptas, quæ percipitur ex libidine & cupiditate. 3. act. in Verrem.

Tu

Tu plura ſi deſideres, euolue diligenter quintum Tuſculanarum; nos enim ea tantùm, quæ uidebantur grauiora, ſelegimus, ne potius, ex integro librum tranſcripſiſſe, quàm ex præcipuis præcipua ſelegiſſe uideamur.

Expetendarum rerum tria genera. 44.

RERVM *expetendarum tria ſunt genera. Nam eſt quiddam, quod ſua ui nos alliciat ad ſeſe non emolumento captans aliquo, ſed trahens ſua dignitate: quod genus, uirtus, ſcientia, ueritas eſt. Aliud autem non propter ſuam uim & naturam, ſed propter fructum atque utilitatem petendum; quod pecunia eſt. Tertium eſt ex horum partibus iunctum, quod & ſua ui, & dignitate nos inductos ducit, & præ ſe gerit quandam utilitatem, quò magis expetatur, ut amicitia, bona exiſtimatio. 2. de* Inuen.

Vitia, uirtutis ſpeciem plerunque induunt. 45

CERNENDA *ſunt diligenter, ne ea nos fallant uitia, quæ uirtutem uidentur imitari. Nã & prudentiam malitia, & temperantiam immanitas in uoluptatibus aſpernandis, & magnitudinem animi ſuperbia in animis extollendis, & deſpicientia in contemnendis honoribus, & liberalitatem effuſio, & fortitudinem audacia imitatur, & religionem ſuperſtitio; ſtudijsque bonis ſimilia uidentur ea, quæ ſunt in eo genere nimia. In* Part.

Aſtutiæ tollendæ ſunt, eaque malitia, quæ uult

quidem uideri ſe eſſe prudentiam: ſed abeſt ab ea, diſtatque plurimum; nec ulla pernicies uitæ maior inueniri poteſt, quàm cùm in malitia ineſt ſimulatio. 3. *Offic.*

Omnibus ueris falſa quædam adiuncta ſunt, tāta ſimilitudine, ut nulla inſit iudicandi & aſſentiē di nota. 1. de Nat. deo.

Finitima ſunt falſa ueris. 4. Acad.

Voluptas. 46

IMITATRIX *eſt boni uoluptas, malorum mater omnium, cuius blandicijs corrumpūtur quæ natura bona ſunt.* 1. de Leg.

Malorum eſca, uoluptas: qua homines capiuntur, ut hamo piſces. Cato Maior.

Voluptate capimur omnes. 1. de Leg.

Voluptates blandiſſimæ dominæ, ſæpe maiores partes animæ à uirtute detorquent. 2. *Offic.*

Maximas uirtutes iacere oportet, uoluptate dominante. Ad Att. *lib.* 5.

In uoluptatis regno non poteſt uirtus conſiſtere. Cato *maior.*

Qui uoluptati deditus eſt, huic omnia ſenſu, nō ratione ſunt iudicanda; eaq́; dicenda optima, quæ ſunt ſuauiſſima. 2. de Finib.

Impedit conſilium uoluptas, rationis inimica, ac mentis, ut ita dicam, perſtringit oculos, nec habet ullum cum uirtute commercium. Cato Maior.

Semouenda eſt uoluptas, non ſolùm ut recta ſequamur, ſed etiam ut loqui deceat frugaliter. 2. de Finib.

Quò maior eſt uoluptas, eo magis mentē à ſua ſede & ſtatu dimouet. Parad. 1.

Non

Non eſt neceſſe tanquàm meretricem & 2. de Finib. In Similib. 46.

Nemo eſt dignus nomine hominis, qui unum diem totum uelit eſſe in uoluptate. 2. de Finib.

Non eſt eius, qui dolore ſummum malum metiatur, mentionem facere uirtutis. 3. Tuſc.

Qui uoluptatibus ducuntur, et ſe uitiorũ illecebris, & cupiditatum lenocinijs dediderunt, miſſos faciant honores, nec attingant Rempublicam, patiantur uiros fortes labore, ſe ocio ſuo perfrui. Pro Seſt.

Nihil altum, nihil magnificum ac diuinũ ſuſpicere poſſunt, qui ſuas oẽs cogitationes abiecerunt in rem tam humilem, tam contemptam. In Lælio.

Fieri non poteſt, ut animus libidini deditus, amore, deſiderio, cupiditate, copia, inopia etiam non nunquàm impeditus, literis operam dare poſsit. Nec eſt alia cauſa cur in tantis præmijs eloquentiæ, tanta uoluptate dicendi, tanta laude, tanta gloria, tanto honore tam ſint pauci, ſemperq; fuerint, qui in hoc labore uerſarentur. Omittendæ enim ſunt omnes uoluptates; relinquenda ſtudia delectationis, ludus, iocus, conuiuium, ſermo etiam penè omnium familiarium deſerendus: quæ res, in hoc genere homines à labore, ſtudioq; deterret. Pro M. Cœlio.

Multa nobis blandimenta natura ipſa genuit, quibus ſopita uirtus conniueret; & multarum rerum iucundiſsimarum uarietatem dedit, quibus nõ modò prima ætas, ſed iam corroborata caperetur. Pro M. Cœlio.

Plerique propter uoluptatem, & paruam, & non neceſſariam, tum in morbos graues, tum in damna, tum in dedecore incurrunt; ſæpe etiam le-

gum,

gum, iudiciorumq́; pœnis obligantur. 1. de Finib.

Nulla capitalior peſtis, quam corporis uoluptas hominibus à natura data eſt. Cato Maior.

Vitium uentris & gutturis non modò minuit ætatem hominib. ſed etiam aufert. Pro M. Cœlio.

Voluptatem dimittamus, & ſuis ſe finibus tenere iubeamus, ne blandicijs eius, illecebriſq́; capiatur animi uoluptas. 3. de Finib.

Amores & deliciæ maturè & celeriter deflorescunt. Pro M. Cælio.

Fluit uoluptas, & prima quæque euolat: ſæpiusq́; relinquit cauſas pœnitendi, quàm recordandi. 2. de Finib.

Vna cùm ſatietate moritur memoria uoluptatis. 2. Offic.

Omnibus in rebus, uoluptatibus maximis faſtidium finitimum eſt. 2. de Orat. 3. de Oratore a pag. 268. habet alia plura

Omnes, uoluptate quemadmodum natura capimur, plura primo de Finibus pag. 25

Animus. 47

OPVS *eſt te animo ualere, ut corpore poſsis.* Caio Tironi, Famil. 16.

Ex anima conſtamus & corpore. 4. de Finib.

Conſtamus ex animo & corpore. 3. Tuſc.

Animus eſt rationis compos & particeps: quo nihil ab optimo & ſapientiſsimo genitore melius eſt procreatum. De Vniuerſ.

Mente nihil homini dedit Deus ipſe diuinius. 3. Offic.

Nobis Deus, ſiue mater rerum omnium natura dedit animum, quo nihil eſt præſtantius neque diuinius. Parad. 1.

Animus eſt ingeneratus à Deo. 1.*de Legib. in Pijs ſententijs.*

*Eſt animus cœleſtis.*C.*Maior.in Pijs.*36.

Dij immortales.Cato Maior.in Pijs. 26.

Humanus animus decerptus ex mente diuina. 5.*Tuſc.*

*Animus cùm eſt ſecum.*1.*Tuſc.in Pijs.*41.

*Nulla eſt celeritas.*1.*Tuſc.in Pijs.*38.

*Duæ ſunt uiæ.*1.*Tuſc.in Pijs.* 60.

*Oportet ut ipſa ſe mens.*5.*Tuſc in Pijs.*39.

*Eorum animi. Somn.Scip.in Pijs.*61.

Animus ſolus,nec cùm adeſt, nec cùm diſcedit apparet.Cato Maior.

*Omnium animi immortales ſunt;ſed bonorum, fortiumq; diuini.*2.*de Leg.*

Bonorum uirorum mentes mihi diuinæ atque æternæ uidentur,& ex hominum uita,ad Deorum religionem,ſanctimoniamq; demigrare.Pro Caio Rabirio.

Sic habeto,te non eſſe mortalem,ſed corpus hoc. Somn.Scipionis.

Corpus hoc eſt mortale,animi uerò motus, ſempiterni.Pro Seſtio.

Nihil intereſt, motu animi ſublato, inter pecudem & hominem: ſed ne inter hominem & ſaxum aut truncum, aut quiduis generis eiuſdem. In Lælio.

*Duplex eſt uis animorũ: una pars in appetitu poſita, altera in ratione, quæ docet & explanat, quid faciendum,fugiendumve ſit: ita fit ut ratio præſit,appetitus uerò obtemperet.*1.*Officior.*

Eſt animorum, ingeniorumque noſtrorum naturale quaſi quoddam pabulum, conſideratio contemplatioque naturæ; doctoque homini et erudi

to cogitare, eſt uiuere. Sapientis enim cogitatio, non ferme ad inueſtigandum adhibet oculos ad uo catos: 4. Acad.

Animus perturbatus & incitatus nec cohibere ſe poteſt, nec quo loco uult, conſiſtere omnino. 4. Tuſcul.

Animus æger. 3. Tuſc. In Apoph. 123.

Quemadmodum animus conturbatus. 3. Tuſc. In Similib. 33.

Animi morbi ſunt cupiditates immenſæ, inanes diuitiarum gloriæ, dominationis, libidinoſarum etiam uoluptatum accedunt ægritudines, moleſtiæ, mœrores, quæ animos exedunt, conficiuntq; curis. 1. de Finib.

Aegris corporibus ſimillima eſt animi ægritudo. 1. de Finib.

Aequè animo dolemus, dum corpore dolemus. 3. Offic.

Errat qui ullum aut corporis aut fortunæ uitiũ animi uitijs grauius exiſtimat. 3. Tuſ.

Morbi pernicioſiores, pluresq; ſunt animi, quàm corporis. 3. Tuſc.

Corpora curari poſſunt, animorum nulla medicina eſt. 3. Tuſc.

Animi lineamenta pulchriora ſunt, quàm corporis. Rectè ſolus liber, nec dominationi cuiuſquam parens, neq; obediens cupiditati. Rectè inuictus, cuius etiã ſi corpus conſtringatur, animo tamen uincula inijci nulla poſſunt. 3. de Finib.

Corpori tantùm præſtat mẽtis excellens perfectio, ut uix poſſit cogitari quid interſit. 5. de Fin.

Deus & ortu & uirtute antiquiorem genuit animum, eumq; ut dominum, atq; imperantem obedienti præfecit corpori. De Vniuerſ.

Vi

Vt multò maiora ſunt opera animi, quàm corporis, ſic ea res, quas perſequimur ingenio ac ratione, gratiores ſunt, quàm hæ, quas uiribus. 2. Offi.

Quò maior eſt uis animi, quàm corporis, hoc ſunt maiora ea, quæ concipiuntur animo, quàm illa, quæ corpore. Phil. 11.

Cùm multū animus corpori præſtet. 2. de Leg. In pijs Sent. 22.

Non uiribus: Cato Maior. Conſilium 26.

Maior eſt animi uoluptas, quàm corporis. 2. de Finibus.

Voluptate animi, nulla poteſt eſſe maior. Cato Maior.

Corpore nihil niſi præſens, & quod adeſt ſentire poſſumus; animo autem & præterita et futura. 1. de Finib.

Corpus tamdiu gaudet, dum præſentem ſentit uoluptatem; animus & præſentem percipit pariter cum corpore, & proſpicit uenientem, nec præteritam præterfluere ſinit. 5. Tuſc.

Corpus, eſt quaſi uas animi, aut aliquod receptaculum. 1. Tuſc.

Deus animum concluſit in corpore. De Vniuer.

Exercendum eſt corpus, & ita efficiendum, ut obedire conſilio, rationiq; poßit in exequendis negocijs, & in labore tolerando. 1. Offi.

Redditur terræ corpus. 2. de Leg.

Forma dignitas, aut morbo defloreſcit, aut uetuſtate extinguitur. 4. ad Heren.

Ratio. 48

MVNVS animi, eſt ratione uti. 3. Tuſ.

Nihil eſt, non dicam in homine, ſed in omni cœlo atque terra, ratione diuinius, quæ cùm adoleuit

leuit, atque perfecta eſt, nominatur ritè ſapientia. 1. de Leg.

Domina omnium & regina, ratio, connexa per ſe, & progreſſa longius, fit perfecta uirtus; hæc ut imperet illi parti animi, quæ obedire debet, id uidendum eſt uiro, uelut ſeruo dominus, uelut Imperator militi, uelut parens filio. 2. Tuſc.

Bene adhibita ratio, cernit quid optimum ſit, neglecta, multis implicatur erroribus. 4. Tuſc.

Societatis humanæ uinculum, eſt ratio & oratio, quæ dicendo, communicando, diſceptando, iudicando, conciliat inter ſe homines, coniungitq; naturali quadã ſocietate. Neque ulla re alia abſumus à natura ferarum. 1. Officio. De homine, 1. 19.

Ratione præſtamus beluis. 1. de Leg.

Vt patrimonium homini ab homine relinquitur, ſic ratio homini à Deo. 3. de Nat. deo.

Nihil poteſt eſſe æquabile, quod non à certa ratione proficiſcatur. 2. Tuſc.

Nihil per ſe amplum eſt, niſi in quo iudicij ratio extat. Ad Brutum 16.

Plus apud nos uera ratio ualeat, quàm uulgi opinio. Parad. 1.

Grauior & ualidior eſt decem uirorum bonorum ſententia, quàm totius multitudinis imperitæ. Pro Planc.

Sunt homines, qui rationem bono conſilio a Dijs immortalibus datam, in fraudem malitiamque conuertunt. 3. de Nat. deo.

Appetitus rationi obediant.

Senſuum clara ſunt iudicia. 49

APPETITVS *omnes contrahendi, ſedandique*

dijſ; ſunt,excitandaq́; eſt animaduerſio & diligentia,ut ne quid temere ac fortuitò,inconſiderate,negligenterq́; agamus. 1. Offi.

Efficiendum eſt,ut appetitus rationi obediant, eamq́; neque præcurrant,nec propter pigritiā aut ignauiā deſerant,ſintq́; tranquilli,atque omni perturbatione animi careant : ex quo elucebit omnis conſtantia,omniſq́; moderatio. 1. Offic.

Tu in hanc ſententiam plura lege primo Offic. capite, Duplex eſt enim.

Moderari animo & orationi, cùm ſis iratus, aut etiam tacere & tenere in ſua poteſtate motum animi & dolorem,etſi non eſt perfectè ſapientiæ, tamen non eſt mediocris ingenij. Ad Q. F. Epiſt. 1.

Animum uincere,iracundiam cohibere, uictoriam temperare, aduerſarium non modò extollere iacentem, ſed etiam amplificare eius priſtinam dignitatem,præclarum eſt. Hæc qui faciat, non ego eum ſummis uiris comparo, ſed ſimillimum Deo iudico. Pro Marc.

Si quis hoc robore animi eſt, atque hac indole uirtutis,ac continentiæ, ut reſpuat omnes uoluptates, omnemq́; uitæ ſuæ curſum in labore corporis, atque in animi contentione conficiat, quem non quies, non remiſſio, non æqualium ſtudia, non ludi,non conuiuia delectent, nihil in uita expetendum putet,niſi quod eſt cum laude & honore, & cum dignitate coniunctum: hunc mea ſententia diuinis quibuſdam bonis inſtructum atque ornatum puto. Pro M. Cœlio.

Regium eſt ita uiuere, ut non modò homini, ſed ne cupiditati quidem ſeruias; contemnere om-

nes libidines; non auri, non argenti, non cæterarum rerum indigere; populi utilitati magis conſulere, quàm uoluntati; nemini cedere, multis obſiſtere. Pro Syll.

Refrænet primùm libidines. Parad. pe. Imperator. 30.

Eſſe abſtinentem, continere omnes cupiditates, præclarum magis eſt, quàm difficile. Ad Quint. frat. Epiſt. 1.

Cùm præcipitur, ut nobiſmetipſis imperemus, hoc præcipitur, ut ratio coërceat temeritatem. 2. Tuſc.

Cupiditates ſunt inſatiabiles, quæ non modò ſingulos homines, ſed uniuerſas familias euertunt, totam etiam labefactant Remp. *Ex cupiditatibus odia, diſsidia, diſcordiæ, ſeditiones, bella naſcuntur.* Nec *hæc ſeſe foris ſolùm iactant, nec tantùm in alios cæco impetu incurrũt, ſed intus etiam animis incluſæ inter ſe diſsident, atque diſcordant.* 1. de Finibus.

Senſuũ ita clara iudicia & certa ſunt, ut ſi optio naturæ noſtræ detur, & ab ea Deus *aliquis requirat, cõtenta ne ſit ſuis integris, incorruptisque ſenſibus, an poſtulet melius aliquid, non uideam quid quærat amplius.* Neque *uerò hoc loco expectandum eſt dum de remo inflexo, aut de collo columbæ reſpondeam.* Non *enim is ſum, qui quicquid uideatur tale, dicam eſſe quale uideatur:* Epicurus *hoc uiderit, & alia multa: Meo autem iudicio, ita eſt maxima in ſenſibus ueritas, ſi ſani ſunt, ac ualentes, & omnia remouentur, quæ obſtant, & impediunt.* In Lucullo.

Semper manendum in officio. 50

NVLLA *uitæ pars, neque publicis, neq; priuatis, neque forenſibus, neque domeſticis in rebus, neque ſi tecum agas quid, neque ſi cum altero contrahas, uacare officio poteſt. In eoque excolendo ſita eſt uitæ honeſtas omnis, & in negligendo turpitudo. 1. Offi.*

Nec precio, nec gratia, nec periculo, nec ſi nul tate à uia recta oſtendemus oportere deduci: nec ab ulla re honeſta periculi, aut laboris magnitudine. 3. ad Heren.

Nullo caſu arbitror hoc cōſtanti homini poſſe cōtingere, ut ulla intermiſsio fiat officij. In Lælio.

Nulla laßitudo impedire officium & fidem debet. Cic. *cornific.* Famil. 12.

Pericula, labores, dolores etiam optimus quiſque ſuſcipere mauult, quàm deſerere ullam officij partem. 1. de Finib.

Artium ſtudio à rebus agendis abduci, contra officium eſt. 1. Offic.

Siquis omiſsis. 1. de Inuent. *Vide Doctus inuiſus. 24.*

Et bene & honeſtè uiuendum. 51

OPTIMA *uiuendi ratio eſt eligenda; eam iucundam conſuetudo reddet. 4. ad* Heren.

Omnis noſtra cura debet in hoc uerſari ſemper, ſi poſſumus, ut boni aliquid efficiamus. Sin minus, ut certè nihil mali. 2. de Orat.

Semper ita uiuamus, ut rationem nobis reddendam arbitremur. 4. Act. in Ver.

Non ob ea ſolùm incommoda. 1. de Finib. Vide Impij 3.

Si impietas.3.de Finib.Vide Impu. 3.

A recta conſcientia tranſuerſum unguem non oportet quenquam in omni uita ſua diſcedere. Cice. *Att.lib.*13.

*Nobis perſuaſum eſſe debet,ſi Deos, hominesq́; celare poßimus,nihil tamẽ auarè,nihil iniuſtè,nihil libidinosè,nihil incontinẽter eſſe faciendũ.Honeſta bonis,non occulta quæruntur.*3.*Offi.*

*Improbum eſt, relinquere honeſtatem propter utilitatis magnitudinem.*3.*Offic.*

Tu honeſtatem utilitati præferendam eſſe,diſces ex tertio Officiorum.

Sobriè uiuendum. 52

ESSE *oportet ut uiuas, uiuere non ut edas.* 4 ad Heren.

*Victus,cultusq́; corporis ad ualetudinem referãtur,& ad uires,non ad uoluptatem.*1.*Offi.*

Tantum cibi & potionis adhibendum eſt, ut reficiantur uires,non opprimantur.Cato Maior.

*Iucunditas uictus,eſt in deſiderio,& non in ſatietate.*5.*Tuſc.*

Cibi condimentum eſt fames,potionis,ſitis. 2. *de Finib.*

*Darius.*5.*Tuſc.In Apopht.*59.

*Ptolemæo.*5.*Tuſc.In Apopht.*60.

*Timotheus.*5 *Tuſc.In Apoph.*58.

*Cùm Dionyſius.*5.*Tuſc.In Apoph.*61.

Non intelligunt homines,quàm magnum uectigal ſit parſimonia. Parad.

Quæritur in re domeſtica continentiæ laus; in publica,dignitatis.Pro Flacco.

Omnium perturbationum fons; eſt intemperantia,quæ eſt à tota mente,etiam à recta ratione de-

fectio,

fectio, ſic auerſa à præſcriptione rationis, ut nullo modo appetitiones animi nec regi, nec contineri queant. 4. Tuſc.

Mente rectè uti non poſſumus, multo cibo & potione completi. 5. Tuſc.

Quæ uirum forma deceat, & qui uictus eſſe debeat. 1. Offi. lege, capite, Cùm autem.

Turpitudo fugienda. 53

NIHIL *eſt tam tetrum, nihil tam aſpernandum, nihil homine indignius, quàm turpitudo. 2. Tuſcula.*

Nihil eſt tam contra naturam, quàm turpitudo. 3. Offic.

Nihil eſt deteſtabilius dedecore. Phil. 3.

Periculum minus fugiendum eſt, quàm turpitudo. Philip. 7.

Ne turpitudo ſuſcipiatur uita cupiditate. Philip. 13.

Nihil eſt malum, niſi quod turpe, aut uitioſum eſt. 2. Tuſc.

Si unum in locum collata ſint omnia mala, cum turpitudinis malo non erunt cõparanda. 2. Tuſ.

Miſera eſt ignominia iudiciorum publicorum. Et cuius bona ex edicto poſſidentur, huius omnis fama, & æſtimatio cum bonis ſimul poſſidetur. Pro Quinto.

Nemo eſt tam agreſtis. In Paradox. Vide Ignominia. 207.

Non peccandum. 54

PECCARE, *eſt tanquàm tranſire lineam. Paradox. 3.*

Peccare certè licet nemini. Parad.3.

Accipere præſtat, quàm facere iniuriã. 5. Tuſc.

Peccati dolor & maximus, & æternus eſt. Ad Attic. 11.

Quæ parua uidentur eſſe delicta, neque à multis intelligi poſſunt, ab ijs etiam diligentius eſt declinandum. 1. Offic.

Temperantia. 55

TEMPERANTIA, *eſt moderatrix omnium commotionum. 5. de Finib.*

Eſt temperantia, libidinum inimica. 3. Offi.

Temperantia eſt, quæ in reb. aut expetẽdis, aut fugiendis, ut rationem ſequamur, monet; quæ animis pacem affert, & eos quaſi quadam concordia placat ac lenit. 1. de Finibus.

Nihil reperiri poteſt tam eximium, quàm iſtã uirtutem, moderatricem animi, temperantiam, nõ latere in tenebris, neque eſſe abditam, ſed in luce. Ad Q. frat, Epiſt. 1.

Quemadmodum temperantia. 4. *Tuſcul. In Simil. 38.*

Frugalitatis eſſe uidetur proprium, motus animi appetentes regere & ſedare, ſemperque aduerſantem libidini, moderatam in omni re ſeruare conſtantiam. 3. Tuſc.

Eas tres uirtutes, fortitudinem, iuſtitiam, prudentiam, frugalitas eſt complexa. 3. Tuſ.

Non poteſt temperantiam laudare is, qui ponit ſummum bonum in uoluptate; eſt enim temperantia libidinum inimica. 3. Offic.

Qui uoluptatem ſummum bonum ſtatuit, eſſe temperans nullo modo poteſt. 1. Offic.

Quæ laus, quod decus erit tanti, quod adipiſci

cum dolore corporis uelit, qui dolorem, ſummum malum ſibi eſſe perſuaſerit? 2. Tuſc.

Mediocritatis optima regula. 56

NIHIL *eſt, quod tam deceat, quàm omni in re ſeruare conſtantiam. 1. Offic.*

His rebus, quæ tractantur in uita, modum quendam, & ordinem adhibentes, honeſtatem & decus conſeruabimus. 2. Offic.

Mediocritas ad omnem uſum, cultumq; uitæ referenda eſt. In omnibus rebus mediocritas eſt optima. 1. Offi.

Modus eſt optimus, decus ipſum tenere, nec progredi longius. Orat. ad Brut.

Suus cuique modus eſt, tamen magis offendit nimium, quàm parum. De Orat.

Tu quæ ſint in omni actione ſeruanda, lege primo Officiorum, capite. in omni autem actione.

Verecundia. 57

CVSTOS *uirtutum omnium, dedecus fugiens, & laudem maximam conſequens, uerecundia eſt. Par. Orat.*

Moderator cupiditatis eſt pudor. 2. de Finib.

Sine uerecundia nihil rectum eſſe poteſt, nihil honeſtum. 1. Offi.

Maximum amicitiæ ornamentum tollit, qui ex ea tollit uerecundiam. Itaq; in iis pernicioſus eſt error, qui exiſtimant libidinum, peccatorumq; omnium patere in amicitia licentiam. In Lælio.

Sæpe uidemus fractos pudore, qui nulla ratione uincerentur. 2. Tuſc.

Pudor in bello eſt maximè pericoloſus. Plerus

cus Ciceroni, Famil. 10.

Graue eſt homini pudenti petere aliquid magnum ab eo, de quo ſe bene meritum putet; ne id quod petit exigere magis, quã rogare, & in mercedis potius quàm beneficij loco numerare uideatur. Cic. Curioni, Famil. 2.

Iuſtitia. 58

IVSTITIA, *uirtus omnium eſt domina & regina uirtutum.* 3. *Offi.*

Iuſtitia, omnium uirtutum cauſa, atque ſentina. 1. *de Legib.*

Excellentiſſima uirtus, iuſtitia. 1. de Natu. Deorum.

Iuſtitia ſine prudentia plurimum poterit; ſine iuſtitia nihil ualebit prudentia. 2. *Offic.*

Fundamentum perpetuæ commendationis & famæ eſt iuſtitia, ſine qua nihil eſſe poteſt laudabile. 1. *Offic.*

Iuſtitiæ ineſt ſplendor uirtutis maximus, ex qua boni uiri nominantur. Cuius primum munus eſt, ut ne cui quis noceat, niſi laceſſitus iniuria; deinde ut communibus pro communibus utatur, priuatis autem ut ſuis. 1. *Offic.*

Iuſtitia, ex qua una uirtute uiri boni appellantur, mirifica quædam res multitudini uidetur, nec iniuria; quis eſt enim, qui non admiretur ſplendorem, pulchritudinemq; uirtutis. 2. *Offic.*

Solitario homini, atque in agro uitam degenti opinio iuſtitiæ neceſſaria eſt. Atque ij s etiam, qui uendunt, emunt, conducunt, locant, contrahendisque negocijs implicantur, iuſtitia ad rem gerendam neceſſaria eſt, cuius tanta uis eſt, ut nec illi quidem, qui maleficio et ſcelere paſcuntur, poſſint

ſine

ſine ulla particula iuſtitiæ uiuere.2. Offic.

Iuſtitiæ partes ſunt, non uiolare homines. 1. Offic.

Totius iuſtitiæ nulla eſt capitalior peſtis quàm eorum, qui tum, dum maximè fallunt, id agunt, ut boni uiri uideantur.1.Offic.

Omne officium, quod ad contentionem hominum, & ad ſalutem tuendam ualet, anteponendum eſt illi officio, quod cognitione & ſcientia cõtinetur; officijsq; ſcientiæ anteponenda ſunt officia iuſtitiæ; conſideratè enim agere plus eſt, quàm cogitare prudenter.1.Offic.

Tu, quæ dicantur propriè iuſtitiæ & officia & munera, leges pleniſsimè apud Ciceronem in libris Officiorum.

Pietas. 59.

PIETAS, *eſt fundamentum omnium uirtutum. parentem ut Deum uereri, atq; non multò ſecus ac parentes, liberos amare debemus.* Pro Planc.

*Pietati ſumma tribuenda laus eſt.*2.de Orato.

Omnibus eſt amori pietas. Cicero C.*Caßio* Famil.5.

Pietate aduerſus Deos *ſublata, fides etiam & ſocietas generis humani, & una excellentiſsima uirtus iuſtitia tollatur neceſſe eſt.*1.de Nat.Deo.

Pietas grata eſt Deo.2.*de* Leg.*de na.* Deor.1.

*Pietas maximè & religio.*2. *de Legibus*. In *Apopht.*64.

Humanitas & clementia. 60.

HOMINES *ad* Deos *nulla re propius accedunt,*

dunt, quàm ſalutem hominibus dando. Pro Ligario.

Nihil eſt tam regium, tam liberale, tamq́; munificum, quàm opem ferre ſupplicibus, excitare afflictos, dare ſalutem, liberare periculis homines. 1. de Orat.

Nihil eſt tam deforme, quàm ad ſummum imperium acerbitatem naturæ adiungere. Ad Qu. Frat. Epiſt. 1.

Rectè præcipere uidentur qui monent, quantò ſuperiores ſimus, tantò nos ſummißius geramus. 1. Offic.

Qui plus propter uirtutem, nobilitatemq́; poſſunt, eo minus quantum poßint, debent oſtendere. Pro Quintio.

In bonis fortunæ ſumma laus eſt, non extuliſſe ſe in poteſtate, non fuiſſe inſolentem in pecunia: non ſe prætuliſſe alijs propter abundantiam fortunæ: ut opes & copiæ, non ſuperbiæ uideantur ac libidini, ſed bonitati ac moderationi facultatem ac materiam dediſſe. 2. de Orat.

Nihil eſt laudabilius, nihil magno & præclaro uiro dignius placabilitate & clementia, quæ ita probanda eſt, ut adhibeatur Reipublicæ cauſa ſeueritas, ſine qua adminiſtrari ciuitas non poteſt. 1. Offic.

In rebus proſperis, & ad uoluptatem noſtram fluentibus, ſuperbiam magnopere, faſtidium, arrogantiamq́; fugiamus. Nam ut aduerſas, ſic ſecundas res immoderatè ferre, leuitatis eſt: præclaraq́; eſt æquabilitas in omni uita, & idem ſemper uultus, eademq́; frons. 1. Offic.

Omnibus eſt odio crudelitas, & amori pietas & clementia. Cic. C. Caßio. Famil. lib. 15.

Eſt

Eſt hominum naturæ maximè inimica crudelitas.3.Offic.

Satis eſt homines imprudentia lapſos non erigere : urgere uerò iacentes,aut præcipitantes impellere,certè eſt inhumanum. Pro Rab. Poſthu.

Amor, & amicitia. 61.

AMICITIA, *nihil aliud eſt,niſi omnium diuinarum,humanarumq; rerum cum beneuolentia & charitate ſumma conſenſio : qua quidem haud ſcio an (excepta ſapientia,) quicquam melius homini ſit à Dijs immortalibus datum.* In Lælio.

*Amicitiam omnibus rebus humanis anteponamus. Nihil eſt enim tam naturà aptum, tam conueniens ad res uel ſecũdas, uel aduerſas.*In Lælio.

*Quæ uidentur utilia, honores,diuitiæ,uoluptates,& cætera generis eiuſdem, hæc amicitiæ nunquàm anteponenda ſunt.*In Lælio.

*Amicitia plurimas res continet: quoquò te uerteris, præſtò eſt: nullo loco excluditur, nunquàm intempeſtiua, nunquàm moleſta eſt. Itaque non aqua,non igni,non aere (ut aiunt) pluribus locis utimur, quàm amicitia. Nam & ſecundas res ſplendidiores facit amicitia,& aduerſas partiẽs, communicanſq;,leuiores. Ne debilitari animos, aut cadere patitur. uerumetiam iam amicum qui intuetur, tãquàm exemplar aliquod intuetur ſui. Quocircà & abſentes adſunt, & egentes abundant,& imbecilles ualent, &, (quod dictu difficilius) mortui uiuunt.*In Lælio.

In amicitia omnia inſunt, quæ putant homines expetenda,honeſtas,gloria, tranquillitas animi,

mi, atque iucunditas: ut cùm hæc adſint, beata uita ſit, & ſine ijs eſſe non poſſit. In Lælio.

De *amicitia omnes ad unum idem ſentiunt, et ij, qui ad* Rempublicam *ſe contulerunt, & ij, qui rerum cognitione, doctrinaq; delectantur, & ij, qui ſuum negocium gerunt ocioſè: poſtremò ij, qui ſe totos tradiderunt uoluptatibus, ſine amicitia uitam eſſe nullam ſentiunt, ſi modò uelint aliqua ex parte liberaliter uiuere. Serpit enim neſcio quo modo per omnium uitam amicitia, nec ullam ætatis degendæ rationem patitur eſſe expertem ſui.* In Lælio.

Laus & caritas, ſunt uitæ ſine metu gerendæ præſidia firmiſsima. 1. de Finib.

Amicitiæ præſidium eſt firmiſsimum. 1. de Finibus.

Rerum *omnium nec aptius eſt quicquam ad opes tuendas ac tenendas, quàm diligi: nec alienius, quàm timeri.* 2. *Offic.*

Charum *eſſe ciuem, bene de* Rep. *mereri, laudari, coli, diligi, glorioſum eſt: metui uerò & in odio eſſe, inuidioſum, deteſtabile, imbecillum, caducum.* 1. Philipp.

Diligi & charum eſſe, iucundum: propterea quòd tutiorem uitam, & uoluptatem efficit pleniorem. 1. de Finib.

Sine amicorum beneuolentia, neque in aduerſa, neque in ſecunda fortuna quiſquam uiuere poteſt. Marcel. Cice. Famil. lib. 4.

Amicitia colenda eſt, quòd ſine ea tutò, & ſine metu uiui non poſſit, ne iucundè quidem. 2. de Finibus.

Nulla poteſt eſſe iucunditas, ſublata amicitia. Pro Planco.

Quis

Quis eſt (proh Deum fidem) qui uelit, ut neq; dil gat quenquam, ne ipſe ab ullo diligatur: circũfluere omnibus copijs, atque in omnium rerum abundantia uiuere? Hæc enim eſt tyrannorum uita, nimirum in qua nulla fides, nulla charitas, nulla ſtabilis beneuolentiæ poteſt eſſe fiducia: omnia ſemper ſuſpecta, atque ſolicita ſunt, nullus locus amicitiæ. In Lælio.

Omnis ratio & inſtitutio uitæ adiumenta hominum deſiderat. Inprimisq; ut habeas quibuſcũ familiares conferre poßis ſermones. 2. Offic.

Nullo modo ſine amicitia firmam & perpetuã iucunditatem uitæ tenere poſſumus. Nec uerò ipſam amicitiam tueri, niſi æquè amicos, ac noſmet ipſos diligamus. 1. de Finib.

Nullius opes tantæ fuerunt, aut tantæ eſſe poſſunt, quæ ſine multorum amicorum officijs ſtare poßint. Pro Planco.

Omnium rerum, quas ad beatè uiuendum natura parauit, nihil eſt maius amicitia, nihil uberius, nihil iucundius; cùm ſolitudo & uita ſine amicis, inſidiarum & metus plena ſit. Ratio ipſa monet, amicitias comparare: quibus partis, conſeruatur animus, & à ſpe pariendarum uoluptatum ſeiungi non poteſt. 1. de Finib.

Maximum eſt bonum amicitia: plurimæ ſunt delectationes in ea. 1. de Inuent.

Amicitia nihil eſt uberius. Cic. Appio Pulchro, Famil. 3.

Hæc eſt una uia & laudis & honoris & dignitatis, à bonis uiris & ſapientibus, & bene à natura conſtitutis laudari & diligi. Pro Seſt.

Violari amicitiam, apud maiores noſtros nefas erat. Cic. Appio Pulch. Famil. lib. 3.

Violare

Violare amicitiam, hoc grauiſſimum crimen iudico. Philip. 2.

Quibus in rebus ipſi intereſſe non poſſumus, in his operæ noſtræ uicaria fides amicorum ſupponitur: quam qui lædit, oppugnat commune omnium præſidium, & quantum in ipſo eſt, diſturbat uitæ ſocietatem. non enim poſſumus per nos omnia agere. Alius in alia re eſt magis ut lis. Idcirco amicitiæ comparantur, ut commune commodum mutuis officijs gubernetur. Pro Roſc. Amer.

Quoniam res humanæ fragiles, caducæq; ſunt, ſemper aliqui acquirendi ſunt, quos diligamus, & a quibus diligamur. Charitate enim, beneuolentiaq; ſublata, omnis eſt è uita ſublata iucunditas. In Lælio.

Eſt ea iucundiſſima amicitia, quam ſimilitudo morum coniugauit. 1. Offic.

Omnium ſocietatum nulla præſtantior eſt, nulla firmior, quàm cùm uiri boni, moribus ſimiles, ſunt familiaritate coniuncti. Nihil enim amabilius, nec copulatius, quàm morum ſimilitudo bonorum. 1. Offic.

Nihil eſt aptius uitæ, nihil ad beatè uiuendum accommodatius, quàm cum uiris bonis, iucundis amantibus noſtri uiuere. M. Cice. Pap. Pato, Famil. lib. 9.

In quibus ſunt eadem ſtudia, eadem uoluntates, in his fit, ut æquè quiſque altero delectetur ac ſeipſo: efficiturq; id, quod Pythagoras uult in amicitia, ut unus fiat ex pluribus. 1. Offic.

Nihil minus hominis eſſe uidetur, quàm non reſpondere in amore ijs, a quibus prouocere. Cic. ad Brutum.

Beneuolentiam non adoleſcentulorum more ar-

dore

dore quodam amoris, ſed ſtabilitate potius & conſtantia indicemus. 1. Offic.

Eodem modo erga amicum affecti ſimus, quo erga noſmetipſos: & noſtra in amicos beneuolentia, illorum erga nos beneuolentia pariter, æqualiterq́; reſpondeat. In Lælio.

Eſt in amicitia neceſſarium, ut alter nihilo ſeſe plus quàm alterum diligat; quòd ſi tant illum interſit, iam amicitiæ nomen occiderit, cuius eſt ea uis, ut ſimul atque ſibi aliquid, quàm alteri maluerit, nulla ſit. 1. de Legib.

Vetus eſt lex illa iuſta, ueraq́; amicitiæ, ut idem amici ſemper uelint, neque eſt ullum certius amicitiæ uinculum, quàm conſenſus & ſocietas conſiliorum & uoluntatum. Pro Plenco.

Vbi illa ſancta amicitia, niſi ipſe amicus per ſe amatur toto pectore, ut dicitur? qui etiam deſerendus & abijciendus eſt, deſperatis emolumentis & fructibus; quo quid poteſt dici immanius? Lib. 1. de Legib.

Amicorum bona communia. 1. Offic.

Confirmata amicitia & perſpecta fide, commemoratio officiorum ſuperuacanea eſt. C. App. Pulch. Famil. lib. 3.

Odioſum eſt ſanè genus hominum, officia exprobrantium, quæ meminiſſe debet is, in quem collata ſunt, nõ cõmemorare qui cõtulit. In Lælio.

Qui fortunis alicuius inducti, amicitiam eius ſequuti ſunt, hi, ſimulatq́; fortuna elapſa eſt, deuolant omnes. Cùm enim receßit res ea, quæ fuit cõſuetudinis cauſa: nihil ſupereſt quare poßint in amicitia retineri. 4. ad Herenn.

Vt hirundines 4. ad Heren. In Simil. 93.

Non facilè diiudicatur amor uerus & fictus,

niſi

niſi aliquod incidat eiuſmodi tempus, ut quaſi au-rum igne, ſic beneuolentia fidelis periculo aliquo perſpici poßit: cætera ſunt ſigna communia. Cice. Pap. Pæto, Famil. lib. 8.

Amicus certus in re incerta cernitur. In Lel.

Amare nihil aliud eſt, niſi eum ipſum diligere, quem ames, nulla indigentia, nulla utilitate quaſi ta. In Lelio.

Quid autem eſt amare, è quo amicitia nomen ductum eſt, niſi uelle bonis aliquem affici quàm maximis, etiam ſi ad ſe ex his nihil redeat? 2. de Finibus.

Charum ipſum uerbum eſt amoris, ex quo amicitia nomen eſt ductum: quam ſi ad fructum noſtrum referamus, non ad illius commoda, quem diligimus, non erit iſta amicitia, ſed mercatura quædam utilitatum ſuarum. Prata & arua & pecudum greges diliguntur iſto modo, quod fructus ex iis capiuntur: hominum charitas & amicitia gratuita eſt. 1. de Nat. deor.

Etiam ſi nulla ſit utilitas ex amicitia, tamen ipſi amici propter ſeipſos amentur. Etenim ſi loca, ſi fana, ſi urbes, ſi gymnaſia, ſi campum, ſi canes, ſi equos, ſi ludicra exercendi aut uenandi conſuetudine adamare ſolemus, quantò id in hominũ conſuetudine facilius fieri poterit, & iuſtius? 1. de Finibus.

Meipſum ames oportet, non mea, ſi uerè amici futuri ſimus. 1. de Finib.

Si fructibus & emolumentis & utilitatibus amicitias colemus, ſi nulla charitas erit, quæ faciat amicitiam ipſam ſua ſponte, ut ſua, ex ſe, & propter ſe expetendam, non dubium eſt quin fundos & inſulas amicis anteponamus. 2. de Finib.

Amicitia non ſub dubia utilitatis ratione effici ſolet, ſed ipſa ex ſe oritur, & ſua ſponte naſcitur. 2. de Finib.

Plerique in rebus humanis, nihil quicquam bonum norunt, niſi quod fructuoſum ſit: & amicos tanquàm pecudes, eos potiſſimùm diligunt, ex quibus ſperant, ſe maximum fructum eſſe capturos: ita pulcherrima illa & maximè naturali carent amicitia, nec ſibi ipſi exemplo ſunt, hæc vis amicitiæ qualis & quanta ſit. Ipſe enim ſe quiſq; diligit, non ut aliquam à ſeipſo mercedem exigat charitatis ſuæ, ſed quòd per ſe ſibi quiſque charus eſt. quod niſi idem in amicitiam transferatur, uerus amicus nunquàm reperietur. In Lælio.

Eſt honeſtius de amicorum pecunia laborare, quàm de ſua. Cic. ad Brut. Fam. lib. 13.

Multi uitam neglexerunt, ut eos, qui his chariores, quàm ipſi ſibi eſſent, liberarēt. Part. Orat.

In omnibus nouis coniunctionibus intereſt, qualis primus aditus ſit, & qua commēdatione quaſi amicitiæ fores aperiātur. Cic. Brut. Famil. lib. 13.

Cùm in amicitia, quæ honeſta non ſunt, poſtulantur, religio & fides anteponatur amicitiæ. 3. Offic.

Si in hominibus eligendis nos ſpes amicitiæ fefellerit, ut uindicemus, miſſos faciamus. 4. Act. in Verrem.

Amicitias, quæ minùs delectant, & minùs probantur, magis decere cenſent ſapientes ſenſim diſſuere, quàm repentè præſcindere. Cauendū erit igitur, ne non ſolùm amicitiæ depoſitæ, ſed inimicitiæ etiam ſuſceptæ uideantur. Nihil eſt enim turpius, quàm cum eo bellum gerere, qui cum familiariter uixeris. 1. Offic.

Vna iſta ſit cautio, atque una prouiſio in amicitia, ut ne nimis cito diligere incipiamus, neve non dignos. Digni autem ſunt amicitia, quibus in ipſis ineſt cauſa cur diligantur. In Lælio.

Nihil eſt, quod ſtudio & beneuolentia, uel amore potius effici non poſſit. C. Rut. Famil. 13.

Sine ſtudio & ardore quodam amoris, in uita nihil quicquam fit egregium. 1. de Orat.

Tu, de amicitiæ, amicorumque officijs plura lege apud Ciceronē in dialogo, qui, Lælius, inſcribitur. eſt enim Cicero in eius laudibus multus.

Adulatio. 62.

NVLLA *in amicitijs peſtis eſt maior, quàm aſſentatio, blandiciæ, adulatio.* In Lal.

Simulatio, amicitiæ repugnat maximè: delet enim ueritatem, ſine qua nomen amicitiæ ualere non poteſt. In Lælio.

Semper auget aſſentatio id, quod is, cuius ad uoluptatem dicitur, uult eſſe magnum. In Lælio.

Cauendum eſt, ne aſſentatoribus patefaciamus aures, nec adulari nos ſinamus, in quo falli facile eſt. tales enim nos eſſe putamus, ut iure laudemur. In Lælio.

Aſſensatio quanuis pernicioſa ſit, nocere tamen nemini poteſt, niſi ei, qui eam recipit, atque ea delectatur. Ita fit, ut is aſſentatoribus patefaciat aures ſuas, maximè qui ipſe ſibi aſſentetur, & ſe maximè ipſe delectet. In Lælio.

In obſequio comitas adſit, aſſentatio uitiorum adiutrix procul amoueatur, quæ non modò amico, ſed ne libero quidem digna eſt. In Lælio.

Turpis

Turpis eſt aſſentatio. Ad Atticum,lib.14.

Blandicia cum uitioſa ſit ac turpis in cætera uita, tamen in petitione magiſtratus eſt neceſſaria: beneuolentiam tamen ciuium blanditiis & aſſentationibus colligere turpe eſt. De Petitione Conſul.

Mihi hæreditates non honeſtæ uidentur, ſi ſunt blandiciis officiorum, non ueritate, ſed ſimulatione acquiſitæ. 3.Offic.

Liberalitas. 63.

LIBERALITATE *nihil eſt naturæ hominis accommodatius: ſed habet multas cautiones. Videndum eſt enim primùm, ne obſit benignitas & iis ipſis, quibus uidebitur benignè fieri, & cæteris. nam qui aliis nocent, ut in alios liberales ſint, non benefici, neque liberales, ſed pernicioſi iudicandi ſunt.* Deinde, *ne maior ſit benignitas, quàm facultas. nam qui benigniores eſſe uolũt, quàm res patitur, primò in eo peccant, quòd iniurioſi ſunt in proximos. Videre etiam licet, pleroſq; nõ tam naturà liberales, quàm quadam gloria inductos, ut benefici uideantur facere multa, quæ uidentur magis proficiſci ab oſtentatione, quàm à uoluntate. Tum illud unum conſiderandum eſt, ut pro dignitate cuiuſque tribuatur, in quo mores erunt ſpectandi eius, in quem beneficium conferatur.* 1.Offic.

Danda eſt opera, ut iis beneficiis quamplurimos afficiamus, quorum liberis poſteriſq; prodatur memoria. 2.Offic.

Liberalitate qui utuntur, beneuolentiam ſibi conciliant, & (quod aptiſsimum eſt ad quietè uiuendum) charitatem. 1.de Finib.

Beneficium & gratia, uincula ſunt concordiæ. 2.de Finib.

Ea liberalitas eſt probanda, quæ ſine periculo exiſtimationis eſt. 4. Act. in Verr.

Non ita claudenda eſt res familiaris, ut eam benignitas aperire non poßit; nec ita reſeranda, ut pateat omnibus. Sequuntur enim largitionem rapinæ. Cùm enim dando, egere cœperint homines, alienis bonis manum afferre coguntur, nec tãta ſtudia aſſequuntur eorũ, quibus dederunt, quãta odia eorum, quibus ademerunt. 2. Offic.

Cui res erepta eſt, eſt inimicus: cui data eſt, etiã diſsimulat ſe accipere uoluiſſe. 2. Offic.

Bene præcipit Ennius, *ut quicquid ſine detrimento poßit commodari, id tribuatur, uel ignoto. Ex quo ſunt illa communia*: Non prohibere aquã profluentem: Pati ab igne capere ignem: *Si quis uelit, conſilium fidele, deliberanti dare, quæ ſunt ijs utilia, qui accipiunt, danti non moleſta. Cuius uerſus non pudebit ſubſcribere,*

„ Homo, qui erranti comiter monſtrat uiam,
„ Quaſi lumen de ſuo lumine accendat, facit.
„ Vt nihilo minus ipſi luceat, cùm illi accenderit.

1. Offic.

Sunt multi, ſplendoris & gloriæ cupidi, qui eripiunt ab alijs, quod alijs largiantur: ijq; arbitrantur ſe beneficos in ſuos amicos uiſum iri, ſi locupletent eos quacũque ratione. Id autem tantum abeſt ab officio, ut nil magis officio poßit eſſe contrarium. 1. Offic.

Propenſior liberalitas eſſe debet in calamitoſos, niſi fortè erunt digni calamitate. Bene facta enim, (ut ait Ennius) *malè locata, malefacta ſunt.* 2. Offic.

Melius

Melius apud bonos, quàm apud fortunatos, beneficium collocari puto. 2. Offi.

Liberalis eſt, qui ſuis facultatibus, aut captos à prædonibus redimit, aut æs alienum ſuſcipit amicorum cauſa, aut in filiarum collocatione adiuuat, aut opitulatur uel in re quærenda, uel augenda. 2. Offi.

Tu, ſi quid requiris amplius, leges primum & ſecundum Officiorum.

Prodigus. 64

PRODIGI *ſunt, qui pecunias profundũt in eas res, quarum memoriã aut breuem, aut nullam ſunt relicturi omnino. 2. Offi.*

Largitio fundum non habet. 2. Offi.

Multi patrimonia ſua effuderunt, inconſultè largiendo. 2. Offi.

Sequuntur largitionem rapinæ. 2. Offi.

Ne eos fideles tibi putes. 2. Officiorum. In Apophth. 72.

In referenda gratia quales eſſe debeamus. 65

IN *collocando beneficio, & in referenda gratia, hoc maximè officij eſt, ut quiſque opis maximè indigeat, ita ei potiſſimùm opitulari: quod contrà fit à pleriſque: à quo enim plurimùm ſperant, etiam ſi illi ijs non egent, tamen ei potiſſimùm inſeruiunt. 1. Offi.*

Quis eſt, qui inopis & optimi uiri cauſa. 2. Offi. Vide corrupti mores. 114.

Acceptorum beneficiorum ſunt delectus habendi, & in primis quo quiſque ſtudio, uel beneuolentia

uolentia fecerit, ponderandũ eſt. Multi enim multa faciunt temeritate quadam, ſine iudicio uel modo in omneis, uel repētino quodam impetu animi quaſi uento incitati: quæ beneficia æquè magna non ſunt habenda, atque ea, quæ iudicio, conſideratè, conſtanterq́; delata ſunt, 1. *Offi.*

In referenda gratia (ſi modò Heſiodo *credimus) debemus imitari agros fertiles, qui plus multò adferunt quàm acceperunt*. Etenim *ſi in eos. quos ſperamus nobis profuturos, non dubitamus officia conferre, quales in eos eſſe debemus, qui etiam profuerunt?* 1. *Offic.*

Heſiodium illud laudatur à doctis, quod eadem menſura reddere iubet, qua acceperis, aut etiam cumulatiore ſi poſſis. De Claris. *Orat.*

Leue eſt onus, beneficij gratia. Pro Planc.

Sera gratulatio reprehendi non ſolet, præſertim ſi nulla negligentia prætermiſſa eſt. Ci. *Curioni, Famil.* 2.

Non eſt æquum tempore & die memoriam beneficij definiri. Ad Quirites *poſt re.*

Vlciſcendæ iniuriæ facilior ratio eſt, quàm beneficij remunerandi: propterea quod ſuperiorem eſſe contra improbos, minus eſt negocij, quàm bonis exæquari; tum etiam ne tam neceſſarium quidem eſt malè meritis, quàm optimè meritis referre quod debeas. Ad Quirites *poſt reditum.*

Aliud pecuniam debere, aliud gratiam. *66*

In *officio perſoluendo diſsimilis ratio debitæ pecuniæ eſt, propterea quod pecuniam qui retinet, non diſſoluit: qui reddidit, non habet: gratiã & qui reddit, habet: & qui habet diſſoluit.* Ad *Quirit. poſt red.*

Diſsimilis

Diſſimilis eſt pecuniæ debitio & gratiæ. Nam *qui pecuniam diſſcluit, ſtatim non habet id, quod reddidit: qui autem debet, retinet alienum. Gratiam autem & qui refert habet: & qui habet, in eo ipſo quod habet, refert.* Pro Planc.

Commodè dixit, quicunque dixit, Pecuniam *qui habeat, non reddidiſſe, & qui reddiderit, non habere. Gratiam autem & qui retulerit, habere, & qui habeat, retuliſſe.* 2. *Offi.*

Ingratus. 67

NEMO *gratiarum immemor, eſt gratus inuentus.* Poſt *reditum ad Senat.*

Omnes immemores beneficij oderunt. 2. *Offic.*

In ingratitudine, nihil mali non ineſt. Ad Atticum. 8.

Nihil eſt tam inhumanum, tam immane, tam ferum, quàm committere, ut beneficio, non dicam indignus, ſed uictus eſſe uideare. Pro Planc.

Non ſolùm gratus debet eſſe qui accipit beneficium, uerumetiam is, cui poteſtas accipiendi fuit. De prouinc. conſul.

Cùm gratia referri non poteſt quanta debetur, habenda tamen eſt quantam maximam animi noſtri capere poſſunt. Philip. 3.

Fortitudo & magnanimitas. 68

VIRI *propria maximè eſt fortitudo, cuius munera duo maxima ſunt, mortis dolorisq; contemptio.* 2. *Tuſc.*

Eſt fortitudinis ꝓpriũ et magnitudinis animi, nihil extimeſcere, oĩa humana deſpicere, nihil, quod homini accidere poſſit, intolerandũ putare. 3. *Of.*

Fortitudo, eſt ſcientia perferendarum rerum, uel affectio animi in patiēdo & perferendo, ſummæ legi parens ſine timore. 4. Tuſc.

Fortitudo, eſt uirtus, pugnās p̄ æquitate. 1. Of.

Fortes & magnanimi ſunt habendi, non qui faciunt, ſed qui propulſant iniuriam. 1. Offi.

Nemo poterit eſſe celſus & erectus, & ea, quæ homini accidere poſſunt, omnia parua ducere, niſi omnia bona ſibi in ſe poſita cenſebit. 5. Tuſ.

Fortes uiri, non tam præmia ſequi ſolent rectè factorum, quàm ipſa rectè facta. Pro Milone.

Eſt uirorum fortium, uirtute præſtare tantùm ut poſſint fortunæ culpam non extimeſcere. Philip. 13.

Magna laus & admirabilis uideri ſolet, tuliſſe caſus ſapienter aduerſos: non fractum eſſe fortuna, retinuiſſe in rebus aſperis dignitatem. 2. de Orato.

Eſt uiri fortis, ne ſupplicijs quidem moueri, ut fortiter feciſſe pœniteat. Pro Milone.

Qui magno animo eſt atque forti, omnia, quæ cadere in hominem poſſunt, deſpicit, & pro nihilo putat: atque iſte uir altus & excellens magno animo, uerè fortis, infra ſe omnia humana ducit. 3. de Finib.

Homines magno animo erectoq; uiuentes, ſemper ſunt beati, qui omneis motus fortunæ mutationesq; rerum & temporum, leues & imbecilles fore intelligant, ſi in uirtutis certamen uenerint. 5 de Finib.

Eſt ſitum in nobis, ut & aduerſa quaſi perpetua obliuione obruamus, & ſecunda iucundè ac ſuauiter meminerimus. 1. de Finib.

Ea, quæ eximia pleriſque & præclara uidentur,

tur, parua ducere, eaque ratione, ſtabili firmaque contemnere, fortis animi magniq; ducendum eſt: & ea, quæ uidētur acerba, ita ferre, ut nihil à ſta tu naturæ diſcedas, nihil à dignitate ſapientis, ro buſti animi eſt, magnæq; conſtantiæ. 1. *Offic.*

Si qui induant animum, illa, quorum ſplendo re capiuntur, uires, ualetudinem, pulchritudinem, diuitias, honores, opes contemnere, eaque, quæ ijs contraria ſunt, pro nihilo ducere, tum poterunt clariſſima uoce confiteri, ſe neque fortunæ impe tu, nec multitudinis opinione, nec dolore, nec paupertate terreri, omniaq; ſibi in ſe poſita, neque eſſe quicquam extra ſuam poteſtatem, quod ducāt in bonis. 5. *Tuſc.*

Robuſtus *animus & excelſus, omni eſt liber cura & angore, cùm & mortem contemnit, & ad dolores ita paratus eſt, ut meminerit, maximos luctus morte finiri, paruos multa habere interualla requietis; mediocrium nos eſſe dominos, ut ſi tolerabiles ſint, feramus: ſin minus, æquo animo è uita, cùm ea non placent, tanquàm ex theatro exeamus.* 2. *de Finib.*

Diuitias contemnere, & pro nihilo ducere, magni animi & excelſi eſt. 3 *Offi.*

Nihil eſt tam anguſti animi; tamque parui, quàm amare diuitias. Nihil *eſt honeſtius magni ficentiusq;, quàm pecuniam contemnere, ſi non habeas, ſi habeas, ad beneficentiam, liberalitatemq; conferre.* 1. *Offi.*

Maximè admiramur eum, qui pecunia non mouetur: quod in quo uiro perſpectum ſit, hunc dignum ſpectatu arbitramur, quòd eas res ſpernit & negligit, ad quas plerique inflammati auiditate rapiuntur. 1. *Offic.*

Tu plura Offic. 1. & de Orato. 3.

Contemptores diuitiarum. 69

MVLTI diuitias deſpiciunt, quos paruo cõtentos, tenuis uictus cultusq́; delectat. Honores ue*rò, quorum cupiditate quidam inflammantur, quàm multi ita contemnunt, ut nihil inanius eſſe, nihil leuius exiſtiment. Item cætera, quæ quibuſdam admirabilia uidentur, permulti ſunt qui pro nihilo putent. In Lælio.*

Caduca ſemper & mobilia hæc eſſe duxi, non uirtutis atque ingenij, ſed fortunæ, ac temporum munera, quorum ego non tam facultatem unquam & copiam expetendam putaui, quàm & in utendo rationem, & in carendo patientiam. Pro domo ſua.

Ambitio. 70

MISERRIMA *eſt omnino ambitio, honorumq́; contentio. 1. Offi.*

Maximè adducuntur plerique, ut eos iuſtitiæ capiat obliuio, cùm in imperiorum, honorum, gloriæue cupiditatem inciderint. 1. Offi.

Quicquid eſt huiuſmodi, in quo non poſſunt plures exceller: in eo plerunque fit tanta contentio, ut difficilimum ſit ſanctam ſeruare ſocietatẽ: difficile eſt enim, cùm præſtare cæteris concupiueris, ſeruare æquitatem. 1. Offi.

Multi iniquit. 3. offi. In Apoph. 81.

Nulla ſancta ſocietas. 1. Offi. In Apoph. 120.

Peſtis maior eſſe nulla in amicitijs poteſt, quã quibuſdam honoris certamen & gloriæ, ex quo inimicitiæ

Inimicitiæ maximæ ſæpe inter amiciſſimos extitere runt. In Lælio.

Facillimè ad res iniuſtas impellitur, ut quiſque eſt altiſſimo animo & gloriæ cupido. 1. Offi.

Complures ſe ſcelere contaminarunt, imperij cupiditate. 3. Offi.

In liberis ciuitatib. regnandi cupiditate nihil tetrius, nihil fœdius excogitari poteſt. 3. Offi.

Cauẽda eſt gloriæ cupiditas: eripit enim libertatem, pro qua magnanimis uiris omnis debet eſſe contentio. 1. Offi.

Timida eſt ambitio, & ſolicita cupiditas Magiſtratus: omnia non modò, quæ reprehendi palàm, ſed etiam quæ obſcurè cogitari poſſunt, timemus: rumorem, fabulam fictam, falſam perhorreſcimus: ora omnium atque oculos intuemur. Nihil enim eſt tam molle, tam tenerum, tam aut fragile, aut flexibile, quàm uoluntas erga nos, ſenſusq; ciuium: qui non modò improbitati iraſcuntur candidatorum, ſed etiam rectè factis ſæpe faſtidiunt. Pro Milone.

Arrogantia. 71

E x *copia, atque rerum omnium affluentia, primò arrogantia nata eſt. De lege Agra. ad pop. contra Rullum.*

Deforme eſt de ſeipſo prædicare, falſa præſertim, & cum irriſione audientium imitari militem glorioſum. 1. Offi.

Cum omnis arrogantia odioſa eſt, tum illa ingenij atque eloquentiæ multò moleſtiſſima. Diuin. in Verr.

Eſt minimè inepti hominis, & eiuſdem etiam faceti, cùm de ſapientia diſceptetur, hanc ſibi ip-

ſam detrahere, eis tribuere illudentem, qui eam ſibi arrogant, ut apud Platonem, Socrates in cœlũ effert laudib. Protagoram, Hippiam, Prodicum, Gorgiam, & cæteros, ſe autem omnium rerum inſcium fingit & rudem. De clar. Ora.

Temeritas, & pertinacia. 72

OMNIS *actio uacare debet temeritate & negligentia.* 1. Offi.

Nihil eſt temeritate turpius, nec quicquam tã indignum ſapientis grauitate & conſtãtia, quàm aut falſum ſentire, aut quod non ſatis explorate perceptum ſit & cognitum, ſine ulla dubitatione defendere. 1. de Nat. deor.

Nihil eſt à grauitate ſapientis, errore, leuitate, temeritate diſiunctius. 4. Acad.

Nihil ſentire, eſt melius, quàm praua ſentire. Pro Cluent.

Vt hoc pulcherrimum eſt, uera uidere, ſic pro ueris probare falſa, turpiſſimum eſt. 4. Acad.

Satius eſt idipſum de quo ambigitur, concedere, quàm impudenter reſiſtere. 1. de Nat. deo.

Quid eſt tam futile, quàm quicquam approbare non cognitum? 1. Acad.

Inſignis eſt temeritas, cùm aut falſa aut incognita res approbatur. Nec hoc quicquã e turpius, quàm cognitioni & perceptioni aſſertionem approbationemq́; præcurrere. 1. Acad.

Quid eſt ſtultius, quàm incerta pro certis habere, ac falſa pro ueris? Cato Maior.

In parum cognitis ſtultè, & diu perſeuerare, turpe eſt. 2. de Inuent.

Ne cui rei temerè aut arroganter aſſenſerimus. 2. de Inuent.

Ipſa

Ipſa conſuetudo aſſentiendi, periculoſa eſſe uidetur, & lubrica. I. *Offic.*

Temerè affirmare de altero, eſt periculoſum, propter occultas hominum uoluntates, multiplicesque naturas. Cic. Bruto.

Cauendum eſt, ne incognita pro cognitis habeamus, iiſq; temere aſſentiamus; ſed adhibeamus ad conſiderandas res & tempus & diligentiam. I. *Offi.*

Nos refelli, redarguiq; patiamur: quòd hi ferunt animo iniquo, qui certis quibuſdam deſtinatiſq; ſententijs quaſi addicti & conſecrati ſunt, eaq; neceſſitate conſtricti, ut etiam quæ non probare ſoleant, ea cogantur conſtantiæ cauſa defendere. 2. *Tuſc.*

Plerique errare malunt: eamq; ſententiam, quam adamauerunt, pugnaciſsimè defendere, quàm ſine pertinacia, quod conſtantiſsimè dicatur, exquirere. 4. *Acad.*

Vt neceſſe ẽ lãcẽ in libra. 4. *Aca.* In *Simil.* 68.

Sæpe, nulla ratione, quorundam tantùm opinione & auctoritate nitimur. 73

ID. *ratum habent homines, quod ab eo, quem probant, iudicatum uident.* I. *de* Nat. *deo.*

Tuemur ea, quæ dicta ſunt ab ijs, quos probamus. I. *de Finib.*

Non tam auctoritatis in diſputando, quàm rationis momenta quærenda ſunt. Quinetiam obeſt plerunque ijs, qui diſcere uolunt, auctoritas eorum, qui ſe docere profitentur. Deſinunt *enim ſuũ iudicium adhibere: id habent ratum, quod ab eo, quem probant, iudicatum uident.* Nec uerò proba

re ſoleo id,quod de Pythagoreis accepimus, quos ferunt,ſiquid affirmarent in diſputando, cùm ex eis quæreretur,quare ita eſſet, reſpondere ſolitos, Ipſe dixit. 1.*de* Nat.*deo.*

Concepta ſemel opinio uix deponitur. 74

IMPETRARI *non poteſt,quin quale quidque uideatur ei,talem quiſque de illo opinionẽ habeat.*Cic.Bruto.

Difficile eſt,mutare animum, & ſi quid eſt penitus inſitum moribus, id ſubitò euellere. Cicero *Quinto fratri.*

Similitudo & exemplum, homines plurimum permouere ſolent. 75

D V O *illa nos maximè mouent,ſimilitudo, et exemplum.* 3.*de* Orat.

*Quod exemplo fit,id etiam iure fieri putant homines.*C.*Seruio Sulp.Famil.*4.

Populus. 76

MAXIMVS *magiſter, populus.* 3.Tuſculanarum.

Populus ſine comparatione probat, eſſe melius non ſentit illud,quod eſt,qualecunque eſt,probat. De clar.Orat.

*Sic eſt uulgus, ex ueritate pauca, ex opinione multa æſtimat.*Pro Roſc. Com.

Homines opinione non minus famæ, quàm aliqua certa rõne commoueri ſolent. Pro lege Mani.

*Fama, & multitudinis iudicio mouentur homines,ut id honeſtum putent, quod à pleriſque laudetur.*2.*Tuſc.*

In imperita multitudine, eſt uarietas & inconſtantia

conſtantia,& crebra tanquàm tempeſtatum, ſic ſententiarum commutatio. Pro Domo ſua.

Qui in oculis eſt multitudinis, tamen illius iudicio ſtare nolit: nec quod illa putat, idem putet pulcherrimum. 2. Tuſ.

Nos opinionib. uulgi rapimur in errorem, nec uera cernimus. 2. de Leg.

Plus apud nos ratio ualeat, quàm uulgi opinio. 1. *Parad.*

Grauior & ualidior eſt decem uirorum bonorum ſententia: quàm totius multitudinis imperita. Pro *Planc.*

Non comitijs iudicat ſemper populus, ſed mouetur plerunque gratia, cedit precibus, facit eos, à quibus eſt maximè ambitus: denique ſi iudicat, nõ delectu aliquo aut ſapientia ducitur ad iudicandum, ſed impetu nonnunquam, & quadam etiam temeritate. Non *eſt enim conſilium in uulgo, non ratio, non diſcrimen, non diligentia, ſemperque ſapientes ea, quæ populus feciſſet, ferenda, non ſemper laudanda duxerunt.* Pro Planc.

Nullum fretum, nullus euripus, tot motus, tantas, tam uarias habet agitationes fluctuum, quantas perturbationes, & quantos æſtus habet ratio comitiorum. Dies intermiſſus unus aut uox interpoſita ſæpe perturbat omnia, & totam opinionem parua nonnunquam commutat aura rumoris. Sæpe etiam ſine ulla aperta cauſa fit aliud atque exiſtimamus: ut nonnunquam ita factum eſſe etiam populus admiretur, quaſi uerò non ipſe fecerit. Pro *Murena.*

Timida eſt. Pro milone. Ambitio. 71.

Libertas. 77

LIBERTAS, *eſt poteſtas uiuẽdi ut uelis. Is ui-*

nit ut uult, qui recta ſequitur, qui gaudet officio, cui uiuendi uia conſiderata atque prouiſa, eſt: qui ne legibus quidem propter metum paret, ſed eas ſequitur, atque colit, quod ſalutare maximè iudicat; qui nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denique, niſi libenter ac liberè: cuius omnia conſilia, resq́; omnes, quas gerit, ab ipſo proficiſcuntur, eodemq́; feruntur; nec eſt ulla res, quæ plus apud eum polleat, quàm ipſius uoluntas atque iudicium. Cui etiam fortuna ipſa cedit. Paradox. penult.

Liber eſt is æſtimandus, qui nulli turpitudini ſeruit. 4. ad Heren.

Libertatis propriū eſt, ſic uiuere ut uelis. 1. Of.

Ille mihi non uidetur liber, cui mulier imperat cui lex imponit, præſcribit, iubet, uetat quod uidetur; qui nihil imperanti negare poteſt. nihil recuſare audet Si poſcit, dandum eſt: ſi uocat, ueniendum: ſi eijcit, abeundum: ſi minatur, extimeſcendum. Parad. penul.

Ita præclara eſt recuperatio libertatis, ut ne mors quidem ſit in repetenda libertate fugienda. Philip. 10.

Beſtiæ, quas delectationis cauſa concludimus, cùm copioſius alantur, quàm ſi eſſent liberæ, non facilè tamen patiuntur ſeſe contineri. 5. de Fin.

Tu plenius uide, qui propriè liberi ſint, Paradox. penult.

Seruitus. 78

SERVITUS *eſt obediētia fracti animi, et abiecti arbitrio carentis ſuo. Parad. penul.*

Omnibus graue ſeruitutis iugum eſſe debet in libertate educatis. Antequàm iret in exilium.

Nemini animus bene informatus a natura parere debet, niſi præcipienti, aut docenti, aut utilitatis cauſa iuſtè & legitimè imperanti; ex quo animi magnitudo exiſtit, humanarumq; rerum contemptio. Offic. 1.

Omnis eſt miſera ſeruitus. Philip. 10.

Nihil eſt fœdius ſeruitute; ad decus & libertatem nati ſumus. Philip. 12.

Cùm omnis ſeruitus eſt miſera, tum uerò intolerabile eſt ſeruire impuro, impudico, effœminato. Philipp. 3.

Mors, eſt ſeruitute potior. Philipp. 10.

Mors ſeruituti, turpitudiniq; anteponenda. 1. Officiorum.

Exilium. 79.

EXILIVM, *eſt ſcelerũ pœna.* Parad. 4.

Exilium ibi eſt, ubi uirtuti non eſt locus. Pro Milone.

Omnes ſcelerati & impij, quos leges exilio affici uolunt, exules ſunt, etſi ſolum non mutant. Parad. 4.

Exilium terribile eſt ijs, quibus quaſi circumſcriptus eſt habitandi locus; non ijs, qui omnem orbem terrarum unam urbem eſſe ducũt. Parad. 2.

Si abeſſe a patria miſerum eſt, plenæ miſerorum ſunt prouinciæ, ex quibus admodum pauci in patriam reuertuntur, 5. Tuſcul.

Ad omnem rationem Teucri *uox accommodari poteſt:* Patria *eſt, ubicunque eſt bene.* 5. Tuſc.

Exilium, non ſupplicium eſt, ſed profugium, portusq; ſupplicij: nam qui uolunt pœnam aliquã *ſub-*

ſubterfugere,aut calamitatem,eò ſolum uertunt, hoc eſt ſedem ac locum mutant: qui ſi in ciuitate legis uim ſubire uellent,non prius ciuitatē, quàm uitam amitterent: quia nolunt,non adimitur iis ciuitas, ſed ab iis relinquitur atque deponitur. Pro Cecina.

Exilium id, quod fit propter alienam, & offenſam populi uoluntatem,malum eſt. 1. *Tuſc.*

Famæ ſeruiendum. 80.

NON *eſt res ulla tanti,aut commodum ullū tam expetendum, ut uiri boni & ſplendorem et non nomen amittas.*3.*Offi.*

Non eſt negligenda fama:nec mediocre telum ad res gerendas exiſtimare oportet beneuolentiā ciuium.In Lælio.

Negligere quid de ſe quiſque ſentiat, non ſolùm arrogantis eſt, ſed ēt omnino diſſoluti. 1.*Of.*

*Perditiſſima ratio eſt,diligere formam,negligere famam.*4.*ad.Heren.*

Ex ſententijs omnium noſtra fama pendet. In Piſon.

*Eſt hominis ingenui & liberaliter educati, uelle bene audire a parentibus,a propinquis,a bonis etiam uiris,& futuræ poſt mortem famæ, ēt detracto uſu,conſulendum eſt.*3.*de Finib.*

*Bona exiſtimatio pecunijs præſtat.*2.*de Orat.*

*Antiquior ſit poſſeſſionibus gloria.*1.*de Diui.*

Veritas. 81.

TANTAM *ſemper potentiam ueritas habuit,ut nullis machinis, aut cuiuſquam hominis ingenio, aut arte ſubuerti potuerit. Et licet in*

cauſis nullum patronum, aut defenſorẽ obtineat, tamen per ſe ipſa defenditur. Ex Ora. *in* Vatin.

O magna uis ueritatis, q: æ contra hominum ingenia, calliditatem, ſolertiam, contraq; ficlas omnium inſidias, facilè ſe per ſeipſa defendat. Pro M. *Cœlio.*

Multorum improbitate depreſſa ueritas emergit, & innocentiæ defenſio interclusa reſpirat. Pro Cluent.

Eſt interdum ita perſpicua ueritas, ut eam infirmare nulla res poßit, tamen eſt adhibenda interdum uis ueritati ut eruatur. Pro Quintio.

Homini eſt propria ueri inquiſitio atque inueſtigatio. 1. *Offic.*

Quod uerum, ſimplex ſyncerumq; eſt, id eſt, naturæ hominis accommodatiſſimum. 1. *Offic.*

Veritas odium parit. In *Lælio.*

Quæ ualeant ad fidem faciendam, & quibus maximè credamus. 82.

I N *ſuadendo nihil eſt optabilius, quàm dignitas.* de Orat.

Genus hoc ſermonum poſitum in hominum ueterum auctoritate, & eorum illuſtrium, plus neſcio quo pacto uidetur habere grauitatis. In Lal.

Opulentos homines, & ætatis ſpatio probatos, dignos quibus credatur, putamus. Non rectè fortaſſe: ſed uulgi opinio uix mutari pōt. In Topicis.

Ex quibus uerum audiatur. 83.

PVERITIA, *ſomnus, imprudentia, uinolentia, inſania, eius generis ſunt, ex quibus ſæpiſſimè uerum auditur.* In Topicis.

Multa

Multa finguntur, ut iis tanquàm rebus geſtis moueamur. 84.

FIT *plerunque; ut ij, qui boni aliquid uolũt afferre, effingant aliquid, quò faciant, id quod nunciant, latius.* Philipp. 1.

Conficta ſunt multa à poetis, ut effictos noſtros mores in alienis perſonis, expreſſamq́; imaginem uitæ quotidianæ uideremus. Pro Roſc. Amer.

Mendacium. 85.

TOLLENDVM *eſt ex rebus contrahendis omne mendacium.* 3. *Offic.*

In uirum bonum non cadit mentiri, emolumenti ſui cauſa. 3. *Offic.*

Quum iudici 3. *Offic.* Vide, Iudex. 35.

Nihil eſt turpius uanitate. 1. *Offic.*

Sordidi putantur, qui mercantur a mercatoribus quod ſtatim uẽdant: nihil enim proficiunt niſi admodum mentiantur. 1. *Offic.*

Mendacio & mendaci nulla fides. 86.

QVI *ſemel a ueritate deflexit, hic non maiore religione ad periurium, quàm ad mendaciũ perduci conſueuit.* Et *quæ pœna a* Dijs *immortalibus periuro, hæc mendaci conſtituta eſt.* Non *enim ex pactione uerborum, quibus iuſiurandum comprehenditur, ſed ex perfidia ac malitia, per quam inſidiæ tendũtur alicui, Dij immortales iraſci ac ſuccenſere conſueuerunt.* Pro Roſc. Com.

Vbi qui ſemel peierarit, ei credi poſtea, etiam ſi per plures Deos *iuret, nõ conuenit.* Pro C. Rab. *Poſthum.*

Non

Non ex libidine, aut ſimultate, aut leuitate teſtium cauſa honeſtorum hominum ponderari debent. Pro Sylla.

Ementiuntur ſæpe homines in eos, quos oderunt. In Par. Orat.

Si qui ob emolumẽtum ſuum, cupidius aliquid dicere uidentur, ijs credere non conuenit. Pro Fot.

Auctoritatem nullam debemus, nec fidem commentitijs rebus adiungere 2. de Diuin.

Non uerbis, ſed facto probamur. 87.

OMNIS *uirtus in actione conſiſtit.* 1. Offic.

Non paranda nobis ſolùm, ſed fruenda etiam ſapientia eſt. 1. de Finib.

Non procacitate linguæ uitæ ſordes eluuntur. Cic. in Salluſt.

Non ex ſingulis uocibus philoſophi ſpectandi ſunt, ſed ex perpetuitate atque conſtantia: resq; ſpectari oportet, non uerba. 5. Tuſcu.

Virtus, integritas, probitas in homine, non linguæ uolubilitas, non ars, nõ ſcientia requiri ſolet. Pro Planc.

Ea magna uoluptas eſt, æqualem ac parem uerbis uitam agere: atque ita uiuere, ut omnis oratio moribus conſonet. Cic. in Sal.

Miſera eſt ſenectus, quæ ſe oratione duntaxat defendit. Cato Maior.

Ita uiuunt quidam, ut eorum uita refellatur oratio: atque cæteri exiſtimantur dicere melius, quàm facere, cùm ſit melius facere, quàm dicere. 2. de Finib.

Sunt qui cùm populi non ſolùm commoda, uerumetiam ſalutem oppugnent & impediant, in

oratione aſſequi uolunt, ut populares eſſe uideantur: ut C.Gracchus, cùm largitiones maximas feciſſet, & effudiſſet ærarium, uerbis defendebat ærarium. 3.Tuſcul.

Epicurus tantummodò induit perſonam philoſophi, & ſibi hoc ipſe nomen inſcripſit, cùm non multùm differret a iudicio ferarum, præſertim quum omne malum dolore definiat, bonum uoluptate. 5.Tuſcu.

Cum philoſophorũ uita miſerabiliter pugnat oratio. 2.Tuſc.

In philoſophia. Orat. ad Brut. Vide Philoſophia. 17.

Non eſt ſatis iudicare. 1.de Finib. Vide, Conſilium rem præcurrat. 27.

Plus in negocijs gerendis res, quàm uerba proſunt. 4.Acad.

Sunt facta uerbis difficiliora. Cic.ad Qu.fra.

Eſt alienum uiro, quod alteri præceperit, idipſum facere non poſſe. 3.Offic.

Quid uerba audiã, cùm facta uideã? 3.Tuſc.

Qui ſuos caſus aliter ferunt, atque ut alij auctores ipſi fuerunt, non ſunt uitioſiores, quàm ferè plerique, qui auari auaros, gloriæ cupidos glorioſi reprehendunt. 3.Tuſcul.

Noli imitari malos medicos, qui in alienis malis profitentur ſe tenere medicinæ ſcientiam, ſe ipſos curare non poſſunt. Sed potius aliis quæ tute præcipere ſoles, ea tibi ſubijce, atque apud animũ propone. Seruius Sulp.Cic.Famil.4.

Tu qualis es, talem te eſſe exiſtimes, ut quantum a rerum turpitudine abes, tantum te a uerborum libertate ſeiungas. Deinde ut ea in alterum ne dicas, quæ cùm tibi falsò reſponſa ſint, erube-

erubeſcas. Pro M. Cælio.

Non ætas in homine, ſed uirtus conſideranda. 88.

NON *cani, non rugæ repentè auctoritatem afferre poſſunt, ſed honeſtè acta, ſuperior ætas fructus auctoritatis præbet extremos*. Cato Maior.

Virtutis, quàm ætatis, curſus celerior. Phili. 5.

Sermo & oratio. 89.

VERBA *inuenta ſunt, non quæ impedirẽt, ſed quæ indicarent uoluntatem*. Pro A. Cæcina.

Interpres mentis eſt oratio, uerbis diſcrepans, ſententiis congruens. 1. de Legib.

Sermone eo debemus uti, qui notus eſt nobis. 1. Offic.

In primis prouideamus, ne ſermo uitium aliquod indicet ineſſe moribus: quod maximè tum ſolet euenire, cùm ſtudioſè de abſentibus detrahẽdi cauſa, aut per ridiculum, aut ſeuerè, aut maledicè, contumelioſeq́; dicitur. 1. Offic.

Quoties aliquid aut dicimus aut loquimur, toties de nobis iudicatur. 1. de Orat.

Moderari animo & rationi. Cic. ad Q. frat. *Vide Appetitus*. 49.

Diligentiſsimè linguam continere, mihi uirtus interdum non minor uidetur, quàm omnino non iraſci. Cic. ad Q. frat.

Idipſum dicere nunquàm eſt non ineptum, niſi cùm eſt neceſſarium. 1. de Orat.

Habent ſuum modum quæcunque opportunè dicuntur. 3. de Finib.

Tacere

Tacere noli ubi nō oportet. Pro Roſc. Comœd.

Non eſt neceſſe omnium flagitia proferre. Pro Milone.

Sæpe grauius offendunt animos auditorū, qui aliena flagitia apertè dicūt, quàm qui commutiunt. Cic. in Salluſt.

Homines notiſſimos ſumere, odioſum eſt, cùm & illud incertum ſit, uelintne hi ſeſe nominari. Pro Roſc. Amer.

Debemus conſiderare. Orat. ad Brut. Vide Circunſtantia. 119.

Alia eſt ratio. Pro M. Cœlio. Vide, Circunſtantia. 119.

Cauendum eſt, nequid agendo, faciendoue facias, cuius imitatio uideatur. de clar. Oratorib.

Fit neſcio quo pacto. 1. Offic. Vide Aliena & uidemus. 143.

Oratio debet eſſe ornatior ſententijs, quàm uerbis. Part. Orat.

Non tàm copia, quàm modus in dicendo quærendus eſt. Pro Leg. Manil.

Decorus eſt ſermo ſenis, quietus & remiſſus; facitq́; perſæpe ſibi audientiam diſerti ſenis compta oratio & mitis. Cato Maior.

Difficile eſt dictu, quantopere conciliet animos hominum comitas, affabilitasq́; ſermonis. 2. Offic.

Sermo familiaris quatenus moderandus ſit, lege plenius primo Offic. Cap. Et quoniam, cum ſequent.

De nobis in neutrā parte in loquendū. 90.

MINIME *ſibi quiſque notus eſt, difficillimè*

mè de ſe quiſque iudicare ac ſentire poteſt. 3. de Orat.

Nemo de ſe ſatis honeſtè, ac ſine multorum inuidia loqui poteſt. Cic. in Vatin.

Vt uerecundius ipſi de ſe omnes ſcribant neceſſe eſt, ſi quid eſt laudandum: & prætereant, ſi quid reprehendendum eſt: accedit etiam ut minor ſit fides, minor auctoritas, Cic. L. Luceio, Fami. 5.

Multis doctrina non deeſt, ſed oratio. 91.

FIERI *poteſt ut rectè quis ſentiat, & id, quod ſentit, politè eloqui non poſsit.* 1. Tuſcul.

Sunt qui ſe ita literis abdiderunt, ut nihil poſſint ex his neque ad communem afferre fructum, neque in aſpectum, lucemq́; proferre. Pro Archia Poeta.

Sunt quidam aut in lingua hæſitantes, aut ita uoce abſoni, aut ita uultu, motuq́; corporis uaſti atque agreſtes, ut etiamſi ingenijs atque arte ualeant, tamen in doctorum numerum uenire nõ poſsint. Sunt autem quidam, ita naturæ muneribus in iiſdem rebus habiles, ita ornati, ut nõ nati, ſed ab aliquo Deo ficti eſſe uideantur. 1. de Orat.

Siniſtri quidam laudatores. 92.

SVNT *qui nihil laudant, niſi quod ſe imitari poſſe confidunt.* 2. Tuſc.

Nunc tantum quiſque laudat, quantũ ſe poſſe ſperat imitari. Orat. ad Brut.

Eſt iniqua in omni re accuſanda, prætermiſsis bonis, malorum enumeratio, uitiorumq́; ſelectio. 3. de Legib.

Eſt

Eſt liberum, alterum laudare, de quo, quicquid detrahas, neceſſe eſt aut infirmitati, aut inuidiæ aſsignetur. Cæcina Ciceroni, Famil. 6.

Inuidia. 93.

INVIDENTIA, *eſt ægritudo ex alterius rebus ſecundis.* 3. Tuſc.

Virtutis comes inuidia, plerunque bonos inſectatur. 4. ad Heren.

Latè patet hoc uitium, & eſt in multis, inuidere ſciiicet. Cic. Appio Pulch. Famil. 3.

Mos eſt hominum, ut nolint eundem pluribus rebus excellere. De clar. Orat.

Plerique ſunt inuidi, maximeq́; eſt hoc commune uitium & peruagatum: inuidetur autem præſtanti, florentiq́; fortunæ. 2. de Orat.

Inuident homines, maximè paribus aut inferioribus, cùm ſe relictos ſentiunt, illos autem dolent euolaſſe: ſed etiã ſuperioribus inuidetur ſæpe uehementer, & eò magis, ſi intolerantius ſe iactãt, & æquabilitatem cõmunis iuris, præſtantiæ dignitatis, aut fortunæ ſuæ tranſeunt. 2. de Orat.

In iudicijs inuidia imbecillis eſſe debet, nihilq́; homini eſt tam timendum, quàm inuidia; nihil innocenti, ſuſcepta inuidia, tam optandum, quàm æquum iudicium. Pro Cluent.

Inuidia ſummus ordo caret. 3. de Legib.

Inuidia, uirtute parta, gloria, non inuidia putanda eſt. 1. Inuect. in Catil.

Ira. 94.

IRA *(ut inquit* Ennius*) eſt initiũ inſaniæ.* 4. Tuſ.

Pro-

Prohibenda eſt maximè ira in puniendo. Nunquàm enim iratus, qui accedet ad pœnam, mediocritatem illam tenebit, quæ eſt inter nimium & parum: cauendum eſt igitur, ne maior ſit pœna quàm culpa. 1. Offic.

Omnis aduerſio & caſtigatio, contumelia uacare debet. 1. Offic.

Monitio acerbitate, & obiurgatio contumelia careat. In Lælio.

Non ſunt audiendi, qui grauiter iraſcendum inimicis putant. 1. Off.

Obiurgationes etiam nonnunquàm incidunt neceſſariæ, in quibus utendum eſt fortaſſe & uocis contentione maiore, & uerborum grauitate acriore, atq; etiã illud ipſum, quod acerbitatis habet obiurgatio, ſignificãdũ eſt ipſius id cauſa, qui obiurgetur, ſuſceptũ eſſe. Id agendum etiã eſt, ut ne ea facere uideamur irati: ſed ut ad urendũ et ſecandũ, ſic ad hoc genus caſtigãdi raro, inuitiq; ueniemus: nec unquã niſi neceſſario, ſi nulla reperietur alia medicina. Sed tamẽ ira procul abſit, cũ qua nihil recti fieri, nihil cõſideratè põt. 1. Off.

Semper ira procul abſit, cum qua nihil rectè, nihil conſideratè fieri poteſt. Quæ enim cum aliqua perturbatione fiunt, ea nec conſtanter fieri poſſunt, neque ÿs, qui adſunt, probari. 1. Off.

Proprium eſt irati, cupere à quo læſus uideatur, ei quam maximum dolorem inurere. 5. Off.

Non eſt in noſtra poteſtate, fodicantibus ÿs rebus, quas malas eſſe opinamur, diſsimulatio uel opinio. 1. Tuſc.

Difficile eſt tacere cùm doleas. Pro Sylla.

Omnes læſi dolent, irati efferũtur. Pro M. Cæl.

Habet quendam aculeum contumelia, quem

pati prudentes ac boni uiri difficillimè poſſunt. Ex.5.*Act.in Verr.*

Doloris magnitudo uim quandam nobis dicendi dat & tribuit. Ad Attic.lib.4.

*Leniora ſunt ea, quæ repētino aliquo motu accidunt, quàm ea, quæ præmeditata atq; præparata inferuntur.*1.Offic.

Tu plura eodem libro, quæ ad hanc ſententiam pertinent, leges.

Timor, & metus. 95.

RERVM *omnium nec optatius eſt quicquã.* 2.*Off.Vide Amicitia.*61.

*Charum eſſe ciuem.Phil.*1.*Vide Ami.*67.

*Beneuolentiæ uis eſt maxima, metus imbecillis.*2.*Offi.*

*Nulla uis imperij tanta eſt, quæ premente metu poßit eſſe diuturna.*2.*Offic.*

*Multorum odijs nullæ opes poſſunt obſiſtere.*2.*Offic.*

*Quem metuunt, oderunt: quem quiſque odit, perijſſe expetit.*2.*Offic.*

*Oderunt, dum metuunt.Philipp.*1.

*Timor, nõ diuturni magiſter eſt officij.Phil.*2.

*Malus eſt cuſtos diuturnitatis, metus: cõtraq;, beneuolentia, fidelis eſt ad perpetuitatem: id igitur amplectamur, ut metus abſit, charitas retineatur.*2.*Offic.*

Millies perire, eſt melius, quàm in ſua ciuitate ſine armorum præſidio non poſſe uiuere: præſidium charitate & beneuolentia ciuium ſeptum oportet eſſe non armis. Philipp.2.

Tu pleniſſime ſecundo Officior. cap. Rerum autem omnium.

Grauior eſt plerunque metus, & grauius afficit, quàm res ipſa, quæ timetur. 96

PLVS *in metuendo eſt mali, quàm in eo ipſo, quod timetur. Cic. A. Torq. Famil. lib. 6.*

Maior eſt ea uis, quæ periculo mortis iniecto, formidine animum perterritum loco ſæpe, & certo de ſtatu dimouet, quàm quæ ad corpus noſtrum, uitamq; peruenit. Itaque ſaucij ſæpe homines cum corpore debilitantur, animo tamen non cedunt, neque eum relinquunt locum, quem ſtatuerunt defendere. Atque alij pelluntur integri: ut non dubium ſit, quin maior adhibita uis ei ſit, cuius animus ſit perterritus, quàm illi, cuius corpus uulneratum ſit. Pro A. Cæcinna.

Exercitus maximi ſæpe pulſi ac fugati ſunt terrore ipſo impetuq; hoſtium, ſine cuiuſquam non modò morte, uerùm etiam uulnere. Pro Cæci.

Magna eſt ſtultitia, id ipſum, quod uerearis ita cauere, ut cùm uitare fortaſſe potueris, ultrò acceſſas & attrahas. Cic. Brut.

Omnes, quorum in alterius manu uita poſita eſt, ſæpius illud cogitant, quid poßit is, cuius in ditione ac poteſtate ſunt, quàm quid debeat facere. Pro lege Manil.

Nos omnia tum uenientia metu augentes, tum mœrore præſentia, rerum naturam, quàm errorē noſtrum damnare malumus. 5. Tuſ.

Quod futurum eſt, uitari non poteſt. 97

EFFVGERE *nemo poteſt, quod futurum eſt.*

Et ſæpe utile eſt non ſcire quod futurum ſit. Miſerum eſt enim nihil proficientem angi. 3. de Nat.deor.

Nihil eſt pro certo futurum, quod poßit aliqua procuratione accidere, ne fiat. 2. de Diuin.

Factum, infectum eſſe non poteſt. 98

QVOD *ſemel iam miſſum eſt, coerceri, reprimique non poteſt. 1 de Finib.*

Præterita mutare non poſſumus. In Piſon.

Non poteſt dies eſſe ſæpius, qui ſemel fuit. 2. de Finib.

De præteritis non eſt quærendum. Cice. Curio. Famil. lib. 7.

Quod fuit durum pati, meminiſſe dulce eſt. 99.

ET *ſi optabilius eſt uitæ curſum conficere ſine dolore & iniuria, tamen ad immortalitatem gloriæ, plus adfert, deſideratum eſſe à ſuis ciuibus, quam omnino nunquàm fuiſſe uiolatum. Pro domo ſua.*

Habet præteriti doloris ſecura recordatio delectationem. Cic. Lucceio, Famil. 5.

Iucunda eſt memoria præteritorum malorum. 2. de Finib.

Suauis eſt præteritorum malorum memoria. 2. de Finib.

Iucundi ſunt acti labores. 2. de Finib.

Non tam cumulus bonorum iucundus eſſe poteſt, quàm moleſta deceßio. 1. Tuſc.

Vllum uix laborem ſubimus, niſi propoſito præmio, aut gloria. 100

Nemo

NEMO *noſtrum in Reipublicæ periculis cũ laude ac uirtute uerſatur, quin ſpe poſteritatis, fructuq́; ducatur.* Pro C. Rabir.

Vix inuenitur, qui laboribus ſuſceptis periculisq́; aditis, non quaſi mercedem rerum geſtarum deſideret gloriam. 1. Off.

Pro ſua patria pauci poſt genus hominum natum reperti ſunt, qui nullis præmijs propoſitis, uitam ſuam hoſtium telis obijcerent. Pro C. Rab.

Omnes utilitate mouentur. 101

OMNES *expetimus utilitatem, ad eamque rapimur; nec facere aliter ullo modo poſſumus. Nam quis eſt, qui utilia fugiat? aut quis potius, qui ea non ſtudioſiſſimè perſequatur?* 3. Offi.

Dum aliqua ſpecies utilitatis obiecta eſt, nos commoueri neceſſe eſt. 3. Offi.

Nemo eſt quin putet expetendam maximè dignitatem, ſed uincit utilitas plerunque, cùm ſubeſt ille timor ea neglecta, ne dignitatem quidem poſſe retineri. 2. de Orat.

Cùm utilitas ad ſe rapere, honeſtas contrà reuocare ad ſe uidetur, fit ut diſtrahatur deliberando animus, afferatq́; ancipitem curam cogitandi. 1. Officiorum.

Hæc res plus proficit, ſi proponatur ſpes utilitatis futuræ, quàm præteriti beneficij recordatio. 2. *de Orat.*

Alterum ne læſeris, tibi ut proſis. 102

QVI *alteri exitium parat, eum ſcire oportet ſibi paratam peſtem, ut participet parem.* 2. Tuſc.

Quod cuique obtigerit, id quiſque teneat: eo ſi

quis plus appetet, uiolabit ius humanæ ſocietatis. 1. Officiorum.

Animaduertamus, cùm alios iuuare uelimus, ne quos offendamus. Sæpe enim aut eos lædimus, quos non debemus, aut eos, quos non expedit. Si imprudenter, negligentiæ eſt: ſi ſcienter, temeritatis. 2. Officiorum.

Res familiaris quæri debet ijs rebus, à quibus abeſt turpitudo: conſeruari autem diligentia & parſimonia, iiſdem etiam rebus augeri. 2. Offi.

Noſtræ utilitates nobis amittendæ non ſunt, alijsq; tradendæ, cùm ijs ipſis egeamus: ſed ſuæ cuique utilitati, quod ſine alterius iniuria fiat, ſeruiendum eſt. 2. Offi.

Alienum eſt à iuſtitia, ad quam nati eſſe uidemur, detrahere quid de aliquo, quod ſibi aſſumat. 3. de Finib.

Non eſt permiſſum, ut impunè nobis liceat, q̃d alicui eripuerimus, id alteri tradere. 4. act. ĩ Ver.

Vt ſi unumquodque membrum. 3. Officio. In Simil. 5.

Suum cuiq; incommodum ferẽdum eſt potius, quàm de alterius commodis detrahendũ. 3. Offi.

Rei familiaris amplificatio nemini nocens, non eſt uituperanda, ſed fugienda ſemper iniuria. Sed detrahere aliquid alteri, & hominem hominis incommodo ſuum augere commodum, magis eſt contra naturam, quàm mors, quàm paupertas, quàm dolor, quàm cætera quæ poſſunt aut corpori accidere, aut rebus externis. Illud enim natura non patitur, ut aliorum ſpolijs noſtras facultates, copias, opes augeamus. Neque uerò hoc ſolùm natura, id eſt iure gentium, ſed etiam legibus populorum, quibus in ſingulis ciuitatibus Reſpubli-

tæ continentur, eodē modo conſtitutum eſt, Vt non liceat ſui commodi cauſa nocere alteri. Hoc enim *ſpectant leges, hoc nolunt, incolumen eſſe ciuium coniunctionem. 2. Offic.*

Tu plenißimè leges tertio Officiorum, quatenus commodis proprijs ſit inſeruiendum.

Promiſſa ſeruanda. 103

Pacta *ſemper & promiſſa ſeruanda ſunt, quæ nec ui, nec dolo malo facta ſunt: illi ſeruanda non ſunt, quæ non ſunt ijs ipſis utilia, quibus illa promiſeris. 3. Offi.*

Illis promißis ſtandum non eſt, quæ coactus quis metu aut deceptus dolo promiſerit. 1. Offi.

Promiſſa non ſunt ſeruanda ijs, quibus promiſeris, inutilia ſi ſint, nec ſi tibi plus noceant, quàm illi proſint, cui promiſeris. 1. Offi.

Scelerum promißio, & ijs, qui expectant, pernicioſa eſt, & ijs, qui promittunt. Philip. 8.

Semper in fide quid ſenſeris, non quid dixeris cogitandum eſt. 1. Offi.

Quod affirmatiuè, quaſi Deo teſte, promiſeris, id tenendum eſt. 1. Offic.

Quod ex animi tui ſententia iuraueris, id non facere, periurium eſt. 3. offi.

Quod ita iuratum eſt, ut mens conciperet fieri oportere, id ſeruandum eſt: aliter, ſi non feceris, nullum periurium eſt. 3. Offi.

Conſcientia. 104

Conscientia *graue pondus. 3. de Nat. Deo.*

Nullum theatrum uirtuti conſcientia maius eſt. 2. Tuſc.

Conſcientiā à Dijs immortalibus accepimus, quæ à nobis auelli non poteſt. Pro Cluent.

Si optimorum conſiliorum atque factorum teſtis in omni uita nobis conſcientia fuerit, ſine ullo metu ſumma cum honeſtate uiuemus. Pro Cluen.

Conſcientia rectæ uoluntatis, maxima conſolatio eſt rerum incommodarum. Cicero A. Torquato, Famil. lib. 6.

Vacare culpa, maximum eſt ſolatium. Cic. M. Mario, Famil. lib. 7.

Nihil eſt melius, quàm memoria rectè factorum, & libertate contentum, negligere humana. Cic. Bruto.

Conſcientia bene actæ uitæ, multorumq́; benefactorum recordatio iucundiſſima eſt, Cat. Maior.

Magna eſt uis conſcientiæ in utranque partem. Vt neque timeant qui nihil commiſerint, & pœnam ſemper ante oculos uerſari putent qui peccauerint. Pro Milone.

Ego ſemper hac opinione tractus fui, ut eum, qui nihil commiſerit, ſibi nullam pœnam timere exiſtimarem. In Vatin.

Bonum. 105

QVOD *rectum & honeſtum, & cum uirtute eſt, id ſolùm opinor bonum.* Parad. 1.

Tria ſunt genera bonorum: maxima, animi: ſecunda, corporis: externa, tertia. 3. Tuſ.

Alia ſunt in homine optanda, alia laudanda. Genus, forma, uires, opes, diuitiæ, cæteraq́;, quæ fortuna dat, aut extrinſecus, aut corpori, nõ habẽt in ſe ueram laudẽ, quæ deberi uni ſolùm uirtuti putatur.

tur, ſed tantũ quod ipſa uirtus in earum rerum uſu ac moderatione maximè cernitur. 2. de Ora.

Nihil bonum, niſi quod honeſtum: nihil malũ, niſi quod turpe. Cic. Att. lib. 10.

Quicquid eſt, quod bonum ſit, id expetendum eſt: quod autem expetendum, id certè approbandum: quod uerò approbaris, id gratum, acceptumque habendum. 5. Tuſc.

Non ſunt dicenda bona illa, quibus abundantem licet eſſe miſerrimum. Parad. 1.

Bona non ſunt, quæ quis habeat, & miſerrimus eſſe poßit. 5. Tuſ.

Nec bonum eſt illud, quod aut cupias ardenter, aut adeptus, te efferas inſolenter. 4. Tuſ.

Diuitias, quia quiuis, quanuis indignus, habere poteſt, in bonis non numero. 2. Tuſ.

Neque pecuniæ, neque tecta magnifica, neque opes, neque imperia, neque ea, quibus maximè aſtricti ſint, uoluptates, in bonis rebus aut expetendis numerandæ ſunt; quippe homines ijs reb. affluentes, ea deſiderant maximè, quibus abundant. Parad. 1.

Bias. Parad. In Apophth. 65.

Plura primo Academicarum, tertio Tuſc. primo Paradox. & in lib. de Finibus bonorum & malorum legere potes.

Vir bonus. 106

V I R *bonus eſt, qui prodeſt quibus poteſt, nocet autem nemini.* 3. Offi.

Vir bonus non modò facere, ſed ne cogitare quidem quicquam audebit, quod non audeat prædicare. 3. Offi.

Homo frugi, omnia rectè facit. 4. Tuſc.

Fas nec eſt, nec unquam fuit, quicquam, niſi pulcherrimum, facere eum, qui eſſet optimus. 3. Officiorum.

Vir bonus, nihil cuiquam, quod in ſe transferat, detrahet. Itaque in uirum bonum non cadit mentiri, emolumenti ſui cauſa, criminari, præripere, fallere. De Vniuerſ.

Non eſt res ulla tanti, aut commodum ullum tam expetendum, ut uiri boni & ſplendorem & nomen amittas. 3. Offi.

Neque contra Remp. 3. Officio. Vide de Iudice. 35. *Probus inuidet nemini.* De Vniuerſ.

Vt quiſque eſt uir optimus, ita difficillimè, eſſe alios improbos ſuſpicatur. Cic. ad Q. frat.

Omnes boni, beati. 3. de Finib.

Quum ſapiens, & bonus uir. 5. Tuſcu. De Sapientia. 13.

Nec bono quicquam mali euenire poteſt, nec uiuo, nec mortuo: nec unquam eius res à Dijs immortalibus negligentur. 5. Tuſ.

Qui omnibus bonis inſtructi ſunt, & ornati, tũ ſapientes, tum uiri boni dicantur. 5. Tuſ.

Boni nullo emolumento impelluntur in fraudẽ, impij ſæpe paruo. Pro Milone.

Sancti uiri, & religionem colentes, ſunt qui meritum Dijs immortalibus, gratiam iuſtis honoribus & meritis & memori mente perſoluunt. Pro Plancio.

Omnes uiri boni æquitatem & ius ipſum amant. Nec eſt uiri boni errare, & diligere quod per ſe non ſit diligendum et colendum. 1. de Leg.

Nemo eſt omnino negligendus, in quo aliqua uirtutis ſignificatio appareat. 1. Offi.

Beatus.

Beatus. 107

BEATVS *eſſe ſine uirtute nemo poteſt.* 1.*de Nat.deor.*

Tunc erimus beati. 1.*Tuſcula. In Pijs ſententijs.* 66.

*Is eſt beatus,cui nihil humanarum rerum, aut intolerabile ad demittendum animum,aut minus lætabile ad efferendum uideri poteſt.*4.*Tuſ.*

*Beati dicuntur, qui ſunt in bonis, nullo adiuncto malo.*5.*Tuſc.*

*Beati ſunt,quos nulli metus terrent, nullæ ægritudines exedunt,nullæ libidines cruciant, nullæ futiles lætitiæ exultãtes languidis liquefaciunt uoluptatibus.*5.*Tuſ.*

*Vir temperans,conſtans,ſine metu,ſine ægritudine,ſine alacritate ulla, ſine libidine, is eſt beatus.*5.*Tuſc.*

Nemo poteſt non beatiſſimus eſſe, qui eſt totus aptus ex ſeſe,quiq; in ſe uno ſua ponit omnia.Cui autem ſpes omnis & ratio, & cogitatio pendet ex fortuna,huic nihil põt eſſe certi, nihilq;, quod exploratum habeat permanſurum ſibi, ne unum quidem diem.In Parad.

*Niſi ſtabili & fixo & permanente bono beatus eſſe nemo poteſt.nihil enim inueteraſcere, nihil extingui,nihil cadere debet eorum,quæ in uita beata conſiſtunt.Nam qui timebit, ne quid ex his deperdat,beatus eſſe non poterit.*5.*Tuſ.*

*Qui beatus eſt,non intelligo quid requirat ut ſit beatior.ſi eſt enim quiddam,quod deſit,ne beatus quidem eſt.*5.*Tuſc.*

Beatus eſſe in maximarum rerum timore nemo poteſt. Nemo igitur eſſe beatus poteſt. neque

enim in aliqua parte, ſed in perpetuitate temporis uita beata duci ſolet. Nec *appellatur omnino uita beata, niſi confecta atque abſoluta, nec enim poteſt aliàs quiſquam beatus eſſe, aliàs miſer. Qui enim exiſtimabit, poſſe ſe miſerum eſſe, beatus nō erit.* Nam *cùm ſemel eſt ſuſcepta beata uita, tam permanet quàm ipſa illa effectrix beatæ uitæ ſapiētia; nec expectat ultimum tempus ætatis, quod Cræſo ſcribit* Herodotus *præceptum eſſe à Solone.* De Finib. 2.

Eſt uerè fortunatus ille, cuius ex ſalute non minor penè ad omnes, quàm ad illum, cui uentura ſit lætitia peruenerit. Pro M. Marcel.

Omne beatum eſt, cui nihil deeſt: & quod in ſuo genere expletum atque cumulatum eſt: idque uirtutis eſt proprium. 5. Tuſ.

Reliqua tu lege ſecundo Paradoxo, & Tuſculanarum libro quinto.

Miſer. 108

Praestans *ualetudine, uiribus, formæ, acerrimis, integerrimiq́; ſenſibus (etiam ſi libet, uelocitatem da, diuitias honores, imperia, opes, gloriam) ſi fuerit is, qui hæc habeat, iniuſtus, intemperans, timidus, hebeti ingenio, atque nullo, is erit profectò miſerrimus.* 5. Tuſ.

Beatus eſt nemo, qui ea lege uiuit, ut non modo impunè, ſed etiam cum ſumma interfectoris gloria interfici poſſit. Philip. 1.

Cui uita poteſt eſſe utilis, cùm eius uitæ conditio ſit, ut qui illam eripuerit, in maxima & gratia futurus ſit & gloria? 3. Offi.

Ita uiuere, ut non ſit uiuendum, miſerrimum eſt. Cic. Caio Mario, Famil. 7.

Impi

Impij ſemper cruciantur. 109

S V A quenque fraus, & ſuus error maximè uexat. ſuum quenque ſcelus agitat, amentiaque afficit, ſuæ malæ cogitationes, conſcientiæq; animi terrent. Hæ ſunt impijs aßiduæ, domeſticæq; furiæ, quæ dies noctesq; pœnas à ſceleratißimis repetunt. Pro Roſc. Amer.

Sua quenque fraus, ſuum facinus, ſuum ſcelus, ſua audacia de ſanitate ac mente deturbat. In Piſonem.

Non ob ea ſolùm incommoda, quæ eueniunt improbis, fugienda improbitas eſt; ſed multò etiam magis, quòd cuius in animo uerſatur, nunquàm ſinit eum reſpirare, nunquàm acquieſcere. 1. de Finib.

Si quis ſatis opibus hominum contra conſcientiam ſepti eſſe & muniti uidentur, Deorum tamen numen horrent, eaſq; ipſas ſolicitudines, quibus eorum animi noctesq; diesq; exeduntur, à Dijs immortalibus ſupplicij cauſa importari putant. 1. de Finib.

Morte, dolore corporis, aut luctu animi, aut offenſione iudicij, hominum miſerias ponderamus; quæ fateor humana eſſe, & multis bonis uiris accidiſſe. Sceleris etiam pœna triſtis: & præter eos euentus, qui ſe ſequuntur per ſe ipſa maxima eſt. 2. de Legib.

Animi conſcientia improbi cruciantur, tũ etiã pœnæ timore, qua aut afficiuntur, aut ſemper ſunt in metu, ne afficiantur aliquando. 2. de Finib.

Si impietas improbè molita quidpiam eſt, quãuis occultè fecerit, nunquàm tamen confidet id ſemper fore occultum. Plerunque enim improbo-

rum facta primò ſuſpicio inſequitur; deinde ſermo atque fama: tum accuſator, tum index: multi etiam ipſi ſe indicant. 1. *de Finib.*

Omnibus, quorum mens abhorret à ratione, ſemper aliquis talis terror impendet. 4. *Tuſc.*

Eorum animi, qui ſe corporis uoluptatibus dediderunt. Som. Scip. In Pijs ſententijs. 61.

Improbo nemini bene poteſt eſſe. Parad. 2.

Impij pœnas luunt, non tam iudicijs (quæ quondam nuſquam erant, hodie multifariam nulla ſunt) quàm angore conſcientiæ, fraudiſq; cruciatu. 1. *de Legib.*

Impijs apud inferos ſunt pœnæ præparatæ. 2. *de Inuentione.*

Impij apud inferos pœnas luunt. Philip. 14 *In Pijs ſententijs.* 76.

Tu pleniſſimè leges Paradoxo ſecundo, quibus curis ſcelerati conficiantur.

Scele ratorum & latronum beneficiũ. 110

NVLLVM *eſt aliud latronum beneficium, niſi ut commemorare poſſint, ijs ſe uitam dediſſe, quibus non ademerint* Philip. 2.

Impius merito, & Tyrannus iure percuti, occidiq́ue poſſunt. 111

INSIDIATORI *& latroni non poteſt afferri iniuſta nex.* Pro *Milone.*

Non ſe obſtrinxit ſcelere, ſi quis tyrannum occidit, quamuis familiarem. 3. *Offi.*

Quem diſcordiæ, quem cædes ciuium, quem bellum ciuile delectat, eum ex numero hominum eijciendum, ex finibus humanæ naturæ cenſeo exterminandum.

terminandum. Philip. 13.

Nulla nobis cum tyrannis ſocietas eſt, ſed ſumma potius diſtractio; neque eſt contra naturam ſpoliare eum, quem honeſtum eſt necare. 5. *Tuſcul.*

Corrupti mores. 112

A multis ipſa uirtus contemnitur, & uenditatio quædam, atque oſtentatio eſſe dicitur. Philipp. 13.

Iuſtitia uacillat, uel iacet potius: omneſq; hæ uirtutes, quæ in communitate cernuntur, & in ſocietate generis humani. 3. *Offi.*

Virtuti & gloriæ maximè inuideri ſolet. 2. *de Orat.*

Iam pudori, probitati, uirtuti, rectis ſtudijs, bonis artibus nihil eſt loci. Cic. *Titio*, Fam. 5.

Eſt huius ſæculi labes quædam & macula, uirtuti inuidere, uelle ipſum florem dignitatis effringere. Pro Cor. *Balbo.*

Durior eſt conditio ſpectatæ uirtutis, quàm incognitæ. Bru. Cic.

Cuius eſt ſpectata multis, magniſq; rebus ſingularis integritas, minus admirabilem facit honeſtiſſimi facti gloriam. Philip. 3.

Sapientia & magnitudo animi, qua omnes res humanæ geruntur, tenuis, & pro nihilo putantur. 2. *de Orat.*

Videmus quanta ſit in inuidia, quantoque in odio apud quoſdam homines nobiles, nouorum hominum uirtus & induſtria. ſi tantulùm oculos deiecerimus, præſto eſſe inſidias; ſi nullum locum aperuerimus ſuſpicioni aut crimini, accipiendum eſſe ſtatim uulnus, eſſe nobis ſemper uigilandum,

ſemper laborandum uidemus. Inimicitiæ *ſunt? ſubeantur labores? ſuſcipiantur. etenim tacitæ magis et occultæ inimicitiæ timēdæ ſunt, quàm indictæ & apertæ.* Hominum *nobilium non ferè quiſquam noſtræ induſtriæ fauet: nullis noſtris officijs beneuolentiam illorum allicere poſſumus: quaſi natura & genere diſiuncti ſint, ita diſsidēt à nobis animo ac uoluntate.* 7. *Act. in* Verr.

Vigilandum *eſt ſemper, multæ inſidiæ ſunt bonis.* Pro Planc.

Ad *multorum amicitiam faciliorem aditū habet nequitia & audacia, quàm cuiuſquam uirtus & integritas.* 3. *Act. in* Verr.

Quis *eſt, qui inopis & optimi uiri cauſæ non anteponat in opera danda gratiam fortunati & potentis? A quo enim expectatur, & celerior remuneratio fore uidetur, in eum ferè eſt uoluntas noſtra propenſior.* 2. *offi.*

Fraudis *atque inſidiarum & perfidiæ plenæ ſunt omnia.* De pet. conſ.

Largitione *corrupta ſunt ſuffragia.* 3. de Legibus.

Ingentes *diuitiæ.* 2. *Act. in* Verr. Vide Index. 35.

Malè *ſe res habet cùm id, quod uirtute effici debet, tentatur pecunia.* 2. *offic.*

Qui *opibus plus ualēt, etiam auctoritate pluś poſſunt.* Ci. Lentulo, *Fam.* 1.

Hoc *tempore obſequium amicos, ueritas odium parit.* In *Lælio.*

Omnes, *qui in paupertate ſunt, malunt maleficio parare diuitias, quàm officio paupertatem tueri.* 2. *ad* Heren.

Qui *pauperes ſunt, ijs antiquior officio pecu-*

nia

nia eſt 1. *de* Inuent.

Sunt homines, qui ratione bono conſilio à Dijs *immortalib. datam, in fraudem, malitiamq́; conuertunt.* 3. *de* Nat. *deo.*

Sunt homines, quos libidinis, infamiæq́; ſuæ neque tædeat, neque pudeat: qui quaſi de induſtria in odium, offenſionemq́; populi irruere uideantur. 2. *Act. in* Verr.

Sunt quidam non re, ſed nomine homines 1. *Officior.*

O ſuperbiam inauditam, in facinore gloriari. Cic. Bruto, *Famil.* 11.

Eſt in quibuſdam tanta peruerſitas, ut inuentis frugib. glande ueſcantur. Orat. Ad Brut.

Quidam habent aures tam inhumanas, tamq́; agreſtes, ut ne doctiſsimorum quidem uirorum eos mouere poſsit auctoritas. Orat. *ad* Brut.

Conſuetudo. 113

Maxima eſt uis uetuſtatis & conſuetudinis. non modò in hoc quod eſt animal, ſed in ijs etiam, quæ ſunt inanima, conſuetudo ualet, cùm locis etiam ipſis montuoſis delectemur & ſilueſtribus, in quibus diutius commorati ſumus. In *Lælio.*

Cõſuetudinis magna eſt uis: pernoctãt uenatores in niue, in montibus uri ſe patiuntur. 2. Tuſ.

Conſuetudo laborum, perpeſsionem dolorũ efficit faciliorem. Nam *ferre laborem, contemnere uulnus conſuetudo docet.* 2. Tuſ.

Qui multa ſunt ſæpe perpeſsi, facilius ferunt quicquid accidit, obduruiſſeq́; ſeſe contra fortunas arbitrantur. Vt *ille apud* Euripidem:

„ *Si mihi nunc triſtis primùm illuxiſſet dies,*

„ *Nec tam ærumnoſo nauigaſſem ſalo;*
„ *Eſſet dolendi cauſa: ut, iniecto equulei*
„ *Freno, repentè tactu exagitantur nouo.*
Sed iam ſubiectus miſerijs obtorpui, 3. *Tuſ.*

Corruptela malæ conſuetudinis, igniculi extinguuntur à natura dati, exoriunturq́; & confirmantur uitia contraria. 1. *de* Legib.

Non ingenerantur hominib. mores tam à ſtirpe generis et ſeminis, quàm ex ijs rebus, quæ ab ipſa natura loci, & à uita conſuetudine ſuppeditãtur. De Leg. Agr. *ad pop. contra* Rul.

O conſuetudo peccandi, quantam habes iucunditatem in improbis & audacibus, cùm pœna abfuit, & licentia conſecuta eſt. 5. *Act. in* Ver.

Magna eſt illecebra peccandi, impunitatis ſpes. Pro Mil.

Conſuetudo peccandi, maleficij ſuſcipiendi remouet dubitationem. 2. *ad* Heren.

Quotuſquiſque reperitur, qui impunitate & ignoratione omnium propoſita, abſtinere poſſit iniuria? 3. *Offi.*

Omnes religione mouentur, & Deos patrios, quos à maioribus acceperunt, colendos ſibi diligenter, & retinendos arbitrantur. 6. *Act. in* Ver.

Repentina grauiora. 113

VIDENTVR *omnia repentina grauiora.*

Nam præmeditatio futurorum malorum lenit eorum aduentum, quæ uenientia longè antè uideris. 3. *Tuſc.*

Nam qui hæc audita à docto meminiſſem uiro. 3. *Tuſ.* In Apoh. 129.

Non eſt dubium, quin omnia, quæ mala putentur, ſint improuiſa grauiora. 3. *Tuſ.*

Quoniam

Quoniam multum poteſt animi prouiſio et præparatio ad minuendum dolorem, ſint ſemper omnia homini humana præmeditata. 3. *Tuſc.*

Quod poßit accidere, diu cogitare oportet. hæc cogitatio una, maximè omnes moleſtias extenuat, & diluit. 3. *Tuſ.*

Hoſtium repentinus aduentus, magis aliquanto conturbat, quàm expectatus: & maris ſubita tempeſtas, quàm antè prouiſa, terret nauigantes uehementius. 3. *Tuſ.*

Tu plura tertio Tuſcul. legere potes.

Sæpe bonum eſt., ignorare, quid futurum ſit. 114

SAEPE *utile eſt, non ſcire quid futurũ ſit. miſerum eſt enim, nihil proficientẽ angi,* 3. *de Na. deo.*

At hoc ne homines quidem probi faciunt, ut amicis impendentes calamitates prædicant, quas illi nullo modo effugere poßint. 2. *de Diuin.*

Rem, carendo magis, quàm fruendo, quid ualeat, cognoſcimus. 115

GRAVITAS *morbi facit ut medicinæ egeamus: eaq; nunc appareat, cuius uim nõ ſentiebamus cùm ualebamus.* Cic. *Varroni, Famil.* 9.

Amicitiæ, conſuetudines, uicinitates, quid habeant uoluptatis, carendo magis intelligimus, quã fruendo. Ad *Quir. poſt Red.*

Homo. 116

Homines mortales ſunt. 1. *de Nat. deo.*

Omnia aliorum cauſa ſunt generata, ut fruges atque fructus, quos terra gignit animantium

tium cauſa:animantes autem hominum,ut equũ, uehendi cauſa,arandi bouem,uenandi & cuſtodiẽ di canem Ipſe autem homo ortus eſt ad mundum contemplandum & imitandum.2. de Nat.deo.

Homines hominum cauſa ſunt generati,ut ipſi inter ſe alij alus prodeſſe poſſent.1.Offi.

Proximè & ſecundum Deum,homines hominibus maximè utiles eſſe poſſunt.2. Offi.

Hoc natura præſcribit,ut homo homini, quicũque ſit,ob eam ipſam cauſam tantùm quòd is homo ſit conſultum uelit.3.Offi.

Sic nos nati uidemur,ut inter omnes eſſet ſocietas quædam. In Lælio.

Homo naturæ obediens, homini nocere non poteſt.3.Offi.

Oportet hominẽ ab homine,ob hoc ipſum quòd homo ſit,non alienum uideri.3.de Finib.

Impellimur natura, ut prodeſſe uelimus quàm plurimis,in primisq́; docendo, rationibusq́; prudentia tradendis. Ita non facilè eſt inueniri, qui quod ſciat ipſe, non tradat alteri. Ita non ſolùm ad diſcendum propenſi ſumus, uerùm etiam ad docendum 2.de Finib.

Vt magnas utilitates adipiſcimur conſpiratione hominum atque conſenſu, ſic nulla tam deteſtabilis peſtis,quæ non homini ab homine naſcatur.2.Off.

Duplex eſt natura generis humani,ſed præſtantius genus eſt eorũ,qui ſunt uiri.de Vniuerſ.

Hominum duo ſunt genera:alterum indoctum & agreſte,quod antefert ſemper utilitatem honeſtati:alterum expolitum, quod rebus omnibus dignitatem anteponit. Itaque huic generi laus, honor,gloria, fides,iuſtitia,omniſq́; uirtus:illi au-

tem

tem alteri,quæſtus,emolumentum,fructuſq; propo nitur atque etiam uoluptas, quæ eſt maximè ini mica uirtuti,boniq; naturam fallaciter imitando adulterat, quam immaniſſimus quiſque acerrimè ſequitur,neque ſolùm honeſtis rebus,ſed etiam neceſſarijs anteponit.In Part.Orat.

Hoc ſolùm animal homo natū eſt, pudoris ac uerecundiæ particeps,appetens coniunctionem hominum ac ſocietatem,animaduertensq; in omnibus rebus,quas ageret aut diceret, nequid ab eo fieret,niſi honeſtè & decorè.4.de Finib.

Nihil eſt unum uni tam ſimile,tam par,quàm omnes inter noſmetipſos ſumus. Quòd ſi deprauatio conſuetudinum, ſi opinionum uarietas non imbecillitatē animorum torqueret & flecteret quocunque cœpiſſet, ſui nemo ipſe tam ſimilis eſſet, quàm omnes eſſent omniū. Itaque quæcunque eſt hominis definitio,una in omnes ualet, quod argumenti ſatis eſt,nullam diſſimilitudinem eſſe in genere: quæ ſi eſſet, non una omnes definitio contineret.1.de Legib.

Homini natura præſcripſit,ut nihil pulchrius, quàm hominem putaret.eſt enim uis tanta naturæ ut homo nemo uelit niſi hominis ſimilis eſſe,et quidem formica formicæ.1.de Nat.deor.

Omnium animantium formam uincit, hominis figura.1.de Nat.deor.

Nullum eſt animal præter hominem, quod habeat aliquam notitiam Dei.1. de Leg.

Eſt homini cū Deo rationis ſocietas.1.de Leg.

Deus, animal unum ſpectabile hominem, in quo omnia animalia continerentur, effecit. De Vniuerſitate.

Sunt ex terra homines,non ut incolæ atque habitatores,

bitatores, ſed quaſi ſpectatores ſuperarum rerum atque cœleſtium, quarum ſpectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet. Senſus autem interpretes ac nuncij rerum, in capite tanquã in arce, mirificè ad uſus neceſſarios & facti & collocati ſunt. Nam oculi tanquàm ſpeculatores, altiſsimum locum obtinent, ex quo plurima conſpicientes fungantur ſuo munere. Et aures cùm ſonum percipere debeant, qui natura in ſublime fertur, rectè in altis corporum partibus collocatæ ſunt. Itemq; nares, eò quod omnis odor ad ſupera fertur, rectè ſurſum ſunt. & quod cibi & potionis iudicium magnum earum eſt, non ſine cauſa uicinitatem oris ſecutæ ſunt. Iam guſtatus, qui ſentire eorum, quibus ueſcimur, genera deberet, habitat in ea parte oris, quà æſculentis & poculentis iter natura patefecit. Tactus autem toto corpore æquabiliter fuſus eſt, ut omnes ictus, omnesq; nimios & frigoris & caloris appulſus ſentire poſsimus. Atque ut in ædificijs architecti auertunt ab oculis naribusq; dominorum ea, quæ profluentia neceſſariò tetri eſſent aliquid habitura, ſic natura res ſimiles procul amandauit à ſenſibus. Quis uerò opifex præter naturam: qua nihil poteſt eſſe callidius, tantam ſolertiam perſequi potuiſſet in ſenſibus? quæ primùm oculos membranis tenuiſsimis ueſtiuit et ſepſit, quas primùm perlucidas fecit, ut per eas cerni poſſet; firmas autem ut continerentur. Sed lubricos oculos fecit & mobiles, ut & declinarent, ſi quid noceret, & aſpectum quò uellent, facilè conuerterent. Naſus ita locatus eſt, ut quaſi murus oculis interiectus eſſe uideatur. Auditus autem ſemper patet, eius enim ſenſu etiam dormientes egemus: à quo cùm*

ſonus

ſonus eſt acceptus, etiam à ſomno excitamur. Flexuoſum iter habet, nequid intrare poßit ſi ſimplex & directum pateret. Prouiſum etiam, ut ſi qua minima beſtiola conaretur irrumpere, in ſordibus aurium tanquàm in uiſco inhæreſceret. * *Quàm uerò aptas, artium, quamq; multarum miniſtras, manus natura homini dedit. &c.* 2. de *Natura deorum.*

Principio corporis noſtri magnam natura ipſa uidetur habuiſſe rationem, quæ formam noſtrã, reliquamq; figuram, in qua eſſet ſpecies honeſta, eam poſuit in promptu: quæ autem partes corporis ad naturæ neceßitatem datæ aſpectũ eſſent deformem habituræ atque formam, eas contexit atque abdidit. Hanc naturæ tam diligentem fabricam imitata eſt hominum uerecundia. Quæ enim natura ocultauit, eadem omnes, qui ſana mẽte ſunt, remouent ab oculis, ipſiq; neceßitati dant operam, ut quàm occultißimè pareant: quarumque partium corporis uſus ſunt neceſſarij, eas, neque earum uſus ſuis nominibus appellant; quodque facere turpe non eſt, modò occultè, id dicere, obſcœnum eſt. 1. Offi.

Ipſum hominem eadem natura non ſolùm celeritate mentis ornauit, ſed & ſenſus tanquam ſatellites attribuit ac nuncios, & rerum plurimarum obſcuras & neceſſarias intelligentias enudauit; quaſi fundamenta quædam ſcientiæ: figuramq; corporis habilem & aptam ingenio humano dedit. Nam cùm cæteras animantes abieciſſet ad paſtum, ſolum hominem erexit: & ad cœli quaſi cognationis, domicilijq; priſtini conſpectum excitauit. Tum ſpeciem ita formauit oris, ut in ea penitus reconditos mores effingeret. Et ocu-

li

li quemadmodum animo affecti ſumus, loquuntur, & is, qui appellatur uultus, qui nullo in animante eſſe, prater hominem, poteſt, indicat mores. 1. de Legib.

Natura corpus hominis ſic formauit & genuit, ut alia in primo ortu perficeret, alia progrediente ætate fingeret: neq; ſanè multùm adiumentis externis & aduentitijs uteretur. Animum *autem reliquis rebus ita perfecit, ut corpus: ſenſibus enim ornauit ad res percipiendas idoneis, ut nihil aut non multùm adiumento ullo ad ſuam cõfirmationem indigeret.* 5. de Finib.

Parui primo ortu ſic iacent, tanquàm omnino ſine animo ſint. Cùm autem paulum firmitatis accesserit, & animo utuntur & ſenſibus, conituntur q; ut ſeſe erigant, & manibus utuntur, & eos cognoſcunt, a quibus educantur, deinde æqualibus delectantur, libenterq; ſe cum his congregant. dantq; ſe ad ludendum, fabellarumq; auditione ducuntur, denique eo, quod ipſis ſuperat, alijs gratificari uolunt, animaduertuntque ea, quæ domi fiunt, curioſius, incipiuntque commẽtari aliquid & diſcere; & eorum, quos uident, uolunt non ignorare nomina: quibusque rebus cum æqualibus decertant, ſi uincunt, efferunt ſe lætitia: uicti debilitantur, animosq; demittunt. 5. de Finib.

Pueri efferuntur. 5. de Finibus. Vide *gloria.* 41.

Semper in promptu habere debemus, quantum natura hominis pecudibus, reliquisq; beſtijs antecellat. Illæ enim nihil ſentiunt niſi uoluptatem, ad eamq; feruntur toto impetu. Hominis autem mens diſcendo alitur, & cogitando ſemper aliquid,

quid, aut inquirit, aut agit, uidendiq́; aut audiendi delectatione ducitur. 1. *Offi.*

Si conſiderare uolemus, quæ ſit in natura hominis excellentia & dignitas, intelligemus quàm ſit turpe diffluere luxuria, & delicatè ac molliter uiuere, quamq́; honeſtum, parcè, continenter, ſeuerè, ſobriè. 1. *Offi.*

Cùm diſpicere cœperimus, & ſentire quid ſimus, & quid animantibus cæteris differamus, tum ea inſequi incipiemus; ad quæ nati ſumus. 5. *de Finibus.*

Si nihil haberet aliud hominis animus, niſi ut appeteret aut refugeret, id quoq; ei eſſet commune cum beſtijs. Habet primùm memoriam, et eam infinitam innumerabilium, quam quidem Plato recordationem eſſe uult. 1. *Tuſc.*

Hoc unum animal homo ſentit quid ſit ordo, quid ſit, quod deceat: in factis dictisq́; qui ſit modus. Itaque eorum ipſorum, quæ aſpectu ſentiuntur, nullum aliud animal pulchritudinem, uenuſtatem, & conuenientiam partium ſentit, cauetque, ne quid indecorè effœminateve faciat: tum in omnib. & opinionib. & factis, ne quid libidinosè faciat aut cogitet. 1. *Offi.*

Eſt natura ſic generata uis hominis, ut, ad omnem uirtutem percipiendam facta uideatur: ob eamq́; cauſam praui uirtutũ ſimulachris, quarum in ſe habent ſemina, ſine doctrina mouentur. 5. *de Fin.*

Nec figura corporis, nec ratio excellens ingenij humani ſignificat ad hanc unam rem natum hominem ut frueretur uoluptatibus. 2. *de Fin.*

Nemo eſt dignus nomine hominis, qui unum diem uelit eſſe in uoluptate. 2. *de Finib.*

Hominem,

Hominem, nihil niſi quod honeſtum, decorumque ſit, aut admirari, aut optare, aut expetere oportet; nulli neq; homini, neque perturbationi animi ſuccumbere. 1. *Offi.*

Nobis perſonã impoſuit ipſa natura cum excellentia, præſtantiaq; animantiũ reliquarũ. 1. *Off.*

Homo cæteris animantibus longè præſtat. 2. *de Finib.*

Hoc uno præſtamus uel maximè feris, quòd colloquimur inter nos, & quod exprimere dicendo ſenſa poſſumus. 1. *de Orat.*

Ratione præſtamus beluæ, per quam coniectura ualemus, argumẽtamur, refellimus, diſſerimus, conficimus, & concludimus. 1. *de Legib.*

Inter hominem & beluam hoc maximè intereſt, quòd hæc tantùm, quantum ſenſu mouetur, ad id, quod adeſt, quodq; præſens eſt, ſe accommodat, paulum admodum ſentiens præteritum & futurum. Homo autem, qui rationis eſt particeps, per quam conſequentia cernit, cauſas rerum uidet, earumq; progreſſus, & quaſi anteceſſiones non ignorat, ſimilitudinibus comparat, rebusque præſentibus adiungit, atq; annectit futuras, facilè totius uitæ curſum uidet, ad eamq; degendã præparat res neceſſarias, & cætera. 1. *Offi.*

Homines, cùm multis reb. humiliores & infirmiores ſunt, uidentur hac re maximè beſtijs præſtare, quod loqui poſſunt. Quare præclarum mihi uidetur adeptus is, qui qua re homines beſtijs præſtent, ea in re hominib. ipſis antecellat. 1. *Offi.*

Nulla re longius abſumus à natura ferarum, quàm æquitate, in quibus ineſſe fortitudinem ſæpe dicimus, ut in equis, leonibus: iuſtitiam, æquitatem non dicimus, ſunt enim rationis & orationis

nis

nis expertes. 1. Offic.

Homines etſi multis alijs, tamen hoc uno à beſtijs plurimum differunt, quòd rationem habeant à natura menti datam, mentemq́; & acrem & uigentem, celerrimeq́; multa ſimul agitantem, & (ut ita dicam) ſagacem, quæ & cauſas rerum, & conſecutiones uideat; & ſimilitudines transferat, & diſiuncta coniungat, & cum præſentibus futura copulet, omnemq́; complectitur uitæ conſequentis ſtatum. Eademq; ratio facit hominem hominum appetentem; cumq́; ijs natura & ſermone & uſu congruentem, ut profectus à charitate domeſticorum ac ſuorum currat longius, & ſe implicet primùm ciuium, deinde omnium mortalium ſocietate; atque ut ad Archytam ſcripſit Plato, non ſibi ſe ſolùm natum meminerit, ſed patriæ, ſed ſuis, ut perexigua pars ipſi relinquatur. Et quoniam eadem natura cupiditatem ingenuit homini ueri inueniendi (quod facilè apparet, cùm uacui curis, etiam quid in cœlo fiat, ſcire auemus) his initijs ducti omnia uera diligimus, id eſt fidelia, ſimplicia, conſtantia: tum uana, falſa, fallentia odimus, ut fraudem, periurium, malitiam, iniuriam. Eadem ratio habet in ſe quidd.ã amplum atq; magnificum, ad imperandum magis, quàm ad parendum accommodatum. Omnia humana nõ tolerabilia ſolùm, ſed etiam leuia ducens, altum quiddam & excelſum nihil timens, nemini cedens, ſemper inuictum. 2. de Finib.

Vidẽdum eſt, ne quid humile, ne quid ſummiſſum, molle, effœminatum, fractum, abiectum faciamus. 4. Tuſc.

In dolore maximè eſt prouidendum, ne quid abiectè, ne quid timidè, ne quid ignauè, ne quid

 molliter,

molliter,ne quid ſeruiliter, muliebriterve faciamus.2.Tuſc.

Turpe,nec uiro dignum uidetur,gemere,eiulare, lamentari,frangi, debilitari dolore.2.Tuſcu.

Turpe eſt uiro debilitari, dolore frangi, ſuccumbere.2.de Finib.

Ingemiſcere nonnunquã uiro cõceſſum eſt,idq; raro:eiulatus ne mulieri quidẽ: ſin erit ille gemitus lamẽtabilis,ſi imbecillus,ſi abiectus,ſi flebilis, ei, qui ſe dederit, uix eum uirum dixerim.nihil eſt enim fletu muliebri uiro turpius.2.Tuſc.

Cum tibi ſiue Deus,ſiue mater rerum omnium Natura dederit animum, quo nihil eſt præſtantius,neque diuinius: ſic te ipſe abijcies atque proſternes, ut nihil inter te atque inter quadrupedẽ aliquem putes intereſſe? 1.Parad.

Nihil eſt aut nequius, aut turpius effœminato uiro.3.Tuſc.

Nos ita liqueſcimus,fluimuſq; mollitia,ut apis aculeum ſine clamore ferre nõ poſsimus.2.Tuſcul.

Nos ita leues atque inconſtantes ſumus, ut ſi mures corroſerint aliquid, quorum eſt opus, hoc unum monſtrum putemus.2.de Diuin.

Tu de forma hominis, membrorumq; ordine & cõpoſitione,ſecundo de Nat.Deo. uide latius: & quàm uirum dedeceat mollities [illegible] pite,Sed pertinet ad omnem officij quæſtionem, lege copioſius.

Diuerſa hominum ſtudia,& iudicia. 117

NON *eſt una omnium facies.* 1. *de Natur. Deorum.*

Quot homines, tot ſententiæ. 1. *de Fin.*

Diuerſa ſunt hominum ſtudia, Cic. Att. lib. 2.

Suo quiſque ſtudio maximè ducitur. 5. *de Finibus.*

Multæ in naturis hominum diſsimilitudines ſunt, ut alios dulcia, alios ſubamara delectet. Alij libidinoſi, alij iracundi, aut crudeles, aut ſuperbi ſint, alij à talibus abhorreant. de Fato.

Non in omnes omnia conueniunt. Pro Roſcio Amerino.

Alij gloriæ ſeruiunt, alij pecuniæ: rari ſunt qui cæteris omnibus pro nihilo habitis, rerũ naturam ſtudioſè intueantur: quod qui faciunt, & ſapientiæ ſtudioſi, & philoſophi habentur. 5. Tuſculan.

Suum cuique pulchrum eſt: adhuc neminem cognoui poetam, qui ſibi non optimus uideretur: ſic res habet, te tua, me delectant mea. 5. Tuſcu.

Nemo unquam neq; poeta, neque orator fuit, qui quenquam meliorem, quàm ſe arbitraretur. Cic. Att. lib. 14.

In omni re difficillimum eſt formam (quod Χαρακτήρ *Græcè dicitur) exponere optimi: quòd aliud alijs uidetur optimum. Varia enim ſunt iudicia, nec facilis explicatio, quæ forma maximè excellat.* Orat. ad Brut.

Vt in corporibus. 1. *Off.* In Simil. 55.

Alij dolore mouentur, alij cupiditate, iracundia etiam nihil afficiuntur, & cùm in mala ſcientes irruunt, tamen ſe optimè conſulere arbitrantur. itaque dicunt, nec dubitant, Mihi ſic eſt uſus: tibi ut opus eſt facto, face: eorum

eſt querela, qui ſibi chari ſunt, ſeſeq; diligunt. 5. *de* Finibus.

Sua cuique ciuitatis religio eſt, noſtra nobis: officia non eadem diſparibus ætatibus tribuuntur; aliaq; ſunt iuuenum, alia ſeniorum, alia conſtantis ætatis; ſunt & extrema quædam ſtudia ſenectutis. Cato Maior.

Vt natura alius. 4. *Tuſc. in Simil.* 44.

Quiſque id ſequatur, ad quod natura magis eſt compoſitus. 118

QVAM *quiſque norit artem, in ea ſe exerceat.* 1. *Tuſc.*

Suum quiſq; noſcat ingenium. 1. *Offi.*

Quiſque ad id, quod facere poteſt, detrudendus eſt. 1. *de* Orat.

Diligentiſſimè hoc eſt eis, qui inſtituunt aliquos, atque erudiunt, uidendum, quò ſua quemq; natura maximè ferre uideatur. 3. *de* Ora.

Natura primùm, atque ingenium, ad diſcendum uim affert maximam. 1. *de* Ora.

Ad quas artes aptiſſimi erimus, in ijs potiſſimùm elaborabimus: ſin aliquando neceſſitas nos ad ea detruſerit, quæ noſtri ingenij non erunt, omnis adhibenda erit cura, meditatio, diligentia, ut ea ſi non decorè, at quàm minimè indecorè facere poſſimus. Nec tam *nobis enitendum eſt, ut bona, quæ nobis data non ſunt, ſequamur, quàm ut uitia fugiamus.* 1. *Offi.*

Quem potiſſimùm uitæ curſum ſequi uelimus, in hac deliberatione ad ſuam cuiuſq; naturã & conſilium omne eſt reuocandum. 1. *Offi.*

Tuenda ſunt ſua cuique non uitioſa, ſed propria,

pria quæ contemplantes expẽdere oportebit, quid quiſque habeat ſui, eaq́; moderari, nec uelle expe riri quàm aliena deceant: id enim maximè quen que decet, quod eſt ſuum cuiuſque maximè. 1. *Officior.*

Naturæ non attinet repugnare, nec quicquam ſequi, quod aſſequi nũ queas, quòd nihil decet inuita, ut aiunt, Minerua, id eſt, repugnante & aduerſante natura. 1. *Offi.*

Hoc generi hominum propè naturâ datum, ut quæ in familia laus aliqua fortè floruerit, hanc ferè qui ſunt eius ſtirpis (quòd ſermo hominum ad memoriam patrum uirtute celebretur.) cupidiſſimè perſequantur. Pro Caio Rab. *Poſthumo.*

Tu primo Offi. legito quæ ad hunc locum pertinent, cap. Intelligendum.

Circunſtantia. 119

SAEPE *tempore fit, ut quod plerunque tur pe haberi ſoleat, inueniatur non eſſe turpe.* 3. *Officior.*

Tempore commutatur officium, ut non ſemper ſit idem. 1. *Officio.*

Temporibus quibuſdam, aut officijs debitis, aut rerum neceſſitatibus ſæpe euenit, ut & uoluptates repudiandæ ſint, & moleſtiæ non recuſandæ. Itaque earum ſic tenetur a ſapiente delectus, aut ut reijciendis uoluptatibus, maiores alias con ſequatur, aut perferendis doloribus, aſperiores re pellat. 1. *de Fin.*

Debemus conſiderare in omni re, quid aptum ſit, & conſentaneum tempori & perſonæ, tum

quid in dictis factisq; dedeceat. Quòd ſi poeta fugit ut maximum uitium, qui peccat etiam cùm probam orationem affingit improbo, ſtultove ſapientis: ſi denique pictor ille uidit cùm immolanda Iphigenia, triſtis Calchas eſſet, mœſtior Vlyſſes, mœreret Menelaus*, obuoluendum caput Agamemnonis eſſe, quoniam ſummum illum luctum penicillo non poſſet imitari: ſi denique hiſtrio quid deceat quærit, quid faciendum oratori putemus?* Orat. ad Brut.

In omnibus quid tempora petant, aut quid perſonis dignum ſit, ſemper conſiderandum eſt. 2. de Inuent.

Habenda eſt ratio hominum, rei, & temporis. 2. de Orat.

Turpe eſt, ualdeq; uitioſum, in re ſeuera, conuiuio dignum aut delicatum aliquem inferre ſermonem. 1. Offic.

Tanta uis eſt loci & temporis, ut ſi quis cùm cauſam ſit acturus, in itinere, aut inambulatione ſecum ipſe meditetur: aut ſi quid aliud attentius cogitet, non reprehendatur inſcitia temporis. 1. Officio.

Pericles. 1. Offic. In Apoph. 54.

Alia fori uis eſt, alia triclinij, alia ſubſelliorum ratio, alia lectorum: non idem iudicum, comeſſatorumq; cõſpectus: lux denique longè alia eſt ſolis & lychnorum. Pro M. Cœlio.

Nec iiſdem de rebus, nec in omni tempore, nec ſimiliter omnes delectantur. 1. Offic.

Non omnis fortuna, non omnis honos, non omnis auctoritas, non omnis ætas; nec uerò locus, aut tempus, aut auditor omnis, eodem, aut uerborum genere tractandus eſt, aut ſenten-

tiarum, ſemperq; in omni parte orationis, ut uitæ, quid deceat, eſt conſiderandum: quod & in re de qua agitur, poſitum eſt, & in perſonis eorum, qui dicunt, & eorum, qui audiunt. Orat. ad Brutum.

Inconſtantes non puto, ſententiam aliquam tanquàm aliquod nauigium ex Reipublicæ tempeſtate moderari. Pro Corn. Balbo.

Nunquàm præſtantibus in Rep. gubernanda uiris laudata eſt in una ſententia perpetua permanſio. M Cic. Lentulo, Famil. 1.

Tempori cedere (id eſt neceſſitati parere) ſemper ſapientis habitum eſt. Cicero Marcello, Famil. 4.

Temporibus parere, omnes politici præcipiunt. Cic. Att. 12.

Eſt non modò liberale, paululum nonnunquam de ſuo iure decedere, ſed interdum etiam fructuoſum. 2. Offic.

Epiſtolæ offendunt non loco redditæ Cic. Brut. Famil. 11.

Multa, quæ rectè committi ſeruis fidelibus poſſunt, tamen ſermonis, & uituperationis uitandæ cauſa cõmittenda non ſunt. Ci. ad Q. fratrem.

Plurima ad alieni ſenſus coniecturam: non ad ſuum iudicium ſcribuntur. Cæcina Cic. Famil. 6.

Qui aut tempus, quo poſtulet, non uidet; aut plura loquitur, aut ſe oſtentat, aut eorum, quibuſcum eſt, uel dignitatis, uel commodi rationem nõ habet; aut deniq; in aliquo genere aut inconcinnus aut multus eſt, is ineptus dicitur. 2. de Or.

Tu, ſi uoles, uideto quid, quo loco, & tp̃e deceat, Offi. lib. 1. cap. Talis eſt igitur.

EA *facillimè luduntur, quæ neque magno odio,*

nec miſericordia maxima digna ſunt.2.de Orat.

Parendum eſt maximè charitati hominum, ne temerè in eos dicas, qui diliguntur.2. de Ora.

Facilè multitudo à triſtitia & ſæpe acerbitate, commodè ac breuiter & acutè & hilari dicto deducitur.2.de Ora.

Orator triſtitiam ac ſeueritatem mitigat ac relaxat, odioſasque res ſæpe, quas argumentis dilui non facilè eſt, ioco, riſuque diſſoluit. 2. de Orat.

Tu de duplici iocandi genere, uide primũ Offi. ſecundum etiam de Ora.

Verba opportuna aliquando loquitur Olitor. 120

SAEPE ſub ſordido palliolo latet ſapientia. 3.Tuſculan.

Summi gubernatores in magnis nonnunquam tempeſtatibus à uectoribus admoneri ſolent. Philip. 7.

Nihil perpetuum, nihilque non miſerum & calamitoſum. 121

Abeunt omnia unde orta ſunt. Cato Maior.

Intra lunam nihil eſt non mortale & caducum præter animos hominum, Deorum munere datos. Somn. Scip.

Cæleſtia ſemper ſpectato, humana illa contemnito. Som. Scip.

Contemnendæ ſunt humanæ res. 4. Tuſc.

Conferto noſtram longiſſimam ætatem cum æternitate, ſic breuiſſima reperietur. 1. Tuſ.

Quid ei poteſt uideri magnum in rebus humanis,

manis,cui æternitas omnis, totiusq́; mundi nota ſit magnitudo? 4.Tuſc.

Altè ſpectare ſi uoles, atque hanc ſedem & æternam domum contueri, neque ſermonibus uulgi dederis te, neque in præmijs humanis ſpem poſueris rerum tuarum, ſuis te illecebris oportet ipſa uirtus trahat ad uerum decus.Somn. Scip.

Cogitantes ſupera.4.Acad.In Piſ. *ſent.44.*

Regna, imperia, honores, nobilitas, diuitiæ, opesq́ue; quæ ſunt ijs contraria, in caſu ſita, temporibus gubernantur.1.Offic.

Nihil eſt opere aut manu factum, quod aliquando non cōficiat, et conſumat uetuſtas. Pro Marcel.

*O Dij boni, quid eſt in hominis uita diu? mihi ne diuturnum quidem quicquam uidetur, in quo eſt aliquid extremum. Cùm enim id aduenerit, tunc illud, quod præterit, effluxit: tantùm remanet quidem quod uirtute & rectè factis ſis conſecutus.*Cato Maior.

*Non eſt omnino hoc ipſum diu, in quo eſt aliquid extremū: quod cùm uenerit, omnis uoluptas pro nihilo eſt habenda, quia poſtea nulla futura eſt.*Pro M.Marcel.

Quæ ætas longa eſt, aut quid omnino homini longum? Nonne modò pueros, modò adoleſcentes in curſu à tergo inſequens, nec opinantes aſſecuta eſt ſenectus? Omnia iſta perinde ut cuique data ſunt, pro rata parte à uita, longa aut breuia dicuntur.1.Tuſc.

Horæ *cedunt & dies, menſes et anni, nec præteritum tempus unquàm reuertitur, nec quid ſequatur ſciri poteſt.*Cato Maior.

*Quis eſt, quamuis ſit adoleſcens, cui ſit exploratum, ſe ad ueſperum eſſe uicturum?*Cato Maior.

Nulla eſt tanta uis tantaq; copia, quæ non ferro debilitari, frangiq; poßit. Pro M. Marcel.

Nihil ſemper ſuo ſtatu manet. 1. de Natura Deorum.

Nihil ſemp floret, ætas ſuccedit ætati. Phi. 11.

Volat ætas. 1. *Tuſc.*

Formæ dignitas aut morbo defloreſcit, aut uetuſtate. 4. *ad* Heren.

Nemo confidat, ſemper ſibi illud ſtabile & firmum permanſurum, quod fragile & caducum ſit. 2. *Tuſculan.*

Senſim ſine ſenſu ætas ſeneſcit, nec ſubitò frangitur, ſed diuturnitate extinguitur. Cato Maior.

Ita ratio comparata eſt uitæ, naturæq; noſtræ, ut alia ætas oriatur ex alia. In *Lælio.*

Curſus eſt certus ætatis, & uia una naturæ, eaq; ſimplex: ſua cuique parti tempeſtiuitas eſt data. Cato Maior.

Quæ poteſt eſſe in uita iucunditas, cùm dies ac noctes cogitandum ſit, iamiam eſſe moriendum? 1. *Tuſcul.*

Nemini exploratum poteſt eſſe, quomodo habiturum ſit corpus, non dico ad annum, ſed ad ueſperum. 2. *de Finib.*

In uita nihil eſt niſi propagatio miſerrimi temporis Cic. Lucceio, Famil. 5.

Quid habet uita commodi? quid non potius laboris? Cato Maior.

Nemo non miſer. 1. *Tuſc.* 83.

Mortalis nemo eſt. 3. *Tuſc.* In *Apophth.*

Nanque nimis. 3. *Tuſc.* In *Apoph.* 87.

Non naſci homini longe optimum eſt. 1. *Tuſc.*

Oppida, quæ quodam tempore floruerunt, nũc proſtrata ac diruta ſunt. Seru. Sulp. Ci. Famil. 4.

Durum

Durum à proſpera, feliciq; fortuna in aduerſam cadere, & talium miſeremur facillimè. 122

NIHIL *eſt tam miſerabile, quàm ex beato effici miſer.* Part. Orat.

Hoc natura adfert, ut eis faueamus, qui eadē pericula, quibus nos perfuncti ſumus, ingrediuntur. Pro *Murena.*

Regum afflictæ fortunæ facilè multorum opes alliciunt ad miſericordiam, maximè eorum, qui aut reges ſunt, aut uiuunt in regno, ut regale ÿs nomen magnum & ſanctum eſſe uideatur. Pro lege *Manilia.*

Fortuna. 123

Fortuna, eſt rerum omnium domina. Pro *Marcello.*

Fortuna, eſt rerum externarum, & ad corpus pertinentium. 5. *Tuſc.*

Fortunam inſanam eſſe & cæcam & brutam perhibent Philoſophi. *Cæcam ob eam rem, quia nihil cernat, quò ſeſe applicet. Inſanam autem aiūt, quia atrox, incerta, inſtabilisq; ſit.* Brutam, *quia multis incommodis conflictatur propter immenſam pecuniæ cupiditatem.* 2. *ad* Heren.

Varia eſt uita commutabilisq; ratio; uaga, uolubilisq; fortuna. Pro Milone.

Non ſolùm ipſa fortuna cæca eſt, ſed eos etiam plerunque efficit cæcos, quos complexa eſt. Itaq; *illi efferuntur faſtidio ferè, & contumacia: neque quicquam inſipiente fortunato intolerabilius fieri poteſt. Atque hoc quidem uidere licet, eos, qui antea commodis fuerunt moribus, imperio, poteſtate, proſperis rebus immutari, ſperniq; ab ÿs ue*

teres amicitias, & indulgeri nouis. In Lælio.

O fallacem hominum ſpem, fragilemq́; fortunam & inanes noſtras contentiones, quæ in medio ſpatio ſæpe franguntur & corruunt, & antè in ipſo portu obruuntur, quàm portum conſpicere potuerint. 3. de Orat.

Vita regitur fortuna, non ſapientia. 5. Tuſ.

O uolucrem fortunam, quàm citò omnia ex lætitia & uoluptate, ad luctum & lacrymas recidunt. Pro Syll.

O miſera uitæ ratio, quæ tandiu reſides in uoluptate, quādiu fortunæ poſcit libido. Ante quàm iret in exil.

Fortunam uitare nemo poteſt. Cicero Dolabel. Famil. 9.

Fors in armis plus quàm ratio poteſt. Cicero Att. lib. 14.

Nihil eſt tam contrarium rationi & conſtantiæ, quàm fortuna. 2. de Diuin.

Nō ſunt omnia cōmittenda fortunæ, ne magnā nimis in nos habeat dominationem. 4. ad Heren.

Fortunam laudare, eſt ſtultitia: & uituperare, ſuperbia eſt. Animi autem laus & honeſta eſt, & uituperatio uehemens. 1. de Inuent.

Ei non multùm poteſt obeſſe fortuna, qui ſibi firmius in uirtute, quàm in caſu præſidium collocauit. 4. ad Heren.

Occupaui (inquit) te fortuna, 5. Tuſcul. In Apopht. 83.

Magna uis eſt in fortuna in utranque partem, uel ſecundas ad res, uel aduerſas. Nam & cùm proſpero flatu eius utimur, ad optatos exitus prouehimur: & cùm reflauit, affligimur. 2. Officiorum.

Fortitudini

Fortitudini fortuna adiumento ſolet eſſe. 3. *ad Herenn.*

Fortes fortuna adiuuat. 2. *Tuſ.*

Humana ferenda ſunt. 124

Humana ferenda ſunt.Cic.Att.lib. 15.

*Nobis hominum ineptiæ ac ſtultitiæ deuorandæ ſunt.*De clar.Ora.

Homines nos eſſe meminerimus, ea lege natos, ut omnib.telis fortunæ propoſita ſit uita noſtra: neque eſſe recuſandum, quo minus ea, qua nati ſumus, cõditione uiuamus: neve tam grauiter eos caſus feramus, quos nullo conſilio uitare poßimus, euentisq́; aliorum, memoria repetendis, nihil accidiſſe noui nobis cogitemus. Cic.Titio, Famil. 5.

Simus ea mente, quam & ueritas & ratio præſcribit, ut nihil in uita nobis præſtandum præter culpam putemus, eaq́; cùm careamus, omnia humana placatè & moderatè feramus. Cicer. A. Torq.Famil. 6.

Præter culpam & peccatum homini accidere nihil poteſt, quod ſit horribile aut pertimeſcendũ. Cic. Meſſenio.Famil. 5.

Ferẽda eſt fortuna, præſertim quæ abeſt à culpa.Cic. A.Torq.Famil. 8.

Euerſis rebus omnibus, cùm conſilio profici nihil poßit, una ratio uidetur, quicquid euenerit, ferre moderatè.Ci.Torq.Famil. 6.

Perditis rebus omnibus, ipſa uirtus ſe ſuſtentare poſſe uidetur.Cic.Torq.Fam. 5.

Magna uis eſt in uirtutib.eas excita ſi fortè dormiunt: iam tibi aderit, princeps fortitudo, quæ te animo tanto eſſe coget, ut omnia, quæ poßint homini euenire, contemnas, & pro nihilo putes. 3. *Tuſ.*

Ratio in conſulendo plurimùm ualere debet. Cic. Curioni, Famil. 7.

Summa eſt ſtultitia, fruſtra confici dolore, cùm intelligas nihil poſſe profici. 3. Tuſ.

Nobis quicquid acciderit, fortiter & ſapienter feramus & accidiſſe hominibus meminerimus. Cic. Att. lib. 14.

Communem, incertumq́; caſum, quem neque uitare quiſquam noſtrum, neque præſtare ullo pacto poteſt, ſapienter feramus. Cicero P. Seſtio, Famil. 5.

Vt ſecunda moderatè tulimus; ſic non ſolùm aduerſam, ſed funditus euerſam fortunam fortiter ferre debemus. Ci. Meſſenio, Fam. 5.

Nihil eſt præcipuè cuiquam dolendum in eo, quod accidat uniuerſis. Ci. Torq. Fam. 6.

Neceßitas ferendæ conditionis humanæ, quaſi cùm Deo pugnare prohibet, admonetq́; eſſe hominem, quæ cogitatio magnopere luctum leuat. 3. Tuſculan.

Nihil eſt quod plus ualeat ad ponendum laborem, quàm cùm eſt intellectum nihil profici, & fruſtrà eſſe ſuſceptum. 3. Tuſc.

Quando præſtitimus quod debuimus, moderatè quod euenit feramus. Ci Torq. Fam. 6.

Eſt etiam in nobis, ut & aduerſa quaſi perpetua obliuione obruamus, & ſecunda iucundè ac ſuauiter meminerimus. 1. de Finib.

Leuat dolorem communis quaſi legis & humanæ conditionis recordatio. Cicero Cæcinnæ, Famil. 6.

Leuis eſt tamen conſolatio ex miſerijs aliorũ. Cic. Torq. famil. 6.

Eorum, qui grauius ferunt luctus, aliorum, exemplis

exemplis leniuntur. Sic perpeſsio cæterorum facit, ut ea, quæ acciderint, multo minora, quàm quanta ſunt exiſtimata, uideantur. 3. Tuſc.

Ipſa ægritudo lenitur, cùm obijcimus mœrentibus imbecillitatem animi effœminati, cumq; eorum grauitatem, conſtantiamq; laudamus, qui nõ turbulenter humana patiantur. 4. Tuſ.

Motus animi, ſolicitudines, ægritudinesq; obliuione leniuntur, traductis animis ad uoluptatem. 3. Tuſ.

Omnibus modis fulciendi ſunt, qui corruunt, nec cohærere poſſunt propter magnitudinem ægritudinis. 5. Tuſ.

Hæc ſunt officia conſolantium, tollere ægritudinem funditus, aut ſedare, aut detrahere quàm plurimum, aut ſupprimere, nec pati manare longius, aut ad aliam traducere: aut, ut Chryſippo placet, in conſolando detrahere illam opinionem mœrenti, ſi ſe officio fungi putet iuſto atque debito. Sunt enim qui gratum mortuis facere, ſi grauiter eos lugeant, arbitrantur. Accedit ſuperſtitio muliebris quædam. Exiſtimant enim Dijs immortalibus ſe facilius ſatisfacturos, ſi eorum plaga perculſi, afflictos ſe & ſtratos eſſe fateantur. 3. Tuſc.

Sunt qui conſolationem reſpuant: ſed refert quo modo adhibeatur. ut enim tulerit quiſque eorum, qui ſapienter tulerunt, non quo quiſque incõmodo affectus ſit prædicandum eſt. 3. Tuſc.

Vt in cauſis. 3. Tuſc. Vide in Simil. 41.

Nihil hoc fieri turpius, aut dici poteſt, quàm eum, qui hanc perſonam ſuſceperit, ut amicorum controuerſias cauſasq; tueatur, laborantibus ſuccurrat, ægris medeatur, afflictos excitet, hunc in

minimis

minimis, tenuiſsimiſque rebus ita labi, ut alÿs miſerandus, alÿs irridendus eſſe uideatur. 1. de Oratore.

Dies dolorem minuit. 125

Conſolationum multæ ſunt uiæ, ſed illa rectiſsima impetret ratio, quòd dies impetratura eſt. Cic. Att. lib. 12.

Senſim & pedetentim progrediens dolor extenuatur, nõ quòd ipſa res immutari ſoleat aut poſſit, ſed id, quod ratio debuerat, uſus docet, minora eſſe ea, quæ ſunt uiſa maiora. 3. Tuſc.

Cùm conſtat, ægritudinem uetuſtate tolli, hæc uis non eſt in die poſita, ſed in cogitatione diuturna. Ipſa enim cogitatio, nihil eſſe in re mali, dolori medetur, non ipſa diuturnitas. 3. Tuſc.

Error ſtultis extenuatur die, ut cùm eædem res maneant, aliter ferant inueterata, aliter recentia. 4. Tuſ.

Quod allatura eſt ipſa diuturnitas, quæ maximos luctus uetuſtate tollit, id nos præripere conſilio, prudentiaq́; debemus: neque expectare temporis medicinam, quam repræſentare ratione poſſimus. Cic. Titio, Famil. 5.

Eſt in poteſtate abÿcere dolorem, cùm uelis, tẽpori ſeruientem. 3. Tuſ.

Dies ſtultis mederi ſolet. Cicero Curioni, Famil. 7.

Dolor in longinquitate leuis, in breuitate grauis eſſe ſolet, ut eius magnitudinem celeritas, diuturnitatem alleuiatio conſoletur. 1. de Fin.

Nullus dolor eſt, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat. Seru. Sulp. Ciceroni, Famil. 4.

Eſt

Eſt tarda illa quidem medicina; ſed tamen magna, quam adfert longinquitas & dies. 3. *Tuſculan.*

Cæteri dolores mitigantur uetuſtate. Cicero *Attico, lib.* 3.

Non nobis ſolùm nati ſumus, ſed Reipublicæ & poſteris. 126

NON *ſolùm nobis diuites eſſe uolumus, ſed liberis, propinquis, amicis, maximeq́; Reipublicæ.* 1. *Offi.*

Bono uiro non minori curæ eſt qualis Reſpublica poſt mortem ſuam futura ſit, quàm qualis hodie ſit. In *Lælio.*

Non nobis ſolùm nati ſumus. 1. *Officior.* In *Apophth.* 11.

Vt ad Archytam ſcribit Plato*, non ſibi ſoli ſe natū homo meminerit, ſed patriæ, ſed ſuis, ut perexigua pars illi relinquatur.* 2. *de Finib.*

Non dubitat agricola quãuis ſenex, quærenti cui ferat, reſpōdere, Dijs immortalibus, qui me nō accipere tantummodò à maioribus uoluerunt, ſed etiam poſteris, tradere. Iidemq́; laborant in eis, quæ ſciunt nihil omnino ad ſe pertinere: ſerunt arbores, quæ alteri ſeculo proſint. Cato Maior.

Nec parentes nec amici negligendi, etiam ſi ad ampliſſimam dignitatem perueneris. 127.

SI *quam præſtantiam uirtutis, ingenij, fortunæ conſecuti ſunt nonnulli, impartiãt eam ſuis, communicentq́; cum proximis: ut ſi parentibus nati ſint humilibus, ſi propinquos habeant imbecilliores uel animo uel fortuna, eorum augeant opes, eisque honori ſint & dignitati, ut in fabulis,*

lis,qui aliquandiu propter ignorantiam ſtirpis et generis in famulatu fuerint,cùm cogniti ſunt,& aut deorum,aut regum filij inuenti, retinent tamen charitatem in paſtores, quos patres per multos annos eſſe duxerunt. In Lelio.

Mores creſcunt cum ætate. 128

Cupiditas agendi aliquid, adoleſcit unà cum ætate. 5. de Finib.

Habenda eſt ratio diligenter, quos imitemur, quorum ſimiles uelimus eſſe. 1. de Ora.

Magni intereſt, quos quiſque audiat quotidie domi, quibuſcum loquatur à puero, quemadmodum patres,pædagogi, matres etiam loquantur. de Clar.Orat.

Quæ acciderunt in pueritia, meminimus optimè ſæpe. 3. ad Heren.

Id eſt difficile quod cùm ſpe magna ſis ingreſſus,id non exequi uſque ad extremum. Pro Caio Rab.Poſthumo.

Vt ſuperior ætas, ſic & poſterior eſſe ſolet. 129

STVDIA *quæ ſunt in adoleſcentia tanquàm in herbis, ſignificant quæ uirtutis maturitas, & quantæ fruges induſtriæ ſunt futuræ.* Pro Cælio.

Adoleſcentia ſignificat, oſtenditque fructus futuros, reliqua tempora demetendis fructibus aut percipiendis accommodata ſunt. Cato Maior.

Facilè in optimam partem cognoſcuntur adoleſcentes, qui ſe ad claros & ſapientes uiros bene conſulentes Reipub.contulerunt: quibuſcum ſi frequentes ſint,opinionem afferunt populo, eorum forè ſe ſimiles, quos ſibi ipſi delegerunt ad imitandum. 1.de Offi.

Quis

Quis ullam ullius boni ſpem habebit in eo, cuius primum tempus ætatis palàm fuerit ad omnes libidines diuulgatum? Ad Sen. poſt red.

Perinde ut eſt opinio de cuiuſque moribus, ita quid ab eo factum ſit, & non factum, facilè exiſtimari poteſt. Pro Cluent.

Omnibus in rebus, quæ grauiores, maioresque ſunt, quid quiſque uoluerit, cogitarit, admiſerit, nō ex crimine, ſed ex moribus eius, qui arguitur, eſt ponderandum. Neque enim poteſt quiſquā noſtrum ſubitò fingi, neque cuiuſquam repentè uita mutari, aut natura conuerti. Pro Sylla.

Libidinoſa & intemperans adoleſcentia effœtum corpus, tradit ſenectuti. Cato Maior.

Eſt quietè, & purè, & elegànter acta ætatis placida ac lenis ſenectus. Cato Maior.

Acta ætas honeſtè ac ſplendidè, tantam adfert conſolationem, ut eos, qui ita uixerint, aut non tangat ægritudo, aut leuiter pungat animi dolor. 3. Tuſ.

Qui adoleſcentum peccatis ignoſci putāt oportere, falluntur, propterea quòd ætas illa nō eſt impedimento bonis ſtudijs. At hi ſapienter faciunt, qui adoleſcentes maximè caſtigant, ut quib. uirtutib. omnem uitam tueri poſſunt, eas in ætate maturiſſima uelint comparare. 4. ad Heren.

Multi à uoluptate ad uirtutem ſe receperunt. 130

Multos uidi & audiui, non modò qui primoribus labris guſtaſſent genus hoc uitæ uoluptariæ, & extremis, ut dicitur, digitis attigiſſent, ſed qui totam adoleſcentiam uoluptatibus dediſſent, emerſiſſe aliquando, & ſe ad frugem bonam, ut dicitur, recepiſſe, grauesque homines & illu-

ſtres

ſtres fuiſſe. Datur enim conceſſu omniũ, &c. Pro M. Cælio. Vide Iuuentus. 131.

Multi & noſtra & patrum memoria ſummi & clariſſimi ciues fuerunt, quorum cùm adoleſcentiæ cupiditates deferbuiſſent, eximiæ uirtutes firmata iam ætate extiterunt. Pro M. Cælio.

Iuuentuti ludus quidam, & uoluptas inter dum aliqua permittatur. 131

CVM *iuuenes relaxare animos, & dare ſe iucunditati uolent, caueant intemperantiam, meminerint uerecundiæ.* 1. offi.

Ludendi eſt quidam modus retinendus, ut ne nimis omnia profundamus, elatique uoluptate, in aliquam turpitudinem dilabamur. 1. offi.

Ludo & ioco uti illis quidem licet, ſed ſicut ſomno & quietibus, cæteriſque, cùm grauibus, ſeriſque rebus ſatisfecerimus. Ipſumque genus iocãdi ingenuum & facetum eſſe debet, non profuſum nec immodeſtum, ſed ſemper in ipſo ioco aliquid probi ingenij lumen eluceat. 1. offi.

Pueris non omnẽ licentiã ludendi damus, ſed eã, quæ ab honeſtatis actionib. nõ ſit aliena. 1. of.

Datur conceſſu omnium huic aliquis ludus ætati, & ipſa natura profundit adoleſcentiæ cupiditates: quæ ſi ita erumpunt, ut nullius uitam labefactent, nullius domum euertant, faciles & tolerabiles haberi ſolent. Pro M. Cælio.

Detur aliquid ætati, ſit adoleſcentia liberior, non omnia uoluptatibus denegentur, non ſemper ſuperet uera illa & directa ratio, uincat aliquando cupiditas, uoluptaſque rationem, dummodò illa in hoc genere præſcriptio, moderatioque teneatur: parcat iuuentus pudicitiæ ſuæ, ne

ſpoliet

ſpoliet alienam, ne effundat patrimonium, ne fœnore trucidetur, ne incurrat in alterius damnum atque famam, ne probrum caſtis, labem integris, infamiam bonis inferat: ne quem interimat, ne interſit inſidijs, ſcelere careat: poſtremò, cùm paruerit uoluptatib. dederit aliquid temporis ad ludum ætatis, atque ad inanes haſce adoleſcentiæ cupiditates, reuocet ſe aliquando ad curam rei domeſticæ, rei forẽſis, Reip. ut ea, quæ ratione antea non perſpexerat, ſatietate abiecíſſe, experiendo cõtempſiſſe uideatur. Pro M. *Cœlio.*

Tempus iuuentutis ſua ſponte infirmum, aliorũ libidine infeſtum eſt. Pro M. *Cœlio.*

Voluptate & delicijs facilè iuuentus intercipitur. In *Vatinium.*

Semper magno ingenio adoleſcentes refrænandi potius à gloria, quàm inuitandi ſunt. Amputãda ſunt plura illi ætati, ſiquidem effloreſcit ingenij laudibus. Pro M. *Cœlio.*

Tu plura in oratione Pro M. Cœlio.

Iuuentus ſenum prudentia nitatur & regatur. 132

E S T *adoleſcentis, maiores natu uereri, exq́; his deligere optimos & probatiſſimos, quorum cõſilio & auctoritate nitatur: ineuntis enim ætatis inſcitia, ſenum conſtituenda & regenda prudentia eſt. Maximè autem hæc ætas à libidinibus arcenda eſt, exercendaq́; in labore patientiaq́; & animi & corporis: ut eorum & in bellicis & in ciuilibus officijs uigeat induſtria.* 1. *Officio.*

Tribuere plurimùm ſenectuti debemus. 1. *Officiorum.*

Eum,

Eum, nos qui ætate anteit, tanquàm ſuperiorem colere debemus. In Lælio.

Non eſt rectum, minori parere maiorem. De Vniuerſ.

Imitandi ſunt maiores: primum illud exceptum, ſed ne uitia ſint imitanda. 1. Offi.

Senectutis eſt proprium, ut adoleſcentulos doceat, inſtituat, ad omne officij genus inſtruat. Cato Maior.

Senectus. 133

Nihil eſt præclarius, quàm honoribus & Reip. muneribus perfunctum ſenem poſſe ſuo iure dicere, id quòd apud Ennium dicit ille Pythius Apollo, ſe eſſe eum, unde ſibi, ſi non populi & reges, aut omnes ſui tamen ciues conſilium expeterent. 1. de Orat.

Omnium ætatum certus eſt terminus. Senectutis autem nullus certus eſt terminus, recteq́; in ea uiuitur, quoad munus officij exequi & tueri poßis. Cato Maior.

Miſera eſt ſenectus, quæ ſe oratione duntaxat defendit. Non cani, non rugæ repentè auctoritatem afferre poſſunt, ſed honeſtè acta ſuperior ætas fructus auctoritati præbet extremos. Cat. Maior.

Senibus labores corporis ſunt minuendi, exercitationes animi etiam augendæ uidentur. 1. Officiorum.

Nihil magis cauendum eſt ſenectuti, quàm ne languori ſe, deſidiæq́; dedat; luxuria uerò cùm omni ætati turpis, tum ſenectuti fœdißima eſt. Duplex enim inde malum eſt, quòd & ipſa ſenectus dedecus concipit, & facit adoleſcentum impudentiorem intemperantiam. 1. Offi.

Studioſè & diligenter euolues dialogum, qui, Cato Maior, inſcribitur, ubi in ſenectutis laudibus multus, immo etiam totus eſt Cicero.

Relaxetur oportet aliquando animus. 134

Homines quamuis in rebus turbidis, tamen ſi modò homines ſunt, interdum animis relaxātur. 2. Philipp.

Ocij non minus, quàm negocij ratio extare debet. Pro Planc.

Contentio quatenus probanda. 135

Contentio tandiu ſapiens eſt, quandiu aut proficit aliquid, aut ſi non proficit, non obeſt. Pro Cælio.

Malè parta, malè pereunt. 136

Malè parta, malè dilabuntur. 2. Philippic.

Quibus facilè ignoſcatur. 137

Illis facilè ignoſcitur, qui non perſeuerare, ſed errato ſe auocare moliuntur. In Vatin.

Cuiuſuis eſt hominis errare, nullius niſi inſipientis, perſeuerare in errore. Philip. 12.

Optimus eſt portus pœnitenti, mutatio conſilij. Philipp. 12.

Si erranti medicina confeſsio. Ci. ad Q. frat.

Voluptas puniatur, etiã ſi nõ impleat. 138

In ipſa deliberatione facinus ineſt, etiamſi ad id non peruenerit. 3. offi.

Non exitus in rerum ſolùm, ſed & hominum concilia legibus uindicantur: minus quidem dolendum

dolendum eſt,re non perfecta,ſed puniendum certè nihilominus. Pro Milone.

Multæ ſimulationes, nec fronti ulla fides. 139

I N *animis hominum multæ ſunt latebræ, & multi receſſus.* Pro M. Marcello.

Multis ſimulationum inuolucris tegitur, & quaſi uelis quibuſdam obtenditur uniuſcuiuſque natura; frons, oculi, uultus perſæpe mentiuntur. Cic. ad Q. frat.

Temerè affirmare de altero, eſt periculoſum propter occultas hominum uolũtates multiplicesque naturas. Ci. ad Brut.

Fronte atque uultu, ſimulatio facillimè ſuſtinetur. Cic. Lent. Famil. I.

Nullus ad nocendum efficacior, quàm domeſticus inimicus. 140

N V L L A E *ſunt occultiores inſidiæ, quàm quæ latent in ſimulatione officij, aut in aliquo neceſſitudinis nomine.* Nam *eum qui palàm eſt aduerſarius, facilè cauendo uitare poſſis: hoc uerò occultum, inteſtinum, ac domeſticum malum non modò exiſtit, uerùm etiam opprimit antequàm proſpicere atque explorare potueris.* Act. 3. in Verrem.

Tacitæ magis & occultæ inimicitiæ timendæ ſunt, quàm indictæ, & apertæ. Act. 7. in Verr.

Vultus animum detegit. 141

Vultus ac frons, animi eſt ianua, quæ ſignificat uoluntatem abditam ac retruſam. de Pet. Conſul.

Omnis

Omnis motus animi ſuum quendam à natura habet uultum & ſonum & geſtum. Animi imago, uultus eſt: indices, oculi. Nam hæc eſt una pars corporis, quæ quot animi motus sũt, tot ſigni ficationes & commutationes poßit efficere. Oculi enim ſunt, quorum tum intentione, tum coniectu, tum hilaritate, motus animorum ſignificemus aptè. Nam oculos natura nobis, ut equo & leoni ſetas, caudam, aures, ad motus animorum declarandos dedit. 3. de Orat.

Ex oculorum obtutu, ſuperciliorum aut remiſſione, aut contractione, facilè iudicamus, quantus ſit in homine dolor aut metus, aut denique triſtitia. 1. Officio.

Ex coniectura multa diſcuntur. 142

Perinde ut eſt opinio de cuiuſque moribus, ita quid ab eo factum ſit, & non factum, exiſtimari poteſt. Pro Cluent.

De futuris rebus etſi difficile eſt dicere, tamen interdum poßis coniectura propius accedere, quum res eſt eiuſmodi, cuius exitus præuideri poteſt. Cic. Torq. Famil. 6.

Facile in optimam partem. 1. Offic. Vide, Vt ſuperior ætas. 129

Artibus ipſis ſi in dicendo non utimur, tamen apparet atque extat, utrum ſimus earum rerum rudes, an didicerimus. 2. de Orat.

Aliena & uidemus & curamus, noſtra non cernimus. 143

Fit neſcio quo pacto, ut magis in alijs cernamus, ſi quid delinquitur, quàm nobiſmet ipſis. 1. Offic.

Aliorum patroni noſtra tenere, tueriq́; nō poſſumus. 3. *de* Orat.

Satis ſuperq́; ſit cuique ſuarum rerum cura: alienis nimis implicari, moleſtum eſt. In Lælio.

Alterum alterius auxilio eget. 144

Nullum eſt genus rerum, quod aut auulſum à cæteris, per ſe ipſum conſtare, aut quo cætera ſi careant, uim ſuam atque æternitatem conſeruare poſſint. 3. de Orat.

Quæ uicinitas probanda. 145

Laudanda eſt, uel amanda potius uicinitas retinens ueterem illum officij morem, non infuſcata maleuolentia, non aſſueta mendacijs, non fucata, non fallax, non erudita artificio ſimulationis, uel ſuburbano, uel etiam urbano. Pro Planc.

Similitudo amicitiam parit, & odium diſſimilitudo contrahit. 146

Magnam uim habet ad coniungendas amicitias, ſtudiorum ac naturæ ſimilitudo. Pro Clu.

Pares cum paribus facillimè congregantur. Cato Maior.

Nihil eſt, quod tam attrahat & alliciat ad amicitiam, quàm ſimilitudo, qua fit ut bonos boni diligant, aſciſcantq́; ſibi quaſi propinquitate coniunctos: atque natura: nihil eſt enim appetentius ſimilium ſui, nihil rapacius, quàm natura. Hinc *conſtat bonis inter bonos quaſi neceſſariam beneuolentiam eſſe.* In Lælio.

Diſpares mores diſparia ſtudia ſequuntur: nec ob aliam cauſam ullam boni improbis amici eſſe non poſſunt, niſi quod tanta eſt inter eos, quanta maximè

maximè poteſt eſſe, morum ſtudiorumq́; diſtantia. In Lælio.

Natura, quàm doctrina utilior. 147

MVLTI *ſine ulla doctrina naturā ipſam ſequuti, multa laudabilia fecerunt.* 3. de Fin.

Sæpius ad laudem atque uirtutem natura ſine doctrina, quàm ſine natura ualuit doctrina. Pro Archia Poeta.

Omnes tacito quodam ſenſu, ſine ulla arte aut ratione, quæ ſunt in artibus ac rationibus recta, ac praua diiudicant. 3. de Orat.

Meliora ſunt ea, quæ natura, quàm quæ arte perfecta ſunt. 1. de Nat. deor.

Nulla res imitari naturæ ſolertiam poteſt. 1. de Nat. deor.

Omnis natura artificioſa eſt, & hēt quaſi uiā quandā et ſemitam, quā ſequatur. 2. de Nat. deo.

Ars quàm natura certior. 148

Sine doctrina ſi quid bene dicitur, adiuuante natura, tamen id, quia fortuitò ſit, ſemper paratum eſſe non poteſt. 1. de Clar. Orat.

Etſi ingenijs magnis præditi quidam, dicendi copiam ſine ratione conſequuntur, ars tamen eſt dux certior, quàm natura. Aliud eſt enim poetarum more uerba fundere: aliud ea, quæ dicas, ratione & arte diſtinguere. 4. de Finib.

Quæ bona ſunt, fieri meliora poſſunt doctrina: & quæ non optima, aliquo modo acui tamen & corrigi poſſunt. 1. de Ora.

Nemo ſcribat, niſi doctè. 149

Videtur quicquid literis mandatur, id commendari omnium eruditorum lectione debere. Lectionem *ſine ulla delectatione negligo.* 2. Tuſc.

Mandare quẽquã literis cogitationes ſuas, qui eas nec diſponere nec illuſtrare poßit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis eſt intemperanter abutentis & ocio & literis. 1. Tuſcul.

Memoria. 150

Memoria, eſt ſignatarum rerum in mente ueſtigium. 1. Tuſc.

Memoria minuitur, niſi exerceas eam. nunquã tamen quenquam ſenum audiui oblitum, quo loco theſaurum obruiſſet. Cato Maior.

Rerum omnium theſaurus memoria: quæ niſi cuſtos inuentis, cogitatis, rebus & uerbis adhibeatur, intelligimus omnia, etiam ſi præclariſſima fuerint, in oratore peritura. 1. de Orat

Memoria nõ modò, philoſophiã, ſed omnis uitæ uſum, omnesq; artes una maximè cõtinet. 2. Aca.

Principium. 151

Principÿ nulla eſt origo. Nã ex principio oriuntur omnia. 1. Tuſc. & in Som. Scip.

Omnium rerum principia parua ſunt, ſed ſuis progreßionibus uſa augentur. 5. de Finib.

Principÿs cognitis, multò facilius extrema intelliguntur. Pro Cluent.

Vſus. 152

Nec medici, nec imperatores, nec oratores, quanuis

quanuis artis præcepta perceperunt, quicquam magna laude dignum, ſine uſu & exercitatione conſequi poſſunt. 1. *Offic.*

Vſus magiſter eſt optimus. Pro Caio Rabirio Poſthumo.

Vſus frequens, omnium magiſtrorum præcepta ſuperat. 1. de Orat.

Stylus eſt optimus & præſtantiſſimus dicendi effector, ac magiſter. 1. de Orat.

Addit interdum nonnihil ipſa patria & locus ad ingenium. 153

Acutiora ſunt ingenia, & ad intelligendum aptiora eorum, qui terras incolunt eas, in quibus aer ſit purus ac tenuis, quàm illorum, qui utuntur craſſo cælo atque concreto: quin etiam cibo, quo utaris, intereſt aliquid, ad mentis aciem. 2. de Nat. deo.

Themiſtocles. Cato Maior. in Apophth.

Præclara rara, eaq; difficilia. 154

Omnia præclara rara, nec quicquã difficilius quàm reperire quod ſit omni ex parte ex ſuo genere perfectum. In Lælio.

In omni arte, uel ſtudio, uel quauis ſcientia optimum quidq; rariſſimum. 2. de Finib.

Quod præclarum, idem arduum. 3. Tuſc.

Quò quid difficilius, hoc præclarius. 1. Offic.

Quæ rara, atque ardua ſunt, ea ex principio pulchra & iucunda hominibus uideri ſolent. 2. de Inuent.

Difficile in dicendo omnibus ſatisfacere. 155

Magnum onus eſt atque munus, ſuſcipe-

re ac profiteri, ſeſe omnibus ſilentib. unum maximis de rebus magno in conuentu hominũ audiendum. Adeſt enim ferè nemo, quin acutius atque acrius uitia in dicente quàm recta uideat. Ita quicquid eſt, in quo offenditur, id etiam illa, quæ laudanda ſunt, obruit: & quoties dicimus, toties de nobis iudicatur. Nec *quicquam eſt tam inſigne, nec tam ad diuturnitatẽ memoriæ ſtabile, quàm id, in quo deliqueris.* 1. de Nat. deor.

Quæ ſit cauſa paucitatis Oratorum, & quibus de cauſis in dicendo, timeamus, primo de Oratore oſtenditur.

Nos uitiorum magis, quàm uirtutum meminimus. 156

Non tã ea quæ recta ſunt, probantur, quàm q̃ praua ſunt, faſtidijs adhærent. 1. de Orat.

Nihil eſt tam inſigne, nec tam ad diuturnitatẽ memoriæ ſtabile, quàm id, in quo aliquid offenderis. 1. de Orat.

Multò acrior eſt memoria improborum, quàm bonorum. Pro Flacco.

Homines imperiti, facilius quod ſtultè dixeris, reprehendere, quàm quod ſapienter tacueris, probare poſſunt. 2. de Orat.

Qui citandi ex hiſtorijs. 157

E x *annalium monumentis teſtes excitamus eos, quorum omnis uita cõſumptæ eſt in laboribus glorioſis.* 2. de Fin.

Exempla ex uetere memoria & monimẽtis ac literis, plena dignitatis, plena antiquitatis, hæc

plurimùm

plurimùm ſolent & auctoritatis habere ad probandum, & iucunditatis ad audiendum. 5. Act. *in* Verr.

Cuius prædicatio omnibus nondum grata eſt, hanc memoriæ potius, quàm uocis teſtimonio confirmemus. Philip. 11.

Videndum eſt, ne quos ob beneficia diligi uolemus, eorũ laudem atque gloriam, cui maximè inuideri ſolet, nimis efferre uideamur. 2. de Orat.

Accuſator uacet omni crimine, ueniatque ad accuſandum, non ſtudio ductus, ſed officio. 158

Carere dẽt omni uitio, qui paratus eſt in alterum dicere: is demum maledicit, qui non poteſt uerum ab altero audire. Recr. in Salluſtium.

Nulla ſalus Reſp. maior eſt, quàm eos, qui alterum accuſant, non minus de laude, & honore, de fama ſua, quàm illos, qui accuſantur de capite, de fortunis ſuis pertimeſcere. Itaque ſemper hi diligentiſſimè laborioſiſſimeq; accuſarunt, qui ſe ipſos in diſcrimen exiſtimationis uenire arbitrabãtur. Ex diuin. in Verr.

Multa eſſe oportet in eo, qui alterum accuſet, primùm integritatem atque innocentiam. Nihil eſt enim, quod minus ferendum ſit, quàm rationẽ ab altero uitæ repoſcere eum, qui non poſſit ſuæ reddere. Accuſare enim debent ij, qui nullo ſuo peccato impediuntur, quò facilius alterius peccata demonſtrare poſſint. Ex diuin. in Verr.

Omnes, qui alterum in iudicium uocant, prouidere debent, non ſolùm quid oneris in præſentia tollant, ſed etiam quantum in omnem uitam

negocij ſuſcipere conentur. Legem *enim ſibi ipſi indicant innocentiæ, continentiæ, uirtutumq́; omnium, qui ab altero rationē uitæ repoſcunt, atq; eò magis ſi id faciunt nulla re commoti, niſi utilitate communi*. Nam *qui ſibi hoc ſumpſit, ut mores corrigat aliorū, ac peccata reprehendat, quis huic ignoſcat, ſi qua in re ipſe à religione officij declinavit?* 5. *Act.in* Verr.

Poſtulatur *ab omnibus, ut ab ijs ſe abſtineant maximè uitijs, in quibus alterum reprehenderunt*. Furem *aliquem aut rapacem accuſaris? uitanda tibi ſemper erit omnis auaritiæ ſuſpicio*. Maleficum *quempiam adduxeris aut crudelem? cauendum erit ſemper, ne qua in re aſperior, aut inhumanior fuiſſe uideare*. Corruptorem, adulterum? *præuidendum diligenter, ne quod in uita ueſtigium libidinis appareat*. Omnia *poſtremo, quæ uindicaueris in altero, tibi ipſi uehementer fugienda ſunt*. Etenim *non modò accuſator, ſed ne obiurgator quidem ferendus eſt is, qui quod in altero uitium reprehendit, in eo ipſo deprehenditur*. 5. *Act.in* Verr.

Nihil eſt tam inhumanum, quàm eloquentia, &c. 2. *Offic*. Vide *eloquentia*. 18.

Nihil eſt tam alienum ab eo, qui alterum coniurationis accuſet, quàm uideri coniuratorum pœnam, mortemq́; lugere. Pro *Sylla*.

Sine ſummo ſcelere non potes quod maleficium in alijs uindicaris, idem in illorum ſocio, cùm ſcires, defendere. Pro *Sylla*.

Danda eſt opera, ne quid contra æquitatem contendas, ne quid pro iniuria. 2. *Offic*.

Hoc præceptum officij diligenter tenendū eſt, ne unquam innocentem iudicio capitis accerſas.

Id

Id enim ſine ſcelere fieri nullo pacto poteſt. 2. *Off.*

Accuſatores multos eſſe. Pro Roſc. Ameri. *Vide infrà.* Præmio *& pœna* Reſp. *continetur.* 162.

Vtilius eſt abſolui innocentem, quàm innocentem cauſam dicere. pro Roſc. Amer.

Impediri bonum rem eſt melius, quàm concedi malam. 3. de Legib.

Quàm rarò, & quatenus accuſandũ ſit, ſecundo Offi. legito, capite, Prima igitur.

Præmio & pœna Reſpublica cõtinet. 159

Nec domus, nec Reſp. *ſtare poteſt, ſi in ea nec rectè factis præmia extent ulla, nec ſupplicia peccatis,* 3. de Nat. deor.

Legibus præmia propoſita ſunt uirtutibus, & ſupplicia uitijs. 1. de Orat.

Verus, iuſtus, atque honeſtus labor, honoribus, præmijs, ac ſplendore decoratur: uitia autem hominũ, atque fraudes, damnis, ignominijs, uinculis, uerberibus, exilijs, morte mulctantur. 1. de Orat.

Improbis pœna ſtatuenda eſt: nec minor uerò ijs, qui ſecuti erunt alterum, quàm ijs, qui ipſi fuerint impietatis duces. In Lælio.

Quos ipſa natura retinere in officio nõ poteſt, ij magnitudine pœnæ maleficio ſubmoueri debẽt. Pro. Roſc. Amer.

Quotuſquiſque reperietur, qui impunitate propoſita, abſtinere poſsit iniuria? impunitas peccandi maxima eſt illecebra. 3. Offic.

Non ſatis eſt eum, qui laceſsiuerit, iniuriæ ſuæ pœnitere, ut ipſe, ne quid tale poſthac committat, & cæteri ſint ad iniuriam tardiores. 1. Off.

Eſt utilius, unius improbi ſupplicio multorum improbitatem coercere, quàm propter multos improbos uni parcere 5. *Act. in* Verr.

Accuſatores multos eſſe in ciuitate utile eſt, ut metu contineatur audacia. V*erùm hoc ita eſt utile, ſit ne planè illudamur ab accuſatoribus.* Pro Roſc. Amer.

V*t medici membrum ſæpe putrefactum.* In Va*tin.* In Simil. 18.

In *corpore ſi quid eſt.* Phil. 9. In Simil. 16.

V*t mẽbra q̃dam amputãtur.* 3. *Off ĩ Simi.* 17.

Rebus proſperis conſulendum eſt aduerſis. 160

Omnes, cùm ſecundæ res ſunt, tum maximè ſecum meditari oportet, quo pacto aduerſam ærumnam ferant. 3. Tuſc.

Sapienter cogitant qui temporibus ſecundis caſus aduerſos reformidant. 4. *ad* Heren.

Socius, & eius officia. 161

Socij putandi ſunt, quos inter res communicata eſt. 5. *Act in* Verr.

In *rebus minimis ſocium fallere, turpiſſimum eſt, propterea quòd auxilium ſibi ſe putat adiunxiſſe, qui cum altero rem communicarit.* Pro Roſc. Amer.

Nemo ferè credit, niſi ei, quem fidelem putat. P*erditiſſimi eſt igitur hominis & amicitiam diſſoluere, & fallere eum, qui læſus non eſſet, niſi credidiſſet.* Pro Roſc. Amer.

Literas ad ſe ab amico miſſas, offenſione aliqua interpoſita, in medium proferre, palamq́; recitare, nihil eſt aliud, quàm tollere è uita uitæ ſocietatem,

cietatem, tollere amicorum colloquia abſentium. multa enim loca eſſe ſolent in epiſtolis, quæ prolata ſi ſint, inepta eſſe uideantur: & multa ſeria, neque tamen ullo modo diuulganda. Philip. 2.

Aequè perfidioſum ac nefarium eſt, fidem frangere, quæ continet uitam: & pupillum fraudare, qui in tutelam peruenit: & ſocium fallere, qui ſe in negocio coniunxit. Pro Roſc. Com.

Neceſſe eſt qui ſocium fama & fortunis ſpoliare conatus eſt, unum ſe & perfidioſum et impium eſſe fateatur. Pro Quint.

Tecti ad alios eſſe poſſumus, ſocium uerò cauere qui poſſumus? quem etiãſi metuimus, ius officij lædimus. Vnde maiores, eum, qui ſocium feſelliſſet, in utrorum bonorum numero non putarunt haberi oportere. Pro Roſc. Amer.

Nihil præter laudem bonis atque innocentibus ex ſocijs reportandum eſt. 3. de Leg.

Agricultura. 162

Omnium rerum, ex quibus aliquid exquiritur nihil eſt agricultura melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius. 1. Offi.

Vita ruſtica, quam nos agreſtem uocamus, parſimoniæ, diligentiæ, iuſtitiæ magiſtra eſt. Pro Roſc. Amer.

Vita ruſtica, maximè diſiuncta eſt à cupiditate, & cum officio coniuncta. Pro Roſc. Amer.

Agricolæ ſemper ita uiuunt, ut quæſtum noſcãt nullum, fructum autem eum ſolùm, quem labore pepererunt. Pro Roſc. Amer.

Hominum *generi uniuerſo cultura agrorum eſt ſalutaris. Nulla uita beatior eſſe poteſt. Neque*

ſolùm officio, ſed & delectatione & ſaturitate, copiaq; rerum omnium, quæ ad uictum hominum & cultum etiam pertinent. Cato Maior.

Ipſa ratio arandi, ſpe magis & iucunditate quadam, quàm fructu atque emolumento tenetur. Etenim *ad incertum caſum & euentum, certus quotannis labor, & certus ſumptus impenditur. Annona porrò precium, niſi in calamitate fructuũ, non habet.* Si *autem ubertas in percipiendis fructibus fuerit, conſequitur uilitas in uendendis; ut aut malè uendendam intelligas, ſi proceſſit, aut malè perceptos fructus, ſi rectè licet uendere.* Totæ *autem res ruſticæ eiuſmodi ſunt, ut eas non ratio, neque labor, ſed res incertiſſimæ, uenti, tempeſtatesq; moderentur.* 5. Act. in Verr.

Tu plenius legito, quibus perfruantur uoluptatibus boni ſenes agricolæ, in libello, qui Cato Maior inſcribitur.

Seruiendum eſt ualetudini. 163

Vbique moderatio uirium adſit, & tantũ quãtum quiſque poteſt, nitatur. Cato Maior.

Non modò quod non poſſumus, ſed ne quantum poſſumus quidem cogimur. Cato Maior.

Habenda eſt ratio ualetudinis: utendum eſt exercitationibus modicis. Cato Maior. *uide Sobriè uiuendum.* 52.

Amor publicus præferatur priuato. 164

Tantũ fraterno amori dandum non arbitror, ut quiſquam de ſalute ſuorum conſulat, communem relinquat. Pro Sylla.

Non poſſunt una in ciuitate multi rem atque

fortunas

fortunas amittere, ut non plures ſecum in eãdem calamitatem trahant. Pro lege Manil.

Non eſt magis uituperandus proditor patriæ, quàm cõmunis utilitatis aut ſalutis deſertor propter ſuam utilitatem aut ſalutem. 3.de Finib.

Ex multis meliora. 165

E *Varijs ſumendum eſt optimum.* 1. de Leg.

Non ſolùm ex malis minima oportet eligere, ſed etiam excerpere ex his ipſis, ſiquid inſit boni. 3.Offic.

In duobus malis fugiẽdum maius: leuius eſt eligendum. Cic.ad Q. fratrem.

In cæteris ſtudijs à multis eligere homines com modiſsimum quodque ſolent. 2.de Inuent.

Ex minimis ſæpe maxima. 166

I N *minimis rebus ſæpe res magnæ deprehenduntur.* Pro Flacco.

Minimis momentis maximæ temporum inclinationes fiunt. Philip. 5.

Dies affert et hora magnas ſæpe clades. Phi. 3.

Maledictum emiſſum, per omnium aures ſtatim funditur. 167

Nihil eſt tã uolucre, quàm maledictum, nihil facilius emittitur, nihil latius diſsipatur. Pro Plancio.

Nemo in re ſua teſtis. 168

More maiorum comparatum eſt, ut in minimis rebus homines ampliſsimi teſtimonia de ſua re nõ dicerent. Pro Roſ. Ame.

Noluerunt maiores noſtri, hanc patere inimicitijs

citijs uiam,ut quem quiſque odiſſet,eum teſtimonio poſſet tollere. Ementiuntur enim ſæpe in eos, quos oderunt. Pro Fonteio.

Nemo eo,quod habet,contentus. 169

Suæ quẽq; fortunæ pœnitet.Ci. Torq. Fam.6.

Suam quiſq; conditionem miſerrimam putat. Cic.Torq.Famil.6.

Quod cuique. 1. Officio.Vide alterum ne læſeris.102.

Contentum eſſe.Parad.ultim.Vide, Diues.

Diues. 170

Omnes ſunt diuites (dicunt Stoici) qui cælo & terra frui poſſunt.1.Offi.

Eum intelligimus diuitem, cui tanta poſſeßio eſt,ut ad liberaliter uiuendum, facilè contentus ſit,qui nihil quærat,nihil appetat, nihil optet am plius. Paradoxo ultimo.

Contentum ſuis rebus eſſe, maximæ ſunt certißimæq; diuitiæ. Parad.ult.

Pauper. 171

Egens eſt,qui non ſatis habet, & is, cui nihil ſatis poteſt eſſe.4.ad Heren.

Improbi & auari quoniam incertas & in caſu poſitas poſſeßiones habent, & plus ſemper appetunt,nec eorum quiſquam adhuc inuentus eſt,cui quod haberet,eſſet ſatis; non modò non copioſi ac diuites,ſed etiam inopes ac pauperes exiſtimandi ſunt.Parad ult.

Tu,qui diues,uel uerè pauper dicatur, leges ultimo paradoxo.

Diues uix bonus. 172

Difficile eſt,uirtutes eum reuereri,qui ſemper ſecunda fortuna ſit uſus.4.ad Heren.

Pecunia

Pecunia & diuitia. 173

Expetuntur diuitiæ, tum ad uitæ uſus neceſſarios, tum ad perfruendas uoluptates. 1. Offi.

Pecuniæ quærendæ non ſolùm ratio eſt, ſed etiã collocandæ, quæ perpetuos ſumptus ſuppeditet, nec ſolùm neceſſarios, ſed etiam liberales. 2. Offi.

Pecunia *effectrix multarum & magnarum uoluptatum: pecunia uoluptates pariuntur maximæ.* 2. de Finib.

Omnia pecunia effici poſſunt. 5. Act. in Ver.

Auaritia. 174

DVAE *res ſunt, quæ maximè homines ad maleficium impellunt, luxuries & auaritia.* 2. ad Heren.

Corrupti ſunt, deprauatiq́; mores admiratione diuitiarum. 2. Offic.

Nihil eſt tam ſanctum, quod non uiolari: nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia poſſit. 2. Act. in Verr.

Nullum eſt officium tam ſanctum, atque ſolenne, quod non auaritia comminuere, atque uiolare ſoleat. Pro Quintio.

Nemo tã firmum habuit præſidium, quod auaritia nõ infregerit atq; debilitauerit. In Vatin.

Auaritia, è opinio uehemẽs de pecunia. 4. Tuſc.

Illi morbo qui permanat in uenas, & inhæret in uiſceribus, nec inueteratus euelli poteſt, nomen eſt auaritia. 7. Tuſc.

Magno malo eſt hominibus auaritia, idcirco quòd homines magnis, & multis incommodis conflictantur propter immenſam pecuniæ cupiditatem. 2. ad Heren.

In

In quibuſdam neque pecuniæ modus eſt, neque cupiditatum, quos nulla præda unquam improbè parta minuit, ſed auget potius atque inflammat. 1. de Finib.

Nunquã expletur nec ſatiatur cupiditatis ſitis: neq; ſolùm ea qui habent, libidine augendi cruciãtur, ſed etiam amittendis metus. Parad. 1.

Auaritia inſatiabilis, immenſa & incredibilia poteſt. Ita enim *hominum mentes obſtrictas tenet, ut eas nullo tempore reſpirare permittat.* In Vatin.

Nullum eſt uitium tetrius, quàm auaritia, præſertim in principibus, et Rempub. *gubernantibus: habere enim quæſtui* Remp. *non modò turpe eſt, ſed ſceleratum etiam & nefarium.* 2. Offi.

Quid fœdius auaritia? 1. de Legib.

Auaritia ſenilis uituperanda eſt maximè. Põt enim quicquam eſſe abſurdius, quàm quo minus uiæ reſtat, eò plus uiatici quærere? Cato Maior.

Multi pauperes. 175

Copiae *paruæ ſingulorum ſunt. Eorum autem, qui iis egeant, infinita multitudo.* 1. *Officiorum.*

Singulorum opes ſæpe ſunt tenues & infirmæ ad gratiam referendam, ut opitulari benemerentibus non queant, ſi maxima cupiant. Antequàm *iret in exilium.*

Quæ ſit liberis a patribus relinquenda hæreditas. 176

Optima *hæreditas, quæ à patribus traditur liberis, omni patrimonio præſtantior, eſt*

gloria

gloria uirtutis rerumq́; geſtarum:cui dedecori eſſe,nefas & uitium iudicandum eſt. 1.*Offi.*

Licet patri apud filium gloriari, ad quem hæreditas ſuæ huius gloriæ & factorum imitatio pertinet. 1.*Offi.*

Nullum monumentum pater clarius relinquere poteſt,quàm effigiem morum ſuorum, uirtutis, conſtantiæ,pietatis,ingenij,filium. Philip.9.

Quid propriè noſtrum. 177

*Nihil meũ eſt neq; cuiuſquam, quod auferri, quod eripi,quod amitti poteſt.*Paradox.4.

*Id cuiuſque eſt proprium, quo quiſque fruitur, atque utitur.*Ci.Curio.Famil. 7.

Oculi augent dolorem. 178

Quocunque in loco quiſquis eſt, idem eſt ei ſenſus & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum & ſuarum ; tamen oculi augent dolorem,qui ea,quæ cæteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere à miſerijs cogitationem ſinunt. Ci.Torq.Famil.6.

Acerba audire tolerabilius eſt, quàm uidere. Cic.Curio.Fam.7.

*Facilius ad ea, quæ uiſa ſunt, quàm ad illa, quæ audita ſunt,oculi mentis feruntur.*3.de Ora.

*A conſuetudine oculorum animum abducere, difficillimum eſt.*2.de Nat.deor.

*Nihil eſt difficilius,quàm à conſuetudine oculorum,mentis aciem abducere.*2.de Nat.deo.

Non audire,uel quod audis,non intelligere,utrunque iuxta exiſtimo. 179

In *his linguis,quas non intelligimus,ſurdi profectò*

fectò ſumus.5.Tuſc.

Verba neminem mouent, niſi eum, qui eiuſdem linguæ ſocietate conuictus eſt.3.de Orat.

Varietas grata. 180

Ad aures noſtras, & ſermonis ſuauitatem nihil eſt uiciſſitudine, uarietate, & commutatione aptius.3.de Orat.

Nihil eſt aptius ad delectationẽ lectoris, quàm temporum uarietates, fortunæq́; uiciſſitudines: quæ etſi nobis optabiles in experiendo non fuerũt, in legendo tamen erunt iucundæ. Cicero Luceio. *Famil. 5.*

Mulieres diutius, quàm uiri antiquitatem retinent. 181

Facilius mulieres incorruptam antiquitatem conſeruant, quòd multorum ſermonis expertes, ea tenent ſemper, quæ prima didicerunt.3.de Orat.

Mulierum famam, multorum oculis lux clara cuſtodiat.2.de Legib.

Durum eſt, filium patris delicto impediri. 182

*Eſt acerbum, parentum ſcelera filiorum pœnis lui.*Ci. *Bruto.*

Plerique fruſtra rogantur. 183

*Qui maleuolo ſunt animo, deteriores ſunt rogati.*Ci.*Curioni, Famil.2.*

*Fruſtra eos appellamus, quorum auris atq; animus nobis abhorret.*Cic.*Q.frat.*

Proprium

Proprium animi ingenui. 184

Eſt animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum uelle debere. Ci. Curioni, Fam. lib. 2.

Neceſſitas. 185

Neceßitas cogit, quod non habeas, aliunde ſumere. 3. de Orat.

Furtum turpiſſimum. 186

Nihil eſt turpius, ingenuo, nihil minus libero dignum, quàm in conuentu maximo cogi à magiſtratu furtum reddere. 4 Act. in Verrem.

Carè emitur quod precib. impetratur. 187

Malo emere, quàm rogare. 6. Act. in Verrem.

Eſt ei ſerendum, qui cupiat colligere. 188

Eſt liberale officium, ſerere beneficium, ut metere poßis fructum. Antequàm iret in exilium.

Secunda fortuna ab homine maximè expetitur. 189

Homini nihil eſt magis optandum, quàm proſpera, æquabilis perpetuaq; fortuna, ſecundo uitæ ſine ulla offenſione curſu. Ad Quirites poſt reditum.

Et ſi optabilius eſt, uitæ curſum conficere ſine dolore & ſine iniuria, tamen ad immortalitatem gloriæ plus affert, deſideratum eſſe à ſuis ciuibus, quàm omnino nunquàm eſſe uiolatum. Pro domo ſua.

In omni uita, nihil eſt ad laudem illuſtrius, quàm ipſa calamitas. Pro domo ſua.

Fauendum

Fauendum nobilitati. 190

OMNES *boni ſemper nobilitati fauemus, & quia utile eſt Reipublicæ nobiles eſſe homines, dignos maioribus ſuis, & quia ualere debet apud nos clarorum hominum ſenex de Rep. meritorum memoria, etiam mortuorum.* Pro *Seſtio.*

Non minus debemus ijs, à quibus conſeruamur, quàm à quibus naſcimur. 191

NON *minus iucundi atque illuſtres ſunt hi dies, quibus conſeruamur, quàm illi quibus naſcimur; quòd ſalutis certa lætitia eſt, naſcendi incerta conditio: & quòd ſine ſenſu naſcimur; cum uoluptate conſeruamur.* 3. *Inuect. in* Cati.

Onus dici non debet, quod ſponte ſuſcipias. 192

Onus non eſt appellandum, quod cum lætitia feras ac uoluptate. 5. *Act. in* Verr.

Multi, etſi de eadem re contendant, unus tantùm uincere poteſt. 193

CVM *multi pares dignitate ſint, unus tàmen primum locum ſolus poteſt obtinere.* Pro *Murana.*

Quicquid eſt eiuſmodi. 1. *Officio.* Vide *Ambitio.* 70.

Pax. 194

Pax eſt tranquilla libertas. Philipp. 2.

Dulce eſt nomen pacis: res uerò ipſa, cum iucunda, tum ſalutaris. Philipp. 13.

Nihil eſt tam populare quàm pax, quã non modò ij, quibus ſenſum natura dedit, ſed etiam

tecta

tecta atque agri mihi lætari uidentur. Pro Leg. Agraria contra Pop.

Nomen pacis dulce eſt, & ipſa res ſalutaris. Philipp.2.

Paci, quæ nihil habet inſidiarum, ſemper eſt conſulendum.1.Offi.

Pax eſt repudianda, ſi ſub eius nomine latitet bellum. Philipp.12.

Leges, aut iudicia eſſe non poſſunt pace ſublata. Philipp.8.

Bellum. 195

Suſcipienda bella ſunt, ut in pace ſine iniuria uiuatur.1.Offi.

Non ſolùm aductus belli, ſed metus ipſe affert calamitatem. Nam cùm hoſtium copiæ non longè abſunt, etiamſi irruptio facta nulla ſit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deſeritur, mercatorum nauigatio conquieſcit. Pro Lege Manilia.

Incerti ſunt exitus pugnarum, Marsq́; eſt communis, qui ſæpe ſpoliantem iam & exultātem euertit, & perculit ab abiecto. Pro Milone.

Incertus eſt exitus & anceps fortuna belli. Pro M. Marcello.

Incerti ſunt exitus belli, Mars communis. Philip.10.

Incertus eſt belli exitus. Philipp.13.

Omnium bellorum exitus incerti ſunt. Cicero Torquato, Famil.lib.6.

Omnis belli Mars eſt cōis, & ſemper incerti exitus præliorū ſunt. Ci. Torquato, Famil. lib.6.

Armorum exitus ſemper incerti & timendi. Cic. Attic.lib.7.

Bellum ciuile. 196

Ciuile bellum pernicioſiſſimum. Ci. Att. lib.8.

Omnia ſunt miſera in bellis ciuilibus, ſed miſerius nihil, quàm ipſa uictoria, quæ etiam ſi ad meliores uenit, tamen eos ipſos ferociores, impotentioresq́; reddit: ut etiamſi natura tales non ſint, neceſſitate tamen eſſe cogantur. Multa enim uictori eorum arbitrio, per quos uicit, etiam inuito facienda ſunt. Cic. Marcello, Famil. lib.4.

Bellorum ciuilium hi ſemper exitus ſunt, ut nõ ea ſolùm fiant, quæ uelit uictor, ſed etiam ut ijs mos gerendus ſit, quibus adiutoribus parta ſit uictoria. Cic. Cornificio, Fam. lib.12.

Nihil uiro bono & quieto & bono ciui magis conuenit, quàm abeſſe à ciuilibus controuerſijs. Cic. Attico. lib.9.

Victoria. 197

Victoria eſt ſemper inſolens. Cicero Seru. Sul. Famil. lib.4.

Victoria, natura & inſolens & ſuperba. Pro Marcello.

Facilis uictoria, ſi repugnet nemo. 198

Facile eſt uincere non repugnantem. 1. Tuſ.

Nulla eſt laus ibi eſſe integrum, ubi nemo eſt, qui aut poſſit, aut conetur corrumpere. 2. Act. in Verr.

Vetus odium uix occidit. 199

Hoc natura eſt inſitum, ut quem timueris, quicum de uita, fortuniſq́; contenderis, cuius ex inſidijs euaſeris, hunc ſemper oderis. Pro Sylla.

Spes. 200

Sola ſpes hominem in miſerijs conſolari ſolet. Inuect. 4. in Catil.

Non definit quis eſſe medicus, etiam ſi non curetur ægrotus. 201

Aegri, quia non omnes conualeſcunt, non idcirco nulla medicina eſt. 2. *de* Nat. Deo.

Non domo dominus, ſed domino domus commendari debet. 202

Non domo dominus, ſed domino domus honeſtanda eſt. 2. *de* Diuin.

Qui laude non ducitur, nec metu quoque mouebitur. 203

Si laus allicere nos ad rectè faciendum non poteſt, nec metus quidem à fœdiſſimis factis poteſt auocare. Pro Milone.

Omnes non tam gloria mouentur, quàm ignominia. 204

Quis honorem, quis gloriam, quis laudem, quis unum decus tam unquam expetit, quàm ut ignominiam, infamiam, contumeliam, dedecus fugiat? Partit. Orat.

Nemo eſt tam agreſtis, quem ſi non ipſa honeſtas, contumelia tamen & dedecus magnopere moueat. Partit. Orat.

APOPHTHEGMATA ALIQVOT, SEV GRAVES MVLTORVM ſententiæ; ex M. Tullio Cicerone.

Themiſtocles. 1.

APVD *Græcos fertur incredibili quadam magnitudine conſilij atque ingenij* Athenienſis *ille fuiſſe* Themiſtocles, *ad quẽ quidam doctus homo atque in primis eruditus acceßiſſe dicitur, eiq; artem memoriæ, quæ tum primùm proferebatur, pollicitũ eſſe ſe traditurum.Cùm ille quæſiſſet, quidnã illa ars efficere poſſet: dixiſſe illum doctorem,* Vt *omnia meminiſſet.* Et *ei* Themiſtoclem *reſpondiſſe, gratius ſibi illum eſſe facturum, ſi ſe obliuiſci quæ uellet, quàm ſi meminiſſe, docuiſſet. Cuius reſponſi his uerbis, & eleganter & ingenioſè* Cicero *meminit: Non ſum tanto ego ingenio, quanto* Themiſtocles *fuit, ut obliuionis artem quàm memoriæ malim: gratiamq; habeo* Simonidi *illi* Chio, *quẽ primum ferunt artem memoriæ protuliſſe. Dicũt enim cum cœnaret* Granone, *&c.*2.de Orat.

Themiſtocli, *cùm* Simonides, *aut quis alius, artem memoriæ polliceretur: Obliuionis (inquit) mallem. Nam memini eorum, quæ nolo, obliuiſci non poſſum quæ uolo.*4.de Finib.*&* 4.Acad. 3

Themiſtoclem *illum ſummum* Athenis *uirum*

*dixiſſe aiunt,cùm ex eo quæreretur,quod actoama(id eſt dictum)aut cuius uocem libentiſſimè audiret:*Eius, *à quo ſua uirtus optimè prædicaretur.* Pro Arch.Poeta. 4

Themiſtocles cùm conſuleretur, utrum bono uiro pauperi, an minus probato diuiti filiam collocaret: Ego(*inquit*)*malo uirũ, qui pecunia egeat, quàm pecuniam,quæ uiro.*2.*Offic*. 5

Noctu *ambulabat in publico* Themiſtocles, *quòd ſomnum capere non poſſet:quærentibusq́; reſpondebat:* Milciadis *trophæis ſe è ſomno ſuſcitari.* 4.*Tuſcul.* 6

Themiſtoclem ferunt, Seriphio cuidam in iurgio reſpondiſſe,cùm ille dixiſſet,non eum ſua, ſed patriæ gloria ſplendorem aſſecutum : Nec hercule (*inquit*)*ſi ego* Seriphius *eſſem, nobilis eſſem, nec tu ſi* Athenienſis *eſſes, clarus unquam fuiſſes.*Cato *Maior.*

Plato. 7

PLATO *tum deniq; fore beatas reſp.putauit ſi aut docti, aut ſapiẽtes homines eas regere cœpiſſent:aut qui regerent, omne ſuum ſtudium in doctrina ac ſapientia collocaſſent.*Cic.Q.*frat.* 8

V*ir nemo probus ab improbo ſe donari uult.* Donis *impij ne placare quidem audeant* Deos. 2. *de* Legib. 9

Quales in Rep. Principes *ſunt, tales reliqui ſolent eſſe ciues.*Cic.Lentulo,Famil.*lib.* 1. 10

*Beatus eſt,cui ĩ ſenectute cõtigerit ut ſapiẽtiã, uerasq́; opiniones aſſequi poſſit.*5*.de* Finibus. 11

N*on ſolùm nobis nati ſumus,ortusq́; noſtri partem patria uendicat,partem amici.*1.*Offic*. 12

Scientia,

Scientia, quæ eſt remota à iuſtitia, calliditas potius, quàm ſapientia eſt appellanda. 1. *Offic.* 13

Oculorum eſt in nobis ſenſus acerrimus, quibus ſapientiã non cernimus; quàm illa ardenteis amores excitaret ſui ſi uideretur? 2. *de Fin.* 14

Honeſtum ipſum ſi oculis cerneretur, mirabiles amores excitaret ſapientiæ. 1. *Offic.*

Socrates. 15

DVAE *ſunt uiæ, duplicesq́; curſus animorum, è corpore exeuntium. Nam qui ſe uitiis humanis contaminarunt, & ſe totos libidinibus tradiderunt, iis deuium quoddam iter eſt ſecluſum à concilio* Deorum: *qui autem ſe integros caſtosq́; ſeruarunt, quibusq́; ſunt minima cum corporibus cõtagia, ſuntq́; in corporibus humanis uitam imitati* Deorum, *ad illos, iis à quibus ſunt profecti, facilè patet reditus.* 1. *Tuſc.* 16

Socrates, ut eſt apud Platonem, *cùm ſe morte mulctatum uideret:* Magna *me ſpes, inquit, tenet* Iudices, *bene mihi euenire, quòd mittar ad mortem: ſed tempus eſt iam hinc abire me, ut moriar, uos uitam agatis.* 1. *Tuſc.* 17

Socrates interrogatus à iudicibus, quàm æſtimationem commeruiſſe ſe maximè confiteretur: Reſpõdit, ſe meruiſſe, ut ampliſſimis honoribus et præmiis decoraretur, & ut ei uictus quotidianus in Prytaneo *publicè præberetur, qui honos apud* Græcos *maximus habebatur. Cuius reſponſo ſic* Iudices *exarſerunt, ut capitis hominem innocentiſſimum condemnarent.* 1. *de* Orat. 18

Cùm Socrati ſcriptam orationem diſertiſſimus orator Lyſias *attuliſſet, quam, ſi ei uidere-*

tur, ediſceret, ut ea pro ſe in iudicio uteretur, non inuitus legit, & commodè ſcriptam eſſe dixit: Sed, inquit, ut ſi mihi calceos Sicyonios attuliſſes, non uterer, quamuis eſſent habiles & apti ad pedem, quia non eſſent uiriles: ſic illam orationem diſertam ſibi, & oratoriam uideri, ſortem & uirilem non uideri. 1. de Orat. 19

Socrates rogatus à Critone *quemadmodum ſe peliri uellet: Multam uerò, inquit, operam amici fruſtrà conſumpſi: Critoni enim noſtro perſuaſi me hinc auolaturum, neque quicquam me relictu rum. Veruntamen* Crito, *ſi me aſſequi potueris, aut ſicubi nactus eris, ut tibi uidebitur, ſepelito. Sed mihi crede, nemo me ueſtrum, cum hinc exceſſero, conſequetur.* 1. Tuſc. 20

Cùm ex Socrate eſſet quæſitum, Archelaum Perdiccæ *filium, qui tum fortunatiſsimus habebatur, nonne beatum putaret:* Haud *ſcio, inquit: nunquàm enim cum eo locutus ſum. An tu aliter ſcire non potes? Nullo modo. Tu igitur ne de* Perſarum *quidem* Rege *magno potes dicere, beatus ne ſit? An ego poſſum, cùm ignorem, quàm ſit doctus, quàm uir bonus? Quid? tu in eo ſitam uitã beatam putas? Ita prorſus exiſtimo bonos beatos, improbos miſeros. Miſer ergo Archelaus? Certè, ſi iniuſtus.* 5. Tuſc. 21

Socratem ferunt, cùm uſque ad ueſperum contentius ambularet, quæſitumq́; eſſet ex eo, quare id faceret, reſpondiſſe ſe, quo melius cœnaret, obſonare ambulando famem. 5. Tuſc. 22

Qualis cuiuſque animi affectus eſſet, talem eſſe hominem Socrates diſſerebat: qualis autem homo ipſe eſſet, talem eius eſſe orationem: orationi autem facta ſimillima, factis uitam. 5. Tuſc. 23

Cùm

Cùm multa in conuentu uitia collegiſſet in eũ Zopyrus, qui ſe naturam cuiuſque ex forma perſpicere profiteretur, deriſus eſt à cæteris, qui illa ĩ Socrate non agnoſcerent. Ab ipſo autem Socrate ſubleuatus eſt, cùm illa ſibi ſigna ineſſe, ſed ratione à ſe deiecta diceret. 4. Tuſc. 24

Socrates cùm rogaretur, cuiatem ſe eſſe diceret: Mundanum, *inquit, totius enim mundi ſe incolam & ciuem arbitrabatur.* 5. Tuſc. 25

Socratem hanc uiam ad gloriam proximam, & quaſi compẽdiariam dicebat, ſi quiſque id ageret, ut qualis haberi uellet, talis eſſet. 2. Offic. 26

Cibi condimentum eſt fames, potionis ſitis. 5. *Tuſculan.*

Apollo Pythius. 27

E *Varijs ſumendum optimum.* 2. *de Legib. Noſce teipſum.* 1. *de Leg.*

Thales Mileſius. 28

THALES, *qui ſapientiſſimus inter ſeptem fuit, dicebat, homines exiſtimare oportere,* Deos *omnia cernere,* Deorũq; *omnia eſſe plena, & fore omnes caſtiores,* 2. de Legib.

Simonides. 29

QVVM *à Simonide quæſiuiſſet tyrannus* Hiero *quid, aut quale eſſet* Deus, *deliberandi ſibi unum diem poſtulauit. Quum idem ex eo poſtridie quæreret, biduum petijt. Quum ſæpius duplicaret numerum dierum, admiranſq;* Hiero *requireret cur ita faceret: Quia quanto (inquit) diutius conſidero, tantò mihi res uidetur obſcurior.* 1. *de Na. deo.*

Diagoras. 30

DIAGORAS cùm Samothraciã ueniſſet, Atheos ille, qui dicitur, atque ei quidam amicus, Tu qui Deos putas humana negligere, non ne animaduertis ex tot tabulis pictis, quàm multi uotis uim tẽpeſtatis effugerint, in portũq; ſalui peruenerint? Ita fit, inquit: illi enim nunquam picti ſunt, qui naufragium fecerunt, in mariq; perierunt. Itemq; cùm ei nauiganti, uectores aduerſa tempeſtate timidi et perterriti dicerent, non iniuria ſibi illud accidere, qui illum in eandem nauem recepiſſent: oſtendit eis in eodem curſu multas alias laborantes, quæſiuitq;, num etiam in ijs nauibus Diagoram uehi crederent. 3. de Nat. deo.

Solon. 31

SOLON gloriari ſolebat, ſe aliquid quotidie diſcentem, ſenem fieri. Cato Maior. 32

Piſiſtrato tyranno à Solone quærenti, qua tandem ſpe fretus, ſibi tam audacter reſiſteret, reſpondit, Senectute. Cato Maior. 33

Solon, cùm interrogaretur, cur nullum ſupplicium conſtituiſſet in eum, qui parentem necaſſet, reſpondit, ſe id neminem facturum putaſſe. Sapienter feciſſe dicitur cùm de eo nihil ſanxerit, quod antea cõmiſſum non erat, ne tam prohibere, quàm admonere uideretur. pro Roſcio Amerino. 34

Solon Rẽpublicam duabus rebus contineri dicebat, præmio, & pœna. Cic. Bruto.

Diogenes. 35

DIOGENES Cynicus, Alexandro roganti

ut

ut diceret,ſi quid ei opus eſſet: Nunc quidem *paululum,inquit,à ſole abſis. officiebat uidelicet appropinquanti.* Et hic *quidem diſputare ſolebat, quantò* Regem Perſarum *uita,fortunaq́; ſuperaret, ſibi nihil ſatis unquã fore. Se eius uoluptates non deſiderare, quibus ille nunquàm ſatiari poſſet: ſuas eũ conſequi nullo modo poſſe.* 5. *Tuſ.* 36.

Cùm ab amicis rogaretur Diogenes, *ubi uellet humari,* Proijcite, *inquit, me inhumatum.* Tum *amici,* Volucribus *ne, et feris?* Minimè,*inquit:ſed bacillum prope me,quo abigam ponitote. Qui poteris?illi.non enim ſenties. Qui igitur mihi ferarum laniatus oberit nihil ſentienti?* I.*Tuſ.*

Anaxagoras. 37

ANAXAGORAS *quærentibus amicis,uellet ne* Clazomenas *in patriam,ſiquid accidiſſet, referri: nihil neceſſe eſt, inquit:undique enim ad inferos tãtundem eſt uiæ.* I.*Tuſc.* 38

*Ferunt,*Anaxagoram, *nunciata filij morte,dixiſſe:*Sciebam *me genuiſſe mortalem.quæ uox declarat ijs èſſe hæc acerba, à quibus non fuerunt cogitata.* 3.*Tuſc.*

Leonidas. 39

DVX Leonidas, *animans ſuos milites, ſolebat dicere:*Prandete *animo forti Lacedæmonij, hodie apud inferos fortaſſe cœnabimus.* I.*Tuſcul.*

Lacedęmonij cuiuſdam celebre dictũ. 40

LACEDAEMONIVS *quidam,cuius ne nomen quidem proditum eſt, mortem tantopere*

 contempſit,

contempſit, ut cùm adduceretur, damnatus ab Ephoris, & eſſet uultu hilari atque læto, dixiſſetq; ei quidam inimicus, Contemniſne leges Lycurgi? reſpondit, Ego uerò illi maximam gratiã habeo, quòd me ea pœna mulctauerit, quã ſine mutuatio ne et ſine uerſura poſſem diſſoluere. 1. *Tuſc.*

Cuiuſdam Lacænæ. 41

Lacæna cùm filium in prælium miſiſſet, & interfectum audiſſet, Idcirco, inquit, genueram, ut eſſet qui pro patria mortem non dubitaret occum bere. 1. *Tuſcul.*

Epicharmus. 42

E Mori nolo, ſed me eſſe mortuum nihil exiſtimo. 1. *Tuſc.*

Cyrenæus Theodorus. 43

Cyrenæo Theodoro cùm Lyſimachus rex crucẽ minaretur: Iſtis quæſo, inquit, iſta horribilia minitare purpuratis tuis: Theodori quidem nihil intereſt, humi ne, an ſublimè putreſcat. 1. *Tuſ.* 44

Theodorus Lyſimacho mortem minitanti, Magnum uerò, inquit, effeciſti, ſi cantharidis uim con ſecutus es. 5. *Tuſc.*

Theramenes. 45

Theramenes, cùm coniectus in carcerẽ, triginta iuſſu tyrannorum uenenum ut ſitiens obbibiſſet, reliquum ſic è poculo eiecit, ut id reſonaret: quo ſonitu reddito arridens, Propino, inquit, hoc pulchro Critiæ, qui in eum fuerat teterrimus. Luſit uir egregius extremo ſpiritu,

cùm iam præcordijs conceptam mortem contineret 1.*Tuſc.*

Telamon. 46

EGO *cùm genui te, moriturum ſciui.* 3.*Tuſ.*

Theophraſtus. 47

THE*ophraſtus moriens, accuſaſſe naturã dicitur, quòd ceruis & cornicibus uitam diuturnam, quorum id nihil intereſſet: hominibus, quorum maximè interfuiſſet, tam exiguam uitam dediſſet: quorum ſi ætas potuiſſet eſſe longinquior, futurum fuiſſe, ut omnibus perfectis artibus, omni doctrina hominum uita erudiretur.* 3.*Tuſc.*

Leontinus Gorgias. 48

CVM *ex Leontino Gorgia quæreretur, cur tam diu eſſe uellet in uita*: Nihil *habeo, inquit, quòd incuſem ſenectutem.* Cato Maior.

Sophocles. 49

CVM *ex Sophocle quidam iam confecta ætate quæreret, uteretur ne rebus uenereis*: Dij *meliora, inquit: libenter uerò iſtinc tãquàm à domino agreſti & furioſo profugi. Cupidis enim talium rerũ odioſum & moleſtum eſt fortaſſe carere: ſatiatis uerò & expletis, iucundius eſt carere, quàm frui.* Cato Maior.

Antipater Cyrenaicus. 50

ILLVD *Antipatri Cyrenaici eſt quidem paulò ſcœnius, ſed non abſurda ſententia eſt, cuius cæcitatem cùm mulierculæ lamentarentur, Quid agitis? inquit, an uobis nulla uidetur uoluptas eſſe nocturna?* 5.*Tuſc.*

Aſclepiades. 51

ASCLEPIADEM *ferunt, non ignobilem, Eretricũ philoſophum, cùm quidam quæreret, quid ei cæcitas attuliſſet, reſpondiſſe, Puero ut uno eſſet comitatior. 5. Tuſc.*

Demoſthenes. 52

DOLERE *ſe aiebat* Demoſthenes, *ſi quando opificũ ante lucana uictus eſſet induſtria. 4. Tuſc.* 53

Leniculus ſanè noſter Demoſthenes, *qui illo ſuſurro delectari ſe dicebat aquam ferentis mulierculæ, inſuſurrantisq́; alteri,* Hic eſt ille Demoſthenes. *Quid hoc lenius? At quantus orator, ſed apud alios loqui uidelicet didicerat, non multùm ipſe ſecum. 5. Tuſc.*

Pericles. 54

PERICLES *cùm haberet collegam in Præturæ Sophoclem poetam, hiq́; de communi officio conuenißent, & caſu formoſus puer præteriret, dixiſſetq́; Sophocles: O puerum pulchrum Pericle: ait, At enim Prætorem Sophocle, decet non ſolùm manus, ſed etiam oculos abſtinentes habere. primo Officiorum.*

Xenocrates. 55

CVM *ad Xenocratẽ legati ab Alexãdro quinquaginta ei talẽta attuliſſent, adducit legatos ad cœnã ĩ Academiã, his tãtũ appoſuit, qđ ſatis eſſet, nullo apparatu. Cũ poſtridie rogarẽt eũ, cui numerari iuberet. Quid? uos heſterna (ĩquit) cœnula nõ intellexiſtis,*

intellexiſtis, me pecunia non egere? quos cùm triſtiores uideret, triginta minas accepit, ne aſpernari Regis liberalitatem uideretur. 5. *Tuſc.*

Curius. 56

CVRIO *ad focum ſedenti, magnū auri pondus Samnites cùm attuliſſent, repudiati ab eo ſunt. Nō enim aurū habere, præclarū ſibi uideri dixit, ſed eis, qui haberēt aurū, imperare.* Cato Maior.

Timotheus Athenienſis. 57

TIMO*theum clarum hominē Athenis et Principem ciuitatis ferunt, cùm cœnauiſſet apud Platonem, eoq́; conuiuio admodum delectatus eſſet, uidiſſetq́; eum poſtridie, dixiſſe, Veſtræ quidem cœnæ non ſolùm in præſentia, ſed etiam poſtero die iucundæ ſunt.* 5. *Tuſcul.*

Darius. 58

DARIVS *in fuga cùm aquam turbidam, & cadaueribus inquinatā bibiſſet, negauit, unquam ſe bibiſſe iucundius: nunquam uidelicet ſitiens biberat.* 5. *Tuſc.*

Ptolemæus. 59

PTOLE*mæo peragranti Aegyptum, comitibus non conſecutis, cùm cibarius in caſa panis datus eſſet, nihil uiſum eſt illo pane iucundius.* 5. *Tuſ.*

Dionyſius. 60

CVM *tyrannus cœnauiſſet Dionyſius, negauit, ſe iure illo, quod cœnæ caput erat, delecta-*

tum. Tum,*is qui illa coxerat,* Minimè *mirum:condimenta enim defuerunt.* Quæ *tandem?inquit ille,*Labor *in uenatu,ſudor, curſus ab* Eurota,*fames ſitis.*His *enim rebus* Lacedæmoniorum *epulæ condiuntur.5* Tuſc.61.

Dionyſio *cùm quidam ex eius aſſentatoribus* Damocles *cõmemoraret in ſermone copias eius, opes, maieſtatem, dominatus, rerum abundantiam, magnificentiã ædium regiarum,negaretq́; unquàm beatiorem quenquam fuiſſe:*Vis *ne igitur(inquit)ò* Damocle, *quoniam hac te uita delectat, ipſe eandem deguſtare, & fortunam experiri meam? Cùm ſe ille cupere dixiſſet,collocari iuſsit hominem in aureo lecto* ſtrato *pulcherrimo textili ſtragulo,magnificis operibus picto,abacosq́; complures ornauit argento, aureoq́; cælato: tum ad menſam eximia forma pueros delectos iuſsit conſiſtere,eosq́; ad nutum illius intuentis diligenter miniſtrare.* Aderant *unguenta, coronæ, incendebantur odores, menſæ conquiſitiſsimis epulis extruebantur,fortunatus ſibi* Damocles *uidebatur.* In *hoc medio apparatu fulgentem gladiũ è lacunari ſeta equina appenſum demitti iuſsit. ut impenderet illius beati ceruicibus.* Itaque *nec pulchros illos miniſtratores aſpiciebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat in menſam, iam ipſæ defluebant coronæ.* Denique *exorauit tyrannum ut abire liceret, quòd iam beatus nollet eſſe.* Satis *ne uidetur declaraſſe* Dionyſius:*nihil eſſe ei beatum,cui ſemper aliquis terror impendeat?5.*Tuſc.

De

De eius ſacrilegio pleniſsimè apud Ciceronem lib. de Nat. deo.

Pythagoras. 62

NON *eſt iniuſſu imperatoris, id eſt Dei, de præſidio ac ſtatione uitæ decedendum.* Cato Maior.

Pietas maximè & religio uerſatur in animis noſtris, cùm rebus diuinis operã damus. 2. de Leg.

Bias. 63

BIAS, *cuius cùm patriam Prienen cepiſſet hoſtis, cæteriq; ita fugerent, ut multa de ſuis rebus aſportarent; cùm eſſet admonitus à quodam, ut idem ipſe faceret, Ego uerò, inquit, facio, nam omnia mea mecum porto. Ille hæc ludibria fortunæ, ne ſua quidem putauit, quæ nos appellamus etiam bona.* Parad. 1.

Iſocrates. 64

Dicebat Iſocrates doctor ſingularis, ſe calcaribus in Ephoro, *contrà autem in* Theopompo *frenis uti ſolere. Alterũ enim exultantem uerborum audacia reprimebat, alterum cunctantem & uerecundum incitabat.* 3. de Orat.

Zeno. 65

ZENO *Rhetoricam palmæ,* Dialecticã *pugno ſimilem dicebat, quòd latius loquerentur* Rhetores, *Dialectici autem compreſſius.* 2. de Finib.

Zeno ille, à quo diſciplina Stoicorum eſt, manu demonſtrare ſolebat, quid inter Rhetoricam *& dialecticam intereſſet. Nam cùm compreſſerat digitos, pugnumq́; fecerat, Dialecticam aiebat*

eiuſmodi

eiuſmodi eſſe: cùm autem diduxerat, & manum dilatauerat, palmæ illius ſimilem Eloquentiam eſſe dicebat: hocq; uno ſolùm differre, quòd hæc ratio dicendi latior ſit, alia loquendi contractior. Orat. ad Brutum.

Archytas Tarentinus. 66

ARCHYTAS, *cùm uillico factus eſſet iratior, Quo te, inquit, modo accepiſſem, niſi iratus eſſem?* 4. Tuſcula. 67

Nulla capitalior peſtis, quàm corporis uoluptas hominibus à natura data eſt: hinc patriæ proditiones, hinc rerum publicarum euerſiones, hinc cum hoſtibus clandeſtina colloquia naſcuntur. Nullum denique ſcelus, nullum magnum facinus eſt, ad quod ſuſcipiendum non libido uoluptatis impellat: Stupra uerò & adulteria & omne flagitium, nullis alijs illecebris excitantur, niſi uoluptate. Et *menti nihil eſt tam inimicũ, quàm uoluptas: nec libidine dominante, temperantiæ locus eſt omnino, nec in uoluptatis regno poteſt uirtus conſiſtere. Quo circa nihil tam deteſtabile, tamq; peſtiferum, quàm uoluptas. ſi quidẽ cùm maior eſt & longior, omne animi lumen extinguit.* Cato Maior.

Aeſchines. 68

AEſ*chines cùm propter ignominiã iudicij ceſſiſſet* Athenis, *& ſe* Rhodum *contuliſſet, rogatus à* Rhodijs, *legiſſe fertur orationẽ illam egregiã, quam in* Cteſiphontẽ *contra* Demoſthenẽ *dixerat: qua perlecta, petitũ eſt ab eo poſtridie ut legeret illam, etiam, quæ erat contra, à* Demoſthene *pro* Cteſiphonte *edita. Quã cùm ſuauiſſima & maxi-*

ma

ma uoce legiſſet, admirantibus omnibus: Quanto, inquit, magis admiraremini, ſi audiſſetis ipſum? ex quo ſatis ſignificauit, quantũ eſſet in actione, qui orationem eandem aliam eſſe putaret, auctore mutato. 3. de Oratore.

Philippus Macedo ad Filium. 69

NE *eos tibi fideles putes, quos pecunia corruperis. Fit enim deterior qui accipit, atque ad idem ſemper expectandum paratior.* Hoc ille *filio: ſed præceptum putemus omnibus.* 2. *Offi.*

Annibal. 70

REX *Pruſias, cùm Annibali apud eum exulanti depugnari placeret, negabat ſe audere, quod exta prohiberent. An tu (inquit) carunculæ uitulinæ mauis, quàm imperatori ueteri credere? 2. de Diuinat.*

Silenus. 71

SILENVS *à Mida captus cùm eſſet, hoc ei pro ſua miſſione dediſſe ſcribitur,* Non *naſci homini longè optimum eſt: proximum autem quàm primùm mori.* 1. *Tuſc.*

Cyrus maior moriens apud Xenophontem. 72

NOLITE *arbitrari, ò mihi cariſſimi filij, me cùm à uobis diſceſſero, nuſquã, aut nullũ fore, nec enim dum eram uobiſcum, animum meum uidebatis, ſed cum eſſe in hoc corpore, ex ijs rebus quas gerebam, intelligebatis.* Eundem *eſſe creditote, etiam ſi nullum uidebitis.* Cato Maior.

Cyrus

Cyrus minor. 73

SOCRATes ſcribit, Cyrum minorem, Perſarũ Regem, præſtantem ingenio atque imperij gloria, cùm Lyſander Lacedæmonius uir ſummæ uirtutis ueniſſet ad eum Sardis, eiq; dona à ſocijs attuliſſet, & cæteris in rebus comem erga Lyſandrum atque humanum fuiſſe, & ei quendam conſeptum agrum diligenter conſitum oſtendiſſe. Cùm autẽ admiraretur Lyſander & proceritates arborum, & directos in quincuncem ordines, & humum ſubactam atque puram, & ſuauitatem odorũ, qui afflarentur è floribus, tũ eum dixiſſe, mirari ſe nõ modò diligentiã, ſed etiam ſolertiã eius, à quo eſſent illa dimenſa & deſcripta, & ei Cyrum reſpõdiſſe, At qui ego iſta ſum omnia dimenſus: mei ſunt ordines, mea deſcriptio, multæ ẽt iſtarum arborum mea manu ſunt ſatæ. Tum Lyſandrum intuentem eius purpurã & nitorẽ corporis, ornatũque Perſicũ multo auro, multiſq; gemmis, dixiſſe, rectè uerò te, Cyre, beatum ferunt, quoniam uirtuti tuæ fortuna coniuncta eſt. Cato Maior.

Quidam Lacedæmonius. 74

ATHENienſes ſciunt quæ recta ſunt, ſed facere nolunt. Cato Maior.

Alexander. 75

ALExander cùm in Sigæo ad Achillis tumulũ aſtitiſſet, O fortunate (inquit) adoleſcens, qui tuæ uirtutis Homerum præconem inueneris. Et uerè, nam niſi illa ars extitiſſet, idem tumulus, qui corpus contexerat, nomen etiam obruiſſet. Pro Archia Poeta.

Callicratides. 76

CALLIcratides, cùm Lacedemoniorũ dux fuiſſet Peloponneſiaco bello, eiq́; conſulerent, ut claſſem ab Argiuis remoueret, nec cum Athenienſib. dimicaret; ille reſpondit, Lacedæmonios, claſſe illa amiſſa, aliam parare poſſe, ſe fugere, ſine ſuo dedecore non poſſe. 1. Offi.

Hector Næuianus. 77

LAETVS ſum laudari me abs te pater, laudato uiro. Cic. Luceio, Fam. 5.

Accius. 78

MVlti, iniqui, atque infideles regno, pauci boni ſunt. 3. Offic.

Teucer. 79

PATRIA eſt, ubicunque eſt bene. 5. Tuſ.

Metrodorus. 80

OCCVpaui (inquit) te fortuna, atq; cepi: oẽs aditus tuos interclusi, ut ad me aſpirare non poſſis. 5. Tuſc.

Cæcilius. 81

Sæpe eſt ſub ſordido palliolo ſapientia. 1. Tuſc.

Euripides. 82

IVrani lingua, mentem iniuratam gero. 1. Offic.

Mortalis nemo eſt, quem non attingat dolor,
Morbuſq́;, multi ſunt humandi liberi,
Rurſus creandi, morſq́; eſt finita omnibus,
Quæ generi humano angorẽ nequicquã afferunt.

Reddenda

Reddenda eſt terra cura, tum uita omnibus
Metenda ut fruges, ſic iubet neceſſitas. 3. *Tuſ.* 84

Μισῶ σοφιστὴν οὐχ αὑτῷ σοφός. Cic. *Cæſari, Famil. lib.* 13.

Heſiodus. 85

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα. Cice. *Lepta, Famil.* 6. 86

Heſiodicum illud laudatur à doctis, quòd eadẽ menſura reddere iubet, qua acceperis, aut etiam cumulatiore, ſi poſſis. De Claris Ora.

Homerus. 87

N*Amq; nimis multos, atq; omni luce carentes.*
Cernimus, ut nemo poſſit mœrore uacare:
Quo magis eſt æquum tumulis mandare perẽptos,
Firmo animo, & luctum lacrymis finire diurnis.
3. *Tuſcul.*

Statius Cæcilius. 88

A E D E P O L *ſenectus ſi nihil quicquam aliud uitij.*
Apportet ſecum, cùm aduenerit, unum id eſt ſatis,
Quòd diu uiuendo, multa, quæ non uolt, uidet.
Tum etiam in ſenecta hoc deputo miſerrimum,
Sẽtire ea ætate eſſe odioſum ſe alteri. Cat. Maior.

Antimachus. 89

A N*timachum clarum poetam ferunt, qui cùm conuocatis auditoribus legeret eis uolumẽ ſuum, & eum legentem omnes præter* Platonem *reliquiſſent, Legam (inquit) nihilo minus: Plato enim mihi unus inſtar eſt omnium.* De claris Orat.

Antigenidas.

Antigenidas. 90

TIBICEN *Antigenidas dixit diſcipulo ſanè frigenti ad populum, Mihi cane & muſis.* De Clar. Orato.

Marcus Antonius. 91

MARcus *Antonius, cui uel primas eloquẽtiæ patrum tribuebat ætas, uir natura peracutus & prudens, diſertos ait ſe uidiſſe multos, eloquentem omnino neminem. inſidebat uidelicet in eius mente ſpecies eloquentiæ, quam cernebat animo, re ipſa non uidebat.* Orat. ad Brut.

Scipio Africanus. 92

PVblius *Scipio qui primus Africanus appellatus eſt, dicere ſolebat, nunquàm ſe minus ocioſum eſſe, quàm cùm ocioſus: nec minus ſolum, quàm cum ſolus eſſet.* 3. Offi 96. 93

Africanus Socraticum Xenophontem in manibus ſemper habebat, cuius in primis laudabat illud, quod diceret, eoſdem labores non eſſe æquè grandes imperatori ac militi, quòd ipſe honos laborem leuiorẽ faceret imperatorum. 2. Tuſ. 94

Vt æquos propter crebras contentiones præliorum, ferocitate exultantes, domitoribus tradere ſolent, ut iis facilioribus poßint uti: ſic homines ſecundis rebus effrænatos, ſibiq; præſidentes, tanquam in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet, ut perſpiciant rerum humanarum imbecillitatem. 1. Offi. 95

Cum

*Cùm diſſolutus filius,*Heu me miſerum,*dixiſſet:tum ſeuerus pater ,* Dummodo doleat aliquid, doleat quod lubet,morderi eſt optimum conſcientia poſt commiſſum facinus.*4. Tuſc.* 96

Cùm ab Africano quidam uetus aſſectator ex numero amicorum non impetraret , ut ſe præfectum in Africam duceret , & id ferret moleſtè: Noli (inquit) mirari , ſi tu à me hoc non impetras : ego iam pridem ab eo,cui meam exiſtimationem charam fore arbitror,peto ut mecum præfectus,proficiſcatur,& adhuc impetrare non poſſum.*4.Act.in* Verrem . 97

Cùm Africanus *cenſor monebat eum Centurionem,qui in* Pauli *pugna non affuerat:cùm ille ſe cuſtodiæ cauſa diceret in caſtris remanſiſſe:quæreretq́; cur ab eo notaretur,* Non amo (inquit)nimium diligentes.*2.de* Orat.

Fabius maximus. 98

SALI*natori,qui amiſſo* Tarẽto, *fugerat in arcem,glorianti atque ita dicẽti,* Mea opera,Quinte Fabi,Tarentum recepiſti: *Certè,inquit ridens:* nam niſi tu amiſiſſes , nunquàm recepiſſem . *Cato Maior .*

Salinatori,cum Tarento *amiſſo, arcem tamen* Liuius *retinuiſſet , multaq́; ex ea prælia præclara feciſſet,cùm aliquot poſt annos* Maximus *id oppidum recepiſſet, rogaretq́; eum Salinator ut meminiſſet, opera ſua ſe Tarentum recepiſſe :* Quid ni (inquit) meminerim ? nunquàm ego recepiſſem, niſi tu perdidiſſes.*2. de* Orat.

Cato Cenſorius. 99

VETVS *illud Catonis admodũ ſcitum eſt, qui mirari*

mirari ſe aiebat, quòd non rediret aruſpex, aruſpicem cùm uidiſſet. Quota enim res quæque euenit prædicta ab iſtis? aut ſi euenit quippiam, quid afferri poteſt cur non caſu id euenerit? 2. de Diuin. 100

Cùm ex Catone quæreretur, quid maximè in re familiari expediret, reſpondit, Bene *paſcere. Quid ſecundum, Satis bene paſcere. Quid tertiũ, Bene ueſtire. Quid quartum, Arare. Et cùm ille, qui quæſierat, dixiſſet, Quid fœnerari? Tũ* Cato, *Quid hominem (inquit) occidere?* 2. *off.* 101

Amicitiæ, quæ non placent, diſſuendæ magis, quàm diſcindendæ ſunt. Cato Maior.

Scipio minor. 102

SCIPIO *negabat, ullam uocem inhumaniorẽ amicitiæ potuiſſe reperiri, quàm eius, qui dixiſſet, ita amare oportere, ut aliquando eſſet oſurus. nec uerò ſe adduci poſſe, ut hoc, quemadmodum putaretur, à* Biante *dictum eſſe crederet. qui ſapiens habitus eſt unus è ſeptem, ſed impuri cuiuſdam & ambitioſi, aut omnia ad ſuam potentiam reuocantis eſſe ſententiam. Quonam enim modo quiſquam amicus eius eſſe poterit, cuius ſe putabit inimicum eſſe poſſe?* In Lælio. 103

Nihil eſt difficilius, quàm amicitiam uſque ad extremum diem uitæ permanere. Mutantur enim mores ſæpe aliàs diuerſis rebus, aliàs ingraueſcente ætate, aut dirimuntur contentione, uel luxuriæ conditione, uel commodi alicuius, quod idem adipiſci uterque non poſſit. In Lælio. 104

Quærebatur Scipio, *quòd in omnibus rebus diligentiores*

ligentiores homines eſſent: capras & oues, quos quiſq; haberet, dicere poſſe; amicos, quot haberet non poſſe dicere: & in illis quidem parandis curam adhibere, in amicis eligendis negligentes eſſe. In Lælio.

Scipio Naſica. 105

SCIPIO *Naſica cùm ad* Poetã *Ennium ueniſſet, eiq; ab oſtio quærenti* Ennium, *ancilla dixiſſet, domi non eſſe,* Naſica *ſenſit illam domini iuſſu dixiſſe, & illum intus eſſe. Paucis poſt diebus, cùm ad* Naſicam *ueniſſet* Ennius*: & eum à ianua quæreret, exclamat* Naſica*, ſe domi non eſſe. tum* Ennius, *Quid, ego non cognoſco uocẽ (inquit) tuam?* Hic *Naſica, homo es impudens. ego cùm te quærerem, ancillæ tuæ credidi, te domi non eſſe, tu mihi non credis ipſi? 2. de Ora.*

C.Lælius. 106

CAIVS *Lælius, cùm ei quidam malo genere natus diceret, indignum eſſe ſuis maiorib. At hercule (inquit) tu tuis haud indignus. 2. de Orat.*

C.Pontius Samnis. 107

VTI*nam (inquit* C. *Pontius Samnis) ad illa tẽpora fortuna me ſeruaſſet, & tunc eſſem natus, quando* Romani *dona accipere cœpiſſent; non eſſem paſſus diutius eos imperare. 1. Offi.*

M.Craſſus Orator. 108

L. *Heluius* Lamia*, deformis, ut noſtis, cùm interpellaret*

terpellaret odioſè Craſſum, Audiamus (inquit Craſſus) pulchellum puerum. Cùm eſſet arriſum, Non potui mihi (inquit Lamia) formam ipſe fingere, ingeniũ potui. Tum hic, Audiamus, inquit, diſertum, multò etiam arriſum eſſe uehementius. 2. de Orat. 109

M. Craſſus in oratione, quam contra collegam Cenſor habuit, dicebat: Quæ natura aut fortuna daretur hominib. in ijs ſe uinci, poſſe animo æquo pati. Quæ aũt ipſi ſibi homines parare poſſent, in ijs rebus ſe pati uinci, non poſſe. 2. de Orat.

M. Craſſus diues. 110

M. Craſſus, qui ditiſſimus eſt habitus, negabat, ullam ſatis magnam pecuniam eſſe ei, qui in Rep. princeps uellet eſſe, cuius fructibus exercitum alere non poſſet. 1. Offi.

C. Lucilius. 111

CAIVS *Lucilius homo doctus & perurbanus, dicere ſolebat, ea, quæ ſcriberet, neque ab indoctiſſimis, neque à doctiſſimis legi uelle, quòd alteri nihil intelligerent, alteri plus fortaſſe quàm ipſe de ſe. 2. de Orat.*

Catulus. 112

CATVLVS *cùm uidiſſet quendã ex iudicibus, quos pecunia Clodius corruperat, Quid uos à nobis præſidium poſtulabatis? anne nummi uobis eriperentur, timebatis? Cic. Att. lib. 1.* 113

Catulus cuidam oratori malo, qui cùm in epilogo

logo miſericordiam ſe mouiſſe putaret, poſtquàm aſſedit, rogauit hunc, uidereturne miſericordiam mouiſſe, At magnam quidem, inquit; neminem enim puto tam durum, cui non oratio tua miſeranda uiſa ſit. 2.de Ora.

Siculi cuiuſdam iocus. 114

CVM *Siculo neſcio cui familiaris quidam quæreretur, quòd diceret, uxorem ſuam ſuſpendiſſe ſe de ficu: Amabo te (inquit) da mihi ex iſta arbore quos ſeram ſurculos.* 2.de Orat.

Scæuola. 115

SCAEu*ola Septumulcio illi Anagnino, cui pro* C.*Gracchi capite erat aurũ repenſum, roganti, ut ſe in Aſiam præfectum duceret, Quid tibi uis (inquit) inſane? tanta malorum eſt multitudo ciuium, ut tibi ego hoc confirmem, ſi Romæ manſeris, te paucis annis ad maximas pecunias eſſe uenturum.* 2.de Ora.

Ennius. 116

BE*nefacta malè locata, malefacta arbitror.* 1.Offic.

Q*uicquid ſine detrimento poteſt commodari, id tribuatur uel ignoto. Ex quo ſunt illa communia, Non prohibere aquam profluentem, Pati, ab igne capere ignem, Si quis uelit conſilium fidele, deliberanti dare: quæ ſint ijs utilia, qui accipiunt, danti non moleſta.*

Homo, qui erranti comiter monſtrat uiam,
Quaſi lumen de ſuo lumine accendat, facit,
Vt nihilominus ipſi luceat cùm illi accenderit.

1.Offi.

1. *Offic.* 118

Ne quicquam ſapit ille ſapiens, qui ipſe ſibi prodeſſe nequit. 3. *Offi.* 119

Flagitij principium eſt, nudare inter ciues corpora. 4. *Tuſc.* 120

Animus æger neque pati, neq; perpeti poteſt: cupere nunquàm deſinit. 3. *Tuſc.* 121

Quem metuunt oderunt: quem quiſque odit, periſſe expetit. 2. *Offi.* 112

Amicus certus, in re ĩcerta cernitur. In *Lælio.*

Terentius. 123

Obſequium amicos, ueritas odium parit. In *Lælio.*

Oẽs, cũ ſecundæ res ſunt maximè, tũ maximè meditari ſecum oportet, quo pacto aduerſam ærumnam ferant.

Pericla, dãna, exilia peregrè rediẽs ſemp cogitet,
Aut filij peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filiæ:
Communia eſſe hæc fieri poſſe: ut ne quid animo ſit nouum.

Quicquid præter ſpem euenit, id deputandum in lucro. 3. *Tuſc.*

Theſeus apud Euripidem. 124

N A M *qui hæc audita à dicto meminiſſem uiro.*
Futuras mecum commentabar miſerias,
Aut mortem acerbam, aut exilij mœſtam fugam,
Aut ſemper aliquam molem meditabar mali:
Vt ſi qua inuecta diritas caſu foret,

Ne me imparatum cura laceraret repens. 5.Tuſ.

M.Cicero. 125

Duo hæc opto, ut moriens populum Romanum *liberum relinquam, hoc mihi maius à Dijs immortalibus dari nihil poteſt.* Alterum, *ut ita cuique eueniat, ut de* Repub.*quiſque mereatur.* Philipp.2.

Idem. 126

Is *mihi propriè, & ſolus honos uidetur, quem ſis neq; maiorum commendatione, neque per alterius calamitatem aſſecutus.* Pro Roſ.Amer.

HVMANISS. VIRIS, BERENGARIO FERNANDO, ET FRANCISCO Ferreio Legum Doctoribus, atq; præceptoribus ſuis,

Petrus Lagnerius. S.

TANTA *ſunt ueſtra in me uel ſtudia, uel officia uiri humaniſsimi, partim ut pudeat toties habere gratiā, partim ut noua mihi forma non occurrat, qua id faciam.* Ego enim *uos hactenus habui, quibus charus æquè fui ſemper ac periucundus, ac ſi ueſtrum utriq; eſſem uel frater uel filius: itaq; ab eo tempore, quo me in familiaritatē ueſtram & amicitiam contuliſtis, memoria teneo, mihi ſummam ueſtram beneuolentiā & fauorem nullo loco defuiſſe, ſed ſæpius etiam recuſanti & pudenti officium ueſtrum obtruſiſſe.* Nunc autem *cùm maximè cupiam aliquo offi q genere teſtatiorem animum meum apud uos relinquere, nihil mihi in mentem uenit quo poſsim, quod cupio, commoda perficere, niſi illud unum, quod uobis omniū credo fore gratiſsimum. Faciam ut beneficia ueſtra, quibus reſpondere non poſſum, grata recordatione & memoria colam. maiora ſunt enim & illuſtriora, quàm ſoluendo ǫs eſſe poſsit tenuis &*

anguſta ſuppellex noſtra; niſi hoc nobis fortè tribuatur, de quo ſatis confidimus, ut nos gratiam retuliſſe, cum habuerimus, exiſtimemur. Quòd ſi nobis debetur, haudquaquam uereor, quin magna ex parte reponatur quod debemus, cùm eo nos natos ingenio, & eo iudicio eſſe intelligam, ut ab ijs beneficium accepiſſe exiſtimetis, quos inſigni alioqui beneficio ornaueritis. Qua nos opinione recreati, non dubitamus, quin Similia hæc noſtra, et parabolæ, quibus uos admodum oblectamini, à uobis probentur. Quæ ſi pari candore, & eo, quo à uobis omnia ſolent, animo accipiantur, fructum iam nos laboris noſtri maximum atque uberem percepimus. Valete. Tholoſæ, nono Calendas Septemb.

M. D. XLI.

M. T. CICERONIS

PARABOLAE ALIQVOT, ET SIMILIA.

1

VT HOMINVM *membra, nulla contentione, mente ipſa ac uoluntate mouentur: ſic numine Deorum omnia fingũtur, mouẽtur atq; mutãtur.* 3 de Na. de. 2

Vt corpora noſtra ſine mente, ſic ciuitas ſine lege, ſuis partibus & neruis ac ſanguine & membris uti non poteſt. Pro Cluen. 3

Vt nec domus nec Reſp. ratione quadam et diſciplina deſignata uideatur, ſi in ea nec rectè factis præmia extent ulla, nec ſupplicia peccatis, ſic mundi diuina in homines moderatio profectò nulla eſt, ſi in ea diſcrimen nullum eſt bonorum et malorum. 3. de Nat. deor. 4

Vt tutela, ſic procuratio Reip. *ad utilitatem eorum, qui commiſſi ſunt, non ad eorum, quibus cõmiſſa eſt, gerenda eſt.* 1. Offi. 5

Et ſi unum quodque membrum hunc ſenſum haberet, ut poſſe putaret ſe ualere, ſi proximi membri ualetudinem ad ſe traduxiſſet, debilitari & interire totum corpus neceſſe eſſet, ſic unuſquiſq; noſtrum ad ſe rapiat commoda aliorum, detrahatq; quod cuique poſſit, emolumenti ſui gratia, ſocietas hominum & communitas euertatur neceſſe eſt. 2. Offi. 6

Vt contemnendus eſt qui in nauigando, ſe quàm nauim mauult incolumen, ita uituperan-

dus, qui in Reip. diſcrimine, ſuæ plus, quàm communi ſaluti conſuluit. 4. ad Heren. 7

Vt tauris natura datũ eſt, ut pro uitulis cõtra leones ſumma ui impetuq; cõtendant, ſic ij, qui ualent opibus, atq; id facere poſſunt, ad ſeruandum genus humanũ natura incitantur. 3. de Fin. 8

Vt leges, omnium ſalutẽ, ſingulorum ſaluti anteponunt, ſic uir bonus & ſapiens, & legib. parẽs, & ciuilis officij nõ ignarus, utilitati omniũ plus, quàm unius alicuius ſaluti conſulit. 3. de Finib. 9

Vt in membris alia ſunt tanquàm ſibi nata, ut oculi, ut aures, aliqua ẽt cæterorum membrorum uſũ adiuuãt, ut crura, ut manus: ſic immanes quædã beſtiæ ſibi ſolùm natæ ſunt. 3. de Finib. 10

Vt in nauigando tempeſtati obſequi artis eſt, etiam ſi portũ tenere nõ queas; cùm uerò id poßit mutata uelificatione aſſequi, ſtultum eſt, eum tenere cum periculo curſum, quem ceperis potius, quàm eo commutato, quò uelis tandem peruenire: ſic, cùm omnibus nobis in adminiſtranda Republica propoſitum eſſe debeat id, quod à me ſæpißimè dictum eſt, cum dignitate ocium: non idem ſemper dicere, ſed idem ſemper ſpectare debemus. Ci. Lent. Fam. lib. 1. 11

Vt ex medicina nihil oportet putare proficiſci, niſi quod ad corporis utilitatem ſpectat, quoniam eius cauſa eſt inſtituta, ſic à legibus nihil conuenit arbitrari, niſi quod Reipublicæ conducat, proficiſci, quoniã eiꝰ cauſæ ſũt cõparatæ. 1. de Inu. 12

Non quemadmodum in palæſtra, qui tedas candenteis accipit, celerior eſt in curſu continuo, quàm ille qui tradit, ita melior Imperator nouus, qui accipit exercitum, quàm ille, qui decedit: propterea quòd defatigatus curſor integro facem

hic peritus Imperator *imperito exercitum tradit.* 4. *ad* Herenn. 13

Vt nec medici, nec Imperatores, *nec oratores, quamuis artis præcepta perceperint, quicquam magna laude dignum ſine uſu & exercitatione conſequi poſſunt, ſic officij conſeruandi præcepta traduntur, illa quidem ut faciamus ipſi* 1. *Offic.* 14

Vti citharædus cum prodierit optimè ueſtitus, palla inaurata indutus, cum chlamyde purpurea coloribus uarijs intexta, & cum corona aurea magnis fulgentibus gemmis illuminata, citharã tenens exornatiſſimam auro, & ebore diſtinctã: ipſe præterea forma & ſpecie ſit, & ſtatura oppoſita ad dignitatem: ſi tum magnam populo commouens his rebus expectationem, repentè ſilentio facto uocem emittat acerbiſſimam, cum turpiſſimo corporis motu; quo melius ornatus ſit, & magis fuerit expectatus, eò magis deriſus & contemptus deijcietur. Item *ſi quis in excelſo loco, & in magnis, & in locupletibus copijs collocatus, fortunæ muneribus & naturæ commodis omnibus abundabit ſi uirtutis & artium (quæ uirtutis magiſtræ ſunt) egebit, quò magis ceteris rebus erat copioſus & illuſtris & expectatus eò uehementius deriſus & contemptus, ex omni conuentu bonorum eijcietur.* 4. *ad* Heren. 15

Vt cupiditatibus Principum *& uitijs infici ſolet ciuitas: ſic emendari & corrigi continentia.* 1. *de Legib.* 16

In corpore ſi quid eiuſmodi eſt, quod reliquo corpori noceat, uri ac ſecari patimur, ut membrorum aliquod potius, quàm totum corpus intereat: ſic in Reipublicæ *corpore, ut totum ſaluum ſit,*

quicquid eſt peſtiferum amputetur. Philip.8. 17

Vt membra quædam amputantur, ſi & ipſa ſanguine, & tanquàm ſpiritu carere cœperunt, & nocent reliquis partibus corporis: ſic iſta in figura hominis, feritas, & immanitas beluæ a communi tanquàm humanitate corporis ſegreganda eſt. 3.*Offic.* 18

Vt medici membrum ſæpe putrefactum incidunt, atque in totum eradicant, ne aliam corporis partem labefactare aut corrumpere poßit, ſic neceſſe eſt, ſi Remp. *ſaluam eſſe uolumus, ut perditiſſimos homines ex urbe penitus extirpemus, ne corruptus integro, uiolatus caſto labem infringat.* In Vatin. 19

Vt ſi medicus ſciat eum ægrotum, cui iußiſſet uinum ſumere, meracius ſumpturum, ſtatimq́; periturum, magna ſit in culpa: ſic doctus reprehẽdendus, qui docet, eos, quos ſciat doctrina peruerſè & improbè uſuros. 3.de Nat. Deo. 20

Vt ſi grammaticum ſe profeſſus quiſpiam, barbarè loquatur, aut ſi abſurde canat is, qui ſe uelit haberi muſicum, hoc turpius eſt, quòd in eo ipſo peccat, cuius profitetur ſcientiã, ſic philoſophus in ratione uitæ peccans, hoc turpius eſt, quòd in officio, cuius magiſter eſſe uult, labitur, artemq́; uitæ profeſſus, delinquit in uita, 2. Tuſc. 21

Hiſtrio, ſi paulò ſe mouit extra numerum, aut ſi uerſus pronunciatus eſt ſyllaba una breuior, aut longior, exſibilatur & exploditur: in uita, quæ omni geſtu moderatior, omni uerſu aptior eſſe debet, ut in ſyllaba te peccare dices? 3. Paradox. 22

Vt hiſtrioni actio, ſaltatori motus non quiuis, ſed certus quidam eſt datus, ſic uita agenda certo genere quodam, non quolibet. 3.de Finib. 23

Vt in fidibus ac tibijs, quamuis paululum di-

ſcrepent, tamẽ id à ſciente animaduerti ſolet, ſic uiuẽdũ eſt in uita, nè fortè quid diſcrepet. uel multò etiam magis, quò maior & melior actionum, quàm ſonorum accentus eſt. 1. Offic. 24

Vt in fidibus, muſicorum aures uel minima ſentiunt, ſic nos magna ſæpe intelligimus ex paruis. 1. Offic. 25

Vt in uita, ſic in oratione nihil eſt difficilius, quàm quod deceat uidere. Orat. ad Brut. 26

Vt ad curſum equus, ad arandum bos, ad indagandum canis, ſic homo ad duas res, intelligendum & agendum natus eſt, quaſi immortalis Deus 2. de Finib. 27

Quemadmodum ſæpe fit, ut is, qui commendatus ſit alicui, pluris eum faciat, cui commendatus ſit quàm illum, à quo ſit; ſic minimè mirum eſt, primùm nos ſapientiæ commendari ab initijs naturæ, poſt autem ipſam ſapientiam nobis chariorem fieri, quàm illa ſint, à quibus ad hanc uenerimus. 3. de Finib. 28

Vt obſcuratur & offunditur luce ſolis lumen lucernæ, ſic rerum corporearum æſtimatio, ſplendore uirtutis & magnitudine obſcuretur & obruatur, atque intereat, neceſſe eſt. 2. de Finib. 29

Vt multò maiora ſunt opera animi, quàm corporis, ſic hæ res, quas perſequimur ingenio, gratiores ſunt, quàm illæ, quas uiribus. 2. Offic. 30

Vt maior eſt uis animi, quàm corporis, ſic ſunt grauiora ea, quæ concipiuntur animo, quàm illa quæ corpore. Philip. 11. 31

Vt membrum turgidum ac tumidum, uitioſè ſe habet: ita inflatus animus & tumens, in uitio eſt. 3. Tuſcul. 32

Vt ciuitas in ſed[illegible]one non poteſt eſſe beata,

nec in diſcordia dominorum domus: ſic animus à ſeipſo diſsidens, ſecumq́; diſcordans, nullã guſtare partem liquidæ uoluptatis ac liberæ poteſt. 1. de Finib. 33

Quemadmodum oculus conturbatus, non eſt probè affectus ad ſuum munus fungendum, & reliquæ partes, totumve corpus, ſtatim cum eſt motũ, officio ſuo & muneri deeſt; ſic conturbatus animus, nõ eſt aptus ad exequendũ munus ſuum. Munus autem animi, eſt ratione bene uti. 3. Tuſ. 34

Vt agri non omnes frugiferi ſunt, qui coluntur, ſic animi nõ cẽs culti fructũ ferunt. 2. Tuſ. 35

Vt ager quamuis fertilis, ſine cultura fructuoſus eſſe nõ põt, ſic ſine doctrina animus. 2. Tuſ. 36

Vt medici, toto corpore curãdo, minimæ etiam parti, ſi condoluit, medentur, ſic philoſophia, cùm uniuerſam ægritudinem ſuſtulerit, tamen ſi quis error aliunde extitit, ſi paupertas momordit, ſi ignominia pupugit, ſi quid tenebrarum offudit exilium, ſemper ad eundem fontem reuertendum eſt. 3. Tuſc. 37

Vt equos propter crebras contentiones præliorum, feroritate exultantes domitoribus tradere ſolent, ut iis facilioribus poſsint uti, ſic homines ſecundis rebus effrenatos, ſibiq́; præſidentes, tanquàm in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet, ut perſpiciant rerum humanarum imbecillitatem, uarietatemq́; fortunæ. 1. Offic. 38

Quemadmodum temperantia ſedat omnes appetitiones, & efficit ut hæc rectè rationi pareãt, conſeruatq́; conſiderata iudicia mentis: ſic huic inimica intemperantia, omnem animi ſtatum inflammat, conturbat, incitat 4. Tuſc. 39

Vt medici, cauſa morbi inuenta curationem eſſe

eſſe inuentam putant, ſic nos ægritudinis cauſa reperta, medēdi facultatē reperiemus. 3. Tuſc. 40

Qui ſuos caſus aliter ferunt, atque ut alijs auctores fuerunt, non ſunt uitioſiores, quàm ferè plerique, qui auari auaros, gloriæ cupidos glorioſi reprehendunt. 3. Tuſc. 41

Vt in cauſis non utimur ſemper eodem ſtatu, ſed ad tempus: ad controuerſiæ naturam, ad perſonam accommodamus, ſic in ægritudine lenienda. Nam quam quiſque curationem recipere poſſit, uidendum eſt. 3. Tuſc. 42

Vt ſit in prælio, ut ignauus miles ac timidus ſimul ac uiderit hoſtem, abiecto ſcuto fugiat quantum poßit, ob eamq; cauſam pereat, nonnũquàm etiam integro corpore, cùm ei, qui ſteterit, nihil tale euenerit, ſic qui doloris ſpeciem ferre nō poſſunt, abijciunt ſe, atque ita afflicti & exanimati iacent, qui autem reſtiterint, diſcedunt ſæpißimè ſuperiores. 2. Tuſc. 43

Vt onera contentis corporibus facilius feruntur, remißis opprimunt, ſimillimè animus intentione ſua depellit preſſum omnem ponderum, remißione autem ſic urgetur, ut ſe nequeat extollere. 2. Tuſc. 44

Vt naturà alius ad aliquem morbum procliuior, ſic animus alius ad alia uitia eſt propenſior. 4. Tuſc. 45

Vt turpes ſunt, qui ſe efferunt lætitia, tum cùm fruuntur uenereis uoluptatibus, ſic flagitioſi, qui eas inflāmato animo concupiſcunt. 4. Tuſ. 46

Non eſt neceſſe, tanquàm meretricem in matronarum cœtum, ſic uoluptatem in uirtutum conſilium adducere. 2. de Finib. 47

Vt medicorum ſcientiam non ipſius artis,

ſed bonæ ualetudinis cauſa probamus, & gubernatoris ars, quia bene nauigandi rationem habet, utilitate non arte, laudatur; ſic ſapientia, quæ ars uiuendi putanda eſt, non expeteretur, ſi nihil efficeret; nunc expetitur, quia eſt tanquàm artifex conquirendæ & comparandæ uoluptatis. 1. de Finib. 48

Quemadmodum gubernatores optimi uim tempeſtatis, ſic ſapientes fortunæ impetum ſuperare non poſſunt. C. Q. *frat.* 49

Sicut medico diligenti priuſquàm conetur ægro adhibere medicinam non ſolùm morbus eius cui mederi uolet, ſed etiã conſuetudo ualentis & natura corporis cognoſcenda eſt; ſic equidẽ cũ aggredimur ancipitẽ cauſam & grauẽ, ad animos Iudicum pertractandos, omni mente in ea cogitatione curaq; uerſari debemus, ut odorari, quàm ſagaciſsimè poſsimus, quid ſentiant, quid exiſtiment, quid expectent, quid uelint, quò deduci oratione facillimè poſſe uideantur. 2. de Orat. 50

Vt nulla materies tam facilis ad exardeſcendum eſt, quæ niſi admoto igni ignem concipere poſsit, ſic nulla mens eſt tam ad comprehendendam uim oratoris parata, quæ poſsit incendi, niſi inflammatus ipſe ad eam & ardens acceſſerit. 2. de Orat. 51

Vt cùm in ſole ambulamus, etiam ſi aliam ob cauſam ambulemus, fit natura tamen ut coloremur; ſic cũ doctorum libros ſtudioſius legimus, ſentimus orationem noſtrã illorum cantu quaſi colorari. 2. de Orat. 52

Vt qui pila ludunt, etiam ſi non utuntur in ipſa luſione artificio proprio palæſtræ, ſed indicat ipſe motus didicerintne palæſtram, an neſciant; & qui

& qui aliquid fingunt, etſi tum pictura nihil utũtur, tamen utrum ſciant pingere, an neſciant, nõ obſcurum eſt, ſic in dicendo facilè declaratur, utrũ is, qui dicat, ad dicendum omnibus ingenuis artibus inſtructus acceſſerit. 1. de Ora. 53

Vt gemmæ quamuis abijciantur in lutum, fulgorem tamen & proprietatem non amittunt: ſic multi, qui quamuis in tenebris inuoluti fuerint, non tamen optimam naturam, quam non ab homine, ſed ab ipſo Deo genitam putamus, non amiſerunt. In Vatin. 54

Vt membra nobis ita data ſunt, ut ad quandam rationem uiuendi data eſſe appareant, ſic appetitio animi, non ad quoduis genus uitæ, ſed ad quandam formam uiuendi uidetur data, itemq; & ratio & perfecta ratio. 3. de Finib. 55

Vt in corporibus magnæ diſsimilitudines ſunt (alios enim uidemus uelocitate ad curſum, alios uiribus ad luctandum ualere, itemq; in formis, alijs dignitatem ineſſe, alijs uenuſtatem) ſic in animis exiſtũt ẽt maiores uarietates. 1. Off. 56

Vt in Græcis artificibus, aiunt eos aulœdos eſſe, qui citharœdi fieri non potuerunt, ſic nõnullos uidemus, qui oratores euadere non potuerunt, eõs ad iuris ſtudium deuenire. Pro Murena. 57

Vt qui mortẽ in malis ponit, nõ poteſt eam nõ timere, ſic nemo ulla in re poteſt id, quod malũ decernit, non curare, idq; timere. 3. de Fin. 58

Vt equus indomitus, quamuis natura bene compoſitus ſit, idoneus nõ poteſt eſſe ad eas utilitates, & aptus ad ea, quæ deſiderantur ab equo; ſic homo indoctus, quamuis ingenioſus, ad uirtutem nõ poteſt peruenire. 4. ad Heren. 59

Vt locus in mari, ſine portu nauibus non poteſt eſſe tutus, ſic animus ſine fide, ſtabilis amicis non poteſt eſſe in ijs rebus, quæ ſub eandem rationem cadunt. 1. de Inuent. 60

Vt qui ſtadium currit, eniti & contendere debet quammaximè poſsit ut uincat, ſupplantare eum, qui cum certet, aut manu depellere, nullo modo debet; ſic in uita ſibi quenque petere, quod pertineat ad uſum, non iniquum eſt, alteri diripere, ius non eſt. 3. Offi. 61

Vt non omnem frugem atque arborem in omni agro reperire poſsis; ſic non omne facinus in omni uita naſcitur. Pro Roſc. Amer. 62

Vt ignis in aquam coniectus, continuò reſtinguitur & refrigeratur: ſic re erens falſum crimē, in puriſsimā & caſtiſsimā uitā collatū, ſtatim concidit & extinguitur. Pro Roſcio Comœdo. 63

Vt tempeſtates ſæpe certo aliquo cœli ſigno cōmouentur, ſæpe improuisò nulla ex certa ratione, obſcura aliqua ex cauſa concitantur; ſic in comitiorum tempeſtate populari ſæpe intelligas, quo ſigno commoda ſit, ſæpe ita obſcura eſt, ut caſu excitata eſſe uideatur. Pro Murena. 64

Vt mare, quod ſua natura tranquillum eſt, uentorum ui agitari uidemus, ac turbari; ſic populus ſua ſponte pacatus hominum ſeditioſorum uocibus, & uiolentiſsimis tempeſtatibus concitari ſolet. Pro Cluent. 65

Vt imperatores inſtructa acie ſolent, quanquā paratiſsimos milites ad prœliandū uideant, eos tamen cohortari; ita iuuenes ardentes & erecti ad laudē, ad literas ſunt adhortandi. Philip. 4. 66

Vt ſi gladium paruo puero, aut ſi imbecillo ſeni aut debili dederis, ipſe impetu ſuo nemini noceat;

ceat; ſin ad nudum uel fortiſſimi uiri corpus acceſſerit, poſſit acie ipſa & ferri uirib. uulnerare: ita, cùm hominibus eneruatis atque exanguibus Conſulatus tanquàm gladius eſſet datus, qui per ſe pungere neminem unquam potuiſſent, hi ſummi imperij nomine armati Remp. contrucidauerunt. Pro *Seſt.* 67

Quemadmodum theatrum cùm commune ſit, rectè tamen dici poteſt eius eſſe eum locum, quem quiſque occupauit; ſic in urbe, mundove communi, non aduerſatur ius, quò minus ſuum quidque cuiuſque ſit. 3. *de* Finib. 68

Vt *enim neceſſe eſt lancem in libra ponderib. impoſitis deprimi; ſic animum perſpicuis cedere.* 2. Academ. 69

Vt *fures earum rerum, quas ceperunt, ſigna commutant: ſic multi alienis ſententijs pro ſuis utuntur, nomina tanquàm rerum notas mutantes.* 5. *de* Finib. 80

Quemadmodum uolucres uidemus procreationis atq; utilitatis ſuæ cauſa fingere & conſtruere nidos, eaſdem autem cùm aliquid effecerint, leuandi laboris ſui cauſa paßim ac liberè ſolutas opere uolitare; ſic noſtri animi forenſib. negocijs, atq; urbano opere defeßi geſtiunt, ac uolitare cupiunt, uacui cura atque labore. 2. *de* Orato. 71

Vt *cygni prauidentes quid in morte boni ſit, cum cantu & uoluptate moriuntur; ſic omnibus & bonis & doctis eſt faciendum.* 1. *Tuſ.* 72

Vt *ſtultitia, etſi adepta ſit quod concupiuit, nunquàm ſe tamen ſatis conſequutam putat; ſic ſapientia ſemper eo contenta eſt, quod adeſt, neque unquam ſui pœnitet.* 5. *Tuſc.* 73

Vt *mulieres ideò bene olere quòd nihil olent, uidentur.*

uidentur, ita hoc ipſo ornatior oratio quòd ornamenta negligat. Cic. Attic. lib. 2. 74

Vt quidã morbo aliquo, & ſenſus ſtupore ſuauitatem ſibi nõ ſentiunt: ſic libidinoſi, auari, facinoroſi, ueræ laudis guſtũ non ſentiunt. Phil. 2. 75

Vt leuitatis eſt, inanem aucupari rumorem et omnes umbras etiam falſæ gloriæ conſectari: ſic leuis eſt animi lucem, ſplendoremq́; fugientis, iuſtã gloriam, qui eſt fructus ueræ uirtutis honeſtißimus, repudiare. In Piſonum. 76

Vt plerunque beſtiæ, fame dominante, ad eum locum, ubi aliquando paſtæ ſunt, reuertuntur; ſic latrones urgente inopia. Pro Cluent. 77

Tanquàm bona ualetudo iucundior eſt ÿs, qui è graui morbo recreati ſunt, quàm qui nunquàm ægro corpore fuerunt; ſic omnia deſiderata magis, quàm aßiduè percepta delectant. Poſt reditum ad Quirites. 78

Vt grauius ægrotant ÿ, qui cùm leuati morbo uidentur, in eum de integro inciderunt; ſic uehementius laboramus, qui non profligato bello ac penè ſublato, renouatum bellum gerere conamur. Cic. Cornificio, Famil. 12. 79

Vt ÿs, qui imprudenter læſerunt, ignoſci conuenit; ita ÿs, qui neceſſariò profuerunt, haberi gratiam oportet. 1. de Inuent. 80

Vt in ædificÿs architecti auertunt ab oculis, naribusq́; dominorum ea, quæ profluentia neceſſariò tetri eſſent aliquid habitura; ſic natura res ſimileis procul amandauit à ſenſibus. 2. de Nat. deor. 81

Vt innocens is dicitur, non qui nocet leuiter, ſed qui nihil noceat; ſic ſine metu is habendus eſt,

non qui parua metuit, ſed qui omnino metu uacat. 5. Tuſc. 82

Vt oculus, ſic animus ſe non uidens, alia cernit. 1. Tuſ. 83

Vt nauem & ædificium idem deſtruit facillimè, qui conſtruxit; ſic hominem eadē optimè quæ conglutinauit natura diſſoluit. Cato Maior. 84

Vt adoleſcentem, in quo ſenile eſt aliquid; ſic ſenem, in quo adoleſcentis probi eſt aliquid, laudamus. Cato Maior. 85

Vt adoleſcentibus bona indole præditis ſapientes ſenes delectantur, leuiorq́; fit eorum ſenectus, qui à iuuentute coluntur & diliguntur; ſic adoleſcentes ſenum præceptis gaudent, quib. ad uirtutum ſtudia ducuntur. Cato Maior. 86

Adoleſcentes ſic mori uidētur, ut cùm aquæ multitudine uis flammæ opprimitur, & quaſi poma ex arboribus, ſi cruda ſint, ui auellūtur, ſi matura & cocta, decidunt; ſic uitam adoleſcentibus uis aufert, ſenibus maturitas. Cato Maior. 87

Vt petulantia & libido magis eſt adoleſcentum, quàm ſenum, nec tamen omnium adoleſcentum, ſed non proborum; ſic iſta ſenilis ſtultitia, quæ deliratio appellari ſolet, ſenum eſt leuium, non omnium. Cato Maior. 88

Vt non omne uinum, ſic non omnis ætas uetuſtate coaceſcit. Cato Maior. 89

Vt pulchritudo corporis apta compoſitione mēbrorum mouet oculos, & delectat hoc ipſo, quòd inter ſe omnes partes cum quodam lepore conſentiunt: ſic hoc decorum, quod elucet in uita: mouet approbationem eorum quibuſcum uiuitur, ordine & conſtantia, moderatione omnium dictorum atque factorum. 1. Offi. 90

Vt pictores, & ij, qui ſigna fabricantur, & ueri etiam poetæ ſuum quiſque opus à uulgo conſiderari uult, ut ſi quid reprehenſum ſit à pluribus id corrigatur, hiq; & ſecum, & cum alijs quid in eo peccatum ſit, exquirunt: ſic aliorum iudicio permulta nobis & facienda & non facienda, & mutanda & corrigenda ſunt. 1. Offic. 91

V*t benefici liberalesq́; ſumus, nō ut exigamus gratiam, (neque enim beneficium fœneratur) ſed natura propenſi ad liberalitatem ſumus; ſic amicitiam, non ſpe mercedis adducti, ſed quod omnis eius fructus in ipſo amore ineſt, expetendam putamus.* In Lælio. 92

V*t aurum igne, ſic beneuolentia fidelis periculo aliquo perſpici ſolet.* Cicero Papirio Pæto, Familiar. 9. 94

V*t hirundines æſtiuo tempore præſtò ſunt, frigore pulſæ recedunt; ita falſi amici ſereno uitæ tempore præſtò ſunt, ſimulac fortunæ hyemem uiderint, deuolant omnes.* 4. ad Heren. 94

Amici noui ueteribus non ſunt anteponendi, ut equis uetulis teneros anteponere ſolemus. Non. n. *amicitiarum eſſe debent, ſicut aliarum rerum, ſatietates: ueterrima quæq; eſſe ſuauiſſima debent.* N*ouitates tamen non repudiandæ; uetuſtas autem ſuo loco conſeruetur.* In Lal. 95

V*t monere & moneri, proprium eſt ueræ amicitiæ, & alterum liberè facere, non aſperè, alterum patienter accipere, non repugnanter: ſic habendum, nullam in amicitijs peſtem eſſe maiorem quàm adulationem, blanditias, aſſentationem.* In Lælio.

PETRVS LAGNERIVS COMPENDIENSIS FRANCIſco ab Oliua Tholoſano, ſummæ ſpei adoleſcenti. S.P.D.

Optima *hæreditas, mi* Frãciſce, *quæ liberis à patribus relinquitur, eſt uia uirtutis, multarumq́; artium cognitio atque ſcientia, quæ mihi, iuxta Ciceronis ſententiam, uidetur omni patrimonio præſtantior. Itaque non poſſum ſatis probare ſingularem illam patris tui in promouendis ſtudijs tuis diligentiam, qui à cæteris patribus uoluntate longè & ſtudio diſsimilis, hoc ſibi ſolùm credit negocij dari, optimis ut & moribus, & literis tua illa rudis ætas imbuatur, & ſi præpoſtera ſit hodie multorum cura & diligentia, qui nihil eo habent neglectius, quo ijs nihil eſſe debet commendatius in eo tantum occupati, ut habeat filius unde ſplendidè uiuat, non admodum ſoliciti ut habeat unde rectè uiuat; corporum magnam, animi uerò & mentis, aut nullam, aut ſeram curam habentes. Præclarè igitur pater tuus, qui non tam pulchrum duxit, bene naſci, quàm præclarum bene inſtitui, cuius nunc neceſſe eſt, ut ingraueſcens ætas in tuis moribus & literis conquieſcat: ſi modò is eſſe uis, quem te ſemper eſſe uoluit. Mihi profectò dubia non eſt, aut obſcura illius erga te uoluntas, quæ tibi ut nullo loco defuit, ſic nullo quoque tempore deerit, tu uide ipſe*

tibi

tibi ne deſis. Magna eſt illius de te opinio, nec uulgaris multorum de tuis ſtudijs expectatio, quæ tibi non retinẽda modo aut ſuſtinenda, ſed cura & ſtudio augenda & amplificanda eſt. Scito enim, ea abs te expectari, quæ ab ingenuo adoleſcente, & Ioannis ab Oliua, & aduocati regij filio expectanda ſunt: fac tibi paternæ uirtutis, maiorumque tuorum ueniat in mentem recordatio, quæ te officij tui obliuiſci non ſinet, quæ te dies noctesq; commouebit, atque perficiet, ut aliquando excitatam de te opinionem tueri & ſuſtinere poßis. Atque ne ipſe boni & ſtudioſi præceptoris officio uidear defuiſſe, te cùm multis de cauſis, tum amore incitatus meo, rogo & moneo, ut candidis morib. & literis, ad quas tu natus uideris, omni cura & ſtudio inuigiles; quòd quò fiat commodius, Ciceronis eas ſentẽtias, quæ ad pietatem, Chriſtianamque religionem uidebantur proximè accedere, tibi & dico, & deuoueo; quas, ut diligenter amplectare, ſtudioſè euoluas, totusq; in ijs uerſere, pro mea in te beneuolentia & hortor & obſecro. Vale, Tholoſæ, octauo Cal. Septem. Anno. M D X L I.

M. T. CICERONIS
PIAE ALIQVOT
SENTENTIAE

1

SI QVOD *optimum,maximũque eſt,id uolumus adipiſci,uirtuti opera danda eſt, ſine qua nullam rem expetendã conſequi poſſumus.In Lælio.* 2

Omnium rerum magnarum à dijs immortalibus principia ducuntur.In Vatin. 3

A *Dijs immortalibus ſunt nobis agendi capienda primordia.2.de Leg.* 4

Nemo *magnus ſine aliquo afflatu diuino unquàm fuit.2.de* Nat.deor. 5

Cùm ipſa natura magnam homini facultatem dederit,tamen eſſe Deus putatur, ut & ſeipſum, quod eſt hominum proprium , non partum per nos,ſed diuinitus ad nos delatum uideatur.1. de Orato. 6

Commoda,quibus utimur,lucem,qua fruimur, ſpiritum,quem ducimus,à Deo *nobis dari & impartiri uidemus.*Pro Roſc.Amer. 7

Sit hoc a principio perſuaſum hominibus , dominos eſſe omnium rerum ac moderatores deos,ea que quæ gerantur,eorum geri ditione atque numine,eoſq; optimè de genere hominũ mereri:& qualis quiſq; ſit,quid agat, quid in ſe admittat,qua mente,qua pietate colat religionem, intueri,piorumque & impiorum habere rationem. 2. de Legib. 8

Deorum prouidentia mundus adminiſtratur,

ijdem

iidemq; conſulunt rebus humanis; neque ſolùm uniuerſis, uerumetiam ſingulis. 1. de Diuin. 9

Mundus regitur numine Deorũ, eſtq; quaſi communis urbs & ciuitas hominum. 3. de Fin. 10

Nihil eſt illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit (quod quidem in terris fiat) acceptius, quàm concilia, cœtusq; hominum iure ſociati, quæ ciuitates appellantur. Som. Scip. 11

Illud modò uideto, ut Deum noris, etſi ignores & locum & faciem: ſic animum tibi tuum notum eſſe oportet, etiam ſi ignores & locum et formam. 1. Tuſ. 12

Quis eſt tam uecors, qui cùm ſuſpexerit in cœlum, Deos eſſe non ſentiat, & ea, quæ tanta mente fiunt, ut uix quiſquam arte ulla ordinem rerum ac uiciſsitudinem perſequi poſsit, caſu fieri putet? de Reſponſis Aruſp. 13

In mundo Deus eſt aliquis, qui regit, qui gubernat, qui curſum aſtrorum, qui mutationes temporum, rerum uiciſsitudines, ordinesq; conſeruat, terras & maria contemplans, hominum commoda uitasq; tuetur. 1. de Nat. deo. 14

Deus ipſe, qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi non poteſt, niſi mens ſoluta & libera & ſegregata ab omni concretione mortis, omnia ſentiens & mouens, ipſaq; prædita motu ſempiterno. Somn. Scip. 15

Ea eſt Dei uita, qua nihil beatius, nihil omnino bonis omnibus affluentius cogitari poteſt. Nihil enim agit, nullis occupationib. eſt implicatus, nulla opera molitur, ſua ſapientia & uirtute gaudet, habet exploratũ, fore ſe ſemper tum in maximis, tũ in æternis uoluptatibus. 1. de Nat. Deo. 16

Vt hominum membra nulla contentione, mente ipſa & uoluntate mouentur: ſic numine deo-

rum omnia finguntur, mouentur, atque mutantur. 1. de Nat. deor. 17

Mala & impia conſuetudo eſt, contra Deos *diſputandi, ſiue ex animo id fiat, ſiue ſimulatè.* 2. de Nat. Deor. 18

Homini timidè de poteſtate Deorum *& paucа dicenda ſunt.* Pro *lege* Manil. 19

Pietas grata eſt Deo; *ſumptus eſt remouendus. Quid enim eſt cur paupertatem, Deorum aditu arceamus, præſertim cùm ipſi* Deo *nihil minus gratum futurum ſit, quàm non omnibus patere ad ſe placandum, & colendum uiam?* Numæ Pompilij. 2. de Leg. Vide de Deo. 1. 20

Nulla eſt erga Deos *pietas, niſi honeſta de numine* Deorum *ac mente opinio.* Pro Planc. 21

Color albus præcipuè decorus Deo *eſt.* 2. de Legibus. 22

*Cùm multùm animus corpori præſtet, obſeruetur*q;*, ut caſta corpora adhibeantur, multò eſt in animis id obſeruandum magis: nam inceſtum uel aſperſione aquæ uel dierum numero tollitur: animi labes, nec diuturnitate euaneſcit, nec manibus ullis elui poteſt.* 2. de Leg. 23

Nullum eſt animal, præter hominem, quod habeat aliquam notitiam Dei. 1. de Leg. 24

De hominibus nulla gens eſt, neque tam immanſueta, neq; tam fera, quæ non, etiamſi ignoret qualem Deum *habere deceat, tamen habendum ſciat.* 1. de Legib. 25

Firmiſſimũ afferri uidetur, cur Deos *eſſe credamus, quòd nulla gens tam fera, nemo omnium tam ſit immanis, cuius mentem non imbuerit deorum opinio.* 1. Tuſ. 26

Dij immortales ſparſerunt animos in corpora humana, ut eſſent qui terras tuerentur, quiq; cæle

ſtem ordinem contemplantes, imitarentur eum ui ta modo, atque conſtantia. Cato Maior. 27

Deus, animal unũ ſpectabile, hominem, in quo oĩa animalia contineret, efficit. De Vniuerſ. 28

Sunt ex terra homines, non ut incolæ & habitatores, ſed quaſi ſpectatores ſuperarum rerum atque cæleſtium, quarum ſpectaculum ad nullum aliud genus animantiũ pertinet. Senſus autem interpretes ac nuncij rerum, in capite, tanquàm in arce mirificè ad uſus neceſſarios & facti & collocati ſunt. Tu reliqua uide ſuprà de Homine. 116 2.de Nat.deor. 29

Cùm natura cæteras animantes abieciſſet ad paſtum, ſolum hominẽ erexit, & ad cæli quaſi cognationis domiciliją; priſtini conſpectum excitauit, tum ſpeciem ita formauit oris, ut in ea penitus reconditos mores effingeret. 1.de Leg. 30

Omnia aliorum cauſa generata ſunt, ut fruges atque fructus, quos terra gignit, animalium cauſa, animantes, hominum, ut equus uehendi cauſa arandi bos, uenandi & cuſtodiendi canis; ipſe autem homo ortus eſt ad mundum contemplandum. 2.de Nat.Deor.

Nobis perſuaſum eſſe debet, ſi omnes deos, hominesq; celare poſsimus, nihil tamen auarè, nihil iniuſtè, nihil libidinosè, nihil incontinenter eſſe faciendum. 3.Offi. 32

Cùm deſpicere cœperimus, & ſentire quid ſimus, & quid ab animantibus cæteris differamus, tum ea inſequi incipiemus, ad quæ nati ſumus. 5.de Finib. 33

Si conſiderare uelimus, quæ ſit in natura hominis excellentia, & dignitas, intelligemus quàm ſit turpe diffluere luxuria, & delicatè ac molli-

tcr

ter uiuere, quàmq; honeſtum parcè, continenter, ſeuerè, ſobriè. 1. *Offic.* 34

Nec figura corporis, nec excellens uis ingenij humani ſignificat ad hanc unam rem natum hominem, ut frueretur uoluptatibus. 2. de Fin. 35

Animus eſt ingeneratus à Deo, *ex quo uerè, uel agnitio nobis cum cœleſtibus, uel genus, uel ſtirps appellari ſolet.* 1. *de Leg.* 36

Eſt animus cœleſtis ex altiſſimo domicilio depreſſus, & quaſi demerſus in terram, locum diuinæ naturæ, æternitatiq; cõtrariũ. Cato Maior. 37

Humanus animus decerptus ex mente diuina cum alio nullo niſi cum ipſo Deo, *ſi hoc fas eſt dictu, comparari poteſt.* Hic igitur *ſi eſt excultus, & ſi eius acies ita curata eſt, ut ne cæcetur erroribus, fit perfecta mens, id eſt abſoluta ratio, quod eſt idem quod uirtus.* 5. *Tuſc.* 38

Nulla eſt celeritas, quæ poſſit cum animi celeritate comparari: qui ſi manet incorreptus, ſuiq; ſimilis, neceſſe eſt ita feratur, ut penetret & diuidat omne cælum hoc, in quo nubes, imbres, uentiq; coguntur. 1. *Tuſc.* 39

Oportet ut ipſa ſe mens uitijs exutam cognoſcat, coniunctamq; cum diuina mente ſe ſentiat, ex quo inſatiabili gaudio cõpleatur. 5. *Tuſcul.* 40

Cum animus, cognitis perceptisq; uirtutibus, à corporis obſequio indulgentiaq; diſceſſerit, uoluptatemq; ſicut labem aliquam decoris oppreſſerit, omnemq; mortis dolorisq; timorem effugerit, ſocietatemq; charitatis coniecerit cum ſuis, omnesq; natura coniunctos, ſuos duxerit, cultumq; Deorum *& puram religionem ſuſceperit, & exacuerit illam, ut oculorum, ſic ingenij aciem ad bona deligenda, & reijcienda contraria, quæ uirtus ex*

prouidendo, eſt appellata Prudentia : *quid eo dici aut cogitari poterit beatius?* Ideq; *cùm cœlum, terras, maria, rerumq; omnium naturam perſpexerit, eaq; unde generata, quò recurrant, quãdo, quo modo obitura, quid in ijs mortale & caducum, quid diuinum æternumq; ſit, uiderit, ipſumq; ea, moderantem & regentem pene prehenderit, ſeq; non unis circundatum mœnibus popularẽ alicuius definiti loci, ſed ciuem totius mundi, quaſi unius urbis agnouerit : in hac ille magnificentia rerum, atque in hoc conſpectu & cognitione naturæ*. Dij *immortales, quàm ſe ipſe noſcet, quòd* Apollo *præcipit* Pythius: *quàm contemnet? quàm deſpiciet? quàm pro nihilo putabit ea, quæ uulgo ducuntur ampliſſima?* 1. de Legibus. 41

Animus cùm eſt ſecum, ſecumq;, ut dicitur, uiuit, tum quæ ad ſe pertinent, ea curat, quæ ſua ſunt, cognoſcit, noſcit ſeipſum. 1. Tuſc. 42

Si quis eſt hoc robore animi, atque hac indole uirtutis, ac continentiæ, ut reſpuat omnes uoluptates, omnemq; uitæ ſuæ curſum in labore corporis, atque in animi contentione conficiat, quem non quies, non remiſſio, non æqualium ſtudia, non ludi, non conuiuia delectent, nihil in uita expetendum putet, niſi quod eſt cum laude & honore, & cum dignitate coniunctum; hunc mea ſententia diuinis quibuſdam bonis inſtructum atque ornatum puto. Pro M. Cælio. 43

Altè ſpectare ſi uoles, atq; hanc ſedem & æternam domum contueri, neq; ſermonibus uulgi dederis, nec in præmijs humanis ſpem poſueris rerum tuarum, ſuis te illecebris oportet ipſa uirtus trahat ad uerum decus. Somn. Scip. 44

Cogitantes ſupera atque cœleſtia, hæc noſtra

ut exigua & minima contemnamus. 4. *Acad. quæſt.* 45

Quid poteſt ei uideri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusq; mundi nota ſit magnitudo? Nam *quid aut in ſtudijs humanis, aut in tam exigua uitæ breuitate magnum ſapienti uideri poteſt, qui ſemper animo ſi excubat, ut nihil ei improuiſum accidere, poſsit, nihil inopinatum, nihil omnino nouum?* Atq; *idem ita in omnes partes aciem intendit, ut ſemper uideat ſedem ſibi ac locum ſine moleſtia atque angore uiuendi, ut quemcunque caſum fortuna inuexerit, hunc aptè & quietè ferat.* 4. *Tuſc.* 46

Confer noſtrã longiſsimã ætatem cum æternitate, & breuiſsima reperietur: 1. *Tuſc.* 47

Cæleſtia ſemper ſpectato, illa humana contemnito. Somn. Scip. 48

Nihil eſt melius, quàm memoria rectè factorum, & libertate contentum, negligere humana. Cic. Bruto. 49

Abeunt omnia unde orta ſunt. Cat. Ma. 50

Nemo confidat, ſemper ſibi illud ſtabile & firmum permanſurum, quod fragile & caducum ſit. 2. *Tuſc.* 51

O *Dij boni, quid eſt in hominis uita diu?* Mihi *ne diuturnum quidem quicquàm uidetur, in qua eſt aliquid extremum: cum enim id aduenit, tum illud, quod præterijt, effluxit: tantũ remanet quod uirtute & rectè factis ſis conſecutus. hora quidem cedunt & dies & menſes, & anni, nec præteritum tempus unquam reuertitur, nec quid ſequatur, ſciri poteſt.* Cato Maior. 52

Quis eſt, quamuis ſit adoleſcens, cui ſit exploratum ſe ad ueſperũ eſſe uicturum? Càto *maior.* 53

Nemini exploratum poteſt eſſe, quomodo ſeſe habiturum ſit corpus non dico ad annum, ſed ad ueſperum. 2. de Finib. 54

Homines nos eſſe meminerimus, ea lege natos, ut omnibus telis fortunæ propoſita ſit uita noſtra: neque eſſe recuſandum, quò minus ea, qua nati ſumus, conditione, uiuamus, ne ve tam grauiter eos caſus feramus, quos nullo conſilio uitare poſſumus, euentisq; aliorum memoria repetendis, nihil accidiſſe noui nobis cogitemus. Cic. Titio, Famil. 5. 55

Vtrum uiuere, an mori, ſit melius, Dij immortales ſciunt, hominem quidem arbitror ſcire neminem. 1. Tuſc. 56

Ex ipſa uita diſcedimus, tanquàm ex hoſpitio, non tanquàm ex domo: commorandi enim nobis natura diuerſorium, non habitandi dedit. Cato Maior. 57

Mors terribilis eſt ijs, quorum cum uita omnia extinguuntur: non ijs, quorum laus emori non poteſt. Parad. 2. 58

Sic habeto, te non eſſe mortalem, ſed corpus hoc. Somn. Scip. 59

Corpus hoc eſt mortale, animi uerò motus ſempiterni. pro Seſtio. 60

Duæ ſunt uiæ, ut ait Socrates, duplicesq; curſus animorũ è corpore excedentium. Nam qui ſe humanis uitijs contaminarunt, & ſe totos libidinibus dediderunt: ijs deuium quoddam iter eſt ſeclusum à concilio Deorum. Qui autem ſe integros caſtosq; ſeruarunt, quibusq; fuit minima cum corporibus contagio, ſuntq; in corporibus humanis uitam imitati Deorum, his ad illos, à quibus ſunt profecti, facilis patet reditus. 1. Tuſc. 61

Eorum

Eorum animi, qui ſe corporis uoluptatibus dediderunt, earumq; ſe quaſi miniſtros præbuerunt, impulſuq; libidinum uoluptatibus obedientium, Deorum & hominum iura uiolarunt, corporibus elapſi, circa terram ipſam uolutantur. nec in hunc locum cœleſtem, id eſt in cœlum, niſi multis exagitati ſeculis, reuertuntur. Som. Scip. 62

Qui rectè & honeſtè curriculum uiuendi à natura datum confecerit, ad aſtra facilè reuertetur: non qui aut immoderatè, aut intemperanter uixerit. De Vniuerſ. 63

Omnibus, qui patriam conſeruarint, adiuuerint, auxerint, certus eſt in cœlo ac definitus locus, ubi beati ſempiterno æuo fruantur. Som. Scip. 64

Omnium animi ſunt immortales, ſed bonorum fortiumq; diuini. 2. de Leg. 65

Bonorum uirorum mẽtes mihi diuinæ atq; æternæ uidẽtur, & ex hominum uita ad Deorũ *religionem ſanctimoniamq; demigrare.* Pro C. Rab. 66

Tunc erimus beati, cùm corporibus relictis, cupiditatũ et æmulationũ erimus expertes. 1. Tuſ. 67

Veſtra, q̃ dicitur uita, mors eſt. in Sõ. Scip. 68

Vetat dominans ille in nobis Deus, *iniuſſu hinc nos ſuo demigrare. Cũ uerò cauſam iuſtã* Deus *ipſe dederit, næ ille medius fidius uir ſapiens lætus ex his tenebris in lucẽ illam exceſſerit, nec tamen illa uincula carceris ruperit: leges enim uetãt: ſed tanquam à magiſtratu, aut ab aliqua poteſtate legitima, ſic à* Deo *euocatus atque emiſſus exierit.* 1. Tuſc. 69

Tibi et pijs omnibus eſt animus in cuſtodia corporis retinẽdus, nec iniuſſu eius, à quo ille eſt uobis datus, ex hominũ uita migrãdũ eſt, ne munus aſſignatũ à Deo *defugiſſe uideamur.* Somn. Scip. 70

Non eſt iniuſſu imperatoris, id eſt Dei, de præſidio & ſtatione uitæ decedendum. Cato Maior. 71

Niſi Deus iſtis te corporis cuſtodijs liberauerit, ad cœlum aditus patere non poteſt. Somn. Scip. 72

Nos, ſiquid tale acciderit, ut à Deo denunciatum uideatur ut exeamus è uita, læti, & agentes gratias pareamus, emittiq́; nos è cuſtodia, & leuari uinculis arbitremur: ut aut in æternam & planè noſtram domum remigremus, aut omni ſenſu moleſtiaq́; careamus. Sin autem nihil denunciabitur, eo tamen ſimus animo, ut horribilem illum diem alijs, nobis fauſtum putemus: nihilq́; in malis ducamus, quod ſit uel à Dijs immortalibus, uel à natura parente omnium conſtitutum. Non enim temerè, nec fortuitò ſati & creati ſumus, ſed profectò fuit quædam uis, quæ generi conſuleret humano, nec id gigneret aut aleret, quod cùm exantlauiſſet omnes labores, tum incideret in mortis malum ſempiternum. 1. Tuſcul. 73

Nec unquàm bono quicquam mali euenire poteſt, nec uiuo, nec mortuo, nec unquàm eius res à Dijs immortalibus negligentur. 1. Tuſcul. 74

Improbo bene eſſe non poteſt. in Par. 75

Animi cõſcientia improbi ſemper cruciantur. 2. de Finib. 76

Impij pœnas luunt, &c. 1. de leg. Vide, Impij, 109. 77

Cuiuſuis eſt hominis errare, nullius niſi inſipientis, perſeuerare in errore. Phil. 12. 78

Facilius ijs ignoſcitur, qui non perſeuerare, ſed ab errato ſe reuocare moliuntur. eſt enim humanum peccare, ſed beluinum in errore perſeuerare. In Vatin. 79

Optimus

Optimus eſt portus pœnitenti, mutatio conſilij. Philipp. 12.

Sit erranti medicina confeßio. Cic. *Octauio.*

Permulta nos conſultò omiſimus, & ea in primis, quæ ad dicendi facultatem & exercitationem magis, quàm ad inſtitututum noſtrum pertinere uidebantur, quibus aliquando proprius & ſuus locus à nobis, ſi hunc noſtrum laborem probari intellexerimus, tribuetur.

ILLVSTRES

QVAEDAM SENTENTIAE EX OPTIMIS QVIbusq; alijs auctoribus ſelectæ, per eundem Petrum Laguerium.

VIRTVS. I

VIRTVTE *homini à dijs immortalibus nihil melius datum eſt.*

Ampliſsimum ſibiipſi præmium eſt uirtus.

Sil.Ital. *Ipſa quidē uirtus ſibimet pulcherrima merces.*
Plaut. *Omnia ei adſunt bona, quem penes eſt uirtus.*
Sene. *Sola uirtus expers ſepulchri.*
Virtuti fortuna cedit.
Sallu. *Virtus fortunæ non eſt indiga.*
Virtus fortunare ſolet.
Nunquam poteſt non eſſe uirtuti locus.
Virtuti omnia parent.
Domat omnia uirtus.
Virg. *Famam extendere factis.*
Hoc uirtutis opus.
Virtutis & gloriæ comes inuidia.
Vireſcit uulnere uirtus.
Virtutis præmium honor.
Sallu. *Ipſa ſeſe uirtus ſatis oſtendit.*
Virtus neque dono datur, neque accipitur.
Cic. *Virtus eripi nec ſurripi poteſt unquàm, neque nau*

fragio,

ſragio,neque incendio amittitur.

Nunquàm Stygias fertur ad umbras Senec.
Inclyta uirtus.

Virtus æterna,præclaraq́; habetur. Sallu.

Qui per uirtutem perit,non pol interit. Plau.

Bonum eſt, quicquid ex uirtutis geritur imperio.

Quod rectum, & honeſtum, & cum uirtute eſt, Cice.
hoc demum eſt bonum.

Sat habet fautorum ſemper,qui rectè facit. Plaut.

Sera nunquàm eſt ad bonos mores uia.

Bene uiuere, bis uiuere eſt.

Ad uirtutem una & ardua eſt uia.

Ad gloriam uirtutis uia peruenitur.

Virtutem incolumem odimus: Hora.
Sublatam ex oculis quærimus inuidi.

Probitas laudatur & alget. Iuue.

Haud facilè emergunt, quorum uirtutibus obſtat
Res anguſta domi.

Bonos imitari,quàm ijs inuidere,præſtat. Sallu.

Vbi malis præmia ſequuntur,haud facilè quiſquã gratuitò bonus eſt.

Plerunque nos fallat uitium ſpecie uirtutis & Sene.
umbra.

Proſperum ac felix ſcelus,
Virtus uocatur.

Pauore carent, qui nihil commiſerunt: at pœnam ſemper ob oculos uerſari putant qui peccarunt.

Vacandum non modò omni crimine,ſed & criminis cuiuſcunque ſuſpicione.

Oderunt peccare boni uirtutis amore: Hora
Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Iuue. *Semita certè.*

Tranquillæ per uirtutem patet unica uita.

Affectibus bene uti uirtus: malè uti, uitium.

Iuue. Nobilitas *ſola eſt, atque unica uirtus.*

Clau. *Statuæ huiuſmodi relinquendæ, quæ uirtutis ſint monumenta magis, quàm ſtaturæ corporis.*

Virtute decet, non ſanguine niti.

Sene. *Sola perpetuò manent*

Subiecta nulli mentis atque animi bona.

Omnis ſpes in uirtute ponenda.

Prudentiæ. 2

PRVDENTES *Dij amant, & oderunt malos.*

Priuſquam initium rectè conſtitueris, ſtultum eſt de exitu conſilium capere.

Ter. *Iſtuc eſt ſapere, non quod ante pedes modò eſt uidere, ſed etiam illa, quæ futura ſunt proſpicere.*

Sallu. *Priuſquam incipias conſulto, & ubi conſulueris, maturè facto opus eſt.*

Præterita reprehendi poſſunt, corrigi non poſſunt.

Sallu. *Cum re mutare conſilium, prudentis eſt.*

In capiendis conſilijs feſtinatio rationis inimica mentis præſtringit oculos.

Haud facilè animus uerum prouidet, ubi odium, amicitia, ira, atque miſericordia intercedunt.

Nunquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad uitam fuit,

Quin res, ætas, uſus ſemper aliquid adportet noui, &c.

Perbeati

Perbeati ſunt, qui eum tenent uitæ curſum, ut uel in negocio ſine periculo, uel in ocio cum dignitate uerſentur. Cice.

Seræ ſunt hominum lamentationes, prorſusq; uituperandæ, quas occupatas in ijs lugendis cernimus, quæ uitio ſuo deſidiaq; contigerunt.

Primus ad ſapientiam gradus, ſeipſum noſſe: quod ut omnium difficillimum eſt, ita longè utiliſſimum.

Feliciter is ſapit, qui periculo alieno ſapit. Plau.

Felix quicunque dolore Tibul.
Alterius, diſces poſſe carere tuo.

Scitum eſt, periculum ex alijs facere, tibi quod ex uſu ſiet. Ter.

Ita comparata eſt omnium hominum natura, aliena melius ut uideant & iudicent, quàm ſua. Idem

Suus cuique attributus eſt error. Catul.
Sed non uidemus manticæ quod in tergo eſt.

Aliena ſic nobis tractanda ſunt, ut noſtrarum non obliuiſcamur. Sallu.

Stultitiæ eſt, alienam rem ſuo periculo curare.

Prudentis eſt, mortis meminiſſe.

Sapientiſſimus quiſque animo æquiſſimo moritur, ſtultiſſimus iniquiſſimo.

Aeſtas non ſemper fuerit, componere nidos, Heſiod.

Carpe diem, quàm minimum credulus poſtero.

Viue memor quàm ſis æui breuis. Hora.

Sera nimis uita eſt craſtina, uiue hodie. Martia.

Dum lucet, uiue.

Vtendum præſentibus.

Memineris iuuenis, quod aliquando ſenex eris.

Eſt ſua rebus pulcritudo, ſed et interim deſinit.

Stultus eſt, qui quæ obtulit opportunitas, non amplectitur.

Ouid. *Bene qui latuit, bene uixit, & intra*
Fortunam debet quiſque manere ſuam.

Boet. *Optimus eſt in omnibus rebus modus, laudabiliſque menſura.*
Quod præcipiti uia.
Certum deſerit ordinem,
Lætos non habet exitus.

Hora. *Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,*
Quos ultra, citraq; nequit conſiſtere rectum.

Teren. *In omni re uidendum, ne quid nimis.*
Flagitium eſt, te alijs conſilium dare, foris ſapere, tibi non poſſe auxiliarier.

Ouid. *Lentè feſtinandum eſt.*
Habent parua commoda magna mora.

Ter. *Quod cauere poſſit, ſtultum eſt, admittere.*
Prudentis eſt in pleriſque conniuere.
In auido ingenio, ſæpe prauum uincit conſilium.
Ineuntis ætatis inſcitia, ſenum conſtituenda & regenda eſt prouidentia.
Stultum eſt dimenſionibus terrarum ſtudere, & ſeipſum neſcire metiri.

Claudianus. *Dijs proximus ille eſt,*
Quem ratio, non ira mouet.
Vtilia iucundis præferenda ſunt, cùm obtinere utrunque non poteſt.
Vix ſibi ipſi, nedum alij credet prudens.

Ter. *Ab altero expectes, alteri quod feceris.*
Omnia priùs experiri, quàm armis, ſapientem decet.
Euentus ſtultorum magiſter.

Hora. *Dulce eſt deſipere in loco.*

Fortitudinis.

Fortitudinis. 3

FORTIOR eſt qui ſe, quàm qui fortiſſima uincit. Ouid.
Mœnia,nec uirtus altius ire poteſt.
Omne ſolum forti patria eſt.
Patria eſt ubicunq; uirtus ſedem ſibi elegerit.
Fortium uirorum eſt magis mortem contemnere, quàm amare uitam.
Quemcunque fortis uideris,miſerum neges. Sene.
Fortes fortuna adiuuat. Ter.
Magnum faciunt hominem res aduerſæ, quemad modum ſecundæ felicem.
Creſcit in aduerſis uirtus.
Neceſſitudo etiam timidos fortes facit. Sallu.
Scilicet aduerſis probitas exercita rebus, Ouid.
Triſti materiam tempore laudis habet.
Quanta cuiuſque animo audacia natura,aut mo ribus ineſt,tanta in bello patere ſolet. Sallu.
In re mala animo ſi bono utare,iuuat. Plaut.
In dubijs homines ſpectare periclis, Lucre.
Conuenit,aduerſiſq; in rebus noſcere qui ſint.
Animus æquus, optimum eſt ærumnæ condimentum. Plau.
Explorat aduerſa uiros,perq; aſpera duro. Sil.Ital.
Nititur ad laudem uirtus interrita cliuo.
In quo quiſque periculo habet animum, Teren.
Scitum eſt profectò quiddam, & in medijs malis ea quenquam ſapere, quæ ſapere eſt opus.
Tu ne cede malis, ſed contra audentior ito. Virgil.
Haud eſt uirile terga fortunæ dare. Senec.

Sene. *Facere ſolent extrema ſecuros mala.*

Ouid. *Apparet uirtus arguiturq́; malis.*

Sene. *Facile ſupplicium perpeti, ſe ſupplicio liberare eſt.*

Ouid. *Vt ualeas, multa ferenda tibi.*

Superanda omnis fortuna ferendo eſt.

Virg. *Audaces fortuna iuuat, timidosq́; repellit.*

Cice. *Mors terribilis eſt ijs, quorum cum uita omnia extinguuntur, non ijs, quorum emori uirtus non poteſt.*

Prop. *Audendum tibi aliquid, ſi uis eſſet aliquid.*

Ter. *Non fit ſine periculo facinus magnum & memorabile.*

Ouid. *Laus erit magnis & uoluiſſe ſat eſt.*

Vt deſint uires, tamen eſt laudanda uoluntas.

Nihil tam altè natura conſtituit, quò uirtus non poſſit eniti.

Inuia uirtuti nulla eſt uia.

Ouid. *Tendit in ardua uirtus.*

Idem. *Eneruos animos uirtus odiſſe ſolet.*

Nihil intentatum relinquit uirtus.

Amicitiæ. 4.

Plau. NEQVE *falſum prorſus, neq; ſuaue eſſe poteſt quicquam, ubi amor non admiſcetur. fel quod eſt amarum, id mel faciet.*

Cic. *Non aqua, non igni, nō aere pluribus locis utimur, quàm amicitia.*

Cice. *Solem è mundo tollunt, qui amicitiam è uita tollunt.*

Xeno. *Tantum boni eſt in amicitia, ut ad eam rem perficiendam, deorum atque hominum munera uideantur*

deantur concurrere.

Amicus eſt deſiderabile nomen, homo uix apparens, infelicitatis refugium, uix inuenienda poſſeßio, ſecretorum receptor, indeficiens quies, amanda felicitas.

Aequalitate animorum conſtat amicitia.

Idem uelle, atque idem nolle, ea demum firma eſt amicitia. Sallu.

Eadem cupere, eadem odiſſe inter bonos, in malos factio eſt.

Solus eſt homo, amico amicus.

Amicitia omnibus rebus humanis anteponenda.

Odit uerus amor, nec patitur moras. Sene.

Tardo amico nihil eſt quicquam nequius Plau.

Amor, qui renuit operari, amor non eſt. Augu.

Vbi amici, ibidem opes.

Is amicus eſt, qui in re dubia, re iuuat, ubi re eſt opus. Plau.

Amicus certus in re incerta cernitur. Cice.

Scilicet ut fuluum ſpectatur in ignibus aurum, Ouid.
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.

Stat nulla diu mortalibus uſquam,
Fortuna titubante, fides.

Donec eris felix, multos numerabis amicos: Ouid.
Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris.

Fidem ſecunda poſcunt, aduerſa exigunt. Sene.

Extra fortunam eſt, quicquid donatur amicis, Martia.
Quas dederis, ſolus ſemper habebis opes.

Si quid erga amicum benefeceris, aut conſulueris fideliter, non uideris meruiſſe laudem munere functus tuo.

Reconciliata ſimultate, qualibet leues ſuſpiciones fugiendæ ſunt.

Prop. *Verus amor nullum nouit habere modum*
Coniunctio animorum, maxima cognatio eſt.
Qui uerè amat, præter unum amare non poteſt.
Opitulandum amicis, ſed uſque ad aras.
Contra patriam arma pro amico ſumenda non ſunt.

Cic. *Et quatenus amicitiæ dari uenia poſſit.*
Omnia cum amico diſcutienda ſunt, primùm autem diſcutiendus, probandusque amicus ipſe eſt.
Amicitijs non eſt utendum ut floribus, tandiu gratis, quandiu recentibus.
Veteres amicitias pro conſequentium nouitate non faſtidias.

Sallu. *Amicorum nunquàm cuiquam hominum ſatis fuit.*

Plau. *Amicos res inuenit.*

Ter. *Amicorum communia debent eſſe omnia.*

Oui. *Nomen amicitiæ barbara corda mouet.*
Amandi nec multi, nec nulli.
Amicitiæ immortales eſſe debent: mortales inimicitiæ.

Bias. *Periculoſum eſt inter amicos de re aliqua ſtatuere; nam ita neceſſum eſt alterum ex his prorſus inimicum habere.*
Optimam uitæ ſupellectilem ſibi comparauit, qui amicos parauit.

Paupertatis ac diuitiarum. 5

MAGNVM *uectigal eſt parſimonia.*

Lucr. *Diuitiæ grandes homini ſunt, uiuere parcè.*
Si res tua non ſufficiat tibi, tu parcendo fac ut

ſufficias rei tuæ.

Pauper non eſt is,cui rerum ſuppetit uſus.

Egens æquè eſt is,cui,quod eſt,non ſufficit, atque is, qui nihil habet.

Quod ſatis eſt, cui contingit, nihil amplius optet. Horat.

Bene eſt, cui Deus obtulit

Parca quod ſatis eſt manu.

Facinus audax incipit,

Qui cum opulento pauper cœpit rem habere,aut negocium. Plau.

Curia pauperibus clauſa eſt. Ouid.

Paupertas nulli malum eſt, niſi repugnanti.

Magnum paupertas opprobrium iubet,& facere & pati. Hora.

Nihil habet infelix paupertas durius in ſe, Iuuenal.

Quàm quòd ridiculos homines facit,

Magiſter artis,ingenijq; largitor Perſius.

Venter.

Paupertas omnes artes perdocet.

Difficile eſt pauperem philoſophari.

Seruiet æternum qui paruo neſciet uti. Hora.

Inopiæ pauca deſunt,auaritiæ omnia.

Locum uirtutis deſeruit,qui Hora.

Semper in augenda feſtinat,& obruitur re.

Auaritia,adeoq; pecuniæ ſtudium,fidem,probitatem,cæteraſq; bonas artes ſubuertit.

Lucri bonus eſt odor ex re Iuue.

Qualibet.

Nunquàm expletur cupiditatis ſitis.

Pecunia auaro ſupplicium eſt.

Semper auarus eget. Hora.

Nimium ad rem in ſenecta attenti ſumus. Teren.

Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia Iuue.

nia creſcit.

Mart. *Et minus hanc optat qui non habet.*

Rape, congere, aufer, poßide, relinquendum eſt.

Solius temporis honeſta auaritia eſt.

Vbi quis pecuniam habet, neceſſe eſt, ut aut ſeipſum, aut pecuniam uilem habeat.

Plau. *Auarus multa multis ſæpe ſuaſit perperam.*

Lucan. *Solus ferrum, mortemq; timere*
Auri neſcit amor.

Diuitiarum fluxa eſt atque fragilis gloria.

Animus hominis diues, non arca appellari ſolet.

Cic. *Diuites non ſolùm cruciantur libidine augendi ea, quæ habent, ſed etiam amittendi metu.*

Hora. *Et genus & uirtus niſi cum re, uilior alga eſt.*
Omnia pulchris Diuitijs parent.

Iuue. *Prima peregrinos obſcœna pecunia mores*
Intulit, & turpi fregerunt ſæcula luxu
Diuitiæ molles.

Diuitiarum cupido ibi eſt: ubi & luxus, uſusq;.

Qui ſuis contentus eſt, is uerè ditißimus eſt.

Cice. *Cui tanta poſſeßio eſt, ut ad liberaliter utendum facilè contentus ſit, qui nihil quærit, nihil appetit, nihil optat amplius, hic demum diues appellandus eſt.*

Virtute qui præditi ſunt, ſoli ſunt diuites.

Cic. *Opes ſunt ſarcinæ mentis.*

Hora. *Imperat aut ſeruit collecta pecunia cuique.*
Aurum omnes uincta iam pietate colunt.

Prop. *Aurea nunc uerè ſunt ſæcula, pluribus auro*
Venit honos.

Nemo extollere ſeſe, & diuina mortalis
Attingere poteſt, niſi omißis pecuniæ & corpo-

ris gaudijs.

Fortunæ bonorum uti initium, ſic finis eſt.

In pretio precium nunc eſt. Ouid.

Creſcentem ſequitur cura pecuniam, Hora.

Maiorumq; fames.

Pecuniam in loco negligere, maximum interdum eſt lucrum. Ter.

Exercitij, ſeu laboris & ignauiæ. 6

Dii nobis laboribus omnia uendunt.

Qui felices aliquando eſſe uolunt, laborare debent.

Qui ſtudet optatam curſu contingere metam, Hora.

Multa tulit, fecitq; puer, ſudauit, & alſit.

Vigilando, agendo, bene conſulendo, proſperè omnia cedunt. Sallu.

Mala mille affligunt hominem, cui ſegne & inutile corpus. Sallu.

Nemo unquam ignauia immortalis factus eſt.

Difficilia, quæ pulchra.

Qui dormiunt libenter, ſine lucro & cum malo quieſcunt. Plau.

Si non

Intendes animum ſtudijs & rebus honeſtis,

Inuidia uel amore uigil torquebere. Hora.

Deſuetudo pigritiam, pigritia ueternum parit.

Exercitium dormientem naturam excitat, morbos fugat, denique temporis lucrum eſt uberrimum.

Exercitium poteſt omnia.

Labor omnia uincit Virg.

Improbus.

Spe ocij ſuſtentatur labor.

In tenui labor, at tenuis non gloria.
Magna cura magna merces
Quæ laborioſa ſunt iuuentuti ſtudia, hæc ſunt
Iucunda ſenectuti ocia.
Laboris condimentum eſt ocium.
Par eſt fortuna labori.
Quod fuit durum pati, meminiſſe dulce eſt.
Si quid feceris honeſtum cum labore, labor abit, honeſtum manet. Si quid turpe cum uoluptate, turpitudo manet, uoluptas abit.
Blando ueneno deſidiæ, uirtus paulatim euicta ſeneſcit.
Nihil tam difficile, quin quærendo inueſtigari poſſit.
Omne opus difficile apparet, antequàm tentaueris.
Nihil tam facile, quin difficile fiat, ſi inuitus facias.

Voluptatis. 7

IN regno uoluptatis, uirtuti non eſt locus.
Sallu. *Ne illi falſi ſunt, qui diuerſiſſimas res pariter expectant, uoluptatem & præmia uirtutis.*
Plaut. *Voluptatibus ſimul & uirtuti nemo ſeruire poteſt.*
Voluptas eſt malorum eſca, quòd ea non minus homines,
Quàm hamo capiantur piſces.
Hominis præſtantia indigna eſt uoluptas,
Eſt uirtus placitis abſtinuiſſe bonis.
Facilè ingenia adoleſcentium ab honeſta diſciplina ad luxum dilabuntur.

Luxum ſuadet licentia.
Suadent breuem præſentia fructum,
Copia, luxuſq; nimius, ad uoluptatem facillimè allicit.
Nulla eſt adeò uoluptas, quæ nō aſsiduitate ſui faſtidium pariat. Plin.
Copia faſtidium parit.
Voluptates commendat rarior uſus. Iuue.
Pœnitentia, dolorq; uoluptate comparantur.
Ita dijs placitum, uoluptati ut mæror comes conſequatur. Plaut. in Amphitruone
Dolor ac uoluptas.
Inuicem cedunt: ac breuior uoluptas. Sene.
Voluptatum uſuræ, morbi ſunt.
Sperne uoluptates: nocet empta dolore uoluptas. Hora.
Miſcentur triſtia lætis. Ouid.
Qui minus deliciarum nouit in uita, minus timet mortem.

Fortunæ. 8

FORTVNA *opes auferre, non animum poteſt,* Sene.
Fortuna fortes metuit, ignauos premit.
Oblatam utramuis fortunam iuxta ſuſcipere diſcat, qui animo eſſe tranquillo cupit. Sene.
Fortuna meliores ſequitur.
Probitatem, induſtriam, cæteraſq; bonas artes, neque dare, neque eripere cuipiam fortuna poteſt. Sallu.
Fortuna cùm blanditur, tunc uel maximè metuenda.
In ſecundis nihil minus, quàm confidendum.

Parcius

Parcius obſequenti fortunæ, potius fidendũ, quàm uſquequaque fauenti.

Fortunæ muneribus utendum, non fidendum.

Sene. *Quicquid in altum*
Fortuna tulit, ruitura leuat.

Fortuna nunquàm perpetuò eſt bona.

Hora. *Fortuna ſæuo læta negocio, &*
Ludum inſolentem ludere pertinax,
Tranſmutat incertos honores.
Nunc mihi, nunc alij benigna.

Nulli præſtat uelox fortuna fidem.

Cic. *Cæca fortuna eſt, & eos plerunque efficit cæcos, quos complexa eſt.*

Fortuna, ut medicus ignarus, multos cæcat.

Lucã. *Seruat multos fortuna nocentes.*

Res ſecundæ non habent unquàm modum.

Sene. *Laſciuiam amant atque ſuperbiam res ſecundæ?*

Sallu. *Proſpera animos efferunt.*

Sene. *Omnes cùm ſecundæ res ſunt maximè, tum maximè meditari ſecum oportet, quo pacto aduorſam ærumnam ferant.*

Cic. *Cui ſpes omnis, & ratio et cogitatio pendet à fortuna, huic nihil oportet eſſe certi, nihilq́; quod exploratum habeat permanſurum ſibi, ne unũ quidem diem.*

Miſer eſt, quiſquis felicitatem ſperat à miſeris.

Faber eſt quiſque fortunæ ſuæ.

Suam cuique mores fingunt fortunam.

Plau. *Perinde ut quiſque fortuna utitur, ita præcellit.*

Ter. *Omnibus nobis ut res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus.*

Ter. *Fortuna non mutat genus:*

Bona fortunæ perinde ſunt, ut animus illius, qui ea poßidet;
Qui uti ſcit, ei bona: qui non utitur rectè, mala.
Fortunam citius reperias, quàm retineas.
Fortunam cùm abire permiſeris, fruſtrà poſtmodum fugientem implorabis.
Naturam plerunque fortuna corrumpit.
Dira libido fortunæ comes.
Fortuna multis nimis dat, ſatis nulli. Mart.
Dat quodcunque libet fortuna, rapitq;. Ouid.
Fortuna in omni re dominatur. Sallu.
Turba tremens ſequitur fortunam ſemper, & odit.
Ad ſaturitatem non eſt opus fortuna. Nam quod neceßitati ſat eſt, tollit irata. Iuue.
Leuis magnas opes huc fert & illuc caſus.
Breuis eſt magni fortuna fauoris.
Fortuna humana fugit, artatq; ut lubet. Sil.Ital.
Minus in paruis fortuna furit.
Felicitatis comes inuidia. Plaut.
Fortuna ſimul cum moribus immutatur. Sene.
Succeſſum fortuna, experientiam laus ſequitur, Sallu.
Quem res plus nimio delectauere ſecundæ, Horat.
Mutata quatient.
Læta omnia rarò ſine infelicitate aliqua eueniunt,
Fortuna arbitrijs tempus diſpenſat ubique. Ouid.

Hominem eſſe calamitoſum. 9

Dii *nos quaſi pilas, homines habent.* Heſio.
Ludit in humanis diuina potentia rebus. Ouid.

Et

Et certam præſens uix habet hora fidem.

Sene. Quemcunque miſerum uideris, hominem ſcias.

Ea eſt humanarum rerum natura, ut nihil ſit omni ex parte beatum.

Plau. Vt ſunt humana, nihil eſt perpetuum datum.

Ouid. Vita data eſt utenda.

Plau. Nihil eſt homini perpetuum bonum.

Iam huic uoluptati, hoc adiuuentum odium eſt.

Prima pars æui ſeſe neſcit: media curis obruitur.

Vltima moleſta ſenectute premitur.

Iuuenta nihil eſt fugacius, quæ ubi auolarit ſemel redit nunquàm.

Virg. Optima quæque dies miſeris mortalibus æui

Prima fugit, ſubeunt morbi triſtisq́; ſenectus,

Iuue. Et labor, & duræ rapit inclementia mortis,

Senectus ipſa morbus eſt.

Obrepit non intellecta ſenectus.

Hora. Multa ferunt anni uenientes commoda ſecum,

Multa recedentes adimunt.

Formæ gloria fluxa atque fragilis eſt.

Res eſt forma fugax.

Forma exigui temporis donum eſt.

Prop. Nec forma æternum; haud cuiquam eſt fortuna perennis.

Longius aut propius, mors ſua quemque manet.

Oculi noſtri tum demum miſerrimi ſunt, ubi coguntur paupertatem noſtram conſpicere.

Ter. Ita plerique ingenio ſumus omnes, noſtri noſmet pœnitet.

Sallu. Res humanæ fluxæ & mobiles ſæpius in aduerſa mutantur.

Aequo animo ferendæ calamitates mortalibus.

Hora. Immortalia ne ſperes, monet annus, almum

Quæ

Quæ rapit hora diem.
Nouit paucos.
Secura quies.
Nulla dies mœrore caret. Seneca.
Tu quamcunque deus tibi fortunauerit horam Hora.
Grata ſume manu.
Gaudia non remeant, ſed fugitiua uolant. Martia.
Finis alterius mali. Seneca.
Gradus eſt futuri.
Leue eſt miſerias ferre, perferre eſt graue.
Nihil iucundum, quod nemo uidet, ne ipſæ quidem opes. Ter.
Omnium rerum uiciſſitudo eſt. Iuue.
Sæuis inter ſe conuenit urſis:
Aſt homini ferrum lethale incude nefanda
Produxiſſe parum eſt.
Lupus eſt homo homini non homo, cùm qualis ſit, non nouit.
Vnicuique dedit uitium natura creato. Prop.
Curarum ſomnus domitor, pars eſt humanæ melior uitæ.
Debemur morti nos noſtraq;. Hora.
Omnia orta occidunt, auctaq; ſeneſcunt. Sallu.
Homo ſe prius morti, quàm uitæ parare debet, atquè adeò putare, extremum ſibi ſemper adeſſe diem.
Vita & mors iure naturæ ſunt.
Hæc eſt hominis conditio, ut quàm citò in lucem exeat, moriturus exiſtat.
Quis furor eſt atram bellis accerſere mortem? Tibul.
Imminet, & tacitò clam uenit illa pede.
Mors æquat ſummis infima, inuoluit humile pariter & celſum caput.
Ipſe iubet mortis nos meminiſſe deus. Martia

Virg. *Stat ſua cuique dies. breue & irreparabile tempus.*

Omnibus eſt uitæ.

Fata manent omnes.

Mille modis lethi miſeros mors una fatigat.

Quem ſors dierum cunque dabit, lucro appone.

Omnes una manet mors.

Hora. *Et calcanda ſemel uia lethi.*

Sil. *Et pace & bello cunctis ſtat terminus æui.*

Ital. *Viue uelut rapto fugitiuaq; gaudia carpe.*

Martia. *Perdiderit nullum uita reuerſa diem.*

Hora. *Quis ſcit an adijcient hodiernæ craſtina uitæ, Tempora dij ſuperæ?*

Sene. *Nemo tam diuos habuit fauentes Craſtinum ut poſſet ſibi polliceri.*

Hora. *Mors ultima linea rerum eſt.*

Cice. *Abeunt omnia unde orta ſunt.*

Iuue. *Mors ſola fatetur Quantula ſunt hominum corpuſcula.*

Nemo quàm bene uiuat, ſed quandiu, curat: cùm omnibus poſſit contingere, ut bene uiuant: ut diu nulli.

Vita humana ſimilis eſt ferro, quod ſi exerceas, atteritur: ſi non exerceas, rubigo conſumit.

In luctu atque miſerijs mors ærumnarum requies, non cruciatus eſt,

Vt bene uiuitur, diu

Plaut. *Viuitur.*

Dominij ac ſeruitutis. 10

LIBERTATEM *nemo bonus, niſi cum anima ſimul amittit.*

Omnes

Omnes profectò liberi lubentius Plau.
Sumus, quàm ſeruimus.
Propriæ telluris herum natura, neque illum, Hora.
Nec me, nec quenquam ſtatuit.
Libertas per inertiam amittitur.
Liber is eſt exiſtimandus, qui nulli turpitudini ſeruit.
Natura mortalium auida eſt imperij. Sallu.
Ea demum tuta eſt potentia, quæ uiribus ſuis modum imponit.
Vim temperatam Dij quoque prouehunt Hora.
In maius: idem odere uires
Omne nefas animo mouentes.
Facilitate nihil eſt homini melius, neque clementia.
Pudore & libertate liberos Ter.
Retinere ſatius eſſe credo, quàm metu.
Deteriores omnes ſumus licentia. Ter.
Immodicus libertatis uſus, ſeruitutis quandoque occaſio fuit. Sene.
Durum & inuiſum & graue eſt
Seruitia ferre.
Peſsimus quiſque aſperrimè rectorem patitur.
Serui ære parati, iniuſta imperia
Dominorum non perferunt.
Facile eſt imperium in bonis.
Non qui iuſſus facit aliquid miſer eſt, ſed qui inuitus.
Non decet ſuperbum eſſe hominem ſeruum. Plau.
Plus oportet ſcire ſeruum, quàm loqui. Plau.
Omnis animi debilitata & humilis & fracta timiditas ſeruitus eſt. Cice.
Aſperius nihil eſt humili, cùm ſurgit in altum. Clau.
Regnum non capit duos. Lucã.

Nulla fides regni ſocÿs, omniſq; poteſtas
Impatiens conſortis erit.

Particeps dominationis neque fuit quiſquam, neque ſi pati potuiſſet, orbis terrarum bello concuſſus foret.

Salluſt. *In maxima fortuna, minima licentia eſſe debet.*

Minimum decet licere, cui multum licet.

Sene. *Multos timeat oportet, qui timetur à multis.*

Rarò contingit, eum à multis diligi, qui non meritò, ſed arrogantia pluribus nititur anteferri.

Odia qui nimium timet, regnare neſcit.

Sene. *Ars prima regni eſt, poſſe inuidiam pati.*

Malus eſt miniſter regÿ imperÿ pudor.

Timendus tibi populus, apud quem multa peſſis.

Tutus eſſe non poteſt, quem maxima pars hominum extinctum eſſe cupiat.

Sene. *Eſt regis alti ſpiritum regi dare.*

Sene. *Multa cura ſummo imperio ineſt.*

Plau. *Qui quærit alia, is malum uidetur quærere.*

Venenum in auro bibitur.

Sene. *Iniqua nunquàm imperia retinentur diu.*

Sene. *Regna cum ſcelere, omnibus.*
Sunt exilÿs grauiora.
Virtus & ſumma poteſtas
Non coeunt.

Lucã. *Vt nemo doceat fraudis, & ſceleris uitam;*
Regnum docebit.

Sene. *Nemo alteri imperium uolens concedit, & quanuis nouus, atque clemens ſit, qui plus poteſt, tamen cui malo eſſe licet, formidatur.*

Non

Non bene conueniunt, nec in una ſede moran-tur. Ouid.
Maieſtas, & amor.
Regum pernicies adulatio. Ter.
Errat longè mea quidem ſententia,
Qui imperium credit grauius eſſe, aut ſtabilius.
Vi quod fit, quàm illud, quod amicitia adiungitur.
Non exercitus, neque theſauri, præſidia regni ſunt, uerùm amici, quos neque armis cogere, neque auro parare queàs, officio & fide parantur. Sallu.
Regiæ uoluntates plerunque ut uehementes, ſic mobiles ſunt, ac ſæpe ipſæ ſibi aduerſæ. Sallu.
Regis ad exemplum totus componitur orbis.
Circa regna tonat. Sene.
Nunquàm placidam ſceptra quietem,
Certum ue ſui tenuere diem.
Vis conſilij expers, mole ruit ſua. Hora.
Imperium his facilè artibus retinetur, quibus initio partum eſt. Sallu.
In ſeruitutem cadere de regno, graue eſt. Sene.

Amoris. 11

QVI *in amore præcipitauit, peius perit, quàm ſi ſaxa ſaliat.* Plaut.
Vis magna mentis, blandus atque animi dolor,
Amor eſt.
Amor amari expers non eſt. Sene.
Nox, & amor, uinumq; nihil moderabile ſuadent. Ouid.

Illa pudore uacat: Liber, Amorq; metu.

Prop. *Libertas quoniam nulli iam reſtat amanti,*
Nullus liber erit, ſi quis amare uolet.
Inſanum eſt & malum, in hoſpitium diuerti ad cupidinem.

Sene. *Quiſquis in primo obſtitit,*
Pepuliıq; amorem, tutus ac uictor fuit.
Qui blandiendo dulce nutriuit malum,
Serò recuſat ferre quod ſubijt iugum.

Prop. *Solus amor, morbi non amat artificem.*

Ter. *Quæ res*
Nec modum habet, neque conſilium, ratione, modoq;
Tractari non uult. in amore hæc ſunt mala, bellum,
Pax rurſum.
Amorem ſectari ſolent, cura, ægritudo, dolor, nimiaq; elegantia.
Nemo ſine grandi malo,
Præterquàm res patitur, ſtudet elegantiæ.

Plau. *Pulchra mulier nuda erit, quàm purpurata pulchrior.*
Meretrix non abſimilis mari: quòd das, deuorat: nunquàm abundat.
Hoc unum in re perpetuò habent meretrices, da mihi, atque affer mihi.
Amori accedunt hæc uitia,

Plau. *Inſomnia, ærumna, error, & terror, & fuga,*
Ineptia, ſtultitiaq; adeò, & temeritas,
Incogitantia, excors immodeſtia,
Petulantia, cupiditas, & maleuolentia.
Inhæret etiam auiditas, deſidia, iniuria,
Inopia, contumelia, & diſpendium,
Multiloquium, pauciloquium, &c.

Improbe

Improbe Amor, quid non mortalia pectora cogis? Virg.

Sæuus amor docuit natorum ſanguine matrem Commaculare manus.

Crudelis amor, cuius parua flamma primo uapore delectet: at fomento conſuetudinis exæſtuans, immodici ardoris totum hominem perurat.

Amor in tempore uires capit, & paulatim totum hominem amplexatur.

Amantes amentibus haud diſsimiles, qui ſeipſos neſciunt: & quid agant, ignorant.

Celerem habet ingreſſum Amor, regreſſum tardum.

Dulce eſt inſanire in loco.

Qui amat, ſi quod amat, habet, id ſatis habet ſibi, Pro cibo, uidere, amplecti, oſculari, atque alloqui.

Amantium eſt, etiam næuos eius, quod amant, exoſculari.

Nulla non hora ſomniamus, quod amamus.

Vbi uanis ſomnis enutritur amor, præcordijs inſedit.

Amoris præmium fructúsq; libidinis, aliquando ſola cogitatio: Supplicium uerò graue, fruſtratio cupiditatis.

Conſuetudo, & mores fugant duritiem, & obſtinaciam inimicam Amori.

Falſa dulcedine fouentur amantes: Hæc tum demum ſe prodit, cùm dirimitur amor.

Dulces amorum inſidiæ.

Facile irati uerbo mutantur amantes. Prop.

Amantium iræ, amoris redintegratio eſt. Ter.

Iuue. *Rara eſt concordia formæ,*
Atque pudicitiæ.

Plaut. *Nimia eſt miſeria, pulchrum eſſe hominem nimis.*

Claud. *Tunc uiue caſtè,*
Aſperius, cùm prompta Venus.

Sene. *Nec regna ſocium ferre, nec tædæ ſciunt.*
Non bene cum ſocijs regna, Venusq; manent.
Amor perennis coniugis caſtæ manet.

Sene. *Cæcus amor nonnunquàm admiratur neglecta.*

Virg. *Omnia uincit amor.*

Sobrietatis. 12

Iuue. BVCCAE
Noſcenda eſt menſura tuæ.

Plau. *Non uinum moderari, ſed uino ſolent, qui quidem probi ſunt.*

Ouid. *Vina parant animos Veneri.*

Plau. *In uinum multum confertur plerumque culpa: quòd ſi loqui poſſet, ſe defenderet.*
Nimis eſt uile uinum, atque amor.

Plin. *Si ebrio atque amanti impunè facere, quod lubeat licet.*

Prop. *Homini cicuta eſt uinum.*
Vino forma perit, uino corrumpitur ætas.
Vinum memoriæ mors.

Plau. *Magnum hoc uitium uino eſt: pedes captat primum, luctator doloſus eſt.*
Quem tu aſſeruare rectè, ne aufugiat, uoles,
Eſca atque potione uinciri debet.
Apud menſam plenam homini roſtrum deliges.
Dum tu illi qui edat, & quod potet, præbeas
Arbitratu ſuo affatim quotidie,

Nunquam ædepol fugiet.
Verecundari neminem
Apud menſam decet. Plaut.

Taciturnitatis. 13

QVI *non nouit tacere: neſcit loqui.*
Pœnituit aliquando locutum eſſe, tacuiſſe nunquam.
Optimus eſt homini linguæ theſaurus, & ingens. Heſiod.
Gloria quæ parcis menſurat ſingula uerbis.
Effrani oris & ex legis dementia extremum infelicitas occupat.
Linguam compeſcere, uirtus non minima eſt.
Mors & uita in manibus linguæ.
Maledicentia ſtultorum theſaurus, quem in lingua reconditum tenent.
Qui inconſideratè loquitur, ſentiet mala.
Inter pocula præſertim ſeruandum ſilentium.
Stultus nouit ſilentium ſeruare:
Percontatorem fugito, nam garrulus idem eſt. Hora.
Alium ſilere quod uoles, primus ſile. Sene.
Lingua hominum ad iudicia præceps.
Semel emiſſum uolat irreuocabile uerbum. Hor.
Lingua ſi infrænis eſt, & prodiga, interdum maximarum cladium organum eſt: at ſi parca et prouida, in ea particula ingentium bonorum fomites latent, & prudentia inde excerpitur.
Qualis uir, talis oratio.
Pudicæ mentis pudicus ſermo.
Os ſanctum, ſancta promit eloquia.
Imago homini ſermo eſt,

Detrahentem auerſatur uir bonus.

Huic non licet alterius uituperationem patienter audire, qui nec ab alijs optat ſuam recipi.

Verecundia ſilentium imperat.

Beneficentiæ & ingratitudinis. 14

QVOD *bene fit nobis*,

Plau. *Haud perit.*

Nec aurum, nec argentum, nec quicquam eorum, quæ accipiuntur, beneficium eſt; ſed eius, qui tribuit, animus.

Benefacta benefactis cumulanda.

Aliquando gratius eſt, quod facili, quàm quod plena manu datur.

Quicquid ſine detrimento commodari poteſt, id tribuatur etiam ignoto.

Serò beneficium dedit, qui roganti dedit.

Eodem animo debetur beneficium, quo datur.

Reddit beneficium, qui libenter debet.

Nemo libenter debet reddere, quod non accipit, ſed extorſit.

Cice. *Meminiſſe debet is, in quem collatum eſt beneficium, non commemorare qui contulit.*

Odioſum hominum genus officia exprobrantium.

Beneficium, nec in puerum, nec in ſenem conferendum eſt: in hunc quia perit antequàm gratiæ referendæ detur opportunitas: in illum, quia non meminit.

Improbus eſt homo, qui beneficium
Scit ſumere, & reddere neſcit.

Ingratus qui beneficium accepiſſe ſe negat, quod

quod accepit: ingratus, inquam, qui id diſsimulat. rurſum ingratus, qui non reddit. At omnium ingratiſsimus, qui oblitus eſt.

Ita ſunt omnes iſti noſtri ciues; Pla.
Si quid benefacias, leuior pluma gratia eſt:
Si quid peccatum eſt, plumbeas iras gerunt.

Eſt aliqua ingrato meritum exprobrare uoluptas. Ouid.

Immunifico cantari ſolet, quod habes, nec habeas.

Regem armis, quàm munificentia uinci, minus flagitioſum. Sallu.

Eruditionis, ac ſcientiæ. 15

OPES *eiuſmodi parandæ, quæ naui fracta, ſimul cum domino queant enatare.*

Honos alit artes, omnesq́; incenduntur ad ſtudia, gloria: iacentq́; ea ſemper, quæ apud quoſque improbantur.

Dignum laude uirum Muſa uetat mori.

Literæ, pulcherrimæ ſunt hominis diuitiæ.

Quemadmodum corpus medicina, ſic animum philoſophia curat.

Hominis mens diſcendo alitur.

Vita hominis ſine literis mors eſt, & hominis ſepultura.

Strenua ingenia, quo plus receſſus ſumunt, hoc maiores impetus edunt.

Ingenium quondam fuerat precioſius auro; Ouid.
At nunc barbaria eſt grandis, habere nihil.

Homine imperito nunquàm quicquam iniuſtius, Ter.
Qui niſi quod ipſe fecit, nihil rectum putat.

Sene. *Iners malorum remedium ignorantia eſt.*

Reliqua confusè & ſine ordine. **16**

Sallu. LAVDIS *cupiditas, & timor ignauiæ, ad uirtutem excitant.*
Gloriam, honorem, imperium, bonus, & ignauus, æquè ſibi exoptant.
Gloria alitur induſtria.
Aequa laus eſt à laudatis laudari, & ab improbis improbari.

Sene. *Laudare ſe, uani: uituperare ſtulti eſt.*
Qui fauoris gloriam uerè petit,
Animo laudari magis, quàm uoce uolet.
Laus uera humili ſæpe contingit uiro.

Plaut. *Sperat quidem animus: quo eueniat Dijs in manu eſt.*

Tib. *Credula uitam*
Spes fouet.
Miſerrimum eſt timere, cùm ſperes nihil.
Inſperata ſæpius accidunt, quàm quæ ſperes.
Auxilium petendum ab omnibus, etiam ab infimis.
Nihil tam firmum, cui periculum non ſit, etiam ab inualido.
Inhumanum eſt, malè mereri de immerente.

Plau. *Certa amittimus, dum incerta petimus.*
Nihil eſt quod non aſsidua meditatio facillimum reddat.
Cui plus licet, quàm par eſt: plus uult, quàm uelit.
In extremæ inopiæ conſtitutis, haud facile eſt emergere.

Sallu. *Animi molles & ætate fluxi, dolis haud difficulter capiuntur.*

Plus

Plus eſt ſeruaſſe repertum, Clau.
Quam quæſiſſe decus.
Non minor eſt uirtus, quàm quærere, parta tueri. Ouid.
Vbi intenderis ingenium, ualet. Sallu.
Hoc deterius habet Reſpublica, quò magis res priuatæ florent.
Suum cuique pulchrum.
Rex ſuus Reginæ placet.
Eſt amor & rerum cunctis tutela ſuarum. Val. Fla.
Domi induſtria, foris iuſtum imperium: animus in conſulendo liber, neque delicto, neq; libidini obnoxius, illuſtres, & magnos fecere pleroſque.
Neceſſe eſt facere ſumptum, qui quærit lucrum. Plau.
Tum denique omnes noſtra intelligimus bona,
Cùm, quæ in poteſtate habuimus, ea amiſimus.
Laudata uirtus Creſcit, & immenſum gloria calcar habet. Ouid.
Nimia omnia.
Nimium exhibent negocium.
Plurimùm facere, minimum de ſeipſo loqui, prudentioris eſt.
Quibuſdam Iuue.
Somnum rixa facit.
Cupienti etiam celeritas mora eſt.
Nunc nunc qui fœdera rumpit Clau.
Ditatur: qui ſeruat, eget.
Multa promptius eſt cauillari, quàm æmulari.
Nullus dolor eſt, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat. Cice.
Dies adimit ægritudinem hominibus.
Antiqua nouis præfert inuidia.

Concor-

Sallu. *Concordia parua res creſcunt; diſcordia maxime dilabuntur.*

In irrecuperabilibus, optimum eſt remedium obliuio.

Negat ſibi ipſi, qui quod fieri non poteſt, petit.

Sene. *Qui timidè rogat,*
Docet negare.

Plau. *Omnes res perinde ſunt, ut agas, ut eas magni facias.*

Ignoſce illis multa, nihil prorſus tibi.

Prop. *Ingenio, ſtat ſine morte decus.*

Lucā. *Gaudet patientia duris.*

Sene. *Quicquid facimus uenit ex alto.*

Vulgus ingenio mobili; ſeditioſum eſt atque diſcordioſum, cupidum rerum nouarum, quieti et ocio aduerſum.

Virtus eſt, ubi occaſio admonet, deſpicere.

Valer. *Nulla cœlum reparabile gaza.*

Flaccus. *Qui ſe habet, nihil perdidit.*

Ter. *Non rete accipitri tenditur, neque miluio.*

In gerendis negocijs, ſequendæ temporum opportunitates.

Irritatæ neceſſitatis grauiſſimi ſunt morſus.

Ouid. *Naturæ ſequitur ſemina quiſque ſuæ.*

Nitimur in uetitum ſemper cupimusq́; negata.

Quod licet, ingratum eſt: quod non licet acrius urit.

Illicita amari ſolent.

Nemo recuſat ferre ſortem, quam omnes patiuntur.

Plau. *Dum uiuit, hominem noueris: ubi mortuus eſt, quieſcas.*

His nunc præmium eſt, qui recta praua faciunt.

Nulli

Nulli te facias nimis ſodalem, Iuue.
Gaudebis minus & minus dolebis.
Quod quiſque patitur, id uerò omnium grauiſſimum quiſque putat.
Dociles imitandis.
Turpibus ac prauis omnes ſumus.
Melius eſt in coruos, quàm adulatores incidere: hi enim uiuentes, illi mortuos exedunt.
Pœna eſt uehemens, nocte dieq́; ſuum geſtare in pectore teſtem.
Omne bellum ſumitur facilè, cæterùm ægerrimè definit. Sallu.
Non laudandus eſt, qui plus credit, quæ audit, quàm quæ uidet. Plau.
Ius ſummum ſæpe ſumma malitia eſt. Ter.
Neglecta ſolent incendia ſumere uires. Hora.
Non licet hominem eſſe ſæpe ita ut uult, ſi res non ſinit. Ter.
Venienti occurrendum eſt morbo.
Lento gradu ad uindictam ſui diuina procedit ira, tarditatemq́; ſupplicij grauitate compenſat.
Quem ſæpe tranſit caſus, aliquando inuenit. Sene.
Omnes res laudantur atque appetuntur, ut earum rerum uſus eſt.
Carere debet omni uitio, qui in alterum paratus eſt dicere. Cice.
Semper nocuit differre paratis. Lucā.
Suus cuique mos genuinus eſt.
Velle ſuum cuique eſt, nec uoto uiuitur uno. Perſi.
Quot homines, tot ſententiæ. Ter.
Maxima pars hominum morbo iactatur eodem. Hor.
Iniquè comparatum eſt, hi qui, minus habent, Ter.

Vt

Vt ſemper aliquid addant ditioribus.
Viue tibi, tecumq; habita, nec grandia tentes,
Effugit immodicas paruula puppis aquas.

AD LECTOREM.

Hæc, ſuccincta licèt, breuibusq; repoſta docebunt,
Qui uitam formes, inſtituasq; tuam.

FINIS.

SENTENTIAE TERENTIANAE

EX ANDRIA.

PROLOGO.

Faciunt næ intelligendo ut nihil intelligant.
Vt quieſcant porrò moneo, & deſinant.
Maledicere, malefacta ne noſcant ſua.

Actu primo, Scena prima.

ID arbitror,
Ad primè in uita utile eſſe, ut ne quid nimis.
Hoc tempore
Obſequium amicos, ueritas odium parit.
Ingenium eſt

Omnium

Omniũ hom inum à labore procliue ad libidinem.
Si illum obiurges, uitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi, qui dederit, damnum, aut malum?
Mala mens, malus animus.

Scena ſecunda.

Omnes qui amant, grauiter ſibi dari uxorem ferunt.
Dauus ſum, non Oedipus.

Scena tertia.

Seni uerba dare, difficile eſt.

Scena quinta.

Facta, tranſacta omnia.
Aliquid monſtri alunt.
Dum in dubio eſt animus, paulò momento huc, illuc impellitur.

Actu ſecundo, Scena prima.

Quoniam id fieri, quod uis, non poteſt, uelis id, quod poßit.
Facilè omnes cùm ualemus, recta conſilia ægrotis damus.

Scena quinta.

Verum illud uerbum eſt, uulgò quòd dici ſolet,
Omnes ſibi melius malle eſſe, quàm alteri.

Actu tertio, Scena prima.

Fidelem haud fermè mulieri inuenias uirum.
Ego in portu nauigo.

Scena tertia.

Amantium iræ, amoris redintegratio eſt.

Actu quarto, Scena prima.

Hoccine credibile eſt, aut memorabile, tanta ut cuiquam uecordia
Innata ſiet, ut gaudeat malis, atque ex incommodis

Alterius, ſua comparet ut commoda?

Scena ſecunda.

Valeant qui inter nos diſſidium uolunt.

Non Apollinis magis uerum, atque hoc reſponſum eſt.

Scena quinta.

Mirum uerò, impudenter mulier ſi facit meretrix.

Fallacia alia aliam trudit.

Paulum intereſſe cenſes, ex animo omnia,
Vt fert natura, facias, an de induſtria?

Scena ſexta.

Sic ut quimus, quando ut uolumus non licet.

Actu quinto, Scena prima.

Beneficium uerbis initium, re comprobes.

Scena ſecunda.

Omnis res eſt iam in uado.

Scena tertia.

Pro magno peccato, paululum ſupplicij ſatis eſt patri.

Scena quarta.

Si mihi pergit, quæ uolt dicere: ea quæ non uolt audiet.

Nodum in ſcirpo quæris.

Scena quinta.

Ego uitam deorum propterea ſempiternam eſſe arbitror.

Quòd uoluptates eorum propriæ ſunt.

Scena ſexta.

More hominum euenit, ut quòd ſim nactus mali;

Prius reſciſceres tu, quàm ego quod tibi euenit boni.

Somniat ea, quæ uigilans uoluit.

EX

EX EVNVCHO.

PROLOGO.

Nullum eſt iam dictum, quod nō dictum ſit prius.

Actu primo, Scena prima.

QVAE res in ſe neque conſilium, neque modum.
Habet, ullum, eam conſilio regere non poteſt.
In amore hæc omnia inſunt uitia, iniuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum, incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm ſi des operam, ut cum ratione inſanias.

Scena ſecunda.

Accede ad ignem hunc, iam caleſces, plus ſatis.

Actu ſecundo, Scena prima.

Eijciunda mollicies animi. Stat ſententia.
Adeon homines immutarier.
Ex amore, ut non noſcas eundem eſſe?

Scena ſecunda.

Dij immortales, homini homo quid præſtat?
Stulto intelligens. Quid intereſt?
Omnia habeo neq; quicquam habeo, nihil cum eſt, nihil deſit tamen. Tota erras uia.
Viden' ocium, & cibus quid faciat alienus?
Hic homines frigent.
Omnium rerum uiciſſitudo eſt.

Scena tertia.

Matres ſtudent (ſcilicet filias)

Demiſsis humeris eſſe, uincto pectore, ut graciles fient.

Si qua eſt habitior paulò, pugilem eſſe aiunt, deducunt cibum.

Tametſi bona eſt natura, reddũt curatura iũceas.

Iſtac in me cudetur faba.

Actu tertio, Scena prima.

Par pari referto.

Scena ſecunda.

E flamma te petere cibum poſſe arbitror.

Actu quarto, Scena quinta.

Sine Cerere *&* Libero *friget Venus.*

Scena ſexta.

Tu quod cauere poſsis; ſtultum admittere eſt.

Scena ſeptima.

Conſilio omnia prius experiri, quàm armis ſapientem decet.

Noui ingenium mulierum.

Nolunt, ubi uelis, ubi nolis, cupiunt ultro.

Actu quinto, Scena prima.

Ouem lupo commiſiſti.

Scena ſecunda.

Sæpe

Ex malo principio, magna familiaritas

Conflata eſt.

Scena quarta.

Mihi puto palmarium (id eſt palma dignum)

Me reperiſſe, quomodo adoleſcentulus

Meretricum ingenia & mores poſſet noſcere,

Maturè, ut cùm cognorit, perpetuò oderit.

Quæ dum foris ſunt, nihil uidetur mundius,

Nec magis compoſitum quicquam, nec magis elegans:

Quæ cum amatore ſuo cùm cœnant, liguriunt.

Harum

Harum uidere ingluuiem ſordes, inopiam,
Quàm inhoneſtæ ſolæ ſint domi, atq; auidæ cibi:
Quo pacto ex iure heſterno panem atrum uorent:
Noſſe omnnia hæc, ſalus eſt adoleſcentulis.

Scena ſexta.

Ex meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque urbis odium me unquàm percipit.
Vbi ſatietas capit fieri, commuto locum.
Aliud ex alio malum.

Scena ſeptima.

Egomet meo iudicio miſer, quaſi ſorex, hodie pij.

Scena nona.

Satis diu hoc iam ſaxum uerſo.

EX HEAVTONTIMORVMENO.

Actu primo, Scena prima.

TANTVM *ne eſt ab re tua ocij tibi,*
Aliena ut cures, eaq; nihil quæ ad te attinent?
Homo ſum, humani à me nil alienum puto.

Scena ſecunda.

Bona (ſcilicet fortunæ)
Perinde ſunt ut illius animus, qui ea poſſidet:
Qui uti ſcit, ei bona: illi, qui nõ utitur rectè, mala.
Quem ferret, ſi parentem non ferret ſuum?
Parentum, iniuriæ,
Vnius modi ſunt fermè, paulùm qui eſt homo tolerabilis.
Scortari crebrò nolunt, nolunt crebrò conuiuarier.
Præbent exiguè ſumptum, & ea ſunt tamen ad uirtu-

uirtutem omnia :
Verũ ubi aĩus ſemel ſe cupiditate deuinxit mala ,
Neceſſe eſt Clitipho conſilia conſequi conſimilia.

Actu ſecundo , Scena prima .

Quàm iniqui ſunt patres in omneis adoleſcenteis iudices ,
Qui æquum eſſe cenſent , nos iam à pueris illicò naſci ſenes :
Neque illarum affines eſſe rerum, quas fert Adoleſcentia .
Ex ſua libidine moderantur , quæ nunc eſt , non quæ olim fuit .
Periculum ex aliјs facito , tibi quod ex uſu ſiet .
Næ ille haud ſcit , quàm mihi nunc ſurdo narret fabulam .

Scena ſecunda .

Pergin iſtuc prius dijudicare , quàm ſcis quid ueri ſit ? Noſti mores mulierum ,
Dum moliuntur , dum comuntur , annus eſt .

Scena tertia .

O Iuppiter , ubi nam eſt fides ?
Non fit ſine periculo facinus magnum & memorabile .
In aurem utramuis ociosè ut dormias .
Tu es iudex , ne quid accuſandus ſis , uide .

Actu tertio , Scena prima .

Senes eſt æquum ſenibus obſequi .
Vulgò audio adimere ægritudinem hominibus dici diem .
Deteriores omnes ſumus licentia .
Itan' comparatã eſſe hominum naturam omnium,
Aliena melius ut uideant & iudicent ,
Quam ſua ? An eò fit , quia in re noſtra , aut gaudio .

Sumus

Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?

Scena ſecunda.

Aquilæ ſenectus.

Scena tertia.

Noui ego amantium animos, aduertunt grauiter quæ non cenſeas.

Nemo eſt meorum amicorum hodie apud Quem exprimere omnia meo occulta audeam:

Noſtrum eſt intelligere, utcunque atque ubicunque opus ſit, obſequi.

Actu quarto, Scena prima.

Quid cum illis agas, qui neque ius, neque bonum, atque æquum ſciunt?

Melius peius, proſit, obſit, nihil uident, niſi quod lubet.

Quanto tuus eſt animus natu grauior, tantò ſit ignoſcentior.

Non licet hominem eſſe ſæpe ita ut uult, ſi res non ſinit.

Scena ſecunda.

In anguſtum meæ coguntur copiæ.

Crucior bolum tantum mihi ereptum tam ſubitò è faucibus.

Nihil tam difficile, quin quærendo inueſtigari poßit.

Scena tertia.

Amici res eſt uidenda in tuto ut collocetur.

Quid ſi nunc cœlum ruat?

Scena quinta.

Dictum ac factum reddidi.

Ius ſummum ſæpe ſumma malitia eſt.

Alijs ſi licet, tibi non licet.

Omnes te in lauta, & bene aucta parte putant.

Nulla

Scena ſexta.

Nulla eſt tam facilis res, quin difficilis ſiet,
Quam inuitus facias. Loquitur paucula.

Actu quinto, Scena prima.

Idem dictum eſt centies.
Nonne id flagitium eſt, te alijs conſilium dare,
Foris ſapere, tibi non poſſe auxiliarier?
Mihi ad raſtros res redit.
Non auderet hæc facere uidua mulieri, quæ in me fecit.

Scena ſecunda.

Vulgò id faciunt, Diſce quid ſit uiuere,
Matres omnes filij
In peccato adiutrices, auxilio in paterna iniuria,
Solent eſſe.
Adoleſcens cùm minima in ſpe ſitus erit,
Facillimè tum patris pacem in leges conficiet ſuas.

Scena quinta.

Hæc dum incipias, grauia ſunt,
Dumq; ignores: ubi cognoris, facillima.

EX ADELPHIS.

Actu primo, Scena prima.

VAH, *quemadmodum ne hominem in animo inſtituere,*
Parare quod ſit carius, quàm ipſe eſt ſibi?
Qui mentiri aut fallere, inſuerit patrem, aut
Audebit, tanto magis audebit cæteros.
Pudore & liberalitate liberos
Retinere ſatius eſſe credo, quàm metu.
Errat longè, mea quidem ſententia,

Qui

Vt quod ſit, quàm illud, quod amicitiæ adiungitur.

Malo coactus, qui ſuum officium facit,
Dum id reſcitum iri credit, tantiſper cauet:
Si ſperat fore clàm, rurſum ad ingenium redit,
Ille, quem beneficio adiungas ex animo facit:
Studet par referre præſens, abſensq́; idem erit.

Hoc patrium eſt, potius conſuefacere filium
Sua ſponte rectè facere, quàm alieno metu.
Hoc pater ac dominus intereſt, hoc qui nequit,
Fateatur ſe neſcire imperare liberis.

Scena ſecunda.

Homine imperito nūquam quidquam iniuſtius,
Qui, niſi quod ipſe fecit, nihil rectum putat.

Actu ſecundo, Scena prima.

Accipienda & muſsitanda iniuria adoleſcentium eſt.

Scena ſecunda.

Pecuniam in loco negligere, maximum interdum eſt lucrum.

Spem precio non emo.

Nunquàm rem facies: neſcis ineſcare homines.

Scena tertia.

Abs quiuis homine, cùm opus eſt, beneficium accipere gaudeas.

Actu tertio, Scena ſecunda.

Peiore res eſſe loco non poteſt, quàm in quo nunc ſita eſt.

Scena tertia.

Iſtuc eſt ſapere, non quod ante pedes modo eſt
Videre, ſed etiam illa, quæ futura ſunt,
Proſpicere.

Vt quiſque ſuum uult, ita eſt.

Vt homo eſt, ita morem geras.

Quid tu hic agas.
vbi ſi quid bene præcipias, nemo obtemperat?

Scena quinta.

Quàm eſtis maximè
Potentes? dites, fortunati, nobiles,
Tum maximè uos æquo animo æquo noſcere
Oportet, ſi uos uoltis perhiberi probos.
Nimia licentia
Profectò euadet in aliquod magnum malum.

Actu quarto, Scena prima.

Lupus in fabula.

Scena tertia.

Omnes, quibus res ſunt minus ſecundæ, magis ſunt neſcio quomodo
Suſpicioſi, ad contumeliã omnia accipiunt magis.
Propter ſuam impotentiam ſe ſemper credunt negligi.

Scena quinta.

Aduerſum ne illum cauſam dicerem,
Cui ueneram aduocatus?
Credebas dormenti hæc tibi confecturos deos?

Scena ſeptima.

Sic in uita eſt hominũ, quaſi cum ludas teſſeris,
Si illud, quod eſt maximè opus, iactu non cadit.
Illud, quod cecidit forte, id arte ut corrigas.
Ipſa ſi cupiat ſalus,
Seruare prorſus non poteſt.

Actu quinto, Scena tertia.

Reprime iracundiam, atque ad te redi.
Vetus uerbum hoc quidem eſt,
Communia eſſe amicorum inter ſe omnia.
Hoc licet impunè facere huic, illi non licet.
Non quod diſsimilis res ſit, ſed quod is, qui facit.
Ad omnia alia, ætate ſapimus rectius,

Solum

Solum unum hoc uitium adfert ſenectus hominibus.

Attentiores ſumus ad rem omnes, quàm ſat eſt.

Scena quarta.

Nunquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad uitam fuit,

Quin res, ætas, uſus ſemper aliquid adportet noui.

Aliquid moneat, illa ut quæ te ſcire credas, neſcias.

Et quæ tibi putaris prima, in experiũdo repudies.

Re ipſa comperi,

Facilitate nihil homini eſſe melius, neque clementia.

Scena octaua.

Vitium commune omnium eſt,

Quod nimium ad rem in ſenecta attenti ſumus; hanc maculam decet nos

Effugere.

Suo ſibi hunc gladio iugulo.

EX HECYRA.

Actu primo, Scena prima.

INIVRIVM *eſt ulciſci aduerſarios,*

Ac qua uia capiant te illi, eadem ipſos cape.

Liberali eſſe ingenio decet.

Actu ſecundo, Scena prima.

Proh deum atque hominum fidem, quod hoc genus eſt? quæ coniuratio?

Vt omnes mulieres eadem æquè ſtudeant, nolintq; omnia:

Neque declinatam quicquam ab aliarum ingenio ullam reperias?

Vno animo omnes ſocrus oderunt nurus:

Viris eſſe aduerſas æquè ſtudium eſt, ſimilis pertinacia eſt.

In eodem omnes mihi uidentur ludo doctæ ad malitiam.

Actu ſecundo, Scena tertia.

Aedepol næ nos ſumus iniquæ, æquè omnes inuiſæ uiris.

Propter paucas, quæ omnes faciunt, dignæ ut uideamur malo.

Actu tertio, Scena prima.

Matris ferre iniurias, pietas iubet,

Non maxumas, quæ maxumæ ſunt interdum iræ, iniurias

Faciunt.

Pueri inter ſeſe quàm pro leuibus noxis iras gerunt.

Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.

Mulieres ſunt fermè ut pueri, leui ſententia:

Fortaſſe unum aliquod uerbum inter eas iam conſciuerit.

Scena ſecunda.

Qui amat cui odio ipſus eſt, bis facere ſtultè dico,

Laborem inanem ipſus capit, & illi moleſtiam adfert.

Scena tertia.

Vt res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus.

O fortuna, ut nunquàm perpetuò es bona.

Scena quarta.

Non hercle uerbis dici poteſt.

Tantum, quàm re ipſa nauigare incommodũ eſt.

O fortunate,

O fortunate, neſcis quid mali.
Præterieris, qui nunquàm es ingreſſus mare.
Parenti potius, quàm amori obſequi oportet.

Scena quinta.

Homo uoluptati obſequens
Fuit dum uixit: & qui ſic ſunt, haud multùm hæredem adiuuant.
Vide ne impulſus iræ, prauè inſiſtas.
Quia paululum acceßit pecuniæ,
Sublati animi ſunt.

Actu quarto. Scena ſecunda.

Tutorem incommodam, ut quæque eſt, in animum inducas pati.

Scena tertia.

Iſtuc eſt ſapere, qui ubicunque opus ſit, & animum poßis flectere.

Scena quarta.

Cenſen' te poſſe reperire ullam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt uiri?
Vxor quid faciat, in manu non eſt mea.

Actu quinto, Scena tertia.

Tua quod nihil refert, percontari deſinas.
Multa ex quo fuerint commoda, eius incommoda æquum eſt ferre.

EX PHORMIONE.

Actu primo. Scena prima.

QVAM *iniquè comparatum eſt, ij, qui minus habent,*
Vt ſemper aliquid addant ditioribus.

Scena ſecunda.

Vt nunc ſunt mores, adeò res redit,
Si quis quid reddit, magna habenda eſt gratia.
Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris,
Verere uerba ei credere? Quæ inſcitia eſt,
Aduorſum ſtimulum calces?
Sciſti uti foro.
Nunquam æquè ac modò
Paupertas mihi onus uiſum eſt & miſerum & graue.
Quod fors fert, feremus æquo animo.

Scena tertia.

Ita plerique ingenio ſumus omnes, noſtri noſmet pœnitet.

Scena quarta.

Laterem lauem.
Forteis fortuna adiuuat.
Egomet me noui, & peccatum meum.

Actu ſecundo, Scena prima.

Omnes cùm ſecundæ res ſunt maximè, tum maximè
Meditari ſecum oportet, quo pacto aduorſam ærumnam ferant.
Pericla, damna, exilia. peregrè rediens ſemper cogitet aut filij peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filiæ.
Communia eſſe hæc: fieri poſſe, ut ne quid animo ſit nouum.
Quicquid præter ſpem eueniat, omne id deputas eſſe in lucro.
Ecce ſimilia omnia, omnes congruunt.
Vnum cognoris, omnes noris (ſcilicet Iudices)
Qui ſæpe propter inuidiam adimunt diuiti,
Aut propter miſericordiam addunt pauperi.

Seruum

Seruum hominem cauſam orare leges non ſinunt,
Neque teſtimonij dictio eſt.

Scena ſecunda.

Vereor ne iſtæc fortitudo in neruum erumpat denique.
Non rectè Accipitri tenditur, neque Miluio.
Cœna dubia apponitur.
Prima coitio acerrima eſt.
Si eam ſuſtinueris, poſt illa iam, ut lubet, ludas licet.

Scena tertia.

Actum ne agas, Quod eſt ferendum, feras.
Minue iram.

Scena quarta.

Quot homines, tot ſententiæ. Suus cuique mos eſt.
Mihi non uidetur, quod ſit factum legibus,
Reſcindi poſſe.

Actu tertio, Scena ſecunda.

Cantilenam eandem canis.
O fortunatiſsime, cui quod amas, domi eſt.
Auribus teneo lupum.
Da locum melioribus.
Potior ſit, qui prior ad dandum eſt.

Scena tertia.

Dictum ſapienti ſat eſt.
Quærere in malo iubes crucem.
Noli metuere, unà tecum, bona malaq; tolerabimus.
Solus eſt homo, amico amicus.

Actu quarto, Scena prima.

Senectus ipſa, eſt morbus.

Scena ſecunda.

Ego meorum ſolus ſum meus.

Pro uno duo ſunt mihi dati.
Quid ſi animam debet?
Scena tertia.
Commodius eſſe opinor, dupl:ci ſpe utier.
Scena quarta.
Si quid uelis,
Huic mandes, quod quidem rectè curatum uelis,

(Ironicos dictum de eo, qui te ad ſcopulum è tranquillo inferat.

Quid minus utile fuerit, quàm hoc ulcus tangere.
In neruum potius ibit. Nihil eſt,
Quin malè narrando poßit deprauarier.
Gallina cecinit.
Scena quinta.
Mulier mulieri magis congruet.
Actu quinto, Scena prima.
Quàm ſæpe fortè temere
ueniunt quæ non audeas optare.
Scena ſecunda.
Noſtrapte culpa facimus, ut malos expediat eſſe.
Dum nimium dici nos bonos ſtudemus, & benignos.
His nunc præmium eſt, qui recta praua faciunt.
In eodem luto hæſitas.
Vorſuram ſolues.
Præſens quod fuerat, malum in diem abijt: plagæ creſcunt,
Niſi proſpicis.
Scena tertia.
Vir uiro quid præſtat?
Scena octaua.
Viduam extrudi, turpe eſt

In

In deliros ſenes.

Quid uos (malùm) me ſic ludificamini;

Inepti ueſtra puerili ſententia?

Nolo, uolo: uolo, nolo: rurſum cedò, cape.

Quod dictum, indictum eſt: quod modo erat ratum, irritum eſt.

Scena nona.

Verba fiunt mortuo.

FINIS.

APPENDIX
SENTENTIARVM EX PROBATISSIMIS
quibusque auctoribus ſelectarum, præcipuè uerò ex libris Apophthegmatum.

Deus. 1.

A RBITRIO *numinis res hominum ſurſum deorſumq; uoluũtur & reuoluuntur.*

Qui facinus arduum concipit animo, prius à Dijs optare debet animum facinori parem.

Deorum, cùm ſint optimi natura, proprium eſt benefacere omnibus, nocere nemini.

Deus unicus, totius mundi monarcha, malis genijs ac impijs hominibus nonnunquàm abutitur ad utilitatem Eccleſiæ.

Deus omnium ſapientiſſimus, ſermonis eſt parciſſimi.

Deus impiorum precibus irritatur, magis ad uindictam, quàm ad opitulandum flectetur.

A Dijs optanda potius mens bona, quàm ea, quæ nihil conferunt ad hominis felicitatem.

Abſque prouidentia Dei nihil geritur in rebus mortalium, magisq; fidendũ diuino fauori, quàm humanis conſilijs aut uiribus.

Euentus rei in manu Dei eſt, & huic debetur gratia,

gratia, ſi quid feliciter ceſſerit; ſed interim uult noſtram operam accedere.

Hominis eſt peccare, at Dei aut hominis Deo *proximi emendare peccata.*

Dijs charior hominum eſt ſalus, quàm multa templorum ornamenta.

Dij qui quos uelint poſſunt lædere, nec à quoquam lædi uiciſſim, non nocent niſi improbis: homines hominibus, ex æquo metuendi ſunt. proinde qui ſuperbè minantur alijs, aut Dij ſibi uidentur, aut non cogitant id, quod minantur alijs, in ipſos poſſe recidere

Numen magis delectatur frugalitate, quàm optimis uictimis.

Non eget Deus noſtris impendijs: amat autem homines, quorum neceſſitati poteſt illis impendijs ſuccurri.

Deus optimè nouit quid nobis bonũ ſit, quid nõ.

Homo. 2

SIC *homines ſecundis rebus effrenati, ſibiq; præfidentes, tanquàm in gyrum rationis ac doctrinæ duci oportet, ut perſpecta rerum humanarum imbecillitate, uarietateq; fortunæ, reddantur imbecilliores.*

Hominis eſt peccare, Dei uerò aut hominis Deo proximi, peccata emendare.

Prius debet eſſe homini, ut malo accepto medeatur quàm ut regerat in alterum.

Ferè fit ut de leuioribus malis querantur homines, grauiora diſſimulent.

Aequum eſt, ut homo ſe ſuis ac proprijs bonis metiatur potius, quàm externis, quæ fortuna cùm li-

bet dat, cùm uiſum eſt eripit.

Ciues mundi omnes ſunt homines.

Nullum eſt animal, cui tam uaria uox ſit, quàm homo.

Non magnæ artis eſt hominem eò propellere, quò ſuapte natura eſt pronus.

Nemo magis eſt hoſtis homini, quàm ipſe ſibi, dum libidinem, dum iram, dum ambitionem uariasq; cupiditates adhibet in conſilium.

Homo eſt, cui deeſt pecunia: homo non eſt, cui deeſt eruditio.

Homines ſunt ad uoluptatem proniores, quàm ad uirtutem.

Homo nulla re melius cognoſcitur, quàm oratione.

Homo expers philoſophiæ, ad omnem uitæ functionem eſt inutilis.

Mundus hic fanum eſt Deo *dignum, in quo conſtitutus homo ſemper honeſtè, uelut in conſpectu numinis omnia cernentis, ſeruari debet.*

Animus. 3

HABET *hominis mens in alto illo ſilentio corporis ſenſibus iam feriatis, aliquid diuinitatis, ſi ſeſe intenderit ad rerum ſublimiorem ſpeculationem.*

Hominis animus eſt corpori ceu carceri incluſus, quod quò reddas habitius, hoc magis grauatur animi uis.

Animus in profunda tranquillitate conſtitutus, ueros affectus prodit. Contrà quæ uigilantes non audent profari aut agere, ea noctu occurrunt in ſomnis.

Miſerior

Miſerior eſt egeſtas animi, quàm corporis.

Corporis uigorem adimit ætas: animi, uix ad extremam uſque durat ætatem.

Quod animo inſculptum eſt, niſi cum uita eripi non poteſt.

Animus habet quo ſe delectet, etiam occluſis ſenſibus.

Vt ornamenta ingenij longè pulchriora ſunt externæ nobilitatis inſignibus: ita animus natura multò præſtantior eſt corpore.

Mentis integritati, corporis etiam habitum & cultum oportet congruere.

Animorum morbi ſunt cupiditates.

Animi domicilium eſt corpus.

In eruditis ac ſobrijs uis animi non elangueſcit, ſed uiget potius, augeturq́; uſu & exercitatione.

Animus in corpore ueluti præſidio collocatus eſt: nonnunquam tamen corpori plurima ab animo ueniunt mala.

Animo ægrotanti medicus eſt oratio.

Non rectè amat uxorem, qui corpus amat potius quàm animum.

Animi robur & uis naturæ, magno uſui poſſunt eſſe Reipublicæ.

Animus nec inepto pudori, nec ſuperſtitioni eſt obnoxius.

Bona animi. 4

I N *animi bonis nullum ius habet fortuna.*

Tum externa bona reddemus nobis ſtabiliora ſi quædam ſepoſuerimus, nec fortunæ uolubili commiſerimus.

Fruſtrà parat opes, qui ueris animi bonis uacat.

Sola animi bona non ſunt uiolentiæ obnoxia, nec poſſunt à fortuna eripi.

Virtus. 5

VIRTVS *abundè ſui eſt præmium, quicunque ſeruatur euentus.*

Lacedæmonij quoniam ſeueriores erant, & moribus incorruptioribus, belliq; gloriam potiſſimùm ſpectabant, contemnebant omnes artes, quæ ciuium animos uidebantur emaſculare, & a uera uirtute ad ocioſam oſtentationem traducere.

Non refert quo quid apparatu fiat, ſed quantum efficiatur, ſiquidē hoc ſpecioſior uictoris gloria, quo minus habet præſidij, præter uirtutem.

Sæpe fit, ut hominis uirtus magiſtratui per ſe contempto & humili, dignitatem conciliet.

In conciliandis matrimonijs magis eſt ſpectanda uirtus, quàm cenſus.

Præmijs, animi iuuenum ad uirtutem accenduntur: quæ ſi detrahas, ipſa uirtus elangueſcit.

Virtutis caput, eſt caruiſſe uitijs.

Qui uirtute præditi ſunt, ijdem ſunt & nobiles.

Imbecillitas corporis frequenter impedit uirtutis uſum.

Arctiora ſunt uincula uirtutis quàm ſanguinis: & omnis bonus bono proximè cognatus eſt ob animorum ſimilitudinem.

Egregia res eſt, iam inde à teneris uirtuti aſſueſcere.

Non

Non infimum erga Remp. eſt meritum, ſi non ſolùm te præſtiteris egregium uirum, ſed aliquem tibi ſimilem gignas, educesq́; patriæ.

Qui nihil aliud habet quã maiorũ imagines, opinione nobilis eſt uerius quàm re: at qui uirtute præditus eſt, unde manat illa uulgaris nobilitas, germanam ac natiuam habet nobilitatem.

Egregiorum meritorum conſcientia magnam homini fidem præſtat.

Virtus pulcherrimum genus eſt nobilitatis, quam ſibi quiſque proprijs uirtutibus conciliat.

Qui uera uirtute præditus eſt, nihil ſpectat, niſi ut proſit Reip.

Præmijs inuitatur uirtus: at ignaui ignominia excitantur.

Non ſolùm honos artes alit, uerùm & uirtutem.

Laudibus humanis uirtus non eget, ducit enim ſecum laudem ſuam & decus.

Ad ſtudium uirtutis hoc magis intendendum eſt, quò minus supereſt uitæ.

Voluptates non aliter quàm Sirenas ei præter mittendas eſſe, qui properat ut uirtutem ueluti patriam conſpiciat.

Virtus uſu magis diſcitur, quàm lectione.

Virtus libris expreſſa, quodammodo picta uirtus eſt.

Ille infeliciſſimè egenus eſt, qui nulla uirtute præditus eſt.

Nihil ſapientia pulchrius, nihil uirtute amabilius.

Iucunda eſt uirtus eam exercentibus, unde mirum eſt quoſdam ad id mercedem uelle conduci, ut bene uiuant, cum ipſa uirtus abundè ma-

gnum

magnum ſui ſit præmium.

Vera uirtus nihil moratur hominum laudes: eas qui prædicant, plus debent ijs, quos, laudant, quàm ipſis qui laudantur.

Non uerè ſunt probi, qui non improbos deteſtantur.

Pulchrius eſt bene faciendo, quàm potentia uincere.

Vir bonus undequaque uenatur ſtimulos ad uirtutem.

Veritas. 6

VERITAS *in dicendo maximè probanda eſt, & is optimè dicit, cuius oratio congruit rebus, ex quibus petenda eſt orationis qualitas, potius quàm ex artificio.*

Veritas multis uerbis non eget: & rectius meminimus quæ paucis uerbis comprehenſa ſunt.

Philoſophia. 7

QVI *experimentis addiſcunt adminiſtrare regnum, licet ingenio feliciſſimo nati ſint, tamen, & ſero, & magno Reip. malo tandem euadunt boni reges. At qui philoſophiæ præmunitus præceptis accedit, ſi adſit mens integra, uix poterit ab honeſto deflectere.*

Nemo philoſophiæ expers, eſt idoneus regno.

Lapidis eſt, non ſentire diſcrimen inter laudantem & uituperantem: ſed philoſophi eſt, non ita commoueri, ut ab honeſto recedat.

Vulgatum eſt, neque ſolem, neque aquam, neque ignem magis utilem eſſe hominibus, quàm amicos.

amicos. Sed ingenij philoſophici eſt, quemadmodum periti medici ex beſtijs ac ſerpentibus noxijs uitalia quadam remedia colligunt, ita ex inimicorum odio decerpere aliquid, quod uertat in ſuum bonum.

Delicati pueri ad philoſophiã non ſunt idonei.

Turpiſsimum eſt philoſopho ſecus docere quàm uiuit.

Is uerè liber eſt, quem philoſophia liberum facit.

Philoſophum ut ueſtis neglectior, ita & oratio decet inaffectata.

Philoſophia res eſt uſqueadeò difficilis, ut eam uel ſimulare, magna ſit pars philoſophiæ.

Natura dat uiuere, philoſophia dat rectè uiuere. Illa ad uirtutem dociles, non doctos gignit.

Proprium eſt philoſophi, mederi uitijs hominũ.

Liberales diſciplinæ uelut pediſſequæ ſunt moralis philoſophiæ, quæ cum primus habenda eſt, & cuius gratia diſcuntur omnia.

Philoſophi libertas eſt moleſta omnibus.

Quod ars medica præſtat corpori, hoc philoſophia præſtat animo.

Non eſt idoneus philoſophiæ diſcipulus, qui ſtultum pudorem non poſsit contemnere.

Sola philoſophia præſtat uitam ueram, tranquillam ac ſuauem.

Solus philoſophus uiros uincit.

Præſtantius eſt quod præſtat philoſophus, quã quod orator.

Munus oratoris inferius eſt, quàm ut philoſopho conueniat.

Sponte mortem adſciſcere, poſteaquàm deſit eſſe uſui ad uitam humanam, eſt ueri philoſophi.

Quemadmodum

Quemadmodum equus indomitus ad omnem modum incommodus eſt, ob inſcitias ac ferociam; ita, qui rapitur affectibus, quos ſola domat philoſophia, ad omnem uitæ conſuetudinem inutilis eſt.

Vulgus legum ſcripſit arcetur a peccando, philoſophus rationem habet pro legibus, non ideo quod rectum eſt faciens, quæ lex iuſſit, nec a ſcelere temperans, quia lex uetuit: ſed quia nouit illud per ſe rectum eſſe, hoc per ſe turpe.

Probitas. 8

APVD *bonos in bona cauſa ſuperuacua eſt commendatio, cùm ipſa res impetret quod pre cibus exoratur.*

Probus uir ob loci infamiam non fit deterior, imò ex dignitate hominis honor loco additur: nec ſolus magiſtratus oſtendit uirum, ſed uir oſtendit magiſtratum.

Bonorum probrum eſt, uirum probum egere neceſſarijs,

Probis uiris etiã iniuratis eſt habenda fides: leuibus ne iuratis quidem.

Non uerè ſunt probi, qui non improbos deteſtantur.

Immodica bonitas ſæpe contemptum parit.

Etiam improbis in neceſſitate ſuccurrit uix bonus: debetur enim hoc officium, ſi non meritis illius, qui iuuatur, certe naturæ.

Prudentia. 9

PRVDENTIS *eſt, pro re nata nouare conſilia:*

lia:at ſine cauſa ſubinde alium fieri, inconſtantiæ uitium eſt.

Prudentia urbes bene gubernat, ac domat: nec cantilenis, nec modis regitur probè.

Mederi maleuolis potius quàm ulciſci, prudentia eſt & ciuilitas.

In bello plus habet momenti unus uir prudens & cordatus, quàm turba imprudentium, fit enim ſæpe ut cordati uiri auctores ſint uictoriæ, ſoliq; fortes habeantur,

Vnus uir cordatus poteſt hoc totum præſtare, quod Reip. intereſt.

Eſt ubi loquendum ſit ſeuerius, eſt ubi blandius, eſt ubi magnificentius, eſt ubi ſubmiſſius, eſt ubi iucundius, eſt ubi durius: id ſi fiat citra perfidiam, prudentia eſt.

Prudentis non eſt, ob fortunæ ſucceſſum intumeſcere, cùm ipſe ſit nihilo maior.

In bello plus habet momenti prudentia ſolertiaq;, quàm uires conſilij expertes.

Prudentis eſt naturæ ſuæ morbum agnoſcere, & uitio materiam præripere.

Regnum, quod beneficijs & beneuolentia tenetur, perpetuum eſt: quod uerò ui metuq;, non eſt diuturnum.

Parentum eſt obiurgare liberos, ſed intra domeſticos parietes.

Solertia ac prudentia in conſilijs plus habent momenti in imperatore, quàm uires in prælijs.

Eſt prudentiæ infido deſidere, donec periculum feceris.

Tutiſſimus eſt murus prudentia, neque enim collabitur nec proditur.

Oculi perlucent toti corpori, nec ulla eſt uirtus abſque prudentia.

Vbi plus eſt periculi, ibi maior adhibenda eſt cautio.

Hæc eſt præcipua pars boni conſultoris, diſpicere non ſolùm quid per ſe cptimum ſit, ſed quid pro temporum ratione poßit obtineri.

Fortitudo. 10

APVD *Lacedæmonios admirabilis erat malorum tolerantia, quæ ſi ſuſcipitur ob res honeſtas, magnam promeretur laudem: ſin ob turpes, non ſolùm non meretur fortitudinis laudem qui tolerat, ſed hoc miſerior eſt ac uir peior, quo conſtantius ſe geſſerit.*

Non perinde refert quàm numeroſum militem educas in prælium, ut quàm fortem & exercitatum.

Maieſtas dignitasq́; regia non ueſtium ſplendore, ſed prudentia ac fortitudine paranda eſt.

Non à militum numero pendet uictoria, ſed à fortitudine reiq́; gerendæ celeritate.

Magis refert quàm fortes uiros habeat ciuitas, quàm multos.

Viris fortibus non opus eſt mœnibus.

Ciuitas nõ eget mœnibus, quæ iuuentutem alit bellis idoneam.

Inſignis eſt tolerantia, quæ ex hoſte capitali reddit amicum ac propugnatorem.

Non perinde refert ubi confligas cum hoſte, ut quàm ſtrenuè ſe gerat dux aut miles in bello.

Fortius eſt diutinam ſeruitutem quanuis du-

ram

ram perferre, quàm morte finire dolores, multoq; ſanctius eſt, quod docet Socrates, non eſſe fas animam de corporis præſidio decedere iniuſſu imperatoris.

Clypeus tuetur, ſed gladius fortitudinis organum eſt.

Extremæ ignauiæ eſt, tum non præſtare fortem animum, cùm audacia ſpem præbet incolumitatis: timiditas autem nihil aliud quàm certum promittit exitium.

Bona eſt timiditas, quæ deterret à turpibus, et reddit hominem circunſpectum.

Illi fortes non ſunt, qui quouis modo uitam cõtemnunt, ſed qui tanti faciunt uirtutem, ut huius gratia uitam alioqui charam negligant.

Excellentium uirorum eſt, negligere contumeliam, quæ a palam improbis proficiſcitur, a quibus etiam laudari turpe.

Aliquid concedendum eſt uiris fortibus, & de rep. benemeritis: & bene penſat linguæ uitium, qui factis egregius eſt.

Ciuitas pro ſaxis ac mœnibus, incolentium uirtute munienda eſt, quos iungat concordia, nullus poteſt eſſe murus inexpugnabilior.

Vulnus gladio factum fortitudinem arguit, at telo factum catapultæ, indiligentiæ ſignum eſt.

Nihil proſunt munimenta, niſi uir fortis ea tueatur.

Pulcherrimum eſt inimicum ſuis ipſius armis opprimere.

Inertiæ genus eſt de fortitudine philoſophorũ more diſputare, ſed protinus factis exercenda uirtus, quæ paucis dogmatibus tradi poteſt.

Fortium uirorum eſt malè facere iis, qui malo digni

digni ſunt, non autem malè dicere.

Aduerſas fortunæ procellas tuetur ſapientum animus impauidus.

Animus impauidus naturam pro lege ſequitur, cui ſi repugnet lex eam contemnit.

Animus impauidus cupiditatem tumultus ratione compeſcit.

Non eſt fortitudinis ſed amentiæ, ſemet in uitæ diſcrimen conijcere.

Excelſi animi eſt, ingratitudine non deterreri à ſtudio bene merendi de omnibus.

Honeſta mors eſt, oppetere pro amicis liberandis.

Frequenter deſperatio magnum robur addit animo, non minus quàm ſpes uictoriæ.

Prius eſſe debet homini, ut malo accepto medeatur, quàm ut regerat in alterum.

Temeritatis eſt non fortitudinis, ſubire periculum, ni ob cauſam grauem & honeſtam fiat.

Animi fortis eſt mortem contemnere, quoties aut ineuitabilis neceſſitas urget, aut cauſa grauis & honeſta ſuadet.

Egregium imperterriti pectoris eſt documentum, in cauſa honeſta piaq; , nec certam mortem perhorreſcere.

Felicitas. 11

NEMO *appellandus beatus, niſi ad ſupremũ uitæ diem peruenerit.*

Tota hominis felicitas animi bonis metienda.

Felicitas honeſto metienda.

Poſt hanc uitam felices erunt, qui hic piè iuſteq;

ſteq; uixerunt, non qui fictis ceremonijs fuerit initiatus.

Quidam ex contemplatione alienæ felicitatis, ſuam exaſperant calamitatem.

Qui feliciter abſoluit uitam, huic nihil ſiniſtri poteſt accidere, quòd felicitatem ægritudine aliqua contaminet. At quibus res ſunt ſecundæ, ij nihil magis optant quàm diuturnam uitam.

Nihil eſt ad ueram felicitatem efficacius, quàm uirtutem propter ſe amare, uitium propter ſe odiſſe.

Præcipua regum felicitas eſt, quòd nulli ſeruiunt.

Infelix eſt felicitas, quæ hominem reddit inſolentiorem, quæ non plauſum meretur, ſed lacrymas.

Iuſtitia. 12

C V M *iuſtitiam oporteat eſſe clementia temperatam, quoties nacta eſt grauem interpellatorem & minus habet inuidiæ, qui plus impetrat gratiæ.*

Fortitudinis nullus uſus eſt, niſi adſit iuſtitia. Quid uerò fortitudine fuerit opus, ſi iuſtitia ſuum cuique ultrò reddens adfuerit?

Nihil præter æquum faciendum eſt.

Iuſtitia & æquitas maximè reddunt diuturnum imperium.

Nemo poteſt eſſe iuſtitiæ tenax, qui ſuprà, quàm ſatis eſt, congerendi ſtudio tenetur.

Iure agere uolentibus, non eſt opus armis.

Pro iniuſtis orare, fortaſsis humanitatis eſt: at exorari, eſt a iuſtitia deflectentis.

Qui

Qui magnis in rebus ſe iuſtitiæ cultorem habe ri uelit, eum in paruis interdum illam uiolare oportet.

Gloria. 13

PRAECLARVM *eſt non alind uirtutis præmium ambire, quàm gloriam, nec pacem hoſti uendere, milite fraudato.*

Fucis parta gloria, ut non eſt uera gloria, ita nec diuturna eſt.

Gloriæ ſtudium, amorem excutit uoluptatum.

Gloria uitæ anteponenda.

Honeſtius eſt uitam cum laude impendere patriæ, quàm cum dedecore pœnæ.

Generoſæ mentis eſt, laudis potius honore teneri quàm pecuniæ.

Ingenui pudore et laudis amore melius ducuntur ad honeſta.

Laus præmium eſt rectè factorum, et ea demũ opitulans grata eſt, quæ adfertur in ipſo diſcriminis articulo.

Patriæ potius naſcimur, quàm gloriæ.

Non uidendum an gloriæ ſatis, ſed an patriæ ſatis uixerimus.

Viri fortes, gloria, uirtutis præmio, contenti ſunt.

Parum illuſtris eſt, qui præter imagines & cognomen nihil habet ueræ nobilitatis.

Excelſi animi eſt, quum præclara geſſeris, gloriam contemnere.

Vt umbra corpus ſequitur, ſic uirtutem gloria.

Primam oportet eſſe curam factorum, gloria nanque ultrò conſequitur.

Eximiam

Eximiam uirtutem ſponte ſuum conſequitur decus. Nec ulla ſpecioſior ſtatua, quàm honorifica bene actæ uitæ memoria.

Præclarum facinus geſtum, monumentum eſt eius, cui geſſit.

Quiſquis laudat uictum, uictoris gloriam illuſtrat.

Egregiorum meritorum conſcientia, magnam homini præſtat fidem.

Manſuetudo & comitas. 14

MANſ*uetudinem cum iuſtitia oportet eſſe con iunctam in principe.*

Eſt quidem præcipua uirtus in principe comitas & manſuetudo; uerùm ob malum ingeniũ hæc ita temperanda eſt, ut principi ſua conſtet auctoritas.

Principis in facinoroſos lenitas, quid aliud eſt quàm in bonos crudelitas?

Erga improbos manſuetudo nimia, inutilis eſt ciuitati.

Barbaricæ feritatis eſt, in proſtratos ſæuire.

Ita temperanda eſt clementia, ne nobis ſit exitio.

In colloquijs adhibenda eſt ſermonis comitas.

Comitatis eſt, benignè polliceri; ſed quoniam omnibus opera præſtari non poteſt, eligendi ſunt quibus illam impertias.

Potentia, clementia comitateq; fit diuturna, ferocia breuis.

Non uerè uictor eſt, qui iracundiæ uindictam flagitanti frænum neſcit imponere.

Beneuolentiam maximæ conciliat benignitas.

Ira contentioq́; melius ſoluitur blandis uerbis, & benignitate, quàm repugnando.

Sobrietas. 15

BONO *ſtomacho ſatis eſt obſonium eſſe co-ſtum, etiam ſi nihil accedat deliciarum.*

Non eſt dignus nomine Romano, qui plus appetit quàm quod ad uictum frugalem ſatis eſt.

Immodicè bibere, quouis laco turpe eſt.

Sobrietas, ſalubrium conſiliorum eſt parens: neque enim uinoſi ad conſultandum ſunt idonei.

Facillimè uiuit, qui paucißimis contentus eſt.

Fames & ſitis optimè condit omnia.

Qui paucis ac neceſſarijs contentus eſt, ſibi facit uilem annonam.

Expeditißima eſt ratio augendi ſenſus, detrahere ſumptibus.

Tenue prandium optimè condit cœnam.

Optimum condimentum eſt fames.

Ebrijs omnia in gyrum uerſari uidentur.

Studium ac uictus parſimonia pallorem conciliant homini.

Sobrietas in primis decet principem.

Victus moderandus eſt non ex rerum copia, ſed ex uſu ac neceßitate naturæ.

Lacedæmonijs nulla non in re placebat ſimplicitas atque frugalitas.

Nihil ſimilius eſt inſano quàm ebrius.

Verecundia. 16

PVDOR *ut multis ad honeſtas actiones obſtat,*

ſtat, ita nonnunquàm improbæ mentis homines à turpibus reuocat.

Pudor, uirtutis tinctura.

Probis uiris ubique placet uerecundia.

Honeſta formidoloſitas eſt, quæ à turpibus deterret.

Rubor probam indolem arguit, pallor non itē.

Inutilis eſt uerecundia, quæ obſtat quominus negemus obſequium ad inhoneſta uocanti.

Pudor teneram ætatem optimè deterret a peccando, qui nuſquam non adeſt ſi quis reuereatur ſeipſum.

Bonorum probrum eſt, uirum probum egere neceſſarijs.

Pudicitia. 17

PRIMA *laus pudicitiæ matronalis eſt, nulli notam eſſe, præter quàm ſuo uiro, cùm quo cubat.*

Sat dotata uenit puella, quæ pudicitiam, & honeſtos mores ſecum adfert.

Virgines nullo cultu melius ornantur quàm ſimplici.

Obedientia. 18

IMPERARE *& parere imperio, ars omnium pulcherrima: quæ duæ res a ciuibus excludunt ſeditiones, & tuentur concordiam.*

Non ſunt gerendo magiſtratui idonei, qui legibus ac magiſtratibus neſciunt obſequi.

Parere dicitur, qui quod didicit optimum eſſe, factis facit.

Moderatio & mediocritas. 19

DECET *eum qui multa poſsidet, non pro libidine, ſed pro ratione uiuere.*

Pernicioſæ ſunt diuitiæ, ni adſit animus diuitijs ſuperior, qui poſsit earum uſum non ex copia, ſed ex neceſsitate moderari.

Admirabilis Leonidæ moderatio fuit, qui nuncia triſtia nuncianti non tantùm non ſuccenſuit, ut principum uulgus ſolet, ſed & uitæ & famæ eius conſultum uoluit.

Hic temperantia adhibenda eſt, ut princeps nec amicos alienet tyrannica ſæuitia, nec patiatur illos regia familiaritate abuti, ad quiduis audendum præter ius aduerſus plebeios, qui nimium irritati ſæpe reges ſuos excuſſerunt.

Moderata uitæ cura calcar addit ad fortiter agendum, & immodicus mortis pauor ab egregijs factis deterret.

Quæ moderata ſunt, in longum tempus durãt, & hoc ipſo meliora ſunt.

Non eſt tutum eos maledictis irritare, quibus in manu eſt cùm uelint re ipſa lædere.

Hoc non ſolùm moderationis & clementiæ, uerumetiam eximiæ cuiuſdam magnanimitatis eſt documentum ingratorũ ſibilos regem negligere.

Nihil aure tyranni uiolentius: apud bonos etiã principes admonendi libertas uerbis placidis eſt temperanda.

Calor ætatis uix ſinit iuuenes ſeruare modum

Mediocritas in omni re eſt optima.

Quod excedit modum, tametſi uitioſum eſt, tamen ad excitandum aliorum ſocordiam conducibile eſt.

Tutiſsimum

Tutiſsimum eſt mediocribus ac parabilibus delectari.

Innocentia. 20

NON *miſeri ſunt, quibus præter meritũ incolumiq; innocentia, accidit aliqua calamitas: ſed ij uerè deplorandi, qui ſua ſponte diſceſſerunt ab honeſto, etiamſi nulla ſequatur calamitas.*

Certius innocentiæ ſignum eſt, ita rem gerere, ut nemo uelit accuſare, quàm ſi poſtularis, elabaris è iudicio. Elabũtur enim interdũ et innocẽtes. At qui abſoluitur, licet pœnam effugiat, cicatricem tamen criminis circunfert.

Innocentem punire, ſcelus eſt: culpam interdũ condonare, in gratiam honeſti deprecatoris, humanitas eſt.

Expedit ad bonos mores, ut in iudicijs ſuccumbat prauitas, uincat innocentia.

Aequalitas. 21

AEQVALITAS, *pacis et tranquillitatis eſt altrix, inæqualitas uerò ſeditionis ſeminarium.*

Aequalitas & ad frugalitatem & ad concordiam inprimis conducit.

Aequalitas occaſionem murmuris excludit.

Malus ciuis ille eſt, cui non ſatis eſt id, quod cæteris ſatis eſt.

Inter quos eſt æqualitas, & ex æqualitate concordia, ij tutiores ſunt ab hoſtium incurſu.

Amicitia. 22

AMICITIA, *eſt animorum coniunctio, quos non dirimit locus.*

Non eſt aliquid amicis, quibus fidimus, com-

mittendum, quod ſi effutiant, pariat nobis infamiam.

Hoſtes in hoc utiliores nobis ſunt quàm amici, ut errata noſtra cognoſcamus, & cognita corrigamus.

Inſolenter utentes rebus proſperis amici deſtituunt.

Aliquouſque amicis gratificandum, ſed citra uiolationem religionis.

Quemadmodum non quauis damus omnibus, ita ſpectandum eſt cui in qua cauſa gratificemur.

Nimia amicitia cauſam aliquando dat odio.

Nulla poſſeßio melior eſt, quàm amicitia.

Simultatem oportet morte finiri, amicitiam non item.

Amici admonendi non modò manifeſtè, ſed cum quadam acrimonia.

Amicitia non reperta eſt ad reprehenſionem, ſed ad iucunditatem.

Non utilitatis cauſa amicitia expetenda eſt.

Qui commodi gratia ſunt amici, ſublata commodi ſpe, deſerunt amicitiam.

Non rectè amat uxorem, qui corpus amat potius quàm animum.

Sic ama tanquam oſurus, & ſic oderis tanquã amaturus.

Amicis minari, parum eſt humanum.

Rebus proſperis aduolant quilibet etiam minus amici: qui uerò adſunt reſtante fortuna, hi uerè ſunt amici.

Reuerentiæ comes eſt amor, metus odium.

Vt illis ſtatuas faciendas committimus, à quibus uidemus aliquot ſtatuas elegantes factas: ita

non

non ſunt in amicitiam admittendi, niſi quos cognouerimus erga alios perſtitiſſe fidos & utiles amicos.

Maior utilitas eſt a fidis amicis, quàm a uaſis: & plus damni eſt, niſi deligas.

Non fucanda facies, ſed animus honeſtis ſtudijs exornandus eſt: hæc enim forma ueros conciliat ac perpetuos amicos.

Nullum eſt grauius teſtimonium, quàm inimici de inimico.

Amici plerunque obſtant, ne liceat ubique rectum clauum tenere.

Amicos ſecundæ res parant, aduerſæ probant.

Inſtabiles quorundam ſunt amicitiæ, qui conſequuti quod uolunt, negligunt amicum, ijdem dú ſperant, obſeruiunt.

Amicus ab amico quod eſt iniuſtum non debet petere.

In amico fido diffidere, prudentiæ eſt.

De amico humanius eſt bene ſperare, quàm diuinare peiora.

In rebus afflictis potiſſimùm fidis amicis utendum eſt, qui uel re opitulentur, uel conſolando moleſtiam mitigent.

Non ſatis eſt, ſi comites nos præbeamus amicis, ſed comitati comes eſt adiungenda benignitas.

Inconſtantes & perfidi amici ſunt, qui amicitiam commodo metiuntur, cuius ſpe adempta, protinus ab amicitia recedant.

Reuerentia cum amore coniuncta eſt. Metuimes autem illos maximè, quos odimus.

Quiſquis docet, admonet, inſtituitq; ad uirtutem adoleſcẽtes, utique amat: atque is demum uerus eſt amor. Nam qui uulgo dicũtur amare, ſu-

rus eſt amor. Nam qui uulgò dicuntur amare, ſuũ uenantur commodum, cum incommodo adamati.

Vulgatũ eſt neq; ſolem, neq; aquã, neq; ignẽ magis utilem eſſe hominibus, quàm amicos. Sed ingenij philoſophici eſt, quemadmodum periti medici ex beſtijs, ac ſerpentibus noxijs utilia quædam remedia colligunt, ita ex inimicorum odio decerpere aliquid, quod uertat in ſuum bonum.

Grauiſſimè lædunt amici, qui expiſcantur arcana.

Arctiora ſunt uirtutis uincula quàm ſanguinis: & omnis bonus bono proximè cognatus eſt ob animorum ſimilitudinem.

Amicitia, facit omnia communia.

Non eſt bonus amor aut ſyncerus, niſi quem cõciliat uirtus.

Is uerè & conſtanter amat, qui iudicio amat.

Illi ex animo ſunt amici, qui principem magis amant quàm timent.

Conſilium. 23

IN *conſultationib. nõ ſolùm quid ſit pulcherrimum ſpectandum eſt, ſed quid fieri poſſit.*

Inconſulta conſilia nonnunquã feliciter cedũt.

Conſultius eſt, ſe non committere periculo, quàm dare operam ut ingreſſus periculum temet expedias.

Non præcipitanda ſunt conſilia, ſed moribus ſenilibus utendum.

Non ſemper tutum eſt, regibus optimum dare conſilium.

Omnes ægrotis damus recta conſilia: ſibi uerò pauci conſulunt.

Ad bene conſulendum non refert quàm ſis uoca lis,ſed quàm opportuna ſuadeas.

In Bello *plus habet momenti prudentia ſolertiæ que,quàm uires conſilij expertes.*

Eloquentia. 24

V.T *fabula nonnunquàm exploditur uitio hiſtrionis, ita ſæpe melior cauſa uincitur à peiore patroni infantia ſtultitiave.*

In teſte ſpectatur fides,in patrono eloquentia.

Actori uoce opus eſt, quæ uincat multitudinis fragorem:orator talis eſſe debet ut populus ipſum ultro tacitus & attentus auſcultet.

Ars. 25

A R S *omnis à naturali ſimplicitate recedit, ita dolo affinis eſt.*

Quæ per ſe triſtia ſunt, ea decet arte exhilarare.

Prorſus contemnendum eſt imperitæ multitudinis iudicium, cùm artis abundè magnum præmium ſit ipſa conſcientia.

Ex minimo ueſtigio artifex cognoſcit artificē.

Citò nata,citò pereunt: diu elaborata, ferunt ætatem.

Conſultum eſt unumquenque in ea ſe arte exercere,in qua ualet plurimùm.

Quæ naturæ deformia ſunt,plus habent & artis & uoluntatis in tabula.

Illud potius artis ē,quæ magna ſunt ita tractare,ut auditori quoq; magna uideātur, et contrà.

Nemo rectè de artificio poteſt iudicare niſi artifex.

Ex nimio artificio agnoſcitur artifex.

Artes bonæ ubique ſunt in precio, nec poſſunt a fortuna eripi.

Oratio. 26

V T *in nummo non ſpectatur elegantia ſculpturæ, ſed pōdus ac materia: ita nō refert quàm ſit elegans oratio, ſed quàm grauis, & utilis.*

Loquentis orationem commendat forma, rurſusq; oratio compoſita gratiam addit formæ.

Animo ægrotanti medicus eſt oratio.

Auctoritas. 27

M A G N O *obuioq; lucro auctoritas eſt antepotenda.*

Primum auctoritas ac fama tardè paulatimq; nec ſine negocio paratur: at qui tam innotuit, facilè magnam aſſequitur laudem.

Beneficium. 28

B E N E F I C I I *accepti meminiſſe, dati obliuiſci oportet.*

Ingratitudo erga bene meritum, nec morte plectenda.

Beneficij memoria breuiſſima, at iniuriæ ſolet eſſe tenaciſſima.

Benefacta benefactis addenda ſunt: ne ſi deſinamus benefacere, obſoleſcat priorum benefactorum memoria.

Senectus. 29

S E N I B V S *ita uiuendum eſt ut adoleſcentibus exhibeant rectè uiuendi formam.*

Peculiaris querela eſt ſenibus de rebus in deterius prolapſis.

Senectus multis nominibus uulgò malè audit.

Non præcipitanda ſunt conſilia, ſed moribus utendum ſenilibus.

Optimũ eſt uiaticum ad ſenectutem eruditio.

Magna pars incõmodorũ, ob quæ uulgò malè audit ſenectus, ab intẽperãtia uitæ proficiſcitur.

Iuuentus. 30.

AETATEM *teneram optimè deterret à peccando pudor: qui nuſquam non adeſt, ſiquis reuereatur ſeipſum.*

Iuuenili ætati remedium adhibendum eſt pro ſupplicio.

Quemadmodum tinctores eum potiſſimùm colorem inducunt, quo uident homines maximè delectari: ita iuuentus ad ea ſtudia potiſſimùm incumbit quibus populus defert honores.

Iuuentus corrumpitur, ſi permittatur ocio luxus ac malorum omnium magiſtro.

Magna res eſt, iam inde à teneris uirtuti aſſueſcere.

Quæ proſunt iuueni, nocent ſeni, & contrà quæ iuuant cœlo tepido, lædunt frigido.

Si adoleſcentes malè morati euadant, id primæ ætatis formatoribus potiſſimũ imputãdũ eſt.

Sapiens. 31

SAPIENS *non niſi cùm res poſtulat, pluribus uerbis quàm opus ſit utitur.*

Fallit tragœdia tractans argumenta conficta, ſed adeò ſcitè ut uera credantur: iuſtior autem uelle uidetur qui fallendo prodeſt: & ſapientior eſt, qui per fictas fabulas diſcit quid ſit turpe, quid ſit honeſtum.

Vir eruditus ac ſapientia præditus, non perit, niſi graui Reip. diſpendio.

Pro uarietate occaſionum uir probus & ſapiẽs ſæpenumero cogitur mutare conſilium, cùm ſcriptura nunquàm mutetur.

Sapiens, uates eſt optimus.

Nulla mœnia tam ſunt munita, quin machinis aut ſuffuſionibus, aut, ut nihil horum, proditione capiantur: at ſapientis decreta ſunt inexpugnabilia.

Sapienti nihil peregrinum eſſe debet, niſi quod cum uitio ſit coniunctum.

Silentio ſtultitiam tegere, eſt pars aliqua ſapientis.

Sapiens ſecum in pectore circunfert, quo ſe cõmendet quibuslibet.

Inſipientis eſt dolere amiſsis potius quàm gaudere relictis.

Memoria. 32

NON *expetenda eſt honorifica memoria niſi rectè factis promerita eſt.*

Tantũ ſcimus, quantum memoria tenemus.

Facilè meminimus quæ uolumus, at non licet obliuiſci quæ uolumus.

Tenaciſsima eſt iniuriæ memoria, at beneficij breuiſsima.

Veritas multis uerbis non eget: & rectius meminimus, quæ paucis uerbis comprehenſa ſunt.

Memoria hominum eſt adeò labilis, ut ægrè reperias duos, qui quæ ſimul audierunt, eodem modo referant.

Patria. 33

EGREGiè *inculpatus eſt, cui nihil obijci poteſt præter*

præter patriam.

Nemo patriæ parem refert gratiam, etiam ſi uitam impendat.

Non tam refert unde natus ſis; ſed qui ſis.

Patriæ potius naſcimur, quàm gloriæ.

Non infimum erga Remp. *eſt meritum, ſi non ſolùm te præſtiteris egregium uirum, ſed aliquẽ tibi ſimilem gignas educesq́; patriæ.*

Non uidendum an gloriæ ſatis, ſed an patriæ ſatis uixerimus.

Vrbis libertas eſt uitá charior: nec turpiter oc cumbit, qui pro patria pugnans moritur.

Patriæ periclitantis potius habenda eſt ratio, quàm priuatæ incolumitatis.

Reip. *ſubleuandæ curis immori pulchrum eſt; at patriam in extremo diſcriminum noſtra ceſſa tione deſeri, turpiſſimum eſt.*

Reſpublica. 34

RESPVBLICAE *nullo munimento tutiores ſunt quàm uirtute ciuium.*

Publica utilitas anteponenda eſt odio priuato.

In Rep. *bene inſtituta omnia proficiũt ĩ melius.*

Animi robur et uis naturæ mágno uſui poſſunt eſſe Reip.

Vnicuiq; pluris facienda eſt utilitas communis quàm propria.

Quiſquis alienam Remp. *uehementer adamat, ſuam quodammodo uituperat.*

Ea Reip. *ſpecies non eſt utilis ciuitati cùm ue mo uelit eſſe in ſua familia.*

Reſp. duabus rebus cõtinetur, præmio et pœna.

Reſp. malè morata eſt, ubi licet impune maledi cere nihil mali commeritis.

Tempora

Tempore pacis, magis quàm belli, Reip. uiget auctoritas, ut ius habeat decernendi, quod ad tuẽdam ciuitatis tranquillitatẽ cenſuerit conducere.

Qui ſunt iracundioris ingenij, ad diſciplinas quidem idonei ſunt, ad gerendã Remp. non item.

Multò abſurdius eſt ei commendare Remp. qui gubernandi artes non tenet, quàm ſi aſinum pro equo adhibeas aratro.

Priuata ſimultas poſthabenda eſt Reipublicæ commodis.

Non infimum erga Remp. eſt meritum ſi non ſolùm ipſe te præſtiteris egregium uirum, ſed aliquem tibi ſimilem gignas educesq́; patriæ.

Hoc *præcipuum ulcus eſt omnium* Rerump. *quòd omnia munia per uicarios adminiſtrantur, interdum alteros ac tertios.*

Priuati affectus utilitati publicæ poſthabendi ſunt.

In omni negocio magni refert quales ſunt, quibus gerendæ rei creditur auctoritas.

Publicæ ſanitati priuata incolumitas eſt poſtponenda.

Reip. corruptela non alia magis ex re naſcitur, quàm ex delicijs.

Qui præclaros uiros eijciunt è ciuitate, Remp. *lædunt potius quàm eos, quos expellunt.*

Inutile eſt Reip. *ſubinde mutare duces, ſed ſatius eſt quem idoneum ac fidum nactus ſis, eum non mutare.*

Non poteſt conſiſtere Reſp. *ubi non eſt honos uirtuti, nec pœna ſceleroſis.*

Reip. *dignitas, præferenda eſt priuato commodo.*

Lex. 35

I N *Rep. bene inſtituta, ſuprema auctoritas eſt legibus*

legibus deferenda: nec ulli magiſtratui fas quicquam contra leges publicas tentare.

Non aliunde florent Reſp. quàm ſi legum uigeat auctoritas.

Ibi tyrannus oriri non poteſt, ubi ex arbitrio priſcarum legum geruntur omnia.

Norma coniugis uir eſt, quæ rectè uiuit, ſi illa publicis legibus obtemperet.

Negocium, quod pro legibus ac iure ſuſcipitur, oportet omni carere iniuria.

Legibus conuenit auctoritas in homines, non contra.

Multò pulchrius eſt ac difficilius regnum rectis legibus ſanctisq; moribus exornare, quàm armis regno regnum addere.

Qui contra leges aliquid admiſerit, non conuenit ut regi opituletur.

Leges non omnia præſcribunt, ut uirtutis regula docet ubique quid ſit honeſtum, quid turpe.

Qui legibus ac magiſtratibus neſciunt obſequi, non ſunt gerendo magiſtratui idonei.

Vbi ſumma eſt legum auctoritas, ibi eſt minimum tyrannidis.

Quiſquis uiolat leges, non unum ciuem lædit ſed totam Remp. quod quidem in ipſo eſt.

Princeps. 36.

PRINCIPI non minus indecorum eſt et pernicioſum, inhoneſtis inſtitui, quàm naſci.

Principi non qualibet artes diſcendæ ſunt, ſed eæ duntaxat quæ tradunt rationem rectè adminiſtrandi regnum.

Principi non omnes literæ conueniunt, ſed eæ quæ politicem tradunt, aut ethicen, quæq; rectè ac

ſecus

ſecus geſtorum exempla commonſtrant, id quod facit hiſtoria.

Domini tantum timentur a ſeruis, quo mali metu coerceantur, quos non corrigit pudor.

Pater quoniam liberis conſulit potiusquàm ſibi, diligitur ab illis, ſic ut auctoritatem comitetur reuerentia. Aduerſus hos adeò non eſt opus ſatellitio, ut non aliud ſit ſatellitium fidelius illorum ſtipatu. Quod ſi res beneuolentia ac benefactis adiungeret ſibi ciuium animos, non eſſet opus barbarico conductitioq; ſatellitio, ſed nullos haberet corporis ſui cuſtodes tutiores quàm ciues, erga quos patris gereret affectum. Porrò quibus placet hoc dictum, Oderint dum metuant, nullos magis habent ſuſpectos, quàm quibus oportebat maximè confidere ac multos metuat oportet, quem metuunt multi.

Principis eſt non mollicie delicijs ue, ſed temperãtia ac ſapiẽtia priuatis hominibus antecellere.

Principem facere quod ab alijs fieri uelit, genus efficaciſſimum eſt exhortationis.

Bonus imperator legũ imperatis parere debet.

Imperatoris officium eſt, erga rebellantes audacia, erga ſubiectos beneuolentia uti.

Rex ueluti legum eſt architectus.

Non conuenit ut regi opituletur, qui contra leges aliquid admiſerit.

Multò regalius eſt, condere urbes, quàm conditas demoliri.

Breuiloquentia principem decet & Laconem.

Quod decet plebeiũ, non ſemper decet principẽ.

Multum habet momenti principis integritas: ſed multò plus ciuium recta inſtitutio.

Regem naſci nihil magni eſt: regno dignum ſe praſtare,

præſtare, maximum eſt.

Glorioſius eſt regnum uirtute partum, quàm ſi hæreditate obuenerit.

Bono principi nihil iucundius eſt ciuium concordia: at tyranno nihil formidabilius.

Quemadmodum qui medendi eſt imperitus, non ideo medicus eſt, nec uulgo medicus appellatur: ita non ſtatim princeps eſt, aut magiſtratus, qui populi ſuffragijs declaratus ſit, niſi artem gubernandæ ciuitatis nouerit.

Qui fauentibus uult uti ciuibus, ad multas iniurias conueniendum eſt.

Plurimum utilitatis ex principum ſapientia naſcitur.

Quicquid pugnat cum legibus, hoc uelut inſciente principe tentatum haberi decet: cùm ipſe nihil aliud ſit quàm legum miniſter.

Vbi reges non naſcuntur, ſed ciuium ſuffragijs eligũtur, hoc ipſo publicis calculis princeps iudicatus eſt cæteris melior, qđ ad regnũ aſcitus eſt.

Nemo principatum debet ſuſcipere, niſi melior ſit his quos ſuſcipiat. Debet enim princeps uirtute præcellere cæteris ciuibus, quibus præeſt.

Nihil principi magnificentius, quàm ſi ditionem quam accepit, reddat ſtatæ meliorem.

Decet principis auctoritatem ſartam tectam ubique præſtare.

Quemadmodum Deus unicus totius mundi monarcha, malis genijs ac impijs hominibus non nunquàm abutitur ad utilitatẽ Eccleſiæ: ita principes cordati norunt & probis & improbis uti: non quòd ipſi per malos aliquid mali faciant, ſed quod per malos puniant malos.

Turpiſſimum eſt regi uacare unquam a Reip. negocijs.

negocijs.

Principibus in priuatis offenſis, debet eſſe ſatis, potuiſſe ulciſci.

Is optimè ducis nomine fungitur, qui res hoſtium quàm maximè cognitas habet.

Eſt principis munus unicum alijs proſpicere, et publicis conſulere commodis.

Tum maximè principi inuigilandum cùm populus maximè indulget genio: neque oportet unquàm principem genialiter uiuere.

Solertia ducis non ſolum, terrorem eximit animis militum, uerùm etiam commoda interpretatione addit alacritatem.

Nomenclatorum laus eſt, quàm plurimos noſſe, & egregij ducis eſt, ob egregia in Remp. merita nulli ciuium ignotum eſſe.

Præſtat principem è philoſophiæ præceptis haurire ſapientiam potius, quàm experimentis (ut uocant) miſeram colligere prudentiam.

Regi nihil prius ac charius eē debet probis ac fidis amicis.

Principe dignius eſt, honorem & opes eorum, quibus imperat, augere potius quàm imminuere.

Non minus cogitur princeps obſeruire populo, quàm populus principi; niſi quòd princeps id facit cū dignitate: alioqui re uera mutua ſeruitus ē.

Vt nulla re melius conſtabilitur imperium, quàm ciuium beneuolentia: ita difficilimum eſt iam regnum adminiſtranti, erga quoslibet eſſe humanū: non ſolum quod regia poteſtas oppoſita ſit inuidiæ, uerum etiam quod Reſp. non poſsit eſſe incolumis, niſi ſcelera ſupplicijs coerceantur.

Præcipua regum debet eſſe cura, ut cognoſcendis cauſis uiros præficiant incorruptos.

Non

Non tam magnum eſt regnum adipiſci, quàm promeruiſſe.

Imperatoris eſt, ciuium multorum ſalutem, ſuæ unius anteponere incolumitati.

Regibus temperanda eſt humanitas erga ciues, ut interim regiam tueantur auctoritatem.

Præcipua regum ars eſt, nullum reijcere, ſed ad publicã utilitatem omniũ operã accõmodare.

Eſt animis principis uerè philoſophicus, qui nouit etiã ex inimicis capere utilitatẽ: nec quod uulgus ſolet, hoc tantum ſpectare, ut maledicos afficiat malo, ſed ut ipſe minus malus reddatur, illorum maledictis admonitus.

Pulchrius eſt bonum præſtare ducem, quàm quemuis militem.

Regi nihil beneuolentia firmius, aut munitius eſſe poteſt.

Regnum armis & auſteritate frequenter paratur, ſed non niſi honeſta opinione ciuiumq; beneuolentia retinetur.

Magni refert ut bonus princeps quàm diutiſsimè uiuat.

Multum regis habet, qui ſcitè regis perſonam poteſt gerere.

Rex non honeſti iuſtiq; regula, ſed honeſti iuſtiq; miniſter eſt.

Bonus princeps, qui magis a ſuis diligitur quàm timetur, habet quicquid ciues poßident.

Ad priuatas iniurias oportet principem eſſe facilem ad ignoſcendum: in ijs quæ Remp. lædunt, decet eſſe ſeuerum.

Imperium. 37

BELLVM *non niſi iuſtè ſuſcipiendum, imperiumq; uirtute partum, uirtute tuendum.*

Cùm

Cum multis pugnet oportet, qui multis uult imperare.

Virtute propagandum eſt imperium, non dolis aut pecunia.

Graue documentum uniuerſis imperia uirtute parari: auaritia, luxu, delicijsq; uel perire, uel uerti in tyrannidem.

Nemo idoneus eſt magiſtratui, qui non poteſt diſsimulare multa præter æquum et bonum facta.

Philoſophia uel imperium, nõ tollunt affectus.

Imperator per omnem uitam in Reip. negocijs uerſari debet, nec à domeſticis delicijs ad imperium accerſiri.

Nihil difficilius quàm bene imperare.

Libertas. 38

PRAESTANTIVS *eſt, ſuam ſeruare: quàm alijs adimere libertatem.*

Nemo liber, qui ſeruit cupiditatibus.

Nullum imperium ſpecioſius & liberius, quàm ſiquis animo ſuo poſsit imperare.

Nulla uoluptas uiris ingenuis ſuauior eſt libertate.

Vbi regnat luxus, ibi libertas diu non poteſt eſſe.

Libertas urbis eſt uita charior, nec turpiter occumbit, qui pro patria pugnans moritur.

Quoniam moriendi poteſtatem nullus hoſtis poteſt eripere, quiſquis mortem contemnit, habet quo, cùm uult, ſemet in libertatem aſſerat.

Peſsimus eſt imperator, qui ſibi non poteſt imperare.

Liberi non ſumus quando alicui conſulimus, utilitatis, aut alicuius rei gratia.

In

In ciuilli conſeſſu cuique liberum eſt quæ uidentur dicere.

Non eſt uerè liber, niſi cuius animum ſpe metuq; liberauit ſapientia.

Inhumanitatis eſt, ſi princeps nihil indulgeat amicis ac familiaribus. Sed perniciosum eſt illis licere quicquid libet.

Is uerè liber eſt, quē philoſophia liberum facit.

Peſtilentiſſimum genus eſt adulationis, ſub libertatis imagine blandiri.

Hæc non minima laus eſt ſeruorū, nolle fugere ſi liceat: at nolle tyrānicam ſeruitutem cōmutare libertate, ſi detur opportunitas, animi ſeruilis eſt.

Omnibus regibus natura inuiſa eſt populi libertas.

Seruus eſt qui ſuis cupiditatibus imperare nō poteſt.

Libertas bene magno emitur, nec ſine negocio ſeruatur.

Qui ſeruit uitijs, uerè liber non eſt dicendus: Qui multis eget, liber eſſe non poteſt.

Ibi iuſtitiæ locus non eſt, ubi quiſque potentior eſt ita licentius opprimit imbecilliorem.

Non uerè liber eſt, quiſquis ingenuus natus eſt.

Nihil beatum ſi abſit libertas.

Libertas quamuis inops, omnibus diuitum delicijs præferenda eſt, ubi ipſa minuitur.

Fama. 39

FAMA uelut ordo quidam eſt hominis.

Inſanus eſt, qui pro nihilo habet qua ſit opinione apud ſuos.

Honeſtius eſt fama quàm pecunia diteſcere.

Iactura rei facilè ſarciri poteſt: fama contaminata uix unquàm diluitur.

Qui

Qui loquitur quæ ſunt optima, & facit quæ honeſtiſsima, famam honeſtam habebit.

Eximiam uirtutem honeſta fama ultrò comitatur. generoſis animis amor laudum ueluti ſtimulus ad præclara facinora innatus eſt.

Satius eſt ad parandum honeſtam famam, unum quiddam inſigne prædicere, quàm de friuolis quibuslibet diuinare.

Præſtat uno opere edito, ſed egregio, parare famã eruditionis, quàm minus accuratè ſcribere de ſingulis.

Regium eſt, cùm benefacias, malè audire.

Primum auctoritas ac fama, tardè paulatimq́; nec ſine negocio paratur: at qui iam innotuit, facilè magnam aſſequitur laudem.

Vrbis celebritas nõnihil facit ad illuſtre nomẽ.

Exercitium & exercitatio. 40

MODERATI *labores corpora reddunt firmiora.*

Exercitatio plus habet momenti ad honeſtatem, quàm natura.

Exercitia ad confirmandum corporis robur adhibentur, non ad exhauriendas uires.

Hominis ingenium ſi exerceatur, ad res optimas eſt accommodum, ſin ad uitia degeneret, longè eſt infra mutas pecudes.

Inuita Minerua fruſtrà laboratur, rectè dicitur a doctis, exercitatio conſummat eruditionẽ.

Honor. 31

HONOR *non auctoritati, ſed meritis tribuendus eſt.*

Honor nõ ſolùm alit artes, uerum etiã uirtutẽ.

Honor,

Honor, eſt uirtutis merces & præmium.

Diuitiæ. 42

POTENTES *non oportet humiliorum di ctis admodum commoueri.*

Stultiſſimum eſt locupletes pugnare cum his, quibus non eſt multum quod eripiatur.

Diuitibus opus eſt multis præceptis, ut frugaliter uiuant, ut corpus exerceant laboribus, nec corporis ambitioſo cultu delectentur, aliaq; innumera, quæ omnia ſeipſam docet paupertas.

Immodicæ poſſeſſiones ut non ſine negocio parãtur, ita non abſque lite perueniunt ad hæredes.

Hoc miſerius egeni ſunt diuites, quod non intelligant quàm precioſa, quàm neceſſaria re careant.

Externis bonis homo nihilo fit melior.

Nihil eſt tam munitum, quod auro non expũgnetur.

Iniquæ ſunt diuitiæ, quæ uirum reddunt deteriorem: at fortibus uiris non eſt opus pecunia.

Ii non facilè parent ſalubribus monitis, qui ſucceſſu rerum elati ſibi felices uidentur.

Nulli uitio datur, ea ſibi parare, quibus opus eſt ſi deſint: nec hic ſpectanda eſt ætas, ſed egeſtas.

Fruſtrà parãtur bona, ſi qui parauit, tueri neſciat.

Inter egenos habendus non eſt, qui bonos arter ac probos amicos ſibi parauit certiſſimum ſenectutis uiaticum.

Diuitias comitatur luxus, luxus exit in tyrannidem, dum fœnum migrat in cornua.

Opes ac nominis ſplendor cõciliant inuidiam.

Mores. 43

NON *minus intereſt quos aſciſcas præceptores, quàm*

quàm quos nactus ſis parentes.

Etenim ut liberi referunt fermè maiorum ingenium unde prognati ſunt; ita præceptorum uitia demigrant in quos inſtituunt. Et honeſta uitæ inſtitutio potiſſimùm ab illis petenda eſt, qui uirtutem ipſis factis præſtiterunt, non ab ijs, qui compoſitis arte uerbis de uirtute nugantur.

Sola uirtus primùm ac ſtatim à teneris unguiculis diſcenda: nec ulla æui portio artibus friuolis danda, quæ ut in pueris habent oſtentationem plauſibilem, ita nec grandibus decoræ ſunt, nec ad ſeria uocatis utiles.

Quemadmodũ canes ad uenatum habiles reddit educatio, ita uiros bello & Reip. utiles reddit recta inſtitutio.

Viſum eſt Laconi ineptum, per omnem uitam de uirtute diſputare, ueluti de re cõtrouerſa: cùm oporteat à prima ſtatim adoleſcẽtia habere certiſſima decreta de honeſto impreſſa animo, & ſecundũ uirtutem exerceri, non quærere quemadmodũ faciunt philoſophi, qui magna cõtentione inter ipſos de ſummo bono ac malo digladiantur, ne in hoc quidẽ cõſentiẽtes, quid ſit uirtus ac beatitudo. Ne nobis quidẽ nobilitas, quam miratur hominũ uulgus dictumq; ab Hercule genus profuerit, niſi ea geſſerimus, per quæ ille mortaliũ omnium clariſſ. mus ac generoſiſſimus extitit, ac per omnem uitã quæ honeſta ſunt, id ſciamus & exerceamus.

Præditi uirtute qui ſunt recteq; educati, probant quid pro ratione temporis expediat.

Satis eſt ciues honeſte fuiſſe inſtitutos. hi ſua ſponte uidebunt, quid pro tempore facto ſit opus.

Multum habet momenti principis integritas, ſed multò plus ciuium recta inſtitutio.

Si adoleſcentes malè morati euadant, id primæ ætatis formatorib. potiſſimùm imputandũ eſt.

Res ſunt uulgarium, ut aliena inuideant, ſuam autem deplorent ſortem.

Suadet loquentis uita, non oratio.

Non abſque diſcrimine mores ciuitatis corrupti uitijs ad meliorem frugem reuocantur.

Quemadmodum plantæ ac ſemina, ſic hominũ mores ad regionis habitum immutantur.

Matronæ nihil pulchrius, nihil precioſius, quàm liberi rectè educati.

Quemadmodum laudi eſt apud Barbaros natum, Græcorum diſciplinas ſcire: ita turpe apud Græcos natum, ad Barbarorũ mores degenerasse.

Nemo alienis factis dehoneſtatur, ſed ſuis quiſque moribus æſtimandus eſt.

Mentis integritati, corporis etiam habitum et cultum oportet congruere.

Multa bene nata ingenia pereunt uitio inſtituentium.

Sic eſt multorum ingenium, ut ſi deſint inimici, in quos naturæ malitiam exerceant, amicos impetant.

Eruditio pernicioſa eſt, ſi in animum inciderit prauis affectibus corruptum: & quò quæque diſciplina ſanctior, hoc ſit pernicioſior, ſi contigerit in probo.

Qui tam prauo ſunt ingenio, ut eos irrideant, qui de ipſis bene meriti ſunt, grauius nocent, ſi quis illos malefactis prouocet.

Regium eſt, cùm bene facias, malè audire.

Non habendi pro liberis ſunt, qui degenerant à parentum inſtitutione.

Quales naſcãtur liberi, nulli in manu eſt: at ut

recta inſtitutione euadãt boni, noſtræ poteſtatis ẽ.

Qui natura probus eſt, ubique & apud omnes probus eſt.

E ſermonis procacia colligitur & morum impudentia.

Generoſa indoles, ſi accedat inſtitutio, magno bono eſt patriæ: ſin ad uitia degeneret, magnum adfert malum.

Naturæ beneficio uiuunt & ignauiſſimi: at honeſtè mori non contingit niſi uirtute præditis.

Maxima pars incommodorum, ob quæ uulgò malè audit ſenectus, ab intemperantia uitæ proficiſcitur.

Res efficax eſt natura, ſed potentior eſt inſtitutio, quæ malam naturam corrigit.

Res uerbis anteponendæ. 44

MVLTO *præclarius eſt res magnificas gerere, quàm habere linguam ad magnificè loquendum expeditam.*

Quod per ſe rectum eſt & utile, non eget prolixa oratione.

Ipſa cauſæ bonitas facilè ſeipſam commendat. Quòd ſi uſquam locus eſt loquacitati, eam oportet ad inhoneſtas cauſas adhibere.

Rex operum eſt uirtus, non autem plurimis uerbis, multisq́; diſciplinis eget.

Reprehendendi ſunt, qui cùm re ſint fideles, tamen officium orationis aſperitate corrumpunt. his peiores ſunt, qui ſermone benigni, re lædunt: peſſimi, qui uerbis moleſti ſunt, tamen factis noxij.

Multo præſtantius eſt res egregias gerere, quã geſtas celebrare.

Rectius ſuo fungitur officio, qui ex animo facit

cit quàm qui metu mali.

Superuacaneum eſt in eo laudando ſumere operam, quem uno ore omnes prædicant.

In omni actione ſpectandum decorem perſonæ.

Inertiæ genus eſt, de fortitudine philoſophorũ more diſputare, ſed protinus factis exercenda uirtus, quæ paucis dogmatibus tradi poteſt.

Fortuna. 45

EVENTVS *homini non eſt in manu.*

Fortuna non addit ſapientiam.

Non omnia omnib. æquè feliciter cedunt.

In tranquilliſsimis rebus interdum exiſtit periculum, quod nullus expectat.

Tota belli fortuna pendet à uirtute prudentiaque ducis.

Fortuna ſæpe ſua indignis largitur munera.

Spes. 46

MVLTA *ſibi promittunt inania, qui ſpe ducuntur.*

Ingenia erecta non deſperanda, ſed quod redundat recidendum eſt.

Frequenter deſperatio magnum robur addit animo, non minus quàm ſpes uictoriæ.

Victoria. 47

PVLCHRVM *eſt uincere laceſſentes, p̃ſertim his præſidijs, quib. hoſtes potiſsimùm ſeſe iactant.*

Ad uictoriã plurimũ mométi eſt ĩ imperatore.

Victis ſolet eſſe ſolatio, uirtute præſtantis uiri dextera cadere

Victoria magno empta, non eſt uictoria ſed calamitas: interdum enim felicius eſt non aſſequi

quàm nimio mercari quod ambis.

Vnius ducis ingenio uictoriam acceptam ferri oportet, non uirtuti militum.

Moderanda eſt uictoria, nec ſæuiendum in eos, qui contra ferre arma deſiſtunt.

Victoriæ ſpes extenuat omnia, quæ ſolent à bello deterrere.

In bello prima ducum debet eſſe cura, ut quàm minima ciuium iactura paretur uictoria.

Is longè inferior eſt, qui honeſto uincitur.

Nulla ſpecioſior eſt uictoria, quàm uirtute uincere.

Miles. 48

NON *perinde refert quàm multos imperator educat milites in prælium, ſed quàm ſtrenuos, & exercitatos.*

Bonus miles inſtitutione fit.

Facilius eſt nouum inuenire imperatorē, quàm nouum & exercitatum militem.

Mendicitas ad omnem deſperationem uocat armatum.

Turba militum niſi adſit dux cordatus ac uigilans, nulli eſt uſui.

Periti bellatoris eſt, non minus ſcire fugiendi artem, quàm pugnandi.

Ii demū utiles ſunt bello milites, quib. decretū eſt in prælio aut uincere, aut mortem oppetere.

Nihil in bello præclaræ rei geret, cuius animū mortis metus occupat.

Militis non eſt dare conſilium, ſed ubi res poſtulat bonam nauare operam.

Bellum. 49

QVI *bellum ſuſceperunt, oportet per omnia ſeruire*

ſeruire belli neceßitatibus.

In bello aut uincendum, aut fortiter occumbendum.

Metus mortis in bello, eſt res ignominioſa.

In bello plus habet momenti quales ducas milites, quàm multos.

Nullum negocium periculoſius quàm bellum.

Pro patria pugnantem occumbere, pulcherrimum eſt.

Cibo uinoq; graues ad preliũ non ſunt idonei.

In bello non liberum eſt quæ cuique uidentur dicere.

Non eſt optandum bellum, ſed nec in bello, nec in pace, libertatem tueri licet, niſi mortis timorem abieceris.

Error in bello, mors eſt.

In bello celanda ſunt conſilia principum.

In bello non refert quàm multi ſint duces, ſed quàm bello gerendo accommodi.

Maiore Reipublicæ diſcrimine pacta uiolantur in bellis, ſed illic quæque uiolantur ab his, qui domi conſueuerunt fallere.

Pax bello paratur, nec eam tueri licet, niſi ciues ſint ad bellum inſtructi.

Sola animi bona non ſunt bellorum uiolentiæ obnoxia.

Ad uictoriam plurimùm habet momenti, ſi imperator ſtrenuus, præſens regat exercitum.

Non eſt turpe fugere, quoties magis expedit hoſti dare locum, quàm conſerere manus.

Iuſtitiæ leges non poſſunt tueri, qui ditionis ampliandæ, gloriæve cauſa bellum inferunt alienis ciuitatibus.

Affectus priuati frequenter & ciuitates & re

gna bellis committunt ac peſſundant.

Bellum non niſi iuſtè eſt ſuſcipiendum.

Tota belli fortuna à ducis uirtute prudentiaq́; pendet.

Occaſio. 50

ADVERSVS *hoſtes nulla p̃tereunda ẽ occaſio.*

Pro tempore, proq́; re nata uariandus eſt ſermonis habitus.

Scriptura non mutatur, cum pro uarietate occaſionum uir probus & ſapiens cogatur ſæpe mutare conſilium.

Inimici per occaſionem utiles ſunt nobis, per quos non licet impunè ſecureq́; negligentes eſſe.

Ira. 51

TVTVM *eſt iram premere, ne prorumpat in uerba.*

Ira contentioq́; melius ſoluitur blandis uerbis & benignitate, quàm repugnando.

Ira eſt breuis inſania.

Minus ſui compos eſt ira, quàm ebrietas.

Probis etiam ingenijs adiuncta iracundia eſt, ſed hoc uitium tolerabile eſt, ſi celeriter ad ſe animus redeat, & pro ira rationem in conſilium adhibeat. At ſi perturbatio penitus inſideat animo, ita ut, excuſſa ratione, feratur effreni impetu, certa pernicies eſt.

Ira ad omnem functionem inutilis eſt: & prouerbio quoque princeps iubetur, & æqua & iniqua audire.

Error. 52

HOMINIS *eſt peccare, at Dei aut hominis*

Deo

Deo proximi, emendare peccata.

Par eſt ut nos noſtra ipſorum feramus errata.

In alienis erratis perſpicaces ſumus, ad ſua quiſque luſcioſus eſt.

Ex leuiſsimis offenſis, ſi negligantur, naſcuntur atroces tragœdiæ.

Error eſt immedicabilis, cum tranſit in habitum & conſuetudinem.

Raris lapſibus danda eſt uenia.

Iuuentus facilius in errorem impellitur, quàm ſenectus.

Vulgus. 53

NIHIL *imitari ſolet uulgus libĕtius, quàm quod a uiris principibus conſpexerint factitari.*

Quid tam impium eſt, quod mortalium uulgus non admittat ampli principatus gratia?

Quod decet plebeiũ, non ſemper decet principẽ.

Quæ recta ſunt ſemper pauciſsimis placent.

Vulgus hominum, cupiditatib. agitur, nõ rõne.

Apud Græcos cùm certarent artifices, de his iudicabant artis expertes.

Vni nihil placet omnium, quæ uulgus uel facit uel dicit.

Vulgus hominum ea tantùm approbat, quibus aſſueuit, ab exoticis abhorret, non quia per ſe mala ſint, ſed quia peregrina.

Vulgo ingens probrum eſt paupertas: magna gloria, diuitijs per fas nefasq; partis abundare.

Ocium. 54

IGNAVIA, *peſtis maxima eſt Reipublicæ.*

Non eſt reprehendendum ocium honeſtis rebus partum.

Qui per fas & nefas ocium ſectantur, uituperio digni ſunt.

Ocium in pace delicias alit, & omne flagitiorum genus.

Luxus & ocium in iuuenibus ſtultitia eſt, in ſenibus uerò crimen.

Honeſtæ occupationes inutili turpiq; ocio præferendæ ſunt.

Ocium omnia mala docet adoleſcentes.

Iuuentus corrumpitur, ſi permittatur ocio luxuiq; ac malorum omnium magiſtro.

Voluptas & luxus. 55

NIHIL *ſeruilius abiectiusq; eſt, quàm gulæ uentriq; uoluptatibus obnoxium uiuere.*

Inepta uoluptas eſt, magis delectari ipſa ſimulatione, quàm natura.

Inſaniam aufert medicus, uoluptas cùm æquè mentem eripiat homini, uix ſanabile malum eſt.

Oleum inunctum reddit corpus firmius & iniuriæ patientius: infuſum in uiſcera, delicatius ac ſegnius.

Luxu nihil turpius, libido pecudem ex homine reddit.

Voluptates uenientes fucata ſpecie blandiuntur, abeuntes autem, pœnitentiam ac dolorem relinquunt.

Ex priuatis affectibus ferè omnis humanæ uitæ pernicies naſcitur.

Luxus ferè alit amorem, tempus omnia tollit, aut certè mitigat.

Luxus eſt maximus, naturam artificio corrumpere.

Veſtium luxus arguit animum parum ſobriū,

& intuentium oculos ad libidinem ſollicitat citius, quàm ad honeſtam opinionem.

Quàm optimè hoc natura cōparatū eſt, ut hæ duæ res ſeſe inuicē comitentur, uoluptas ac dolor.

Voluptati inhoneſtæ parata eſt comes pœnitentia.

Faſtidioſè delicatus uidetur, qui inter uarias delicias cibum appetit uilem ac plebeium.

Vnguentum in homine arguit uita molliciem.

Non turpe eſt uti conceſſa uoluptate, ſed ei ſeruire, deditumq́; eſſe, in turpibus habendum eſt.

Amplecti uoluptatem, fœminarum potius eſt quàm uirorum.

Homines proniores ad uoluptatem ſunt, quàm ad uirtutem.

Nulla capitalior peſtis hominibus à natura data eſt, quàm uoluptas: nam ex hoc fonte prodit quicquid eſt in hominum uita ſcelerum & calamitatum.

Ea delectant, quæ contingunt expetita: quæ ultro obijciuntur, non perinde iuuant.

Corruptela è muneribus. 56

PECVNIA *uincere, ſpecioſum non eſt.*

Qui Remp. adminiſtrant, tamen à capiendis muneribus non temperant, nec boni ſunt uiri nec tales habendi.

Inſyncerus fauor eſt, qui donis emitur: quæ ſi minuas, ingens murmur, ſi tollas, ſeditio grauis oritur.

Iniuria. 57

A D *priuatas iniurias oportet principem eſſe facilem ad ignoſcendum, in ijs, quæ lædunt Remp.*

decet eſſe ſeuerum.

Qui iniuriam faciunt, infeliciores ſunt, quàm qui patiuntur.

Qui ueterē impunè fert iniuriā, inuitat nouā.

Iniuriæ memoria tenaciſſima eſt, at beneficij breuiſſima.

Infamia. 58

TVRPITVDINIS *alienæ ſpecies uelut in theatrum producta deterret a uitijs, & ad uirtutum extimulat ingenia non omnino deplorata.*

Remiſſa culpa, manet tamen prioris infamiæ ueſtigium.

Quò fœdius eſt crimē, hoc tenacius hæret apud multos criminis ſuſpicio, uel in innocentiſſimum.

Non eſt aliquid amicis, quib. fidimus, committendū, quod ſi effutiant, pariat nobis infamiam.

Improbitas. 59

EXTREMA *improbitatis eſt linea, etiam illudere quos afflixeris.*

Improbus eſt, qui ſcit beneficium accipere, neſcit reddere.

Ex improbis conuictorib. nihil capitur, niſi probrum & ignominia.

Magnæ felicitatis eſt, ab improba muliere liberari.

Impunitas. 60

IMPVNITATE *nihil periculoſius eſt, quæ ſemper ad deteriora prolabitur.*

Impunitæ iniuriæ exemplum, omnibus in iniuriam minatur. Etenim ſi liceat impunè lædere, quis tutus erit ab improborum uiolentia?

Si

Simultas. 61

SIMVLTATEM *exercere cum ſepulto, indecorum eſt, ut in mortuum ſæuire.*

Simultatem oportet morte finiri, amicitiam non item.

Loquacitas. 62

EX *multiloquio pleraq; naſcuntur incõmoda.*

Quidam hoc præclarum exiſtimant, ſi nunquã ſileant cùm id ſit certiſſimum fatuitatis argumentum. ut contra, ſilentium ubi loquendi tempus non eſt, prudentiæ ſignum eſt.

Multiloquiũ non ſolùm moleſtum eſt auditori: uerumetiam ad perſuadendum inutile, præſertim apud principes tum uarijs curis occupatos, tum auribus faſtidioſis.

Peculiaris erat Lacedæmonijs uerborum paucitas, unde & ab ea religione breuiloquentia laconiſmus dicitur.

Stolidi oratoris inanis loquacitas reſponſo indigna eſt.

Fruſtrà de his uerba fiunt, ad quæ perficienda non ſuppetit facultas.

Eſt hoc omnibus Spartanis peculiare, offendi ſermone, quàm cauſa poſtulat longiore; adeò nuſquàm non placebat frugalitas. Nam ad cauſam non magnam adhibere ſuperuacuam rerum copiam, luxuriæ genus eſt.

Effectu caret loquacitas: taciturnitas autem certiora habet conſilia.

Breuiloquentia ducem decet maximè.

Multa uerba nequaquàm arguunt ſapientem opinionem.

Equo effreni nemo nõ metuit inſidere, at plus eſt periculi à lingua effreni.

Eſt aliqua ſapientis pars, ſilentio ſtultitiam tegere.

Indecenter is magnificè loquitur, cui uires non ſuppetunt orationi pares.

Nihil eſt uiolentius aure tyranni? apud bonos etiam principes admonendi libertas uerbis placidioribus eſt temperanda.

Silentij tuta ſunt fidi præmia.

Multis uerbis ueritas non eget: & rectius meminimus, quæ paucis uerbis comprehenſa ſunt.

Orationis expedita breuitas eſt probanda.

Ad cauſam non magnam adhibere ſuperuacuam uerborum copiam, luxuriæ genus eſt.

Prius cogitandum quid loquaris, quàm lingua prorumpat in uerba.

Aduerſus nihil malè meritum audire maledicam linguam iniuriæ genus eſt.

Nihil oratione melius, ſi parcè promas linguæ theſaurum.

Nihil effutiendum eſt, ſi quid liberius dictum ſit in conuiuio.

Maledicentia. 63

QVI paßim maledicunt omnibus, eos palàm eſt id naturæ uitio facere, non ex eorum meritis quibus obtrectant.

Maledicentia contemnenda eſt, quæ non à iudicio, ſed ab omni morbo proficiſcitur.

Aduerſus nihil male meritum, audire maledicam linguam, iniuriæ genus eſt.

Turpiter obijcit alteri uitium, à quo ipſe immunis non eſt.

Periculosè

Periculoſe maledicit alteri, cui uel idẽ uel ſimile, uel diuerſum, ſed deterius uitium poteſt obijci.

Omnium rerum nocentiſſima eſt calumnia.

Sæpenumero accidit, ut qui alios inſectantur, ipſi grauioribus madeant uitijs.

Imprudenter in alterum uitium torquet, ſi in promptu eſt quod ipſi uiciſſim obijciatur.

Mendacium. 64

MENDACII *nomine continentur aſſentatores, calumniatores, infidi conſiliarij, peruerſi educatores, qui fontes ſunt ferè malorum omnium, quibus ſurſum deorſum turbatur uita mortalium.*

Perfidia. 65

NIHIL *eis tutò credi debet, qui in patriam perfidi fuerint.*

Stultè dubitat de peierando, qui facinus periurio par non dubitauerit committere; eoq; in atrocibus ſceleribus nihil ponderis habet iuſiurandum, nam quiſquis audet dare uenenum, audebit & cum periurio inficiare.

Iniuria. 66

QVI *auidè obtrectant alienæ laudi, magis produnt morbum ſuum, quàm detegũt mores alienos: & qui ob res parum honeſtas laudant quempiam, aut ob laudabiles uituperant, indicant ſtultitiam ſuam peruerſumq; iudicium.*

Inuidus abundè dat pœnarum, etiam ſi nemo ulciſcatur.

Vt ferrum abſumitur rubigine, ita inuidus ſuo ipſius uitio contabeſcit.

Inuidus tam inutilis eſt ciuitati, quàm lolium tritico, ignauus bello.

Ii, quos habet inuidia, magis ſunt miſericordia digni quàm ira.

Inuidus non minus diſcruciatur aliena felicitate quàm ſuo infortunio.

Ambitio. 67

NESCIT *pietatis iura regnandi cupiditas.*

Ambitio malè profundit quod malè collegit auaritia.

Cupiditates, animi ſunt morbi.

Malus ciuis eſt, cui non ſatis eſt, id, quod ſatis eſt cæteris.

Turpior eſt ambitio ex utilitate cultus, quàm ex amictu ſplendido.

Turpis eſt ambitio ex fuco uirtutis laudem captans.

Adulatio. 68

BLANDI*loquio nihil nocentius.*

Ingenium hominum ad aliena uitia perſpicax eſt, ad ſua cæcum.

Peſtilentiſſimum eſt genus adulationis, ſub libertatis imagine blandiri.

Aliena rectius proſpicimus, quàm noſtra, & ſibi quiſque adulator eſt.

Lapidis eſt non ſentire diſcrimen inter laudantem & uituperantem, ſed philoſophi eſt non ita commoueri ut ab honeſto recedat.

Nemo ſuam turpitudinem perſpicit, ſed ſibi quiſque adulator eſt.

Vt adulationem affectare turpe eſt, ita ingerentem ſe non oportet omnino repellere, prodeſt enim in hoc ut homo perſpiciat qualis eſſe debeat.

Audacia. 69

FIT *ſæpenumero, ut qui fragili quærit illudere dentem, infringat ſolido.*

Periculoſa eſt audacia, ſi uires non ſuppetant ſpiritibus.

Expenſio periculi reuocat hominem ab audacia.

Aſsiduitate nimia facilitas magis quàm facultas, nec fiducia, ſed temeritas paratur.

Bona eſt timiditas, quæ deterret à turpibus, & reddit hominem circumſpectum.

Mors. 70

HONESTA *mors eſt, oppetere pro amicis liberandis.*

Magis metuunt mortem, qui domi habent unde poſsint ſuauiter uiuere.

Morientibus præcipuum ſolet eſſe ſolatium ſpes uindictæ.

Vt tyranni uiuunt inſuauius ijs, qui mortem uehementer optant, ita mortem perinde metuũt, quaſi uitam ſuauiſsimè degant.

Optimum eſt exire de uita, cùm res ſunt proſperrimæ.

Multos mortis conſideratio deterret ab hone-

ſtis

ſtis actionibus: contrà, mortis obliuio multos inuitat ad licentius peccandum.

Somnus profundior adimit omnem ſenſum, & animus à corpore digreſſus, aliquando in ſuum domicilium rediturus eſt.

Mors quidem mala non eſt, ſed iter ad mortem miſerum eſt.

Somnus, mortis eſt imago.

Ille non uiuit, qui perpetuo mortis metu uiuit

Mors omnium malorum ſenſum adimit.

FINIS.

VIRO DE LITERIS OPTIME MERITO D. NICOLAO TARTRERIO, Mecœnati ſuo, Deſiderius Iacotius Vandoperanus. S.

CVM *Philoſophici curriculi tempus tua ſingulari liberalitate erga me penè abſoluiſſem, Mecœnas, quaſi de uia feſſus ad* Ciceronem *tanquā in locum quēdam amœnum relaxandi animi cauſſa mihi confugiendum putaui. Qui enim ab eo de philoſophia et eloquentia libri uariè copioſeq; perſcripti ſunt, non ſolùm, ut noſti, admirabili quadam ſcientia, ſed etiam ſuauitate dicendi & copia legentium ita mouent animos, ut qui eos in manus ſumpſerit, deponere nunquàm uelit.* Hoc *unum negocij nonnihil exhibere ſolet, quòd cùm magnam partem in eorum philoſophorum, qui tum florebant, ſententijs & praceptis explicandis ſit occupatus, libri autem non extent, ex quibus, quid cenſuerint, poßimus cognoſcere; hæſitare plerunque & dubitare ſolemus, nonnulli etiam ex* Platone *aut* Ariſtotele *depromere aliquid, quanquam alienum, quod rudioribus ad rem facere uideatur, ne in ſuſpicionē ignorationis ueniant. Quod cum doctißimorum uirorum iudicio ineptum intelligerem, philoſophos illos prope omnes, quorum ſententia quædam latina expreſſæ ſunt à* Cicerone, *unum in locum, quoad per uires licuit, conduxi, & nominatim cuiuſque decreta in uno duntaxat* Cicerone *conquiſita*

ſita breuiter conſcripſi, ut eloquentiæ & philoſophiæ ſtudioſi diſputationum capita, quæ ſunt apud Ciceronem, in medio poſita haberent, & ex Cicerone Ciceronem interpretarentur. Qua in re ſi à me prætermiſſum quid fuerit, quod equidem in tanta librorum uarietate & opinionum multitudine non dubito, ab æquis librorum alienorum æſtimatorib. ueniam peto, & hæc ſi aliqua ex parte ad palatum fecerint, commodius & uberius me, cùm licebit, tractaturum promitto. Aliàs nihil moror. Te autem, Mecænas, ut hoc qualecunque tandem eſt, æqui boniq; conſulas, & dum grauioribus incumbimus, noſtra, ut cœpiſti, ſtudia foueas, uehementer etiam atque etiam rogo. Vale. Lutetiæ. VIII. Calend. Ianuarij. M.D.LIIII.

DESI-

DESIDERII IACOTII VANDOPERANI DE PHILOSOphorum doctrina Libellus ex Cicerone.

CVM eſſent plures orti ferè à Socrate, quòd ex illius uarijs & diuerſis & in omnem partem diffuſis diſputationibus à Platone potiſſimum immortalitati traditis, alius aliud apprehenderet, proſeminatæ ſunt quaſi familiæ diſſentientes inter ſe, & multùm diſiunctæ & diſpares: cùm tamen omnes ſe Philoſophos Socraticos & dici uellent, & eſſe arbitrarentur. Inter quos præcipuum locum tenent Academici, Peripatetici, Stoici, Epicurei. De quibus ſingillatim, & diſtinctè dicere difficilè eſt, ob eam præcipuè cauſam, quòd cum eorum decreta quæruntur, uariari inter Ciceronis interpretes, & dubitari uidetur. Sed primùm illud tenendum eſt, quod à uiris doctiſſimis eſt animaduerſum, Ciceronem omnia propè ex Stoicorum & Academicorum nouorum diſputationibus ſumere, ex reliquis pauca quædam aſpergere. Cuius rei fidem facere aiunt dialectica, quæ uſurpat, in quibus Platonicum, aut Ariſtotelicum nihil propè agnoſcas. Verùm dicamus articulatè, quo ad fieri poterit, de Peripateticis, & Academicis, tum de cæteris, quorum à Cicerone præcepta notata ſunt, & quædam Latinè expreſſa.

ACADE-

ACADEMICI ET *Peripatetici.*

ACADEMICI & Peripatetici ueteres rebus congruentes (ait Cicero) nominibus differebant. Nam cùm Speuſippum ſororis filium, philoſophiæ quaſi hæredem reliquiſſet Plato, duos autem præſtantiſsimos ſtudio, atq; doctrina Xenocrate in Chalcedonium, & Ariſtotelẽ Stagiritem: qui erant cum Ariſtotele, Peripatetici dicti ſunt, quia diſputabant inambulantes in Lycæo. Illi autem, qui Platonis inſtituto in Academia, quod eſt alterum Gymnaſium, erant ſecùm, & ſermones habere ſoliti, ex loci uocabulo nomen habuerunt. Quibus tamen nec ſuæ ambulationes defuerunt. Nam in ſpaciorum umbraculis arboribus opacorum, quæ à Cicerone curricula multiplicium uariorumq; ſermonum appellantur, plerunque inambulantes de philoſophia diſputabant. Nihil igitur, ut dixi, inter Peripateticos, & illam ueterem Academiam differebat. Abundantia quadam præſtabat Ariſt. Sed idem fons erat utriſque, & eadem rerum expetendarum, agendarumq; partitio. De quibus multæ ſunt illuſtres laudes 4. & 5. de Finib. bonorum & malorum. Quòd eum locum, quem ciuilem rectè appellaturi uidemur, Græcè πολιτικὸν, grauiter & copioſè tractarint. Vnde etiam olim propter eximiam rerum maximarum ſcientiam à Græcis politici philoſophi ſunt appellati: quòd multa de Rep. ſcripſerint, multa de legibus, multa non ſolùm præcepta in artibus, ſed etiam exẽpla in orationibus bene dicendi reliquerint. Primùm enim illa ipſa, quæ ſubtiliter diſſerenda erant,

erant, politè, apteq́; dixerunt cum definientes, tum partientes: deinde ea, quæ requirebant orationem ornatam, & grauem, magnificè ſunt dicta ab illis, ſplendidè de iuſtitia, de fortitudine, de amicitia, de ætate degenda, de philoſophia, de capeſſenda Republica, & fortitudine hominum. Itaq́; ex hac tanquàm ex omnium artium officina innumerabiles in omni genere ſcientiæ praſtã tes uiros produſſe ait Cicero. Academici ueteres quidam fuerunt, quidam noui. In ueteribus numerantur à Cicerone Plato, Ariſtoteles, Speuſippus, Xenocrates, Polemo, Crantor. In nouis Arceſilas, Lacydes. Euander, Egeſinus, Carneades, Clitomachus Philoſophus. Quorum omnium decreta, quæ numerabimus ſuo loco, de ueteribus, & nouis pauca hæc nũc ſufficiat in uniuerſum poſuiſſe.

Omnem uirtutem eſſe mediocritatem. Bruto. Sapientes non ſemper eſſe beatiſsimos 5. Tuſc. Finem bonorum, ſecundum naturã uiuere, id eſt frui primis à natura datis 2. de Finibus. & 3. Offic.

Omnem ciuilem orationem in horum altero uerſari, aut definita controuerſia certis temporibus, ac reis, aut indefinitè de uniuerſo genere quærere 3. de Orat.

ACADEMICI NOVI.

ACADEMICI *noui, cùm nihil percipi poſſe dicerent, in ſuo ipſi decreto ſicut in cæteris rebus fluctuabãt, ac de Dijs immortalibus errantem habebant; & uagam ſententiam. Hanc Academiam adoleſcentiorem Cicero & uolaticam appellat, & ſui ſimilem; modò huc, modò illuc, philoſophiæ ueteris perturbatricem: quàm*

exoratam

exoratam cupit ut ſileat, ſubmouere non audet. Huius erat inſtitutum *aduerſari omnibus in diſputando, & contra communem opinionem ratione aliqua pugnare, nihil affirmare, inuadere in ea, quæ ſatis ſcitè cæteris philoſophis inſtructa, & compoſita erant, & ruinas edere: denique quaſi deſperata cognitione certi, id ſequi quod uériſimile uideretur.* Solebat uerò is, qui audire uellet, cum quæſiuiſſet, tacere, tum alius perpetua oratione contra diſputabat. Quam diſputandi conſuetudinem ſuſceperunt Tuſculanæ diſputationes, ut eſt in libro de Fato. Huius itaque perpetuum decretum fuit, Nihil poſſe percipi. 2. Acade. & 1. de Natura Deo. Quod quibuſdam adeò placuit, ut extremum bonorum & ſummum munus ſapientis eſſe dicerent, obſiſtere uiſis, aſſenſuſq; ſuos firmè ſuſtinere.

PERIPATETICI.

PERIPATETICI *cùm uiderent nos ita eſſe natos, ut communiter ad eas uirtutes apti eſſemus, quæ notæ, illuſtreſq; ſunt, iuſtitiam dico, temperantiam, cæteraſq; generis eiuſdem: quæ oēs ſimiles artium reliquarum materia tantùm ad meliorem partem, & tractatione differunt: eaſq; ipſas uirtutes uiderent nos magnificẽtius appetere & ardentius; habere etiam inſitam quandam, uel potius innatam cupiditatem ſcientiæ, natoſq; eſſe ad congregationem hominum, & ad ſocietatem, communitatemq; generis humani, eaq; in maximis ingenuis maximè elucere, totam philoſophiam tres in partes diuiſerunt. Vna pars eſt in natura. diſſerendi altera. uiuendi tertia.*

tia. Natura *ſic ab ijs inueſtigata eſt, ut nulla pars cœlo, mari, terra (ut poeticè loquar) prætermiſſa ſit. Quinetiã cùm de rerum initijs, omniq; mundo locuti eſſent, ut multa non modò probabili argumentatione, ſed etiam neceſſaria mathematicorum ratione concluderent; maximã materiam ex rebus per ſe inueſtigatis ad rerum occultarum cognitionem attulerunt.* Ad *placandos animos multa afferebant, ſpinas partiendi, & definiendi permittebant.* De his ſic ait Cicero, Si *omnia à philoſophis eſſent petenda,* Peripateti*corum inſtitutis commodius fingeretur oratio. Quo magis tuum,* Brute, *iudicium probo, qui eorum, id eſt, ex uetere* Academia *philoſophorum ſe etiam ſecutus es, quorum in doctrina, atque præceptis diſſerendi ratio coniungitur cum ſuauitate dicendi, & copia. Quanquàm ea ipſa* Peripate*ticorum,* Academicorumq; *conſuetudo in ratione dicendi talis eſt, ut nec perficere oratorem poßit ipſa per ſeſe, nec ſine ea orator eſſe perfectus.* Ho*rum ſententiæ, & præcepta ſunt huiuſmodi.*

Eſſe in mentibus hominum tanquàm oraculũ aliquod, ex quo futura præſentiant, aut in furore diuino incitatus animus, aut ſomno relaxatus ſolutè moueatur, ac liberè, ſecundo de Diuin.

Quæ autem coniectura explicantur, aut euentis, animaduerſa & notata ſunt, ea genera diuinandi non naturalia, ſed artificioſa, in quo Aru*ſpices,* Augures, Coniectoresq; *numerantur, improbanda* 1. *de* Diui.

Deos eſſe, & quatuor ex rebus omnia conſtare 4. T*uſcul.*

P*lurimùm & longè lateq; plurimùm tribuendum honeſtati, ſed tamen & in corpore, & ex-*

tra,

tra, eſſe quedã bona, quæ ex altera parte collocata minimi momenti inſtar habeant 2. de Finib.

Tria bonorum genera, maxima animi, ſecunda corporis, externa tertia 5. Tuſcul. 3. Offic. 3. de Finib.

Corporis commodis compleri beatam uitam 3. de Finib. *Mediocritatem eſſe inter minimum & parum* 1. Offic.

Mediocritatem uel perturbationum, uel morborum animi non probandam: omne enim malum, etiam mediocre, magnum eſſe 3. Tuſcu.

Perturbari animos neceſſe, ſed adhibendũ modum quendam, quem ultra progredi non oporteat 4. Tuſcul.

Perturbationes non ſolùm naturales, ſed etiã utiliter à natura datas. uide 4. de Finibus. & primo Officiorum de laudibus fortitudinis, & iracundiæ.

STOICI.

STOICORVM *diſciplina, quos* Cicero *in* Officijs, Tuſc. de Legibus, Paradoxis, de Natu. Deo. *ſequutus eſt, quorum deniq; in oĩbus ferè libris plurimas ſententias* Latinè *expreſſit, à* Zenone *profecta eſt.* Zeno *enim, relicta ueteri* Peripateticorũ, & Academicorũ *diſciplina, multa in philoſophia nouauit. Cui mox ſe* Arceſilas *oppoſuit.* Alij *etiã* Stoicorũ *diſciplinã* Academiæ *ueteris correctionem æſtimabant.* Antiochus *enim* Stoicorum, & Academicorum, *qui* Stoica *multa uſurpabant, ſectam conciliare uoluit, & utrorumq; decreta bona conturbauit.* Et Cicero *ait à* Peripateticis & Academicis *omnia trãſtuliſſe, no*

minibus

minibus alijs eaſdem res ſecutos: Et alio loco una de re eſſe ſolùm diſſenſionem, quippe cùm antiqui omnes quod ſecundum naturam eſſet, quo iuuaremur in uita, bonũ eſſe decreuerint. Zeno nihil, niſi quod honeſtum eſſet, putauerit bonum. Alij non de terminis, ſed de tota poſſeſſione cõtentionẽ eſſe aiunt. Quæ de re uide in Antiocho. Doctiſſimi uiri fuerunt, & omnes ferè in diſſerendo prudentiſſimi: idq; arte faciebant, tum definiendo, tũ partiendo articulatè, & diſtinctè, erantq; architecti penè uerborum. Indicandi uias diligenter perſecuti ſunt, inueniendi tamen artem totam reliquerunt. Subtile præterea, uel ſpinoſum potius diſſerendi genus ſequebãtur, ut eſt libro tertio de Finibus, qui ferè totus eſt in defendenda ea diſciplina. Nam contortulis quibuſdam, & minutis concluſiunculis quaſi punctis, quæ dumeta & laqueos & aculeos diſputationum Cicero nominat; concludebant hoc pacto: Quod eſt bonũ, omne laudabile eſt: quod autem laudabile eſt, omne honeſtum eſt. Bonum igitur quod eſt, honeſtum eſt Et tamen maximè forti, & ut ita dicam, uirili ratione utebantur, atq; ſententia. Cæterùm quia uim uirtutis mirificè tenebãt, propè abſoluti, & perfecti, deniq; ſoli philoſophi iudicati eſſent, niſi eorum licẽtiæ Carneades reſtitiſſet. Et ut uerba mordicus tenentes quæ ſibi ex ore euelli nolebant, horridiores erant in dicendo, ſic moribus quoq; duriores euaſerãt. Ex omnibus philoſophicis plurima nominauerũt, ſtudioſiſſimè exquirentes unde uerba eſſent ducta, & ſuo quamq; rem nomine appellantes. Quibuſdam etiam nominibus utebantur, quæ prima ſpecie admirationem, re explicata, riſum mouerẽt. Aegrotationes appellabãt ἀῤῥωςήματα,

de quibus diſputant enucleatè. Bona, quæ alijs di cebantur, eadem præcipua, uel producta dicebant, quibus beatam uitam compleri negant. Item media officia, quæ communia ſunt, & latè patent, quæ & ingenij bonitate multi aſſequuntur & progreſsione dicendi: rectum uerò quod appellant, perfectum atque abſolutum eſſe, & omnes numeros habere, nec præter ſapientiam cadere in quen quam poſſe. Ο᾽μολογίαν *quoque conuenientiam dicebant, &* ἡδονὴν *cõmmuni nomine corporis, & animi uoluptatem. Cæterùm portenta & flagi tia ab his, et a poetis dicuntur. multa cum ſuperſtitioſa ſolicitudine creduntur, multa etiam præclarè, ut ex eorum ſententijs & præceptis, quæ acutiſsimè defendebat, intelligi poteſt. hæc ferè ſunt apud* Ciceronem.

Deos eſſe qui mundum adminiſtrent: quiq; con ſulant rebus humanis, πρόνοιαν *dicunt prouiden tiam.2.& 3.de* Natu.deo.*&.4.de* Finib.

Mundum eſſe ſapientem, habere mentem, quæ & ſe, & ipſum fabricata ſit, & omnia moderetur, moueat, regat, &c. id Luc.

Fore ut ad extremum omnis mundus igneſcat, cùm humore conſumpto, neque terra ali poſsit, ne que remeet aer, cuius ortus, aqua omni exhauſta, non eſſe poſsit.2.de Nat.deor.

Mundum natura conſtare, & adminiſtrari, non ut gleba conſtat aut fragmentum lapidis: aut aliquid huiuſmodi nulla cohærendi natura, ſed ut arbor, ut animal, in quibus nulla temeritas ſed ordo apparet, & artis quædam ſimilitudo.2.de Nat. deor.

Aerem interiectum inter mare, & cælum, Iu nonis nomine conſecrari, quæ eſt ſoror, & coniux Iouis

Iouis, quod & ſimilitudo eſt aeris, & cum ea ſumma coniunctio.2.de Nat.deor.

Quatuor ex rebus omnia conſtare.4.de Finib.

Fato omnia fieri. de Fato. Fatalem autem illam neceßitatem, quam εἱμαρμένην dicunt eſſe, ut quicquid accidat, id ex æterna ueritate, cauſarumq́; continuatione fluxerit.5.Tuſcul.2. de Diuinat. in Top.

Multa falſa eſſe, lōgeq́; aliter ſe habere, ac ſenſibus uideantur. In Luc.

Senſus ipſos, aſſenſus eſſe, quos quoniam appetitio conſequatur, actionem ſequi: tolli autem omnia, ſi uiſa tollantur. in Luc.

Viſa quædā mitti a Deo, uelut ea, quæ in ſomnijs uideantur, quæq́; oraculis, auſpicijs, extis declarantur. in Luc. κατάληψις dicitur diuinatio. 3. de Nat.deo.1.de Diu.2.refellitur.

Non ſingulis iecorum fibris aut auium cantibus intereſſe deum, ſed ita a principio inchoatum eſſe mundum, ut certis rebus certa ſigna præcurrerent, alia in extis, alia in auibus, alia in fulguribus, alia in oſtentis, alia in ſtellis, alia in ſomniantium uiſis, alia in furentium uocibus.1.de Diuin.

Eos anhelitus terræ, qui frigidi ſint, cum fluere cœperint, uentos eſſe, cùm autem ſe in nubem induerint, eiusq́; tenuißimam quamq́; partem cœperint diuidere, atque diſrūpere, idq́; crebrius facere, & uehementius, tum & fulgura, & tonitrua exiſtere: ſi autem nubium conflictu ardor expreſſus ſe emiſerit, id eſſe fulmen.2.de Diuina.

Simul atque natum ſit animal, ipſum ſibi conciliari, & cōmendari ad ſe conſeruandum, et ad ſuum ſtatum, & ad ea, quæ conſeruantia ſunt eius ſtatus, deligenda. alienari autem ab interitu uſq́;

rebus,quæ interitum uidetur afferre. 3. *de Finib.*

Pleriſque tamen in principio naturalibus diligendi ſui uoluptatem non eſſe ponendam. 3. *de Finibus.*

Diu mãſuros animos cùm corpore exceſſerint, ſed non ſemper. 1. *Tuſc.*

Quæ in terris gignuntur,ad uſum hominis omnia creari, homines autem hominum cauſa eſſe generatos, ut ipſi inter ſe alij alijs prodeſſe poſſent. 1. *Officio.*

Sapientem gratia nunquàm moueri, nunquã cuiuſquam delicto ignoſcere, neminem miſericordem eſſe,niſi ſtultum et leuem: Viri non eſſe neq; exorari,neq; placari: Solos ſapientes eſſe,ſi diſtortiſſimi ſint,formoſos:ſi mendiciſſimi,diuites:ſi ſeruitutem ſeruiant,reges: eos autem, qui ſapientes non ſint,fugitiuos exules,hoſtes, inſanos denique. Omnia peccata eſſe paria. Omne delictum ſcelus eſſe nefarium: nec minus delinquere eum,qui gallum gallinaceum,cùm opus non fuerit,quàm eum qui patrem ſuffocauerit. Sapientem nihil opinari, nullius rei pœnitere, nulla in re falli, ſententiam mutare nunquam. pro Murena. Sapientem omnia rectè facere. 4. *Tuſc. Sapiẽti etiam ignoto eſſe amicum* 3. *de Nat. deor. Amatorum, & amorem ipſum, conatum amicitiæ faciendæ ex pulchritudinis ſpecie.* 3. *Tuſcul.*

Bonum nihil niſi honeſtum, quo uirtus miſta nullam requirit uoluptatem, atque ad bene uiuendum,ſeipſa eſt contenta. 1. 2. 3. *de Finib.* 5. *Tuſc.* 3. *Officior.*

Nullum eſſe pilum omnibus rebus talem, qualis ſit pilus alius. In *Luc.*

Voluptatem, ſublationem animi ſine ratione, opinantis

opinantis ſe magno bono frui: nec lætitiam nec gaudium in corpore. 2. de Finib.

Non optabiliorem, nec magis expetendam beatam uitam, ſi ſit longa, quam ſi breuis. 3. de Finib.

Non creſcere bonorum finem. 3. & 5. de Finib.

Finem bonorum in una uirtute 4. de Finib. id eſt ſecundum naturam uiuere, 3. Offic. Quo tria ſignificantur, unum eiuſmodi, uiuere adhibentem ſcientiam earum rerum, quæ natura eueniret, ut Zeno: alterum ut diceretur officia omnia media, aut pleraque ſeruantem uiuere. Tertium omnibus, aut maximis rebus ijs, quæ ſecundum naturam ſint, fruentem uiuere. Vide. 4. de Finib.

Si ad illam uitam, quæ cum uirtute degatur, ampulla, aut ſtrigilis accedat, ſumpturum ſapientem eam uitam potius, quòd hæc adiecta ſint, nec beatiorem tamen fore. 4. de Finib.

Dolorem non eſſe malum. 2. Tuſc. abeſſe a ſapiente ægritudinem. 3. Tuſc.

Voluntatem, quæ Græcè βούλησις, dicitur, id eſt appetitio eius, quod bonum uideatur, ad quod adipiſcendum impellit ipſa natura, eſſe quæ quid cum ratione deſiderat. 3. Tuſcul. Vide initium 4. Tuſcul.

Ea quæ turpia re non ſunt, nec uerbis eſſe flagitioſa. 1. Officio.

Modeſtiam, ſcientiam eſſe earum rerum, quæ aguntur, aut decẽter ſuo loco collocandarum. Ordinem uerò, compoſitionem rerum aptis, et accommodatis locis. 3. Officior.

Vrbanitatem, eſſe uirtutem. 3. Epiſt. Fam.

Omnes eſſe diuites, qui cælo, & terra frui poſſunt. 7. lib. Epiſt. Famil.

Nihil eſſe ſapientis praſtare niſi culpam. 9. *lib.* Epiſt. Fam.

Nihil eſſe obſcœnum, nihil turpe dictu. Nam *ſi quod ſit in obſcœnitate flagitium, id aut in re eſ ſe, aut in uerbo: nihil eſſe tertium.* 9. *lib.* Epiſtol. Famil.

Crepitus æquè liberos, ac ructus eſſe oportere. lib. 9. Epiſt. Famil.

Fugere, nō eſſe ſapientis. 15. Epiſt. ad Brutū.

Sapientem non iraſci. 3. *de Orat.*

Eloquentiam, uirtutem ac ſapientiam eſſe. 3. *de Orat.*

EPICVREI.

EPICVRVS, *a quo* Epicurei, *a doctiſſimis quibuſque contempti, nominati ſunt, homo fuit mollis, & uoluptarius, quaſi puer delicatus, nihil ceſſatione melius exiſtimans, ſine arte, ſine literis, inſultans in omnes, ſine acumine ullo, ſine auctoritate, ſine lepore, cautus, ſecum pugnans, non tam facetus, quàm ad iocādum liber.* Pamphilum *quendam* Platonis *ait a ſe* Sami *auditum.* Ibi *enim adoleſcens habitabat cum patre & fratribus, quòd in eā pater eius* Neocles Agripeta *uenerat.* Sed *cùm agellus eum non ſatis aleret, ludi magiſter fuit.* Nihil *olet ex* Academia, *nihil ex* Lyceo, *nihil ne è puerilibus quidem diſciplinis.* In *phyſicis* Democritum, *in quem tamen fuit ingratus, ſecutus eſt.* Cui *adiecit perpauca mutās, ſed ita, ut ea, quæ corrigere uult, deprauare uideatur.* Pleraque *dicit eadem, atomos, inane, imagines: infinitatem locorū, innumerabilitatem mundorum, eorum ortus & interitus, omnia ferè, quibus*

bus naturæ ratio continetur. Habuit & Nauſiphanem *magiſtrum, quod non negat, omnibus tamẽ eum cõtumelijs uexat, metuẽs nequid unquàm ab alijs didiciſſe uideatur*. Ariſtoteli, & Phedoni *Socratico turpiſſimè maledixit*, & Metrodori *ſodalis ſui fratrem* Timocratem, *quia neſcio quid in philoſophia diſſentiebat, totis uoluminibus concidit, & ſæpe in ſcriptis gloriatus eſt, ſe magiſtrum habuiſſe nullum*. *Sua quædam nomina habuit, ut* πρόληψιν Gracè *appellauit, quàm ante nemo eo uerbo nominarat, antecæptam animo rei quandam informationem, ſine qua nec intelligi quicquam, nec quæri, nec diſputari poteſt*. Eius *ſelectæ, breuesq; ſentẽtiæ*, κυρίαι δόξαι *nominatæ ſunt*. Eius *eſt* & *titillationis uerbum, qua uoluptas ſenſibus adhibetur*. Et *cum tertium quendam modum diceret oriri extra pondus*, & *plagam, cum declinat atomus interuallo minimo, id appellat* ἐλάχιςον. Ἰσονομίαν *quoque, æquabilem tributionem dixit eam naturam, quæ eſt in ſumma illa ut infinitatis, ut omnia omnibus, paribus paria reſpondeant*. *Scripſit libros de regula* & *iudicio, de ſummo bono, de uoluptate, qui* (ait Cicero 2. de Diuin.) *ſi corroſus eſſet, puta rem annonam in macello chariorem forè*. Item *de ſanctitate, de pietate aduerſus* Deos. *Duos* & *ſeptuaginta annos uixiſſe tradunt*. *Quem familiares, præter quos non ferè in cuiuſquam manus ueniebat, tanti fecerunt, ut eius imaginem non modò in tabulis, ſed etiam in poculis*, & *anulis haberent, aſſerentq; unum uidiſſe uerũ, maximisq; erroribus animos hominum liberauiſſe*, & *omnia tradidiſſe, quæ pertinerent ad bene, beateq; uiuendum: ſed pleroſque minus eo delectari, quòd iſta*

Platonis, Ariſtotelis, Theophraſti orationis ornamenta neglexerit. In phyſicis totus fuit alienus, Dialecticam uerò, quod in ea planè inermis eſſet, & nudus, contemnebat & irridebat. Tollebat diffinitiones nihil de diuidendo, ac partiendo docebat, non quomodo efficiatur, concludaturq́; ratio, tradebat, non qua uia captioſa ſoluantur, ambigua diſtinguantur, oſtendebat. Si enim, inquit, alterutrum conceſſero, aut uicturũ cras Epicurum, aut non, neceſſarium eſſe, neceſſe erit, cras Epicurum aut uiuere, aut non uiuere. Nulla autem eſt in natura rerũ talis neceßitas. In ea Philoſophiæ parte, qua mores conformari putãtur, cæteris uoluit uideri acutior. Cuius ſententiæ, & præcepta ſunt huiuſmodi.

Deos eſſe, quod neceſſe ſit præſtantem aliquam eſſe naturam. 2. *de* Nat. Deo. *quodq́; in omnium animis eorum notionem impreßiſſet ipſa natura.* Anticipationem *quandam uocat deorum ſine doctrina. Nonnullis tamen uiſum eſt, eum, ne in offenſionẽ* Athenienſium *caderet, uerbis reliquiſſe deos, re ſuſtuliſſe.* 1. & 3. Nat. Deo.

Nihil curare deos, nec ſui, nec alieni, ſed monogrammos et nihil agentes, membris humanis præditos, ſed eorum nullum uſum habere. In quo circuitione quadam deos uidetur tollere ludens. 2. *de* Nat. *Deorum.*

Deorum, quos perlucidos, & perflatiles induxit, ſedem eſſe, tanquàm inter duos ludos, ſic inter duos mundos, propter metum ruinarum, 2. *de* Diuin.

In Deo opem nullam, neque gratiam. 1. *de* Na. *deo. ubi refellitur.*

Deum animãtem eſſe, ſpecie hominis, quia ſit

pulcherrima

pulcherrima omnium nec tamen eam eſſe corpus, ſed quaſi corpus, nec habere ſanguinem, ſed quaſi ſanguinem. Fugebat enim indiuiduorum corporum concretionem, ne interitus, & diſſipatio conſequeretur. 3. de Nat. Deo.

Deos beatos eſſe, & æternos 2. de Finib.

Deorum opera mundum non eſſe fabricatum, ſed ex atomorum, id eſt indiuiduorum. & ſolidorum corporum, quæ ſuo deorſum pondere ad lineam ferrentur (qui eſt naturalis omnium corporum motus) complexionibus, & copulationibus, & adhæſionibus inter ſe, mundum omnesq; partes mundi, quæq; in eo eſſent, effici. 1. de Finib.

Solem quaſi pedalem, aut bipedalem, poſſe etiã minorem eſſe quàm uideatur, aut maiorem, ſed non multo, ut oculi aut nihil, aut non multum mentiantur. 2. Acad. & 1. de Finib.

Nunquàm ſenſus mentiri, ſed omnes ueros eſſe in iiſq; iudicia rerum poſita. Quorum ſi unus ſemel in uita mentitus ſit, ſublatum eſſe omne iudicium ueri, & falſi. 1. de Finib.

Nullam in natura rerum neceſſitatem.

Opinionem a perſpicuitate ſeiungendam, quæ ueri conturbat cognitionem. 2. Acad.

Quicquid aut ſit, aut fiat, naturalibus fieri aut factum eſſe ponderibus et motibus. 1. de Fini.

Pecudis, & hominis idem bonum. 1. Acad.

Ad uoluptatem et dolorem, & quæ fugiamus, & quæ ſequamur, referri omnia. 1. de Finib. & 2. *Omnes animi & uoluptates, & dolores ad corporis uoluptates, & dolores pertinere.*

Vltimum bonorum in uoluptate, idq; ſenſibus iudicari, & commoneri, ut ne argumentandum quidem de eo ſit. 1. 2. & 3. de Finibus. *Volu-*

ptatis autem uerbo ſignificari ſaporem, & corporum complexum, & ludos, atque cantus, & formas eas, quibus oculi iucundè moueantur. 3. Tuſcul.

Summum malum, dolorem. 1. de Finib. & 2. Tuſcul.

Inter uoluptatem, & dolorem, nihil medium.

Nam omni dolore carere, nõ modò uoluptatem eſſe, uerumetiam ſummam uoluptatem. eam enim augeri, amplificariq; non poſſe. 1. de Finib. & 3. Tuſcul.

Non minorem percipi uoluptatem ex contemptiſsimis eſcis et potionibus, quàm rebus exquiſitiſsimis ad epulandum. 1. de Finib.

Cupiditatum tria genera, unum earum, quæ eſſent & naturales, & neceſſariæ; alterum, quæ naturales eſſent, nec tamen neceſſariæ; tertium, uel nec naturales, nec neceſſariæ, quarum nec modus ullus, nec finis inueniri poteſt. 1. de Finib. Reprehẽditur quòd partem in genere numeret. Duo enim genera eſſe, naturales, et inanes: naturalium item duo, neceſſarias, & non neceſſarias.

Non poſſe iucundè uiui niſi ſapienter, honeſtè iuſteq; uiuatur: nec ſapienter, honeſtè, iuſtè, niſi iucundè. 1. & 2. de Finib.

Rem definiri, non placere. 2. de Finib.

Sapientem ſemper eſſe beatum, finitas habere cupiditates, negligere mortem. 3. de Finib.

Honeſtum expeti propter uoluptatem: qui negant, eos inani uoce ſonare, uel, ut eſt in Tuſcu. 3. uoces inanes fundere. Sic enim loquebatur.

Parere animum rationi poſſe, & quo illa ducat ſequi. 3. Tuſc.

Leuationem ægritudinis in duabus rebus poſitam

tam eſſe, auocatione a cogitanda moleſtia, & reuocatione ad uoluptates contemplandas. 3. Tuſc.

Opinionem mali ægritudinem eſſe natura, ſiue illud antè prouiſum, & expectatum ſit, ſiue inueterauerit: neque enim uetuſtate minui mala, nec fieri præmeditata leuiora. 3. Tuſcul.

Naturales diuitias parabiles eſſe, quòd paruo eſſet natura contenta. 3. de Finib.

Diuturnitatem temporis ad beatè uiuendum nihil afferre, nec minorem uoluptatem percipi in breuitate temporis, quàm ſi illa ſit ſempiterna. 2. de Finib.

Nullam in ſapientem uim eſſe fortunæ. 3. Tuſcul. & 2. de Finib.

Magnum dolorem, breuem, longinquum, leuem. 2. de Finib. & 2. Tuſc.

Nec gaudere quenquam niſi propter corpus, nec dolere. 2. de Finib.

Mortem nihil ad nos pertinere, quòd ſine ſenſu ſit; id quod diſſoluitur. 2. de Finib.

Si uratur, ſapiens, ſi crucietur, in Phalaridis tauro ſi erit, dicturum, quàm ſuaue eſt hoc, quàm hoc non curo.

ZENO.

ZENO *Citicus ex Cypro inſula, Stoicorum princeps & pater fuit, homo acutus, uerecundiam, & libertatem loquendi amans. Is cùm Polemonem audiſſet, ualdeq; ſubtiliter diſſereret, & peracutè moueretur, Peripateticorum ſatis copioſè & eleganter conſtitutam diſciplinam corrigere conatus eſt. Partitionem Philoſophiæ in tres partes retinuit. In ce-*

in rectis, neque in prauis numerari, ſed ſoli credẽdum eſſe. 1. Acad.

Senſibus fidem tribuendam, quod comprehenſio facta ſenſibus & uera eſſet, & fidelis. 1. Aca.

Naturam quaſi normam ſcientiæ, & principium ſui dediſſe, unde poſtea notiones rerum in animis imprimerentur, è quibus non principia ſolùm, ſed rationes quædam ad rationem inueniendam uitæ reperiuntur. 1. Acad.

Errorem, & temeritatem, & ignorantiam, et opinationem et ſuſpicionem a uirtute ſapientiæ remouendam. 1. Acad.

Naturalem legem, diuinam eſſe, eamq́; uim obtinere recta imperan em, prohibentemq́; contraria. 2. de Finib.

Rationem quandam per omnia pertinentem, naturam ut diuinam eſſe. Aſtris hoc idem tribuendum, tum annis, mentibus, animorumq́; mutationibus. 1. de Nat. deor.

Mundum animantem, ratione regi, ſapientem alioqui ex ſe non poſſe animantem, compotemq́; rationis procreare. 2. & 3. de Nat. Deor.

Ipſius mundi, qui omnia complexu ſuo coercet & continet, naturam, non artificioſam ſolùm, ſed planè artificem, conſultricem, & prouidam utilitatum, opportunitatumq́; omnium. 2. de Nat. Deor.

Contrahi animum & quaſi labi atque concidere, & ipſum eſſe dormire. 2. de Diui.

Omnem uim loquendi in duas diuiſam partes: Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno ſimilem. 2. de Finib. & in Orat.

In una uirtute, quæ eſt ingenij præſtantia, omnia, quæ ad beatam uitam pertinent, poſita. in

Luc. 5. de Finibus. & 5. Tuſcul.

Cætera autem etſi nec bona, nec mala eſſent, tamen alia ſecundum naturam, alia naturæ contraria iis ipſis, alia interiecta & media. Vide in Luc. *ſub finem.* & 4. *de Finib.*

Eſſe uerum quoddam & ſimplex bonum, quod non poßit ab honeſtate ſeiungi. in Luc.

Sapientem, etiam ſi mendicus ſit, non beatum modò, ſed diuitem, ſemperq́; beatißimum. 5. *de Finib.*

Nihil malum, niſi quod turpe & uitioſum ſit. 2. Tuſc.

Virtute non poſſe conſtare ſi in cæteris rebus eſſet quicquam, quod aliud alio melius eſſet, aut peius. 4. *de Finib.*

Dolorem aſperum contra naturam, difficilem perpeſſu, triſtem, durum. 2. Tuſcul.

Perturbationem, ſiue quod πάθος *ille dicit, eſſe auerſam a recta ratione, contra naturã animi commotionem, uel appetitum uehementiorem, qui procul abſit a naturæ conſtantia.* 4. Tuſcul.

PYTHAGORAS.

PYTHAGORAS *Pherecidis diſcipulus fuit præſtanti ſapientia & nobilitate, ſumma auctoritate, ſine ulla hilaritate. Quietem atque ocium ſequutus a regendis ciuitatibus totum ſed ad cognitionem rerum tranſtulit. Cumq́; ubi quid eſſet, quod diſci poſſet, eo indicaret ueniendũ, ultimas terras peragrauit, Aegyptum luſtrauit, & Perſarum Magos adiit, difficiles Barbarorum regiones pedibus obiit, multa maria tranſmiſit. Venit etiam Phliuntem, & cum Leonte*

tra, eſſe quędã bona, quę ex altera parte collocata minimi momenti inſtar habeant 2. de Finib.

Tria bonorum genera, maxima animi, ſecunda corporis, externa tertia 5. Tuſcul. 3. Offic. 3. de Finib.

Corporis commodis compleri beatam uitam 3. de Finib. *Mediocritatem eſſe inter minimum & parum* 1. Offic.

Mediocritatem uel perturbationum, uel morborum animi non probandam: omne enim malum, etiam mediocre, magnum eſſe 3. Tuſcu.

Perturbari animos neceſſe, ſed adhibendũ modum quendam, quem ultra progredi non oporteat 4. Tuſcul.

Perturbationes non ſolùm naturales, ſed etiã utiliter à natura datas. uide 4. de Finibus. & *primo Officiorum de laudibus fortitudinis, & iracundia*.

STOICI.

STOICORVM *diſciplina, quos Cicero in Officijs, Tuſc. de Legibus, Paradoxis, de Natu. Deo. ſequutus eſt, quorum deniq; in oĩbus ferè libris plurimas ſententias Latinè expreſſit, à Zenone profecta eſt. Zeno enim relicta ueteri Peripateticorũ, & Academicorũ diſciplina, multa in philoſophia nouauit. Cui mox ſe Arceſilas oppoſuit. Alij etiã Stoicorũ diſciplinã Academię ueteris correctionem æſtimabant. Antiochus enim Stoicorum, & Academicorum, qui Stoica multa uſurpabant, ſectam conciliare uoluit, & utrumq; decreta bona conturbauit*. Et Cicero ait à *Peripateticis & Academicis omnia trãſtuliſſe, no*

minibus

minibus alijs eaſdem res ſecutos: Et *alio loco una de re eſſe ſolùm diſſenſionem, quippe cùm antiqui omnes quod ſecundum naturam eſſet, quo iuuaremur in uita, bonũ eſſe decreuerint.* Zeno *nihil, niſi quod honeſtum eſſet, putauerit bonum.* Alij *non de terminis, ſed de tota poſſeſsione cõtentionẽ eſſe aiunt. Qua de re uide in* Antiocho. *Doctiſsimi uiri fuerunt, & omnes ferè in diſſerendo prudentiſsimi: idq; arte faciebant, tum definiendo, tũ partiendo articulatè, & diſtinctè, erantq; architecti penè uerborum.* Iudicandi *uias diligenter perſecuti ſunt, inueniendi tamen artem totam reliquerunt. Subtile præterea, uel ſpinoſum potius diſſerendi genus ſequebãtur, ut eſt libro tertio de* Finibus, *qui ferè totus eſt in defendenda ea diſciplina.* Nam *contortulis quibuſdam, & minutis concluſiunculis quaſi punctis, quæ dumeta & laqueos & aculeos diſputationum* Cicero *nominat; concludebant hoc pacto: Quod eſt bonũ, omne laudabile eſt: quod autem laudabile eſt, omne honeſtum eſt. Bonum igitur quod eſt, honeſtum eſt* Et *tamen maximè forti, & ut ita dicam, uirili ratione utebantur, atq; ſententia.* Ceterùm *quia uim uirtutis mirificè tenebãt, propè abſoluti, & perfecti, deniq; ſoli philoſophi iudicati eſſent, niſi eorum licẽtia* Carneades *reſtitiſſet.* Et *ut uerba mordicus tenentes quæ ſibi ex ore euelli nolebant, horridiores erant in dicendo, ſic moribus quoq; duriores euaſerãt.* Ex *omnibus philoſophicis plurima nominauerũt, ſtudioſiſsimè exquirentes unde uerba eſſent ducta, & ſuo quamq; rem nomine appellantes. Quibuſdam etiam nominibus utebantur, quæ prima ſpecie admirationem, re explicata, riſum mouerẽt.* Aegrotationes *appellabãt* ἀῤῥωςήματα,

de quibus diſputant enucleatè. Bona, quæ alijs dicebantur, eadem præcipua, uel producta dicebant, quibus beatam uitam compleri negant. Item media officia, quæ communia ſunt, & latè patent, quæ & ingenij bonitate multi aſſequuntur & progreßione dicendi: rectum uerò quod appellant, perfectum atque abſolutum eſſe, & omnes numeros habere, nec præter ſapientiam cadere in quenquam poſſe. Ὁμολογίαν *quoque conuenientiam dicebant, &* ἡδονὴν *cōmmuni nomine corporis, & animi uoluptatem. Cæterùm portenta & flagitia ab his, et a poetis dicuntur. multa cum ſuperſtitioſa ſolicitudine creduntur, multa etiam præclarè, ut ex eorum ſententijs & præceptis, quæ acutißimè defendebat, intelligi poteſt. hæc ferè ſunt apud* Ciceronem.

Deos eſſe qui mundum adminiſtrent: quiq; conſulant rebus humanis, πρόνοιαν *dicunt prouidentiam.* 2. *&* 3. *de* Natu. *deo. &.* 4. *de Finib.*

Mundum eſſe ſapientem, habere mentem, quæ & ſe, & ipſum fabricata ſit, & omnia moderetur, moueat, regat, &c. id Luc.

Fore ut ad extremum omnis mundus igneſcat, cùm humore conſumpto, neque terra ali poßit, neque remeet aer, cuius ortus, aqua omni exhauſta, non eſſe poßit. 2. *de* Nat. *deor.*

Mundum natura conſtare, & adminiſtrari, non ut gleba conſtat aut fragmentum lapidis: aut aliquid huiuſmodi nulla cohærendi natura, ſed ut arbor, ut animal, in quibus nulla temeritas ſed ordo apparet, & artis quædam ſimilitudo. 2. *de* Nat. *deor.*

Aerem interiectum inter mare, & cælum, Iunonis nomine conſecrari, quæ eſt ſoror, & coniux Iouis

Iouis,quod & ſimilitudo eſt aeris, & cum ea ſumma coniunctio.2.de Nat.deor.

Quatuor ex rebus omnia conſtare.4.de Finib.

Fato omnia fieri. de Fato. Fatalem autem illam neceſsitatem, quam εἱμαρμένην dicunt eſſe, ut quicquid accidat,id ex æterna ueritate, cauſarumq; continuatione fluxerit.5.Tuſcul.2. de Diuinat.in Top.

Multa falſa eſſe,lōgeq; aliter ſe habere, ac ſenſibus uideantur.In Luc.

Senſus ipſos,aſſenſus eſſe,quos quoniam appetitio conſequatur,actionem ſequi: tolli autem omnia,ſi uiſa tollantur.in Luc.

Viſa quædā mitti a Deo,uelut ea,quæ in ſomnijs uideantur, quæq; oraculis,auſpicijs, extis declarantur.in Luc.κατάληψις dicitur diuinatio. 3. de Nat.deo.1.de Diu.2.refellitur.

Non ſingulis iecorum fibris aut auium cantibus intereſſe deum, ſed ita a principio inchoatum eſſe mundum, ut certis rebus certa ſigna præcurrerent,alia in extis,alia in auibus, alia in fulguribus,alia in oſtentis,alia in ſtellis, alia in ſomniantium uiſis,alia in furentium uocibus.1.de Diuin.

Eos anhelitus terræ,qui frigidi ſint,cum fluere cœperint,uentos eſſe, cùm autem ſe in nubem induerint, eiuſq; tenuiſsimam quamq; partem cœperint diuidere,atque diſrūpere,idq; crebrius facere,& uehementius,tum & fulgura, & tonitrua exiſtere: ſi autem nubium conflictu ardor expreſſus ſe emiſerit,id eſſe fulmen.2.de Diuina.

Simul atque natum ſit animal,ipſum ſibi conciliari, & cōmendari ad ſe conſeruandum, et ad ſuum ſtatum,& ad ea,quæ conſeruantia ſunt eius ſtatus,deligenda.alienari autem ab interitu iisq;

rebus, quæ interitum uidetur afferre. 3. de Finib.

Pleriſque tamen in principio naturalibus diligendi ſui uoluptatem non eſſe ponendam. 3. de Finibus.

Diu mãſuros animos cùm corpore exceſſerint, ſed non ſemper. 1. Tuſc.

Quæ in terris gignuntur, ad uſum hominis omnia creari, homines autem hominum cauſa eſſe generatos, ut ipſi inter ſe alij alijs prodeſſe poſſent. 1. Officio.

Sapientem gratia nunquàm moueri, nunquã cuiuſquam delicto ignoſcere, neminem miſericordem eſſe, niſi ſtultum et leuem: Viri non eſſe neq; exorari, neq; placari: Solos ſapientes eſſe, ſi diſtortiſſimi ſint, formoſos: ſi mendiciſſimi, diuites: ſi ſeruitutem ſeruiant, reges: eos autem, qui ſapientes non ſint, fugitiuos exules, hoſtes, inſanos denique. Omnia peccata eſſe paria. Omne delictum ſcelus eſſe nefarium: nec minus delinquere eum, qui gallum gallinaceum, cùm opus non fuerit, quàm eum qui patrem ſuffocauerit. Sapientem nihil opinari, nullius rei pœnitere, nulla in re falli, ſententiam mutare nunquam. pro Murena. *Sapientem omnia rectè facere.* 4. Tuſc. *Sapiẽti etiam ignoto eſſe amicum* 3. de Nat. deor. *Amatorum, & amorem ipſum, conatum amicitiæ faciendæ ex pulchritudinis ſpecie.* 3. Tuſcul.

Bonum nihil niſi honeſtum, quo uirtus miſta nullam requirit uoluptatem, atque ad bene uiuendum, ſeipſa eſt contenta. 1. 2. 3. de Finib. 5. Tuſc. 3. Officior.

Nullum eſſe pilum omnibus rebus talem, qualis ſit pilus alius. In Luc.

Voluptatem, ſublationem animi ſine ratione, opinantis

opinantis ſe magno bono frui; nec lætitiam nec gaudium in corpore. 2. de Finib.

Non optabiliorem, nec magis expetendam beatam uitam, ſi ſit longa, quàm ſi breuis. 3. de Finib.

Non creſcere bonorum finem. 3. & 5. de Finib.

Finem bonorum in una uirtute 4. de Finib. id eſt ſecundum naturam uiuere, 3. Offic. Quo tria ſignificantur, unum eiuſmodi, uiuere adhibentem ſcientiam earum rerum, quæ natura euenirēt, ut Zeno: alterum ut diceretur officia omnia media, aut pleraque ſeruantem uiuere. Tertium omnibus, aut maximis rebus ijs, quæ ſecundum naturam ſint, fruentem uiuere. Vide. 4. de Finib.

Si ad illam uitam, quæ cum uirtute degatur, ampulla, aut ſtrigilis accedat, ſumpturum ſapientem eam uitam potius, quòd hæc adiecta ſint, nec beatiorem tamen fore. 4. de Finib.

Dolorem non eſſe malum. 2. Tuſc. abeſſe a ſapiente ægritudinem. 3. Tuſc.

Voluntatem, quæ Gracè βούλησις, *dicitur, id eſt appetitio eius, quod bonum uideatur, ad quod adipiſcendum impellit ipſa natura, eſſe quæ quid cum ratione deſiderat. 3. Tuſcul. Vide initium 4. Tuſcul.*

Ea quæ turpia re non ſunt, nec uerbis eſſe flagitioſa. 1. Officio.

Modeſtiam, ſcientiam eſſe earum rerum, quæ aguntur, aut decēter ſuo loco collocandarum. Ordinem uerò, compoſitionem rerum aptis, et accommodatis locis. 3. Officior.

Vrbanitatem, eſſe uirtutem. 3. Epiſt. Fam.

Omnes eſſe diuites, qui cælo, & terra frui poſſunt. 7. lib. Epiſt. Famil.

Nihil eſſe ſapientis praſtare niſi culpam. 9. *lib*. Epiſt. Fam.

Nihil eſſe obſcœnum, nihil turpe dictu. Nam *ſi quod ſit in obſcœnitate flagitium, id aut in re eſſe, aut in uerbo: nihil eſſe tertium*. 9. *lib*. Epiſtol. Famil.

Crepitus æquè liberos, ac ructus eſſe oportere. *lib*. 9. Epiſt. Famil.

Fugere, nō eſſe ſapientis. 15. Epiſt. ad Brutū.

Sapientem non iraſci. 3. de Orat.

Eloquentiam, uirtutem ac ſapientiam eſſe. 3. de Orat.

EPICVREI.

EPICVRVS, *a quo* Epicurei, *a doctiſſimis quibuſque contempti, nominati ſunt, homo fuit mollis, & uoluptarius, quaſi puer delicatus, nihil ceſſatione melius exiſtimans, ſine arte, ſine literis, inſultans in omnes, ſine acumine ullo, ſine auctoritate, ſine lepore, cautus, ſecum pugnans, non tam facetus, quàm ad iocādum liber.* Pamphilum *quendam* Platonis *ait a ſe* Sami *auditum. Ibi enim adoleſcens habitabat cum patre & fratribus, quòd in eā pater eius* Neocles Agripeta *uenerat. Sed cùm agellus eum non ſatis aleret, ludi magiſter fuit.* Nihil olet ex Academia, *nihil ex* Lyceo, *nihil ne è puerilibus quidem diſciplinis.* In *phyſicis* Democritum, *in quem tamen fuit ingratus, ſecutus eſt.* Cui *adiecit perpauca mutās, ſed ita, ut ea, quæ corrigere uult, deprauare uideatur.* Pleraque *dicit eadem, atomos, inane, imagines: infinitatem locorū, innumerabilitatem mundorum, eorum ortus & interitus, omnia ferè, quibus*

bus naturæ ratio continetur. Habuit *&* Nauſiphanem *magiſtrum, quod non negat, omnibus ta mẽ eum cõtumelijs uexat, metuẽs nequid unquàm ab alijs didiciſſe uideatur.* Ariſtoteli, *&* Phedoni Socratico *turpiſſimè maledixit, &* Metrodori *ſodalis ſui fratrem* Timocratem, *quia neſcio quid in philoſophia diſſentiebat, totis uoluminibus concidit, & ſæpe in ſcriptis gloriatus eſt, ſe magiſtrum habuiſſe nullum. Sua quædam nomina habuit, ut* πρόληψιν *Græcè appellauit, quàm antè nemo eo uerbo nominarat, antecœptam animo rei quandam informationem, ſine qua nec intelligi quicquam, nec quæri, nec diſputari poteſt. Eius ſelectæ, breuesq́; ſentẽtiæ,* κυρίαι δόξαι *nominatæ ſunt. Eius eſt & titillationis uerbum, qua uoluptas ſenſibus adhibetur. Et cum tertium quendam modum diceret oriri extra pondus, & plagam, cum declinat atomus interuallo minimo, id appellat* ἐλάχιςον. Ἰσονομίαν *quoque, æquabilem tributionem dixit eam naturam, quæ eſt in ſumma illa ut infinitatis, ut omnia omnibus, paribus paria reſpondeant. Scripſit libros de regula & iudicio, de ſummo bono, de uoluptate, qui (ait* Cicero 2. de Diuin.*) ſi corroſus eſſet, putarem annonam in macello chariorem forè. Item de ſanctitate, de pietate aduerſus* Deos. *Duos & ſeptuaginta annos uixiſſe tradunt. Quem familiares, præter quos non ferè in cuiuſquam manus ueniebat, tanti fecerunt, ut eius imaginem non modò in tabulis, ſed etiam in poculis, & anulis haberent, aſſererentq́;, unum uidiſſe uerũ, maximisq́; erroribus animos hominum liberauiſſe, & omnia tradidiſſe, quæ pertinerent ad bene, beateq́; uiuendum: ſed pleroſque minus eo delectari, quòd iſta*

Platonis, Ariſtotelis, Theophraſti orationis ornamenta neglexerit, In phyſicis totus fuit alienus, Dialecticam uerò, quod in ea planè inermis eſſet, & nudus, contemnebat & irridebat. Tollebat diffinitiones nihil de diuidendo, ac partiendo docebat, non quomodo efficiatur, concludaturq́; ratio, tradebat, non qua uia captioſa ſoluantur, ambigua diſtinguantur, oſtendebat. Si enim, inquit, alterutrum conceſſero, aut uicturū cras Epicurum, aut non, neceſſarium eſſe, neceſſe erit, cras Epicurum aut uiuere, aut non uiuere. Nulla autem eſt in natura rerū talis neceſsitas. In ea Philoſophiæ parte, qua mores conformari putātur, ceteris uoluit uideri acutior. Cuius ſententiæ, & præcepta ſunt huiuſmodi.

Deos eſſe, quod neceſſe ſit præſtantem aliquam eſſe naturam. 2. *de* Nat. Deo. *quodq́; in omnium animis eorum notionem impreſsiſſet ipſa natura. Anticipationem quandam uocat deorum ſine doctrina.* Nonnullis tamen uiſum eſt, eum, ne in offenſionē Athenienſium caderet, uerbis reliquiſſe deos, re ſuſtuliſſe. 1. & 3. Nat. Deo.

Nihil curare deos, nec ſui, nec alieni, ſed monogrammos et nihil agentes, membris humanis præditos, ſed eorum nullum uſum habere. In quo circuitione quadam deos uidetur tollere ludens. 2. *de* Nat. Deorum.

Deorum, quos perlucidos, & perflatiles induxit, ſedem eſſe, tanquàm inter duos lucos, ſic inter duos mundos, propter metum ruinarum, 2. de Diuin.

In Deo opem nullam, neque gratiam. 1. *de* Na. deo. *ubi refellitur.*

Deum animātem eſſe, ſpecie hominis, quia ſit

pulcherrima

pulcherrima omnium nec tamen eam eſſe corpus, ſed quaſi corpus,nec habere ſanguinem,ſed quaſi ſanguinem. Fugebat enim indiuiduorum corporum concretionem,ne interitus, & diſſipatio conſequeretur. 3. *de* Nat. Deo.

Deos beatos eſſe,& æternos 2. *de* Finib.

Deorum opera mundum non eſſe fabricatum, ſed ex atomorum, id eſt indiuiduorum. & ſolidorum corporum, quæ ſuo deorſum pondere ad lineam ferrentur (qui eſt naturalis omnium corporum motus) complexionibus, & copulationibus, & adhæſionibus inter ſe, mundum omnesq; partes mundi,quæq; in eo eſſent, effici. 1. *de* Finib.

Solem quaſi pedalem,aut bipedalem,poſſe etiã minorem eſſe quàm uideatur, aut maiorem, ſed non multo, ut oculi aut nihil, aut non multum mentiantur. 2. Acad. & 1. *de* Finib.

Nunquàm ſenſus mentiri,ſed omnes ueros eſſe in ijsq; iudicia rerum poſita. Quorum ſi unus ſemel in uita mentitus ſit, ſublatum eſſe omne iudicium ueri, & falſi. 1. *de* Finib.

Nullam in natura rerum neceſſitatem.

Opinionem a perſpicuitate ſeiungendam, quæ ueri conturbat cognitionem. 2. Acad.

Quicquid aut ſit, aut fiat, naturalibus fieri aut factum eſſe ponderibus et motibus. 1. *de* Fini.

Pecudis, & hominis idem bonum. 1. Acad.

Ad uoluptatem et dolorem, & quæ fugiamus, & quæ ſequamur,referri omnia. 1. *de* Finib. & 2. *Omnes animi & uoluptates, & dolores ad corporis uoluptates, & dolores pertinere.*

Vltimum bonorum in uoluptate, idq; ſenſibus iudicari, & commoneri,ut ne argumentandum quidem de eo ſit. 1. 2. & 3. *de* Finibus. *Volu-*

ptatis autem uerbo ſignificari ſaporem, & corporum complexum, & ludos, atque cantus, & formas eas, quibus oculi iucundè moueantur. 3. Tuſcul.

Summum malum, dolorem. 1. de Finib. & 2. Tuſcul.

Inter uoluptatem, & dolorem, nihil medium.

Nam omni dolore carere, nō modò uoluptatem eſſe, uerumetiam ſummam uoluptatem. eam enim augeri, amplificariq; non poſſe. 1. de Finib. & 3. Tuſcul.

Non minorem percipi uoluptatem ex contemptiſſimis eſcis et potionibus, quàm rebus exquiſitiſſimis ad epulandum. 1. de Finib.

Cupiditatum tria genera, unum earum, quæ eſſent & naturales, & neceſſariæ; alterum, quæ naturales eſſent, nec tamen neceſſariæ; tertium, uel nec naturales, nec neceſſariæ, quarum nec modus ullus, nec finis inueniri poteſt. 1. de Finib. *Reprehenditur quòd partem in genere numeret. Duo enim genera eſſe, naturales, et inanes: naturalium item duo, neceſſarias, & non neceſſarias.*

Non poſſe iucundè uiui niſi ſapienter, honeſtè iuſteq; uiuatur: nec ſapienter, honeſtè, iuſtè, niſi iucundè, 1. & . 2. de Finib.

Rem definiri, non placere. 2. de Finib.

Sapientem ſemper eſſe beatum, finitas habere cupiditates, negligere mortem. 3. de Finib.

Honeſtum expeti propter uoluptatem: qui negant, eos inani uoce ſonare, uel, ut eſt in Tuſcu. 3. *uoces inanes fundere. Sic enim loquebatur.*

Parere animum rationi poſſe, & quo illa ducat ſequi. 3. Tuſc.

Leuationem ægritudinis in duabus rebus poſitam

tam eſſe, auocatione a cogitanda moleſtiæ, & re uocatione ad uoluptates contemplandas. 3. Tuſc.

Opinionem mali ægritudinem eſſe natura, ſiue illud antè prouiſum, & expectatum ſit, ſiue inueterauerit: neque enim uetuſtate minui mala, nec fieri præmeditata leuiora. 3. Tuſcul.

Naturales diuitias parabiles eſſe, quòd paruo eſſet natura contenta. 3. de Finib.

Diuturnitatem temporis ad beatè uiuendum nihil afferre, nec minorem uoluptatem percipi in breuitate temporis, quàm ſi illa ſit ſempiterna. 2. de Finib.

Nullam in ſapientem uim eſſe fortunæ. 3. Tuſcul. & 2. de Finib.

Magnum dolorem, breuem, longinquum, leuem. 2. de Finib. & 2. Tuſc.

Nec gaudere quenquam niſi propter corpus, nec dolere. 2. de Finib.

Mortem nihil ad nos pertinere, quòd ſine ſenſu ſit; id quod diſſoluitur. 2. de Finib.

Si uratur, ſapiens, ſi crucietur, in Phalaridis *tauro ſi erit, dicturum, quàm ſuaue eſt hoc, quàm hoc non curo.*

ZENO.

ZENO *Citicus ex Cypro inſula*, Stoicorum *princeps & pater fuit, homo acutus, uerecundiam, & libertatem loquendi amans.* Is *cùm* Polemonem *audiſſet, ualdeq; ſubtiliter diſſereret, & peracutè moueretur,* Peripateticorum *ſatis copioſè & eleganter conſtitutam diſciplinam corrigere conatus eſt.* Partitionem Philoſophiæ *in tres partes retinuit.* In ce-

teris ſentiebat idem, aliter loquebatur, nihilq́; præter nouitatem uerborum afferebat. Cui tamen cur hoc faceret, nullam cauſam fuiſſe, ait Cice. 4. de Finib. ubi de eo multa dicuntur. Si enim ea, quæ dicit, ita ſentiret, inquit, ut uerba ſignificant, nihil inter eum uel Pyrrhonem, uel Ariſtonem præceptorem intereſſet: ſin autem eos nō probabat, quid attinuit cum ijs, quibuſcum re conueniebat, uerbis diſcrepare? Breuibus & acutulis concluſionibus, quod uellet, efficiebat, ſimilitudine ſæpe utens, ut uiſum, aſſenſum, comprehenſionē et ſcientiam geſtu & ſimilitudine manuum diſtinguebat. Nam cùm extenſis digitis aduerſam manum oſtenderat, uiſum, inquiebat, huiuſmodi eſt: deinde cùm paulum digitos cōtraxerat, aſſenſus huiuſmodi. tum cùm plane compreſſerat, pugnūq́; fecerat, comprehenſionem illam eſſe dicebat. Qua ex ſimilitudine etiam nomen ei rei, quod ante nō fuerat, κατάληψιν impoſuit. Cū autē leuā manum admouerat, & illa pugnum arctè uehementerq́; compreſſerat, ſciētiā talē eſſe dicebat, cuius cōpotem, niſi ſapientem eſſe neminem. Cū eo Academiæ nouæ magna rixa fuit. Magnam prætereà moleſtiā primus ſuſcepit, & minimè (ut ait Cic.) neceſſarium commentitiarum fabularum reddere rationem, uocabulorum cur quidque ita appellatum ſit, cauſas explicare. Itaque cùm Heſiodi Theogoniam interpretatur, tollit omnino uſitatas, perceptasq́; cognitiones deorū. Deniq; neq; Iouem, neque Iunonem, neque Veſtam, neque quēquam, qui ita appellatur, deorum habendum numero, ſed rebus inanimatis, atque mutis per quandam ſignificationem hæc tributa nomina. 2. de Nat. Deo.

Aethera

Aethera ſummum, Deum, mente præditum, quo omnia regantur. in Luc. 1. *de natura deorum.*

Quatuor ſolum initia rerum: quintam Ariſt. naturam non adhibendam. 1. Academic. 4. *de Finibus.*

Animum, ignem. 1. Tuſc.

Naturam eſſe ignem, quæ quidque genuerit, et mentem, atque ſenſus. Ignem *autem artificioſa ad gignendum progredientem uia.* 2. *de Natura deorum.*

Deum eſſe mundum, eumq; animantem, & ratione prædıtum: nihil enim poſſe effici ab eo, quod eſſet expers corporis. 1. Acad.

Senſus iunctos eſſe è quadam quaſi impulſione oblata extrinſecus, quam nos uiſum appellemus licet. 1. Acad.

Quæ uiſa ſunt, & quaſi accepta ſenſibus, aſſenſionem adiungere animorum, quam eſſe uult in nobis poſitam & uoluntariam. 1. Academicorum.

Viſis non omnib. adiungendam fidem, ſed his ſolum, quæ propriam quandam haberent declarationem earum rerum, quæ uiderentur. Id *autem uiſum, cum ipſum cerneret comprehenſibile. Quod cùm acceptum iam, & approbatum eſſet, comprehenſionem appellari, ſimilem his rebus, quæ manu reprehenderentur.* 1. Acad.

Quod erat ſenſu cõprehẽſum, idipſum ſenſum appellari, & ſi ita erat comprehenſum, ut conuelli ratione non poßit, ſcientiã, ſin aliter, inſcientiã, ex qua exiſteret opinio, quæ eſt imbecilla, & cum falſo, incognitoq; communis. Sed inter ſcientiã, et inſcientiam, comprehẽſionem collocari, eamq; neq;

in

in rectis, neque in prauis numerari, ſed ſoli credẽ dum eſſe. 1. Acad.

Senſibus fidem tribuendam, quod comprehenſio facta ſenſibus & uera eſſet, & fidelis. 1. Aca.

Naturam quaſi normam ſcientiæ, & principium ſui dediſſe, unde poſtea notiones rerum in animis imprimerentur, è quibus non principia ſolùm, ſed rationes quædam ad rationem inueniendam uitæ reperiuntur. 1. Acad.

Errorem, & temeritatem, & ignorantiam, et opinationem et ſuſpicionem a uirtute ſapientiæ remouendam. 1. Acad.

Naturalem legem, diuinam eſſe, eamq; uim obtinere recta imperan em, prohibentemq; contraria. 2. de Finib.

Rationem quandam per omnia pertinentem, naturam ut diuinam eſſe. Aſtris hoc idem tribuendum, tum annis, mentibus, animorumq; mutationibus. 1. de Nat. deor.

Mundum animantem, ratione regi, ſapientem alioqui ex ſe non poſſe animantem, compotemq; rationis procreare. 2. & 3. de Nat. Deor.

Ipſius mundi, qui omnia complexu ſuo coercet & continet, naturam, non artificioſam ſolùm, ſed planè artificem, conſultricem, & prouidam utilitatum, opportunitatumq; omnium. 2. de Nat. Deor.

Contrahi animum & quaſi labi atque concidere, & ipſum eſſe dormire. 2. de Diui.

Omnem uim loquendi in duas diuiſam partes: Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno ſimilem. 2. de Finib. & in Orat.

In una uirtute, quæ eſt ingenij præſtantia, omnia, quæ ad beatam uitam pertinent, poſita. in

Luc. 5. de Finibus. & 5. Tuſcul.

Cætera autem etſi nec bona, nec mala eſſent, tamen alia ſecundum naturam, alia naturæ contraria ijs ipſis, alia interiecta & media. Vide in Luc. *ſub finem.* & 4. de Finib.

Eſſe uerum quoddam & ſimplex bonum, quod non poſſit ab honeſtate ſeiungi. in Luc.

Sapientem, etiam ſi mendicus ſit, non beatum modò, ſed diuitem, ſemperq́; beatiſsimum. 5. de Finib.

Nihil malum, niſi quod turpe & uitioſum ſit. 2. Tuſc.

Virtute non poſſe conſtare ſi in cæteris rebus eſſet quicquam, quod alid alio melius eſſet, aut peius. 4. de Finib.

Dolorem aſperum contra naturam, difficilem perpeſſu, triſtem, durum. 2. Tuſcul.

Perturbationem, ſiue quod πάθος ille dicit, eſſe auerſam a recta ratione, contra naturã animi commotionem, uel appetitum uehementiorem, qui procul abſit a naturæ conſtantia. 4. Tuſcul.

PYTHAGORAS.

PYTHAGORAS *Pherecidis diſcipulus fuit præſtanti ſapientia & nobilitate, ſumma auctoritate, ſine ulla hilaritate. Quietem atque ocium ſequutus a regendis ciuitatibus totum ſed ad cognitionem rerum tranſtulit. Cumq́; ubi quid eſſet, quod diſci poſſet, eo iudicaret ueniendũ, ultimas terras peragrauit, Aegyptum luſtrauit, & Perſarum Magos adijt, difficiles Barbarorum regiones pedibus obijt, multa maria tranſmiſit. Venit etiam Phliuntem, & cum Leonte*

principe

principe Phliaſiorum doctè & copioſè quædam diſſeruit, non ſine admiratione eius ingenij & eloquentiæ. Philoſophi nomen primus inuenit, cùm ante eum ſapientes & haberentur, & nominarentur, qui in rerum contemplatione ſtudia ponerent. Inde, *Superbo regnãte, in* Italiam, *in qua fuit temporibus ijsdem, quibus* L. Brutus *patriam liberauit: tenuitq; magnã* Græciam *cùm honore, & diſciplina, tum etiam auctoritate: ac eam & priuatim & publicè exornauit præſtantiſſimis & inſtitutis & artibus.* Locus, *ſedesq́; ubi uitam edidit, in* Metaponto *eſt. Doctrina uerò cùm longè lateq; flueret,* Romam *permanaſſe dicitur, idque cùm coniectura probabile eſſe, tum quibuſdam etiam ueſtigijs indicari, ait* Cicero. *Quis enim eſt, qui putet, cùm floreret in* Italia, Græcia *potentiſſimis & maximis uiribus ea, quæ magna dicta eſt, in hisq; primum ipſius* Pythagoræ, *deinde poſteà* Pythagoreorum *tantum nomen eſſet, ut nulli alij docti uiderentur,* Romanorum *ad eorum doctiſſimas uoces, aures clauſas fuiſſe? Quinetiam arbitratur propter* Pythagoreorum *admirationem* Numam *quoque regem (etſi annis permultis ante fuit, quam* Pythagoras) Pythagoreum *à poſterioribus exiſtimatum. Nam cum* Pythagoræ *diſciplinam, & inſtituta cognoſcerent, regisq; eius æquitatem, & ſapientiam à maioribus ſuis accepiſſent, ætatem & tempora ignorarent propter uetuſtatem, eum, qui ſapientia excelleret,* Pythagoræ *auditorem fuiſſe crediderunt.* Pythagoreos *autem (qui* Philoſophi Italici *nominantur) carminibus ſolitos eſſe dicunt, & præcepta quædam occultius tradere (ſolebant enim multa celare alienos) &*

mentes

mentes ſuas à cogitationum intentione cantu, fidibusq; ad tranquillitatem traducere. Praeterea ſi quid affirmarent in diſputando, cùm ex ijs quaereretur, quare ita eſſet, reſpondere ſolitos, Ipſe dixit. Ipſe autem, erat Pythagoras. Tantum opinio praeiudicata poterat, ut etiam ſine ratione ualeret auctoritas. Eius ſunt hae ſententiae.

Ex numeris & Mathematicorum initijs proficiſci omnia. 1. Acad.

Aram deorum ſanguine non aſpergendam. 1. de Natura Deorum, *uide in* Diogene Laer. μετεμψύχωσιν.

Animum Deum per naturam rerum omnem intentum & commeantem, ex quo noſtri animi carperentur. 1. de Natura Deorum, *ubi refellitur. delibatos animos ex uniuerſa mente diuina.* de Sen.

Tum maximè pietatem, & religionem uerſari in amicis, cùm rebus diuinis operam damus. 2. de Legibus in Acad.

Iniuſſu Imperatoris Dei *de praeſidio & ſtatione uita non decedendum.* 2. de Leg.

Ad harmoniam canere mundum. 1. de Natu. deo. *Vide Somn. Scip. &* Ariſt. 2. de caelo.

Qui caeteris omnibus pro nihilo habitis, eorum naturam ſtudioſè intuerētur, ſapientiae ſtudioſos, id eſt enim Philoſophos. 5. Tuſ.

Summa ſapientia rebus nomina imponere. 1. Tuſc. Plato in crat.

Ad dormiendum, quo in ſomnijs rectiora uideamus, praeparato quodam cultu, atque uictu proficiſci oportere, fabaq; abſtinere quaſi eo cibo mens non uenter infletur. 2. & 4. de Diuin.

Socrates.

SOCRATES.

IN *Socrate uitia quædam Zopyrus ex eius forma notauerat. Quæ tamen ipſe ratione ita deiecit, ut ſanctiſsimè uixerit, doctusque planè ac omnibus etiam* Apollinis *oraculo ſapientiſsimus iudicatus fuerit, omniumq́; eruditorum teſtimonio, ait* Cicero, *& totius iudicio Græciæ, cùm prudentiæ, & acumine, & uenuſtate, & ſubtilitate, tum uerò eloquentia, uarietate, copia, quam ſe cunque in partem dedidiſſet, facile princeps.* Archelaum Anaxagoræ *diſcipulum audiuit.* Diuitias *ita contempſit ut in pompa, cùm magna uis auri, argentiq́; ferretur, dixerit, quàm multa non deſidero.* Nudis *pedibus, uſq́; duriſsimis fere ſemper erat. Quem fidibus docuit ſenectute ferè confectum nobiliſsimus fidicem, qui* Canus *uocitatus eſt, dicendi exercitationem exagitauit, atq́; cõtempſit: cuius tamen ſermones, ab ijs, qui illum audierunt, cùm ipſe nullam literam reliquiſſet, præſcriptos uariè copioseq́;,* Cicero *ita ſtudiosè legit, ut cũ eo uixiſſe ſibi uideri dicat.* Dixit *pleraq́; mirabilia* Stoicorum, *quæ paradoxa nominantur, primus à rebus occultis, & ab ipſa natura inuolutis, (ut ſunt numeri, motusq́;, & unde omnia oriantur, quòve recedant, ſiderum magnitudines, interualla, curſus & cuncta cœleſtia) in quibus ante eum* Philoſophi *occupati fuerunt, auocauit* Philoſophiam, *& ad uitam communem adduxit, ut de uirtutibus, & uitijs, omninoq́; de bonis rebus, & malis quæreret: cœleſtia autem uel procul eſſe à noſtra cognitione cenſeret, uel ſi maximè cognita eſſent, nihil tamen ad bene uiuendũ*

conferre,

conferre, ob eamq; cauſſam eum aiunt Piloſophiam de cœlo deuocaſſe, & in domos introduxiſſe. In omnibus ferè ſermonibus, qui à Platone, & Xenophonte, & Aeſchine præſcripti ſunt diligenter, ita diſputat, ut nihil affirmet ipſe, refellat alios, nihil ſe ſcire dicat, niſi idipſum, eoq; præſtare cæteris, quod illi, quæ neſciant, ſcire ſe putēt: Ipſe ſe nihil ſcire, id unum ſciat, ob eamq; cauſam, ſe arbitrari ab Apolline omnium ſapientiſsimum eſſe dictum, quòd hæc eſſet una ſapientia, non arbitrari ſe ſcire quod neſciat. Quæ cum diceret conſtanter, & in ſententia permaneret, omnis eius oratio tum in uirtute laudanda, & in omnibus hominibus ad uirtutis ſtudium cohortandis conſumebatur; perfectum ſibi opus eſſe ratus, ſi quis ſatis eſſet concitatus ſua cohortatione ad ſtudium cognoſcendæ, percipiendæq; uirtutis. Quib. enim id perſuaſum eſſet, ut nihil mallent ſe eſſe, quàm bonos uiros, ijs reliquam facilem eſſe doctrinā. Sophiſtarum, qui arrogantibus ſanè uerbis docere ſe profitebantur, quemadmodum cauſa inferior fieri ſuperior poſſet, opiniones percontando & interrogando (ut ex Platone intelligi pōt) elicere ſolebat, ut ad ea, quæ hi reſpondiſſent, ſi quid uideretur, diceret, de omnibus diſputans. Hac *enim ratione contra alterius opinionem diſſerendo faciliimè, quòd ueriſsimum eſſet, inueniri poſſe iudicabat.* Xantippe *eius uxor prædicare ſolita eſt, eodem uultu ſemper ſe uidiſſe exeuntem illum domo & reuertentem. Cùm enim mentis, à qua is fingitur, nulla fieret mutatio, erat quoque ſemper idem uultus, eademq; frons.* Inductione, *quæ ex pluribus collationibus peruenit quò uult, quæq; Græcæ* παραγωγὴ *nominatur, plurimùm*

eſt

eſt uſus in ſermonibus & ſocietatib. faceta etiam & eleganti ironia diſsimulantiaq; longè omnib. præſtitit. Homo enim minimè ineptus, & idem etiam facetus, cùm de ſapientia diſputaretur, hãc ſibi ipſe detrahebat, eis tribuere illudẽs, qui ea ſibi arrogarent, ut apud Platonem, in cœlum fert laudibus, Prothagoram, Hippiam, Prodicum, Gorgiã et cæteros: ſe autem omnium rerum inſciũ fingit, & rudem. Dicuntur ab eo diſſociati diſerti à doctis, & deinceps à Socraticis omnibus philoſophi eloquentiam deſpexiſſe, oratores ſapientiam, hincq; diſsidium illud extitiſſe quaſi linguæ atq; cordis, ut alij nos ſapere, alij dicere, docerent. Scelere tandem & iniquitate iudicũ in carcerẽ coniectus eſt. in quo nec patronum quæſiuit ad iudicium capitis, nec Iudicibus ſupplex fuit (quorũ magiſter & dominus, uidebatur eſſe potius quàm ſupplex aut reus) adhibuitq; liberam contumaciam à magnitudine animi ductam, non a ſuperbia, & ſupremo uitæ die. de immortalitate animorum multa diſſeruit; & paucis ante diebus, cum facilè poſſet educi è cuſtodia, noluit, cumq; penè iã manu mortiferum illud teneret poculum, locutus ita eſt, ut non ad mortem trudi, uerùm in cœlum uideretur aſcendere. Critoni uerò ſuo familiari dixit, ſibi poſt tertium diem eſſe moriendum: uidiſſe enim in ſomnis pulchritudine eximia fœminam, quæ ſe nomine appellans, diceret Homericũ quondam eiuſmodi uerſum,

„ Tertia te Phtiæ tempeſtas læta locabit.

Quòd ut eſt dictum, ſic ſcribit Plato contigiſſe. Vide de ſepul. et Lyſia oratione in Apoph. Huius ferè decreta ſunt hæc apud Ciceronem.

Animos hominum eſſe diuinos, eorumq; dupli-

ces curſus è corpore excedentium. Impijs quoddam iter eſſe ſecluſum à concilio deorum: bonis uerò et caſtis, ad deos à quibus eſſent, profecti, facilem re ditum patere. 1. *Tuſ.* & de Amic.

Bonos beatos, improbos miſeros. 5. *Tuſc.* Vide *Apoph.*

Bonorum uitam beatam. 5. *Tuſc.*

Inter Alcibiadem ſummo loco natum, et quem uis baiulum, niſi uirtutẽ haberet, nihil intereſſe. 3. *Tuſcul.*

Vtilitatem à natura non eſſe ſeiungendam. 1. de Leg. & 3. *Offi.*

Voluptatem nullo loco munerandam. Cibi con dimentum eſſe famem, potionis ſitim. 2. de Finib. & 5. *Tuſ. in Apoph.*

Omnes in eo, quod ſcirent, ſatis eſſe eloquentes. 1. de Orat.

PLATO.

PLATO *Iſocratis fuit æqualis. Homo nauius & multiplex & copioſus, doctus & planè ſa piens ac diuinus, magna uerecundia, ſingulari elo quentia, & ſuauitate orationis, quæ promiſſa eſt futura, cũ illi in cunis paruulo dormiẽti apes in la bellis cõſediſſent. Vnde & Iouem aiũt Philoſophi, ſi Græcè loquatur ſic loqui, & cum non dicendi ſo lùm, ſed etiã intelligendi grauiſſimum auctorẽ & magiſtrum multis locis Cicero uocat. Quem tanti fecit, ut* Deum *& principem Philoſophorum credi derit, & cùm eo errare maluerit, quàm cùm a lijs bene ſentire, eius ipſa ſolũ auctoritate fretus. Ab eo etiam qui cõſident plebeios & minutos eſ ſe Philoſophos putat. Ob eamq́; cauſam à Pla*

tone

tone tanquam ſancto, anguſtoq́; fonte multa de bene, beateq́; uiuendo præcepta commode mutuatus, Latinè explicauit. Se in muſicis, geometria, numeris, aſtris ferè contriuit, in quibus etiam fuit præſtantiſſimus. Aegyptum peragrauit, ut à Sacerdotibus barbaris numeros, & cœleſtia acciperet: poſt Tarentum ad Archytam; Italiam ad cæteros Pythagoreos; *Eteroatem, Timæum, Acrionem, Locros: ut cùm Socratem expreſſiſſet, adiungeret* Pythagoreorum *diſciplinam, eaq́;, quæ* Socrates *repudiabat, addiſceret.* Dionem *Syracuſium &* Demoſthenem, *doctrina expoliuit.* Remp. *non attigit, quia cùm offendiſſet populum* Athenienſem *propè iam deſipientem ſenectute, cumq; eum nec perſuadendo, nec cogendo regi poſſe uidiſſet, cùm perſuaderi diffideret, cogi fas eſſe non arbitrabatur.* Nouam *quandam finxit in libris ciuitatem: uſque eò illa quæ dicenda de iuſtitia putabat, à uitæ conſuetudine, & à ciuitatum moribus abhorrebant.* In *cæteris, qui dialogi dicuntur (in quibus locutio & ſi abſit a uerſu, tamen quòd incitatius feratur, & clariſſimis uerborum luminibus utatur, potius poema putanda, quàm comicorum poetarum) nihil affirmatur, & in utranque partẽ multa diſſeruntur, de omnibus quæritur, nihil certi dicitur, omnibus ferè* Socrates *exprimitur.* Iniquitate Dionyſii *Siciliæ* Tyranni, *cui ſe commiſerat, in maximis periculis, inſidijsq́; uerſatus eſt.* Tandem *uerò uno & octogeſimo anno ſcribens mortuus. Ab eo una & conſentiens duobus uocabulis* Philoſophiæ *forma inſtituta eſt:* De *qua diximus in* Academicis, *&* Peripateticis. Huius *ferè decreta ſunt hæc à* Cicerone *notata.*

Α'σώ-

Deum
- Aʼσώματον, id eſt, ſine corpore ullo. 1. de Nat. deor.
- Opificem, ædificatoremq́; mundi. De Vniuerſ.
- Patrem huius mundi, qui quid ſit, inquirendum non eſſe. 1. de Natura Deorum.
- Donis ab impijs non eſſe placandum, cùm uir nemo probus ab improbo ſe donari uelit. ſecundo de Legibus.

Caſta dona Deo conſecranda. Vide 2. *de Legibus.*

Ex materia in ſe omnia recipiente mundum eſſe factum à Deo *ſempiternum.* In *Luc.*

Mentem, ideam ſolam, cui crederetur, quia ſola cerneret id, quod ſemper eſſet ſimplex, et unius modi, & tale quale eſſet. 1. Acad.

Deos eſſe motus, unum ſuum, alterum externum, quæ ſua ſponte moueantur, diuiniora eſſe. Animum ſeipſum mouere, nec unquàm deſinere moueri, ſed eſſe cæteris, quæ mouentur, fontem & principium mouendi, & proinde immortalem & æternum. Somn. Scip. & 1. Tuſ. 1. *de* Natu. Deor. *de Senect.*

Animi duas eſſe partes, alteram rationis participem, alteram expertem. In *participe rationis ponit* Pythagoram, *ſecutus tranquillitatem, id eſt placidam, quietamq́; conſtantiam.* In *illa altera motus turbidos, tum iræ, tum cupiditatis contrarios, inimicosq́; rationi, qui Græcis* πάθη *dicũtur, noſtris perturbationes:* 4. Tuſ.

Animam triplicem eſſe: cuius principatus, id eſt ratio, in capite ſicut in arce, ira in pectore,

cupiditas

cupiditas ſubter præcordia. 1. *Tuſcul.*

Philoſophandi rationem tripiicem, unam de uita & morib. alteram de natura, & rebus occultis: tertiam de diſſerendo. 1. *Acad.*

In ideis, quas rectè ſpecies, aut formas poſſumus dicere, quiddam eſſe diuinum. 1. *Acad. eas non gigni, ſed ſemper eſſe, & ratione, et intelligẽtia contineri.* 1. de Orat. *cetera, quòd oriantur & intereant, non eſſe.* 1. *Tuſc.*

Mundum ſempiternum, animantem, beatum & rotundum, quòd ea forma nulla ſit pulchrior, Deum *item, & cælum, & aſtra, & terram, & aerem.* 1. *de* Natu. *deo.*

Omnem doctrinam ingenuarum, & humanarum artium uno quodam ſocietatis uinculo contineri. 3. *de* Orat.

Memoriam, recordationem eſſe ſuperioris uitæ, & diſcere nihil aliud quàm recordari. 1. *Tuſcu. & de Senect.*

Titanũ è genere eſſe eos, qui ut illi cæleſtibus, ſic hi aduerſantur magiſtratibus. 3. *de* Leg.

Quæcunque mutatio morum in principibus extiterit, eandem in populo ſecuturam. 3. *de* Leg. *et* 1. *Epiſt. Famil.*

Ei, qui Reip. *præfuturus ſit, duo tenenda, unum, quicquid agitur, ad utilitatem ciuium referendum.* Alterum, *totum corpus* Reip. *curandum.* 1. *Offic.*

Naturales quaſdam eſſe conuerſiones rerump. 2. *de Diuin.*

Philoſophos in ueri inueſtigatione uerſari, eosque iuſtos. 5. *Tuſc.*

Nihil præter uirtutem bonum. 5. *Tuſ.*

Oculorum ſenſum acerrimum. 2. *de Finib.*

Poetas

Poetas ex ciuitate eyciendos, quòd neruos omnes uirtutis elidant. 2. Tuſc.

Bonos beatos, improbos miſeros. 5. Tuſc.

Sapientem effici neminem, ſi bis in die ſatur fiat, nec unquàm pernoctet ſolus. 5. Tuſcul.

Nihil tam effluere in animos teneros atq; molles quàm uarios canendi modos 2. de Legib. *Muſicorum cantibus mutatis, mutari ciuitatum ſtatus* 3. de Leg.

Iuſta funerum ad interpretes religionum pertinere, ſepulchrorum nullam partem ex agro culto, eove, qui coli poßit, ſumendam. 2. de Leg.

Sic ad ſomnum proficiſcendum corporibus affectis, ut nihil ſit, quod errorem animis perturbationemq; afferat 1. de Diuin.

Voluptatem, malorum eſcam. de Senec.

Vim neque parenti, neque patriæ afferendam. 1. Epiſt. Famil. *Vide reliqua in Apoph.*

ARISTOTELES.

Ariſtoteles Stagirites *longè omnibus* (Platone *excepto) ingenio & diligentia præſtans, in rebus uel inueniendis, uel iudicandis acerrimus, admirabili quadam ſcientia & copia cæterorum ſtudia reſtinxit.* Platonis *alumnus fuit. A quo tamen uno (ut quidam aiunt) diſſentiẽs, in tertio philoſophiæ libro multa turbauit: modò enim menti tribuere omnẽ diuinitatem, modò alium præfeciſſe mũdo, eiq; eas partes tribuiſſe aſſerunt, ut replicatione mundi quadam motum regat, atque tueatur, tum cœli ardorem Deum eſſe, dixiſſe, cùm non intelligeret cœlum mundi eſſe partem, quem alio loco deſignauit* Deum, *& pri-*

num eas ſpecies, quas mirificè magiſter Plato erat amplexatus, labefactaſſe. Veteres Philoſophos accuſans, qui exiſtimaſſent philoſophiam ſuis ingenijs eſſe perfectam, dicebat eos aut ſtultiſſimos, aut glorioſiſſimos fuiſſe, ſed ſe uidere, quòd paucis annis magna acceſſio facta eſſet, breui tempore philòſophiam planè abſolutam fore. Itaque uita degendæ ratio maximè quidem illi placuit quieta, in contemplatione, & cognitione poſita rerum: quæ quia Deorum erat ſimillima, ſapiente uiſa eſt digniſſima, atque ijs de rebus & ſplendida eſt eius & illuſtris oratio. Duo genera eius librorum ſunt, unum populariter ſcriptum, quòd ἐξωτέρικον appellatur. alterum limatius, quod in commentarijs relictum eſt. Perſecutus eſt omnium animantium ortus, uictus, figuras: tum omnium ferè ciuitatum non Græciæ ſolùm, ſed etiam Barbariæ mores, inſtituta, diſciplinas: qualem in Rep. principem eſſe conueniat, qui eſſet optimus Reip. ſtatus docuit, omneſq; hũc ciuilem locum poſt Platonem principem illuſtrauit. Grauiter & uerè eos reprehendebat, qui has effuſiones pecuniarum non admirentur, quæ ſunt ad multitudinem deliniendam. Tandem uerò cum florere Iſocratem (cui paulò infenſius aduerſatus fuiſſe uidetur) nobilitate diſcipulorum uideret, quòd ipſe ſuas diſputationes a cauſis forenſibus & ciuilibus, ad maiorem ſermonis eloquentiam tranſtuliſſet, mutauit repentè totam formã propè diſciplinæ ſuæ, uerſumq; quendam de Philoctete paulò ſecus dixit. Ille enim turpe ſibi ait eſſe tacere cum Barbaris, hic autem cum Iſocratem pateretur dicere. Itaque ornauit, & illuſtrauit doctrinam illam omnem, quam pomeridiæ iis

ridianis horis docebat, rerumq́; cognitionem cum orationis exercitatione coniunxit. De Rethorica *ſcripſit accuratè, eiusq́; originem ſic docuit. Cum ſublatis in Sicilia* Tyrannis *res priuatæ longo interuallo iudicijs repeterentur, tum primùm (quod eſſet acuta illa gens, & controuerſa natura) artem & præcepta Siculos* Coracem, *&* Tyſiam *conſcripſiſſe.* Nam *antea ſolitum neminem uiá nec arte, ſed accuratè tamen & de ſcripto, pleroſque dicere, ſcriptasq́; fuiſſe, et paratas a* Protagora *rerum illuſtrium diſputationes, quæ nũc communes dicuntur loci.* A *principe igitur illo, atque inuentore* Tyſia *ueteres artis ſcriptores repetitos unum in locum conduxit, & nominatim cuiusq; præcepta magna conquiſita cura conſcripſit, atq; enodata diligenter expoſuit: ac tantum ipſis inuentoribus ſuauitate, & breuitate dicendi præſtitit, ut nemo illorum præcepta ex ipſorum libris cognoſcat, ſed omnes, qui, quod illi præcipiant, uelint intelligere, ad hunc quaſi ad quendam multò commodiorem explicatorem reuertantur.* Hu*ius mos in docendo fuit, ut adoleſcentes non ad* Philoſophorum *morem tenuiter diſſerendi, ſed ad copiam* Rethorum *in utranque partem, ut ornatius & uberius di. i poſſet, exerceri.* Idemq́; *ut in omni cauſa duas contrarias rationes explicarent, locos (ſic enim appellat) quaſi argumentorum notas, tradidit, unde omnis argumentatio, & ad* Philoſophorum *diſputationem, et ad hanc, quæ in cauſis, utimur, inueniréntur.* Quo *factum eſt, ut* Philippus Rex *ſapientiſſimus hunc filio ſuo* Alexandro *doctorem accierit, a quo eodem ille & agendi acciperet præcepta, & eloquendi.* Cum *uerò argumentandi genus, quod per ratio-*

cinationem expolitur, ſummè ab eo eſſet frequentatum, poſtea Stoici, qui Dialectici dicuntur, ſpinoſiora multa pepererunt. Ciceronis tẽporibus ab ipſis philoſophis, præter admodum paucos, ignorabatur. Quos in Topicis reprehendit Cicero, *quòd non modò rebus his, quæ ab illo dictæ, & inuentæ ſunt, allici debuerunt, ſed dicendi quoque quadam cùm copia, tum etiam ſuauitate.* Huius *ſunt decreta hæc notata a* Cicerone.

Deos eſſe huius mundi moderatores. 2. de Nat. Deorum.

Mundum non eſſe ortum, quod nulla fuerit nouo conſilio initio iam præclari operis inceptio. In Luc. 4. & . 1. *Tuſcul.*

Quintum eſſe genus uacans nomine, è quo ſint aſtra, menteſq; ſingulares, quatuor elementorum diſſimile. 1. Acad. 1. *Tuſc.*

Animum ἐντελεχίαν *nouo nomine, id eſt quandam continuatam & perennem motionem.* 1. *Tuſcul. Vide* 1. *de Diuin. de animo in* Eudemi *ſomnio.*

Quæ mouentur aut natura moueri omnia, aut ui, aut uoluntate. 2. de Nat. deor.

Ortum quorundam animalium in igne uel æthere, quòd ſit ad gignenda animalia aptiſſimus. 2. de Nat. Deor.

Somnia fieri ex reliquijs inhærentibus earum rerum, quas uigilans geſſeris, aut cogitaris. 2. *de Diuin.*

Omnes ingenioſos, melancholicos, habere etiam aliquid in animis præſagiens ac diuinum. 1. *Tuſcul.*

Apud Hypanem *fluuium, qui ab* Europæ *parte in pontum influit, beſtiolas quaſdam naſci,* *quæ*

quæ unum diem uiuant. 1. *Tuſcul.*

Grues cũ loca calidiora petentes, maria tranſmittunt, trianguli formã efficere. eius enim ſummo angulo aerem ab aduerſo pelli: deinde ſenſim ab utroque latere tanquàm remis, ita pennis curſus auium leuari. 2. *de* Natu.deor.

Omnia, quæ ſecundũ naturam ſint, bona, quæ autem, contrà, mala. Diuitias *bonum*. 4. *de* Finib.

Honeſtatẽ *non ſolùm expetendam, ſed omni pondere grauiorem eſſe habendam, quàm reliqua omnia* 3. *Officio.*

Virtutem ad ſupplicium cũ beata uita in taurum deſcendere. 3. *Tuſc.*

Rhetoricam *quaſi ex altera parte reſpondere dialecticæ*. in Orat.

Tribus in generibus rerum uerſari rhetoris officium, demõſtratiuo, deliberatiuo, iudiciali. 1. *de* Inuent.

In deliberatiuo finem eſſe utilitatem. 2. *de* Inuent.

In oratione numerum, non uerſum eſſe debere. Orat.

Qui pedes ſeruandi ſint, uide ibidem.

Eam figuram, quam Rhetores Hypallagen *appellant, metonymiam grammatici, ut cum pro Afris immutamus Africam, tranſlationi ſubiungi, et abuſionem, quam catacriſim uocant, ut cùm minutum dicimus animum pro paruo*. in Orat.

SPEVSIPPVS.

SPEVSIPPVS *a* Platone *auunculo relictus eſt, quaſi philoſophiæ hæres cùm* Xenocrate *in* Academia. *Cẽſuit uim quandam eſſe, quæ*

omnia regantur, eamq́; animalem, uolens euellere ex animis cognitionem deorum. 1. *de* Nat. *deor.*

XENOCRATES.

XENOCRATES *Ariſtotelis diſcipulus de natura* Deorum *libros ſcripſit, in quibus nulla ſpecies diuina deſcribitur.* Tantopere *uirtutem exaggerauit, & extenuauit cætera, & abiecit, ut inde philoſophorum grauiſſimus ſit habitus, cùm tamen eſſet hebes & tardus ingenio.* Hinc *ciues, eum teſtimonium dicentem, iurare prohibuerunt.* Vide *eius* Apoph. Huius *uerò hæc ſunt præcepta.*

Nullam eſſe animi figuram: & quaſi corpus, uerùm numerum, cuius uis in natura maxima eſſet. 1. *Tuſc.*

In uirtute non beatam modò uitam, ſed etiam beatiſſimam. 5. *Tuſc.*

Deos eſſe octo: quinque eos, qui in ſtellis uagis nominantur: unum qui ex omnibus ſideribus, quæ infixa cælo ſunt, ex diſperſis quaſi membris ſimplex. ſi putãdus Deus *ſeptimum* Solem: *octauum* Lunam. 2. *de* Nat. *deor.*

POLEMO.

POLEMO *Athenienſis cùm in adoleſcentia uoluptarius eſſet & impudicus,* Xenocratis *oratione de temperantia ſeipſum collegit, & eum poſtea inſequutus.* Diſputauit *cum* Zenone, *ſummumq́; bonum eſſe dixit ſecundum naturam uiuere, finiri tamen adiuncto aliquo, uide.* 4. *de* Finib.

CRANTOR

CRANTOR.

CRANTOR *Solenſis, Xenocratis auditor, Polemoniſq; ſocius in dicendo fuit, in ueteri Academia uel in primis nobilis. Scripſit de luctu aureolum, & ut Tuberoni Panætius præcepit, ad uerbum ediſcendum libellum, ubi illud erat: Terinæum quendam Eleſium, cùm grauiter filij ob mortem mœreret, ueniſſe ad Pſycom manlium, quærentem quæ fuiſſet tantæ calamitatis cauſſa; huic in tabulis tres huiuſmodi uerſiculos datos;*

Ignaris homines in uita mentibus errant,
Euthynous potitur fatorum munere læto.
Sic fiet utilius finiri ipſiq; tibiq;.

Nullam poſſe eſſe indolentiam tenuit. Nam iſtud nihil dolere, immanitatis in animo, ſtuporis in corporis. 2. Tuſc.

CHRYSIPPVS.

CHRYSIPPVS *Solenſis, Cleanthis diſcipulus, homo fuit acerrimo ingenio, qui fulcire porticum Stoicorum dictus eſt; in quibus ab eo nihil prætermiſſum putabatur.*

Contra Academicos & Ariſtonem de ſummo bono diligentiſſimè diſputauit: De quo putabat tres ſolas eſſe ſententias, quæ defendi poſſint: aut enim honeſtatem eſſe finem bonorum, aut uoluptatem, aut utrunque. Nam qui dicant ſummum bonum ineſſe, ſi uacemus omni moleſtia, eos inuidioſum nomen uoluptatis fugere, ſed in uicinita-

te uerſari. Quod facere eos etiam, qui illud idẽ cum honeſtate coniungerent: nec multo ſecus, eos, qui ad honeſtatem prima naturæ commoda adiungerent. De uoluptate autem cum honeſtate nõ *magnam cum cæteris habuit contentionem.* Mul*tum operæ conſumebat dum morbis corporum cõpararetur morborum animi ſimilitudo. Cumq́; de perturbationibus animi diſputaret, magnam partem in ijs partiendis, & definiendis erat occupatus. Illa ſicut cæterorum Stoicorum perexigua oratio erat, qua mederetur animis, nec eos turbulentos eſſe pateretur.* Studioſè omnia conquiſiuit *contra ſenſus, et perſpicuitatem, contraq́; omnem conſuetudinem, contraq́; rationem.* In quo quæri ſolebant Stoici, *ipſum ſibi reſpondentem inferiorem fuiſſe, & inde armatum* Carneadem *totam de diuinatione duobus libris explicauit ſententiam, uno præterea de ſomnijs, uno de oraculis, quæ innumerabilia collegit, nec ullum (ut erat in omni hiſtoria curioſus) ſine locuplete auctore atque teſte.* Stoicorum *etiam ſomniorum uaferrimus interpres fuit, &* de Natura *deorum libros ſcripſit: quorum argumẽta ſunt.* 1. *&*. 2. *de Diui. Præterea de legibus.* Ex quibus tota de lege Cice*ronis diſputatio ſumpta eſt, tametſi* Platonis *exemplo de legibus diſſeritur.* Denique *de* Rhetori*ca, ſed ſic (ait* Cicero*) ut ſi quis obmuteſcere cõcupierit, nihil aliud legere debeat. De dialecticis ab eo maximè eſt elaboratum.* In *quibus quædam proponebat, quæ ne ipſe quidem potuit diſſoluere. Quale illud eſt, Si dicis te mentiri, uerumq́; dicis, mentiris: dicis autem te mentiri, uerumq; dicis, mentiris igitur.* Ad *diſſoluendas captiones ſoritarum uolebat aliquanto prius, quàm ad mul-*

ta perueniat, quieſcere, nec ultra progredi, quod ὑσυχάζειν dicitur. In hac Stoicorum arte, quæ Ciceronis ætate florebat: parum inter hunc et Diodorum conueniebat, ut Cicero ſcribit in epiſtola quadam ad Varronem. Diodorus enim id ſolum fieri poſſe dicebat, quod aut eſſe uerum, aut futurũ eſſet uerũ. quicquid futurũ non eſſet, id fieri non poſſet. Chryſippus autem quæ nõ ſunt futura, poſſe fieri, ut frangi hãc gemmam, etiam ſi id nũquã futurum ſit: neque neceſſe fuiſſe Cypſelum regnare Corinthi, quãquam id milleſimo ante anno Apollinis oraculo editum eſſet. Contagionem etiam probabat, rerum conuenientiam ex coniunctione naturæ et quodã tanquã contactu, cũ ipſa rerum natura cõtinuata ſit & cohærens, συμπάθει ω Græci uocant. Itaq; fati aſſertor, uoluntatis libertatem retinebat. Fatum enim non ex neceſſarijs cauſis, & principalibus necti, ſed ex ijs, quæ præcurſionem afferunt, & anteceßionem, ſine quibus res effici non poßit. De quo ſic Cicero de Fato: Cũ inquit, duæ ſententiæ fuiſſent ueterum Philoſophorum, qui cenſerent omnia ita fato fieri, ut id fatum uim neceßitatis afferat, in qua ſententia Democritus, Heraclitus, Empedocles, Ariſtoteles: altera eorum, quibus uiderentur ſine ullo fato eſſe animorum motus uoluntarij, Chryſippus tanquam arbiter honorarius, medium ſe ferre uoluit, ſed applicat ſe ad eos potius, qui neceßitate motus animos liberatos uolunt. Dum autem uerbis utitur ſuis, delabitur in eas difficultates ut neceßitatem fati confirmet inuitus. Itaq; æſtuans, laboransq; orationis genus inſolens, & ignotum Medicis, Geometris, & reliquis ſequebatur,

 negationes

negationes infinitarum coniunctionum potius, quam infinita connexa ponens, hoc modo. Non & natus eſt quis oriente Canicula, & is in mari morietur. In Ceramico ſtatua eius erat ſedentis, porrecta manu. Quæ manus ſignificabat illum in hac eſſe rogatiuncula delectatum. Nunquid nam manus tua ſic affecta, quemadmodum nunc eſt, deſiderat? nihil ſanè. At ſi uoluptas eſſet bonum, deſideraret. Ita credo. Non eſt igitur uoluptas bonum. Præcepta ab eo ſunt eiuſmodi.

Deum homine meliorem, quòd res cœleſtes, omneſq́; quarum eſt ordo ſempiternus, confecerit, quæ ab homine confici non poſſunt. 2. & 3. de Nat. deor.

Mundo undique perfecto ineſſe mentem & rationem, & propriam uirtutem, & proinde ſapientem, & deum. 2. de Nat. deor.

Vim diuinam in ratione eſſe poſitam, & uniuerſæ naturæ animo, atque mente, ipſumq́; mundum deum eſſe, & eius animi fuſionem uniuerſam tum eius ipſius principatum, qui in mente et ratione uerſetur, communemq́; rerum naturam uniuerſam, atque omnia continentem fatalem umbram ob neceſſitatem rerum futuram. Ignem præterea, & eum, quem ante dixi & æthera: tum ea, quæ natura fluerent, atque manarent, ut aquam, & terram & aera, Solem, Lunam, ſidera, uniuerſitatemq́; rerum, qua omnia continerentur atque homines: iam eos, qui immort. &c. uide. 2. de Diuin.

Diuinationem eſſe uim cognoſcentem, & uidentem, & explicantem ſigna, quæ a Dys hominibus protendantur. Officium autem eius eſſe, præcnoſcere. Dy erga homines mente qua ſint,

ſint, quidq́; ſignificant, quemadmodumq́; ea procurentur, atque expientur. 2. de Diuin.

Somniorum coniectionem eſſe uim cernentem, & explanantem quæ a Dijs hominibus ſignificentur in ſomnijs. 2. de Diuin.

Ad hoſtiam deligendam ducem eſſe uim quandam ſentientem, atque diuinam, quæ tota mundo confuſa ſit. 2. de Diuin.

Animantium alias corpore excellere, alias autem animo, nonnullas ualere utraque re. Cùm autem homo in eo genere ſit, ut ei tribuatur animi excellentia, ſummum bonum eſſe non excellere animo, ſed uti, nihil eſſe præter animum. 4. de Finib.

Cætera nata eſſe hominum cauſſa, & deorum, eos aũt communitatis, & ſocietatis ſuæ, ut beſtijs homines uti ad utilitatem ſuam poßint ſine iniuria. Qui id conſeruaret eum iuſtum, qui migraret, iniuſtum fore. 2. de Finib. & 3. de Nat. Deorum.

Fruges atque fructus, quos terra gignit, animantium cauſa, animantes item hominum: Hominem autem ortum ad mundum contemplandum, & imitandum, nullo modo perfectum, ſed quandam particulam perfecti, id eſt mundi. 2. de Nat. deor.

Sui animali, ne putreſceret, animã ipſam pro ſale datam eſſe. 3. de Nat. deor.

Aegritudinem λύπιν, quaſi λύσιν, ſolutionem totius hominis appellari. 3. Tuſcul.

Ad recentes quaſi timores animi remedium non adhibendum. 4. Tuſcul.

Fortitudinem eſſe ſcientiam perferendarum rerum, uel affectionem animi in patiendo, uel per

ferendo, ſumma legi parentem ſine timore. 4. Tuſcul.

Quod prouiſum ante non ſit, id fieri uehemen tius. 3. Tuſcul.

Detracta utilitate, ne digitum quidem bonæ famæ uel gloriæ cauſſa porrigendum eſſe. 2. de Finibus.

Omnia uera in præteritis neceſſaria. de Fato.

Non ualere in omnibus. Si quod primum in connexo eſt, neceſſarium eſt, fieri etiam quod conſequitur, neceſſarium. 1. de Finib.

Fato omnia fieri, uide ibidem quibus rationibus utatur.

Omnem enunciationem, aut ueram, aut falſam eſſe. de Fato.

In rebus quædam ſimplicia, quædam copulata. Simplex eſſe, Morietur eo die Socrates copulatum & confatale, Naſcetur Oedipus Laio. *quia ita fatum ſit & concubiturum cum uxore* Laium, *& ex ea Oedipum procreaturum. de* Fato.

Cauſarum alias perfectas & principales, alias adiuuantes & proximas. de Fato.

THEOPHRASTVS.

Theophraſtus à diuinitate loquendi nomen inuenit. multa enim diſertè copioseq; dixit uir & oratione ſuauis, & ita moderatus, ut præ ſe probitatem quandam & ingenuitatem ferret. Inſtitutus ab Ariſtotele locum ciuilem, quem πολιτικὸν *dicimus, illuſtrauit, & de magiſtratibus multa quæſiuit ſubtilius.* Athenis *uixit, unde cum procontaretur ex anicula quadam quanti aliquid uenderet, & reſpondiſſet illa atq;* *dixiſſet,*

dixiſſet, Hoſpes non poſſum minoris. tulit moleſtè, ſe non effugere hoſpitis ſpeciem, cùm Athenis ætatem ageret, optimeq́; loqueretur. De libris eius ſic accepimus. Primum tractauit locos ab Ariſtotele ante tractatos. Stirpium naturas omniumq́; fere rerum, quæ è terra gignerentur, cauſas atq; rationes perſecutus eſt, qua ex cognitione facilior facta eſt inueſtigatio rerum occultiſsimarum. De beata uita librum ſcripſit, & de diuitijs, in quo multa præclarè, illud abſurdè. Eſt enim multus in laudanda magnificentia & apparatione popularium munerum, taliumq́; ſumptuum facultatem, fructuum diuitiarum putat. rectè laudata ē hoſpitalitas. Cæterùm taxatus eſt & libris et ſcholis omnium Philoſophorum, quòd in Calliſtene laudarit illam ſententiam: Vitam regit fortuna non ſapientia. Calliſtenes autem illi ſodalis erat. Cuius interitum deplorans, reb. Alexandri proſperis angebatur. Itaque dicebat, Calliſtenem incidiſſe in hominem ſumma potentia, ſummaq́; fortuna, ſed ignarum quemadmodum rebus ſecundis uti conueniret. In eo etiam inconſtantiæ notatur, quod modò menti tribueret diuinū principatum, modo cælo: tum ſignis, ſideribusq́; cœleſtibus. Et cùm ſtatuiſſet uerbera, tormenta, cruciatus, patriæ euerſiones, exilia, orbitates magnam uim habere ad malè miſereq́; uiuendum, nō eſt auſus elatè, & amplè loqui, cùm humiliter, demiſſeq; ſentiret. Quàm bene non quæritur, conſtanter quidē certè ait Cicero. Tauriſcum quædam dixit actorem auerſum ſolitum eſſe dicere, qui in agendo contuens aliquid pronunciaret. Tandem moriens accuſare naturam dicitur, quod ceruis, & cornicibus uitam diuturnam, quorum id nihil intereſſet, hominibus,

hominibus, quorum maximè interfuiſſet, tam exiguam uitam dediſſet. Quorum ſi ætas potuiſſet eſſe longinquior, futurum fuiſſe, ut omnibus, perfectis artibus, omni doctrina hominum uita erudiretur. Querebatur enim tum, cum quædam uidere cœpiſſet, extingui. Huius ſunt hæ ſententiæ.

Eſſe quædam & corporis, & fortunæ mala, in quibus omnibus qui ſit, beatum fore, ſi ſapiens ſit. 2. Acad.

Cum fortuna, dolore, cruciatu corporis, beatã uitam nullo modo coniungi poſſe. 5. de Finib.

In ſola uirtute non eſſe poſitum beatè uiuere. 1. Acad. & 5. de Finib.

Orationem, quæ quidem ſit polita atque facta quodammodo, non aſtrictè ſed remiſſius numeroſam eſſe oportere. 3. de Orat. *item ornatum illud ſuaue, & affluens.* Orat.

In uerba uerecundam tranſlationem. 16. Epiſtol. Famil.

ARCESILAS.

Cum iam Philoſophorum diſciplinæ grauiſſimè conſtitiſſent, tum exortus eſt, ut in optima Rep. T. Gracchus, qui ocium, ſic Arceſilas, qui conſtitutam philoſophiam euerteret, & in eorum auctoritate deliteſceret, qui negaſſent quicquam ſciri, aut percipi poſſe. Cùm enim Polemonem audiſſet, copiaq; rerum & dicendi ui, ac ingenij acumine plurimum ualeret, multa apertè, perſpicueq; & peruerſa, & falſa perſuaſit, ac ex uarijs Platonis libris, ſermonibusq; Socraticis, hoc maximè arripuit, nihil eſſe certi, quod aut ſenſibus aut animo percipi poſſit.

Hinc

Hinc recentior Academia *emanauit, cuius ratio primò non admodum probata eſt. Sic igitur inſtituit omne animi, ſenſusq; iudicium aſpernatus (unde illa neceſſariò nata eſt ἐποχὴ, id eſt, aſſenſionis retentio) non quid ipſe ſentiret, oſtendere, ſed contra id, quod quiſque ſe ſentire dixiſſet, diſputare.* Itaq; Zenoni, *qui tũ florebat, ſe uehementer oppoſuit, eiusq; definitiones labefactare conatus eſt, et ei obtrectari, nihil noui reperiẽti, ſed emendãti ſuperiores immutationes uerborũ. Quod feciſſe dicitur nõ pertinacia, aut ſtudio uincendi, ſed earum rerum obſcuritate, quæ ad confeſsionem ignorationis adduxerunt* Socratem, *et uelu ti amantes* Socratem, Democritum, *Anaxagoram,* Empedoclem, *qui nihil cognoſci, nihil percipi, nihil ſciri poſſe dixerunt, anguſtos ſenſus, imbecillos animos, breuia curricula uitæ, opinionibus, & inſtitutis omnia teneri, nihil ueritati relinqui, deinceps omnia tenebris circunfuſa eſſe dixerunt.* Hoc *ſic intelligi dicit* Cicero *in* Lucullo. *Nemo unquam ſuperiorum non modò expreſſerat, ſed ne dixerat quidem poſſe hominem nihil opinari: nec ſolùm poſſe, ſed ita neceſſe eſſe ſapienti. Viſa eſt* Arceſilæ *tum uera ſententia, tum honeſta, & digna ſapiente.* Quæſiuit *de* Zenone *fortaſſe, quid futurum eſſet, ſi nec percipere quicquã poſſet ſapiens, nec opinari ſapientis eſſet.* Ille, *credo, nihil opinatur quoniam eſſet quod percipi poſſet. Quid ergo? id eſt uiſum credo. Quale igitur uiſum? Tum illum ita definiuiſſe, ex eo, quod eſſet, ſicut eſſet impreſſum & ſignatum, & effectum.* Poſt *requiſitum etiam ne ſi eiuſmodi eſſet uiſum uerum, quale falſum.* Hic Zenonem *uidiſſe acutè, nullum eſſe uiſum, quod percipi poſſet: ſi id tale eſſet,*

eſſet, ab eo, quod eſt, ut eiuſmodi ab eo, quod non eſt, poſſet eſſe. Rectè conſenſit Arceſilas ad definitionem additum, neque enim falſum percipi poſſe, neque uerum, ſi eſſet tale, quale uel falſum. Incubuit autem in eas diſputationes; ut doceret nullum tale uiſum à uero, ut non eiuſdem modi etiã à falſo poßit eſſe. Is cùm arderet podagræ doloribus, uiſitaſſetq; hominem Carneades Epicuri perfamiliaris, & triſtis exiret, mane quaeſo, inquit, Carneade noſter, nihil illinc huc peruenit: oſtendit pedes & pectus: attamen hic malebat non dolere. Huius hæc ſunt decreta.

Omnia falſa eſſe, quæ ſenſibus uideantur. 1. de Nat. deo.

Sapientem nõ opinari, & proinde nulli rei aſſentiri. 2. Acad.

Sapientis uim eſſe maximam cauere ne capiatur, ne fallatur, uidere. 2. Acad.

CARNEADES.

CARNEADES *Cyrenæus in nouis Academicis quartus ab Arceſila numeratur. Audiuit enim Egeſinum, qui Euandrum audiuerat, Lacidis diſcipulum, cùm Arceſilæ Lacides fuiſſet. Diuina celeritate ingenij, dicendiq; copia uir fuit, nullius philoſophiæ partis ignarus, & memoria diuina. dicebat enim ſe tanquam literis in cera, ſic imaginibus in locis, quos haberet, quæ meminiſſe uellet, perſcribere. Multos auditores Athenis habuit, ut Q. Metellum clariſſimum uirum, & Romæ Scæuolam, qui admodum floruerunt. Itaq; cũ multa diſſereret, nouam Athenis Academiam obtinens cum Clitomacho & Aeſchine, ex-*

citauit

citauit homines non ſocordes ad ueri inueſtigandi cupiditatem. Ab Athenienſibus legatum miſſum eſſe ad ſenatum cum Diogene, dicit Cic. 4. Tuſcu. *Epicureus Zeno quanquam ab eo plurimum diſſentiebat, unum tamen præter cæteros mirabatur, incredibili quadam fuiſſe facultate*. Hinc Cicero 3. de Orat. ait, *Si eximiam dicendi ſpeciem amaret Orator, Carneadeam aut Ariſtotcleam uim eſſe comprehendendam*. Et de Vniuer. *Fuit, inquit, uir ille cum cæteris artibus, quæ quidem dignæ libero eſſent, ornatus omnibus, tum acer inueſtigator & diligens earum rerum, quæ à natura inuolutæ uidentur. Denique ſic iudico poſt illos nobiles Pythagoreos, quorum diſciplina extincta eſt quodammodo, cum aliquot ſecula in* Italia Siciliaq; *uiguiſſent, hunc extitiſſe, qui illam reuocaret. In diſputationibus nullam unquam rem defendit, quam non probarit, nullam oppugnauit, quam non euerterit*. Erat enim *in dialectica ſummus, & egregiè exercitatus*. Cuius *ignaros ſic ludebat. Si rectè concluſit taceo, ſin uitiosè, minā Diogenes reddat. Ab eo.n. Stoico dialectica diſcebatur, hæc autem merces erat Dialecticorū. de Epicureis ſic ſtatuit, eos potuiſſe ſuam cauſſam ſine commentitia atomorum declinatione defendere. Nam cum doceret, eſſe poſſe quendā animi motum uolūtarium à ſe ortum, cuius antegreſſæ, & externæ cauſſæ nullæ eſſent, id fuit defendi melius, quām introducere declinationem, cuius præſertim cauſſam reperire nō poſſunt. Quo defenſo, facilè poſſent Chryſippo reſiſtere. Contra Stoicorum uerò, quos ſtudioſiſſime ſemper refellebat, diſciplinam ingenium eius exarſerat. & in omni hac quæſtione, quæ de bonis, & malis appellatur,*

pugnare

pugnare non deſtitit, non eſſe rerum Stoicis cum Peripateticis controuerſiam, ſed nominum. Nam cum alij externa ne bona quidem dicerent, omnia in animo reponerent; eorum controuerſiam ſolebat tanquàm honorarius arbiter iudicare. Cùm enim quæcunque bona Peripateticis, eadem Stoicis commoda uiderentur, neque tamē Peripatetici plus tribuerent diuitijs, bonæ ualetudini, cæteriſq; generis eiuſdem quàm Stoici: cum ea, re, non uerbis ponderarentur, cauſſam eſſe differendi negabat. Mos eius erat diſputandi ſicut cæterorum Academicorum, contra omne, quod eſſet propoſitum, & προβολὴν pugnis, et retentionem auriga ſimilem faciebat. Tandem uerò nonaginta annos natus obijt.

Decreta.

Mortale omne animal, & diſſolubile, & diuiduū, neceſſariò, quod habeat patibilem naturam. 3. de Nat. deor.

Nullum corpus ſempiternum. 3. de Naturæ Deorum.

Non fato fieri quæcunque fiunt, eſſe enim multa in noſtra poteſtate. de Fato.

Diuinationem non eſſe, etſi immutabilitas in futurorum ueritate ſit, niſi in ijs, quæ naturalibus & neceſſarijs cauſis continerentur. An enim Iupiter Cornicem a læua, Coruum a dextra canere iuſſit? de Fato.

Ne Apollinem quidem futura poſſe dicere, niſi ea, quorum cauſſas natura ita contineret, ut ea fieri neceſſe eſſet. Quid enim ſpectans deus ipſe diceret? de Fato.

Duo eſſe uiſorum genera. In uno hanc diuiſionem: alia uiſa eſſe, quæ percipi poßint; alia quæ

non poſſint: in altero autem, alia uiſa eſſe probabilia, alia non probabilia. Itaque quæ contra ſenſus, contraq; perſpicuitatem dicantur, ea pertinere ad ſuperiorem diuiſionem: contra poſteriorem nihil dici oportere. Quare ita placere, tale uiſum nullum eſſe, ut perceptio conſequeretur: ut autem probatio multa. Item contra naturam eſſet, ſi probabile nihil eſſet. in Luc.

Virtutem ſatis habere ad beatam uitam præſidij. 5. Tuſc.

Sapientem interdum opinari. in Luc.

Nihil improbè faciendum, etiam ſi impunè fieri poſſit. 2. de Finib.

Eos, qui Rhetores nominarentur, & qui dicendi præcepta traderent, nihil planè ſcire, neque poſſe quenquam facultatem aſſequi dicendi, niſi qui Philoſophorum inuenta didiciſſet. 1. de Orat.

PHILO.

PHILO *Antiochi magiſter, uir magnus fuit, & Academiæ nouæ patrocinium ſuſcepit. Cumq; ille, cum Athenienſium optimatibus Mithridatico bello domo profugiſſet, Romamq; ueniſſet, Ciceronem habuit auditorem. Negabat duas Academias eſſe, erroremq; eorum, qui ita putabant, uehementiſſimè coarguebat. Alio tempore Rhetorum præcepta tradere, alio Philoſophorum inſtituit; atque harum cauſarum, quæ uniuerſæ ſunt, uel temporibus, locis, ac re definitæ, cognitionem, exercitationemq; celebrauit. Epicureos uerò ferre non poterat, aſpernari molles, & delicatas uoluptates. Summa enim memoria pronunciabat plurimas Epicuri ſententias ijs ipſis uerbis, quibus*

bus erant ſcripta. Porrò à Catulo reprehẽſus eſt. Dum enim (ait Cic. 1. Aca.) noua quædam commouet, quod ea ſuſtinere uix poterat, quæ contra Academicorum pertinaciam dicebantur, & aper tè mentitur &, ut docuit Antiochus, in idipſum ſe induit quòd timebat. Cùm enim ita negaret, quicquam eſſe, quod cõprehendi poſſet (id enim uolumus eſſe) ſi illud eſſet, ſicut Zeno definiret, tale uiſum (iam enim hoc prouerbium ſatis hodierno ſermone tribuimus) uiſum igitur impreſſum, effectumq́; ex eo unde eſſet, quale eſſe non poſſet, ut ex eo unde non eſſet; id nos à Zenone definitum re ctè, certiſsime dicimus &c.

ANTIOCHVS.

ANTIOCHVS *Philonis, ut dixi, auditor cùm ingenio, ſcientiaque excellere putaretur, cum Lucullo Quæſtore fuit; & poſt aliquot annos Imperatore, ut eſt in Lucullo Ciceronis: ubi de Antiocho multa, quæ hic breuitatis cauſa omiſimus, uarie dicuntur, & aliquot locis reprehenditur, quod cùm Academicum ſe ueterem profiteretur, tamen à diſciplina ueteris Academiæ deſciſceret, quæ cenſebat ſapientem interdum opinari, & inconſtantiæ notatur, quòd cùm Academiam nouam diu laudaſſet, poſtea uituperauerit. Qua in re ui debatur nominis Academiæ ueteris dignitatem, cùm à re deſciſceret, retinere uoluiſſe, quod erant qui illum gloriæ cauſſa facerent ſperare, etiam fore, ut ij, qui ſe ſequerentur, Antiochij uocarentur. In Bruto ſic ſcribitur: Sex menſes cũ Antiocho ueteris Academiæ nobiliſsimo, & prudẽtiſſimo philoſopho fui, ſtudiumq́; philoſophiæ nunquàm*

quàm intermiſſum, à primaque ipſius adoleſcentia cultũ, & ſemper auctũ, hoc rurſus ſummo auctore, & doctore renouaui. Poſtquàm uerò ipſe *cœpit, qui ſe audirẽt habere, à* Philone *præceptore non diſceſsit modò, ſed contra eum ſcripſit, & maximè perturbatum dixit.* Cæterùm Stoicorũ *fuit aſtipulator, quanquàm ab ijs quibuſdam in rebus diſſentiebat, librumq́; ſcripſit, in quo* Stoicos *cum peripateticis re conuenire dicebat, uerbis diſcrepare.* De quo ſic Balbus, *ad quem miſſus fuerat, ait libro* 1. *de* Natu. Deor. *Miror* Antiochũ, *hominem in primis acutum non uidiſſe, intereſſe plurimùm inter* Stoicos, *qui honeſta à commodis non nomine, ſed genere toto diſtinguerẽt; &* Peripateticos, *qui honeſta commiſcerent cum commodis: ut ea inter ſe magnitudine, & quaſi gradibus non genere differrent.* Hæc enim *eſt non uerborum parua, ſed rerum permagna diſſenſio.*
Decreta *præcipuè ſunt hæc.*

In *una uirtute poſitam beatam uitam, ſed non beatiſsimam.* 5. Tuſc. *in* Luc.

Omnia peccata non eſſe paria. in Luc.

Præter honeſtatem multa bona, præter turpitudinem multa mala, quæ & uenientia metuat ſapiens neceſſe eſt, & ueniſſe doleat. In Luc. *cætera ibidem quære.*

CLEANTHES.

CLEANTHES, *de quo in libris de* Nat. deorum *multa dicuntur, cùm primum pugil fuiſſet,* Athenas *uenit,* Zenonemque *audiuit unà cum* Ariſtone, *& quaſi maiorum fuit gentium* Stoicus, *ingenio obtuſo atque hebeti, ſed laborum patiens,*

tiens, unde & φρεάντλης Græcè dictus eſt, quod noctu exhauriens puteis uitam ſibi quæreret. Librorum, quos ſcripſit contra uoluptatem, Cicero mentionem fecit, in quibus fingebat formam quã dam & ſpeciem Deorum, *tum diuinitatem omnem tribuebat aſtris. Verbis etiam pingere tabulam ſolebat. Iubebat eos, qui audierant, ſecum ipſos cogitare in tabula uoluptatem, pulcherrimo ueſtitu & ornatu regali, in ſolio ſedentem: præſtò eſſe uirtutes, ut ancillulas; quæ nihil aliud agerẽt, nullum ſuum officium ducerent, niſi, ut uoluptati miniſtrarent, & eum tantùm ad aurem admonerent (ſi modo id pictura intelligi poſſet) ut caueret, ne quid perficeret imprudens, quod offenderet animos hominum, aut quicquam, è quo oriretur aliquis dolor. Nos quidem ad uirtutes ſic nati ſumus, ut tibi ſeruiremus, aliud nihil negocij habemus. Cæterùm hæc eum præcepiſſe ait* Cicero,

Mundum, deum eſſe, tum totius naturæ menti, atque animo hoc nomen tribuendum, tum ultimum & altiſsimum, undique circumfuſum & extremum, omnia cingentem atque complexum ardorem, qui æther nominetur, Deum certiſsimum. 1. *de* Nat. Deor.

Sidera ignea, idque duorum ſenſuum teſtimonio confirmari, tactus & oculorum. 2. *de* Natu. Deor.

Ali Solem, Lunam, reliquaq́; aſtra aquis alia dulcibus alia marinis. Cauſſam uerò eſſe, cur ſe ſol referat, nec longius progrediatur a ſolſtitiali orbe, itemq́; brumali, nè longius diſcedat a cibo. 3. *de* Nat. Deor.

Solem dominari, & rerum potiri. in Luc.

Magnam caloris uim ineſſe in omni corpore.

quòd nullus ſit tam grauis cibus, qui is die, & nocte concoquatur, cuius etiam in reliquis ineſt calor, quas natura reſpuerit. 2. de Natu. Deor.

Quatuor de cauſis in animis hominum informatas deorum notiones. Vna eſt: quæ eſt orta ex præſenſione rerum futurarum. Altera ex perturbationibus tempeſtatum, & reliquis motibus. Tertia ex commoditate rerum, quas percipimus, & copia. Quarta ex aſtrorum ordine & conſtantia. 3. de Natura Deorum. *uide hæc latius explicata.* 2.

Nihil ratione diuinius. 1. de Nat. Deor.

Nihil eſſe malum, quod turpe non ſit 3. Tuſc.

Conſolantis officium, malum illud omnino nõ eſſe, ſuadere. 3. Tuſcul.

DIOGENES.

DIOGENES *Babylonius, magnus & grauis Stoicus, cum Carneade ad Senatum ab Athenienſibus miſſus eſt legatus, quòd in eo principes temporibus illis, ſingularis fuiſſe ſtudia doctrinæ uiderent. Is fuit, qui diceret, artem ſe tradere bene diſſerendi, & uera, & falſa dijudicandi, id eſt Dialecticam, Quam qui audire uellent, minam ut daretur, fecerat. Chryſippea quadam retinuit, ut cùm in eo libro, qui de Minerua inſcribitur, partum Iouis ortumq; uirginis ad Phyſiologiam traducens diſiungit a fabula, decreta uerò reliquit huiuſmodi.*

Aliquid prædici poſſe, duntaxat quali quiſq; natura, & ad quam quiſque maximè rem aptus futurus ſit, cætera nullo modo poſſe ſciri. 2. de Diuinat.

Diuitias nõ eã modò uim habere, ut quaſi duces ſint ad uoluptatẽ, & ad ualetudinẽ bonã, ſed etiam ut ea cõtineant. non idem facere eas in uirtute neq; in cæteris artibus, ad quas eſſe dux pecunia poteſt, continere autem non poteſt. 3. de Finib.

Bonum eſſe id, quod eſſet natura abſolutum. 3. de Finib.

EVDOXVS.

EVDOXVS *Aeſchini filius, Cnidius, Platonis auditor, geometra, medicus, legum lator, & in aſtrologia, iudicio doctiſſimorum hominum, facilè princeps, in ſcriptis reliquit Chaldæis (id eſt Mathematicis, qui ex natalitio ſidere futura præſagiunt, quòd illa ratio ſiderum obſeruandorum peritiſſima fuerit) in prædictione, & in notatione cuiuſque uitæ ex natali die minimè eſſe credendum. 2. de Diuin.*

HECATO.

HECATONIS *Rhodij, qui Panætium audiuit, & eum ſequutus de officijs libros ſcripſit, præcepta ſunt hæc. 3. Offic. utilitate officium dirigi magis, quàm humanitate. & alio loco eiuſdem libri,*

Sapientis eſſe, nihil contra mores, leges, inſtituta facere, habere rationem rei familiaris.

ALCMAEO.

ALCMAEO *Crotoniates & Pythagoræ auditor primus, auctore Phauorino, de naturæ ratione*

ratione ſcripſiſſe uidetur, exiſtimauit uerò, Soli, Lunæ, reliquisq; ſideribus, animoq; præterea diuinitatem ineſſe. 1. de Nat. deo.

PANAETIVS.

PANAETIVS *Rhodius, Poſidonij doctor, diſcipulus Antipatri, Stoicorum princeps fuiſſe dicitur: quorum tamen decreta non omnia rata habebat.* Nam *& uim eſſe diuinandi dubitauit, et an mundus ad extremum igneſceret, humore conſumpto, non eſt auſus affirmare.* Præterea *Stoicorum triſtitiam atque aſperitatem fugiens, nec aſperitatem ſententiarum, nec diſſerendi ſpinas probauit, fuitq; in altero genere mitior, in altero illuſtrior.* Eum de *officijs* Cicero, *corructione quadam adhibita, potiſſimum ſecutus eſt.* De *officijs enim ſine controuerſia diſputauerat accuratiſſimè, ut eſt libro tertio* Offic. *Quos libros poſteaquàm edidit, triginta uixit annos. Scripſit etiam ad* Q. *Tuberonem, de dolore patiendo, quid eſſet, & quale quantumq; in eo eſſet alieni, deinde quæ ratio eſſet perferendi. Platonem omnibus locis diuinum, ſàpientiſſimum, ſanctiſſimum,* Homerum *denique* Philoſophorum *appellare ſolebat, à quo tamen de immortalitate animorum diſſentiebat.* Hæc *præcepit,*

Quicquid natum ſit, interire; naſci autem animos, quod declarat eorum diſſimilitudo, qui procreantur: quæ etiam in ingenijs, non ſolùm in corporibus appareat. Præterea, nihil eſſe, quod doleat, quin in ægrum eſſe quoque poſſit, quod autem in morbum cadit, id etiam interi

turum: dolere autem animos. Ergo etiam interi re. 1. Tuſcul.

Animum ex igne conſtare. 1. Tuſc.

Dubium eſſe, an ad extremum omnis mundus igneſceret. 2. de Nat. Deo. uide Stoic.

Dubium an eſſet aſſentiendum & credendum augurijs, quæ cæteri Stoici putabant uerißima. In Luc. & . 1. de Diui.

Prædicta Aſtrologorum reijcienda: Archelaum enim, & Caſſandrum ſummos aſtrologos il lius ætatis, cum ī cæteris aſtrologiæ partibus excel lerēt, hoc prædictionis genere non uſos. 2. de Diui.

Tria genera exquirendi officij eſſe, unum cùm deliberamus, honeſtum, an turpe ſit: alterū utile, an inutile: tertiū cùm hæc inter ſe pugnare uideā tur, quomodo iudicandum ſit, qualis cauſſa Reguli, cedere honeſtum, manere utile, de duobus primis, tribus libris præclarè diſſeruit: de tertio polli cetur ſe deinceps ſcripturū, ſed nihil ſcripſit. Quē locum Poßidonius in commentarijs breuiter tractauit. uide 1. 2. Offic. 16. Epiſt. ad Att. & 3. Officio. ubi hic locus copiosè explicatur.

Solum bonum quod honeſtum ſit: quæ autem huic repugnent ſpecie quadam utilitatis, eorum neque acceßione meliorem uitam fieri, neque diſceßione. 3. Offic.

Ea, quæ uidētur utilia, cū honeſtis pugnare ali quādo poſſe. Nihil uerò utile, quod non idē honeſtū, nec honeſtū quod non idem utile ſit. 3. Officio.

XENOPHON.

XENOPHON *Grilli filius Athenienſis, Archiens, philoſophus fuit Socraticus, cuius uoce*

uoce Muſas quaſi locutas ferunt. Aiunt eum (au-ctore Laertio) cùm Socratem in angiportu qua-dam habuiſſet obuium, porrecto baculo tranſire prohibitum. percontanti uerò, ubi nam uenirent, quæ humanis uſibus ſunt neceſſaria, cùm ille re-ſpondiſſet, rurſus ubi nam boni, ac probi homi-nes fierent, hærente illo, dixiſſe Socratem, ſequere igitur & diſce, ex eo tempore Socratis auditor fa-ctus. Cuius ſermones diligentiſſimè ſcripſit. In quibus(ait Cicero. 1. *de* Nat. Deor.) *facit Socra-tem diſputantem, formam Dei quæri non oporte-re: eundemq; & ſolem & animum deum dicere, & modò unum, tum autem plures deos: qui ſunt iiſdem in erratis ferè, quibus ea, quæ de* Platone *diximus. &* 2. *&* 3. *de* Natura *Deorum. Quæ-rit apud* Xenophontem *Socrates, unde animam arripuerimus, ſi nulla fuerit in mundo. Cyrum ſcripſit, non ad hiſtoriæ fidem, ſed ad effigiem no-ſtri imperij (ut eſt in* 1 *epiſt. ad Q. frat.) Cuius ſumma grauitas ab illo philoſopho cum ſingula-ri comitate coniungitur. Quos quidem libros non ſine cauſſa* Aphricanus *de manibus ponere non ſolebat. Nullum eſt enim prætermiſſum in iis offi-cium diligentis & moderati imperatoris. Perſa-rum in iis uirtus exponitur: quos negat ad pa-nem adhibere quicquam præter naſturcium. Som nia ſcribuntur, quorum exitus mirabiles extite-runt. Cyrum uerò antiquiſſimo ſepulturæ genere uti facit: redditur enim terræ corpus, et ita loca-tum, ac ſitum, quaſi operimento matris obduci-tur. Cæterùm de eo ſermone, quem Cyrus moriēs habuit, de* Oeconomico *libro, de Agriculturæ laudibus, lege Ciceronē de ſenectute. Quali autē ſermone uſus ſit, idem explicat in* Oratore *his*

uerbis. Nactus ſum qui Zenophontis ſimilem eſſe cuperet : cuius ſermo eſt ille quidem melle dulcior, ſed à forenſi ſtrepitu remotiſsimus. & 2. de Oratore. *A philoſophia profectus princeps* Xenophon *Socraticus ille, poſt ab* Ariſtotele Calliſthenes *comes* Alexandri, *ſcripſit hiſtoriam: & hic quidem* Rhetorico *penè more, ille autem ſuperior leniore quodam ſono eſt uſus & qui illum impetum* Oratoris *non habeat, uehemens fortaſſe minus, ſed aliquanto tamen eſt, ut mihi quidem uidetur, dulcior.* Idem Cicero *eius has ſententias* Latinè *expreſsit.*

Eſſe aliquam mentem ex ipſa hominum ſolertia, & eam quidem acriorem, & diuinam. unde enim hanc homo arripuit, ſi nulla fuerit in mundo? de Nat. deor.

Animum immortalem & deum non apparere, ſed ex ijs rebus, quas gerit, intelligi qui cùm omni admiſtione corporis liberatus, purus & integer eſſe cœperit, tum ſapiens erit. de Senectute.

Deos hanc mundi pulchritudinem tueri & tegere. Ibidem. *Eoſdem labores non eſſe æquè graues imperatori, & militi, quòd ipſe honos laborē leniorem faceret imperatorum.* 2. Tuſc.

DEMOCRITVS.

DEMOCRITVS *Mileſius* Xerxe *rege magos quoſdam &* Chaldæos *audiuit, ſimiliſque philoſophus quinque certaminum uictor habitus eſt. Erat enim uerè* πένταθλος, *id eſt quinque certaminum, cùm in* Phyſicis, *philoſophia morali, mathematica, liberalium diſciplinarum rationibus, artiumque omnium cognitio-*

ne excelleret. Hicq; fere ab omnibus, præterquàm ab Epicuro, cuius tamen fontibus hortulos ſuos irrigauerat, laudatus eſt. de quo ſic Cicero in Lucullo. Quid loquar de Democrito? quem cum eo conferre poſſumus, non modò ingenij magnitudine, ſed etiam animi, qui ita ſit auſus ordiri? Hæc loquar de uniuerſis. Nihil excipit, de quo non profiteatur. Quid enim poteſt eſſe extra uniuerſa? Quis hunc philoſophum non anteponit Cleanthi, Chryſippo, reliquiſque inferioris ætatis? Qui mihi cum illo collocati quintæ claſsis uidentur. Pauca de uirtute dicit, nec ea ipſa enucleatè. In omnibus uerò libris, quos multos emiſit, ſermone uſus eſt eleganti, & ornato. Atomorum auctor fuit, ſiue etiam Leucippus, ut eſt apud Laertium, & 1. de natura Deorum. Quas ſic eſt amplexatus, ut accipere maluerit, neceſsitate omnia fieri quàm ab ijs naturales motus euellere. Poſuitque uim quandam motus impulſionis, quam plagam ille appellat, Græcè Plutarchus γένος τῆς κινήσεως κατὰ πληγὴν. Gloriabatur, à gloria ſe abfuiſſe, Veni (inquit) Athenas, neq; me quiſquã ibi agnouit. Deniq; cũ putaret impediri animi aciẽ aſpectu oculorum, dicitur oculis ſe priuaſſe, ut quàm minimè animus à cogitationibus abduceretur. Patrimonium neglexit, agros deſeruit incultos; nihil aliud quærens niſi beatam uitam. Itaq; cùm alij ſæpe quod eſſet ante pedes, non uiderent, ille infinitatem omnem peregrinabatur, ut nulla in extremitate conſiſteret. Sententiæ, & præcepta ſunt eiuſmodi,

Naturam in profundo ueritatem penitus abſtruiſſe, in Luc. Animum, cœlum, terras, omnia denique atomis, id eſt leuibus & rotundis corpuſcu-

lis, indiuiduis propter ſoliditatem, nulla cogentè natura, ſed concurſu quodam fortuito effici. Corpuſcula autem illa, quædam leuia, alia aſpera, rotunda alia, partim autem angulata, curuata quædam, & quaſi adunca. 1. de Nat. deo. 1. *Tuſc.* & 1. de Finib. Nulla cenſet eſſe Cicero.

Innumerabiles eſſe mundos, et quidem ſic quoſdam inter ſe non ſolùm ſimiles, ſed undique perfectè & abſolutè ita pares, ut inter eos nihil prorſus interſit; omnes uerò oriri, & interire quotidie. in Luc. & 1. de Finib.

Simulacra, & imagines diuinitate præditas ineſſe uniuerſitati rerum, tum principia mẽteſq́;, quæ ſunt in eodem uniuerſo, deos eſſe: tum animantes imagines, quæ uel prodeſſe nobis ſoleant, uel nocere: tum ingentes quaſdam imagines tantasq́; ut uniuerſum mundum complectantur extrinſecus. Quod uidetur, deos eſſe, quodam pacto negare. 1. & 2. de Natura deorum. & *alio loco: Imagines, earumq́; circuitus, in deorum numero refert, tum illam naturam, quæ imagines fundat, ac mittat, tum ſcientiã, intelligentiamq́; noſtrã, imagines denique illas a corporibus ſolidis, & à certis figuris fluere.*

Nihil eſſe ſempiternum, quia nihil ſemper ſuo ſtatu maneat. 3. de Nat. deor.

Animos in ſomniando externa, & aduenientia ui pulſari. 2. de Nat. deor.

Omnia ita fato fieri, ut id fatum uim neceſſitati afferat. de Fato.

Habitu & colore extorum declarari pabuli genus, & earum rerum, quas terra procreet, uel ubertatem, uel tenuitatem, ſalubritatem etiam, aut peſtilentiam. 1. & 2. de Diuin.

Sine

Sine inſlammatione animorum, & ſine quodam afflatu quaſi furoris, poetam magnum eſſe non poſſe. 1. de Diui. & de Orat.

Ante lucem gallos cantare, hac de cauſſa, quòd depulſo de pectore, & in omne corpus diuiſo, & modificato cibo, cantus quietè ſatiati edunt, qui quidem ſilentio noctis, ut ait Ennius, *fauent ruſſis: cantu, plauſuq; premunt alas.* 2. de Diui.

Atomos in infinito inani, in quo nec ſummum, nec infimum, nec medium, nec ultimum, nec extremum ſit, ita ferri, ut concurſationibus inter ſe cohæreſcant, ex quo efficiantur ea, quæ ſint, quæq; cernantur omnia; eumq; motum atomorum nullo a principio, ſed ex æterno tempore intelligi cõuenire. 1. de Finib. *Concurſionem autem illam fortuitam concalefactam, & ſpirabilem, id eſt animantem eſſe.* 1. Tuſcul.

Beatam uitam in rerum cognitione ponendã; quam ex inueſtigatione naturæ conſequimur, ut ſimus bono animo. Id enim illud ſummum bonum εὐθυμίαν, *et ſæpe* ἀκακίαν *appellabat, id eſt ſecuritatem, quæ eſt animi tanquàm tranquillitas, & animus terrore liber.* 1. & 5. de Finibus.

CYRENEI VEL CYRE-naici, & Annicerij.

CYRENAEORVM, *qui minimè contempti Philoſophi fuerunt, Philoſophia ab Ariſtippo Cyrenæo manauit. Cùm finem bonorum eſſe dicerent uoluptatem corporis; id eſt iucundum quendam & leuem motum ad intimos ſenſus permanantem, & quaſi in medullis corpo-*

ris prurientem, iudicium uarietatis in intimis ſenſibus poſuerunt. Negarunt enim eſſe quicquam, quod percipi poßit extrinſecus. ea ſe ſola percipere, quæ tactu intimo ſentiant, ut dolorem & uoluptatem: neque ſe, quo quid colore, aut quo ſono ſit, ſcire, ſed tantum ſentire affici ſe quodā modo. In Luc. 2. de Finib. ſic ait. 3. Offi. *Ab Ariſtippo Cyrenaici, & Anniceriј Philoſophi nominati, omne bonum in uoluptate poſuerunt: uirtutemque cenſuerunt ob eam rem eſſe laudandam, quòd efficiens eſſet uoluptatis. Quibus obſoletis, floret Epicurus eiuſdem fere adiutor auctorque ſententiæ, neque tamen cum Cyrenaicis de ipſa uoluptate conſentiens.* 2. Ac. Item.

Non omni malo ægritudinem effici, ſed inſperato, nec opinato malo. 3. Tuſ.

In tactu doloris aut uoluptatis, & eo quidem interiore, ueri eſſe iudicium, quia ſentiatur. in Luc.

ANACHARSIS.

ANACHARSIS *Scythes Gauri filius, Caduidæ Scytharum regis frater, Soloni amicus, dixit uitem uuas tres ferre, primam uoluptatis, ſecundam ebrietatis, tertiam mœroris: & tantum abeſſe à morte qui nauigant, quanta eſt nauis craßitudo. pro nihilo pecuniam duxit. Cuius epiſtola hæc apud Ciceronem eſt.* 5. Tuſ.

ANACHARSIS Hannoni ſalutem. *Mihi amictus eſt Scythicum tegmen, calceamentum, ſolorum callum, cubile terra, pulmentum fames, lacte, caſeo, carne ueſcor. Quare ut ad quietum me licet, uenias. Munera autem iſta, quib-*

es delectatus, uel ciuibus tuis, uel dijs immortalibus dona.

ANAXAGORAS.

ANAXAGORAS *Aegeſibuli filius, Claxomenius ab Anaximene accepit diſciplinam. Maxima fuit & grauitatis & ingenij gloria, quem ferunt, nunciata morte filij, dixiſſe, Sciebam me genuiſſe mortalem. Quæ uox declarat, ijs eſſe hæc acerba, à quibus non fuerunt cogitata. Et cum Lāpſaci moreretur, quærentibus amicis, uellet ne Claxomenas in patriam, ſi quid accidiſſet, afferri. Nihil neceſſe eſt, inquit. Vndique enim ad inferos tantundem uia eſt. Commentus eſt* ὁμοιομερίαν, *id eſt ſimilitudinem partium, uelu ti ſiluam, & materiam, Græcè* ὕλην, *rerum omnium gignendarum. Cenſuit enim in ſingulis rebus particulas ineſſe ſimiles infinitas, ex quibus compoſitæ ſint, resq; omnes gigni & interire congregatione & ſeiunctione particularum ſimilium. Vnde ſui operis principio de mente diuina ita ſcripſit: Omnia ſimul erant: deinde mentis infinitæ ui ac ratione omnium rerum deſcriptio, & modus deſignatus eſt, & confectus: contra quod diſputat Ariſtot. 4. primæ Philoſophiæ, & Cic. 1. de Nat. deor.*

Huius igitur decreta ſunt hæc.

Materiā infinitā, ſed ex ea particulas inter ſe minutas: eas primū cōfuſas, poſtea in ordinem adductas mente diuina. In Luc. & 1. de Nat. deor.

Niuem eſſe nigram, quòd perſpicuum ſit aquam nigram eſſe, unde illi concreta ſit, & quòd oculi continenter in ea defixi, mutentur, &

ſe colorem nigrum cernere credant. In Luc.

ANAXARCHVS.

ANAXARCHVS *abderites Democritius fuit. Qui cùm in manus* Neocreontis *tyranni incidiſſet, cui in conuiuio coràm Alexandro iniuriam fecerat, nullum genus ſupplicij deprecatus eſt, neque recuſauit. Cùm enim mortuo* Alexandro *eũ in ὅλμον iniecißet* Neocreon, *iuſſiſſetq; ferreis malleis cædi, ingeminauit: Tunde, tunde Anaxarchi uaſculum, nam Anaxarchum nihil teris. Iubente uerò illo ipſius præcidi linguam: aiunt præciſam dentibus in eius faciem conſpuiſſe, tandem excarnificatum eſſe.* Cicero 2. Tuſcul. & 3. de Natura Deorum. *Laertius de uita* Philoſoph.

ANAXIMANDER.

ANAXIMANDER *Mileſius ſummus fuit in* Phyſicis. *in primis gnomonem inuenit & ὡροσκόπια fabricatus eſt, ac primus terræ mariſq; circuitus deſcripſit, & ſphæram conſtruxit.* Cicero *ait primo de Diuinatione ab eo monitos fuiſſe* Lacedæmonios, *ut urbem, ac tecta linquerent, armatiq; in agro excubarent, quòd terremotus inſtaret, tum cùm & urbs tota corruit, & ex monte Taygeto, extrema montis quaſi puppis euulſa eſt. Huius eſt hæc opinio,*

Natiuos *eſſe deos, longis interuallis orientes, occidenteſq;, eoſq; innumerabiles eſſe mundos.* 1. de Natura deorum.

Infinita-

Infinitatem naturæ eſſe, è qua omnia gignuntur. in Luc.

ANAXIMENES.

ANAXIMENES *Euriſtrati filius, Mileſius, Anaximandri auditor, cenſuit aera Deum, eumq; gigni, eſſeq; immenſum, & infinitum, & ſemper in motu. primo de Natura Deorum. ſed ea, quæ ex eo orirentur, definita: gigni autem terram, aquam, ignem, tum ex ijs omnia. in Luc.*

ANTIPATER.

ANTIPATER *Tyrius, Stoicus fuit, ſummus in Dialecticis, ſed opinioſiſſimus. Reprehenſus eſt, quòd multus fuiſſet in diſputando cum Academicis, præſertim cùm id minus ſubtiliter faceret, & nulla ratio eſſet cum ijs, qui nihil probarent, diſputando. Duos libros ſcripſit de Diuinatione, in qua probanda, qua ratione uſus ſit, uide primum de Diuinatione. Athenis tandem mortuus eſt. Cenſuit uerò duo præcepta à Panætio prætermiſſa, ualetudinis curationem, & pecuniæ. 2. Officiorum.*

ANTISTHENES.

ANTISTHENES *Antiſthenis filius, Athenienſis fuit, homo acutus magis, quàm eruditus ab eo, qui patientiam & duritiem in Socratico ſermone adamarat, Cynicorum primùm, deinde Stoicorum penè Cynicorum ſe-*

ſta perfecta eſt. Quorum ratio tota eſt ejcienda: eſt.n. inimica uerecundiæ, ſine qua nihil rectum eſſe poteſt, nihil honeſtum. reprehendunt.n. & irrident, quòd ea, quæ turpia re non ſint, uerbis flagitioſa dicantur: illa autẽ, quæ turpia ſunt, nominibus appellentur ſuis, ut eſt. 1. Offic. Inter cætera *in eo libro, qui* Phyſicus *inſcribitur, cenſuit,*

Populares *deos multos, naturalem unum eſſe.* 1. *de* Nat. *deor.*

ARCHITAS TARENTINVS.

ARCHITAS Tarentinus *magnus in primis & præclarus uir fuit.* Eum. 4. Tuſcul. Cicero *ait, cùm uillico factus eſſet iratior, dixiſſe:* Quo *te modo accepiſſem, niſi iratus eſſem? & de* Amicitia: Verum *illud eſt, quod a* Tarentino Archita *poſitum, noſtros ſenes commemorare audiui ab alijs ſenibus auditum: ſiquis cælum aſcendiſſet, naturamq́; mundi, & pulchritudinem ſiderum perſpexiſſet, inſuauem illam admirationem ei fore quæ iucundiſsima fuiſſet, ſi aliquem cui narraret, habuiſſet.* Nearchus Tarentinus, *ſe à maioribus natu accepiſſe dicebat, illum orationẽ, quæ eſt in libro de* Senectute, *perſuadere uoluiſſe, nullam capitaliorem peſtem, quàm corporis uoluptatem hominibus a natura datam.* Cui *ſermoni interfuit* Plato Athenienſis, *quem* Tarentum *ueniſſe.* L. Aemilio, Appio Claudio *conſulibus, eodem loco ait* Cicero.

ARCHIMEDES.

ARCHIMEDES *ex Syracuſana urbe ſummo ingenio fuit ac diſciplina, in quo tantus*

tus ſtudij ardor fuit, ut dum in puluere quædam deſcriberet attentius, ne patriam quidem à Mar co Marcello captam eſſe ſenſerit. cuius interitum princeps tulit moleſtè. Eum arbitrantur, ait Cic. 2. de Natu. deo. *plus ualuiſſe in imitandis ſphæra conuerſionibus, quàm naturam in efficiendis, præ ſertim cùm multis partibus ſint illa perfecta, quàm hæc ſimulata ſolertius. &* 1. Tuſcul. *Cùm Archimedes Lunæ, Solis, quinq; errantium motus in ſphæram alligauit, effecit idem, quod ille qui in Timæo mundum ædificauit Platonis deus, ut tar ditate & celeritate diſsimillimos motus una rege ret conuerſio. Quòd ſi in hoc mundo fieri ſine deo poteſt, ne in ſphæra quidem eoſdem motus Archi medes ſine diuino ingenio potuiſſet imitari.* Idem dicit. 5. Tuſc. *ſe, cùm quæſtor eſſet, ignoratũ à Sy racuſanis, cum eſſe omnino negarent, ſeptum un dique ac ueſtitum uepribus & dumetis indagaſſe ſepulchrum. Tenebam enim, inquit, quoſdam ſena rioles, quos in eius monumento eſſe inſcriptos ac ceperam: qui declarabãt in ſummo ſepulchro ſphæ ram poſitam eſſe cum cylindro. Cenſuit,*

Multis partibus ſolem, qui Deus eſt, maiorem eſſe quàm terram. In Luc.

ARISTOXENVS.

ARISTOXENVS *Philoſophus ætatem ferè conſumpſit in muſicis.* Putauit *animum eſſe* Harmoniam: *intenſionem enim ipſius corpo ris quandam uelut in cantu & fidibus, ſic ex corporis totius natura, & figura uarios mo dos cieri, tanquam in cantu ſonos.* 1. Tuſc. *ubi refellitur.*

ARISTIPPVS.

ARISTIPPVS *Cyrenaicus cùm Socratis famam communi omnium ſermone in dies percrebreſcere uideret*; Athenas ad eum audiendum *profectus eſt*. *Qui cùm ſe totum uoluptati dedidiſſet; quaſi animum nullum haberet, uoluptatem ſummum bonū poſuit*. *Ob eamq; cauſſam* Xenophon *in eum ſcripſit contra uoluptatem, eamq; Socrati diſputationem tribuit*. Plato *quoque in libro de anima illum conuitij agit*. *Non erubuit, cùm eſſet obiectum habere eum* Laida; Habeo, *inquit*, Laida, *non habeor à* Laide: Cicero *in epiſtolis & ſecundo de* Finibus. *Omnes ſimplices ſententias eorum, in quibus nulla eſt uirtutis adiunctio, omnino à philoſophia ſemouendas puto*. Primùm Ariſtippi, *Cyrenaicorumq; omnium, qui ab eo ſunt profecti, quos non puduit in ea uoluptate, quæ maxima dulcedine ſenſum moueret, ſummum bonum ponere, contemnentes iſtā uacuitatem doloris*. Hi *non uiderunt, ut ad curſum equum, ad arandum bouem, ad indagandum canem, ſic hominem ad duas res, ut ait* Ariſtoteles, *intelligendum & agendum eſſe natum, quaſi mortalem* Deum: *contraq; ut tardam aliquam, aut languidam pecudem ad paſtum, & procreandi uoluptatem hoc diuinum animal ortum eſſe uoluerunt: quo nihil mihi uidetur eſſe abſurdius*. Atque *hæc contra* Ariſtippum, *qui eam uoluptatem non modò ſummam, ſed ſolam etiam dicit, quam omnes unam appellamus uoluptatem, idq; ex eo intelligi uolebat, quòd omne animal, ſimulatq; natum eſt, uoluptatē aſciſcat ut*

ſummum

ſummum bonum, & reprobet dolorem ut ſummum malum. Indolentiam autem & doloris uacuitatem, non putabat uoluptatem, ut dixi, neque priuationem uoluptatis dolorem, quia uoluptas & dolor uerſantur in aliquo motu iucundo aut aſpero. Sapientem uerò & beatum eſſe, non qui ſit in perpetuis uoluptatibus, ſed qui maiore ex parte iis fruatur. In Luc. 1. & 2. de Finib. 2. Tuſc. 3. Offic. & 3. de Orat.

ARISTONEI.

TRES *potiſſimùm ſectæ à ſcholis exploſæ, & eiectæ fuerunt, Herillíorum, Megacicorum, ſiue* Eretriacorum, & *Ariſtoneorum, ſiue Pyrrhoneorū. Ariſtonei ab Ariſtone Chio profecti ſunt. Is cùm Zenonis fuiſſet auditor, reprobauit illa, quæ ille pro uerbis tulit, nihil eſſe bonum, niſi uirtutem, neque malum, niſi quod uirtuti eſſet contrarium. Rerum delectum nullum ponebat: exæquabat omnia.* De quo ſic eſt apud Ciceronem quarto de Finibus. *Ex his anguſtiis iſta euaſerunt deteriora, quàm Ariſtonis, illa tamen ſimplicia, ueſtra uerſuta. Roges enim Ariſtonem, bona ne ei uideantur hæc, uacuitas doloris, diuitiæ, ualetudo? nihilo magis. Zenonem roges: reſpondeat totidem uerbis. Admirantes quæramus ab utroque, quonam modo uitam agere poſſumus, ſi nihil intereſſe noſtra putemus, ualeamus, ægri ne ſimus; uacemus, an cruciemur dolore; frigus tamen propulſare poſſimus, necne poſſimus. Viues, inquit Ariſto. magnificè, atque præclarè: quod erit cunque uiſum ages, nunquam angere, nunquam cupies, nunquam timebis. Quid Zeno? portenta*

tenta hæc eſſe dicit. Item *ſecundo de* Finib. *Ariſtoni &* Pyrrhoni *uiſum eſt, ut inter optimè ualere, & grauiſſimè ægrotare nihil prorſus intereſſet.* Contra *quos rectè iampridem deſitum eſt diſputari.* Dum *enim in una uirtute ſic omnia eſſe uoluerunt, ut eam rerum ſelectione expoliarēt, nec ei quicquam, aut unde oriretur, darēt, aut ubi niteretur: uirtutem ipſam, quam amplexabantur ſuſtulerunt.* Hoc *tenuit;*

Formam *dei intelligi non poſſe, neque in* Dijs *ſenſum eſſe: dubium etiam omnino, deus animans ne cne ſit.* 1. *de* Nat. Deo.

Summum bonum, in rebus neutram in partem moueri: quæ ἀδιαφορὰ ab ipſo dicitur. in Luc. Quo *uerbo ſignificatur indifferentia, ut ſiquis indifferenter uixerit & promiſcuè inter uirtutem & uitium, nulla habita ratione huius uel illius. uide* 2. 3. 4. *&* 5. *de* Finibus, *&* 1. *Officiorum.*

In medijs ea momenta, quæ Zeno *uoluit, nulla eſſe. in* Luc.

Eſſe *quædam, quibus commotus ſapiens appeteret aliquid quod cuique in mentem incideret, & quodcunque tandem occurreret. quarto de* Finibus.

Nihil *differre aliud ab alio, nec eſſe res ullas præter uirtutes & uitia, inter quas quicquam omnino intereſſet.* 4. *de* Finib.

Præter *uitia, atq; uirtutes nullam eſſe rē aut fugiendam, aut appetendam.* 5. *de* Finib.

Nocere *audientibus philoſophos ijs, qui bene dicta malè interpretarentur: poſſe enim aſotos ex* Ariſtippi, *acerbos è* Zenonis *ſchola exire.* 3. *de* Nat. deor.

BIAS.

BIAS.

BIAS *unus è ſeptem ſapientibus habitus eſt. Cuius illa eſt ſententia, nullam uocem inimiciorem amicitiæ potuiſſe reperiri, quàm eius, qui dixiſſet, ita amare oportere, ut aliquando eſſet oſurus.* de Amic. uide Apoph.

CALIPHO.

CALIPHONEM *reprehendit* Cic. 3. *Offic. qui diremp:urum ſe ſectarum controuerſiam putauerat, ſi cùm honeſtate uoluptatem, tanquam cum homine pecudem, copulauiſſet: quanquàm honeſtatem ſic eſt amplexus, ut omnia, quæ ſine ea ſint, longè ac retro poſuerit.* Hoc *igitur unum eius perpetuum decretum fuit,* Ad *honeſtatem adiungi uoluptatem oportere.* 2. *&* 5. *de* Finib. *&* 5. Tuſcul. *ubi omnium ferè ſententias de ſummo bono numerat.* Quæramus, *inquit unā quamque reliquorum ſententiam, ſi fieri poteſt, ut hoc præclarum quaſi decretum beatæ uitæ poßit omnium ſententijs, & diſciplinis conuenire. Sunt autē hæ de* Finib. *ut opinor, retētæ defenſæq; ſententiæ.* Primùm *ſimplices quatuor, nihil bonum, niſi honeſtum, ut* Stoici: *nihil bonum niſi uoluptatem, ut* Epicurus: *nihil bonum niſi uacuitatē doloris, ut* Hieronymus: *nihil bonum, niſi naturæ primis, bonis aut omnibus, aut maximis frui, ut* Carneades *contra* Stoicos *diſſerebat.* Hæc *igitur ſimplicia, illa miſta, tria genera bonorum, maxima animi, ſecunda corporis, externa tertia, ut* Peripatetici, *nec multò ueteres* Academici *ſecus.* Volupta-

tem cum honeſtate Clitomachus, & Calipho copulauit. Indolentiam autem honeſtati Peripateticus Diodorus adiūxit. *Hæ ſunt ſententiæ, quæ ſtabilitatis aliquid habent.* Nam Ariſtonis, Pyrrhonis, Herilli, *nonnullorumq; aliorum euanuerunt.*

CLITOMACHVS.

CLITOMACAVS *Pœnus, ualde ſtudioſus ac diligens, uſque ad ſenectutem cum* Carneade *præceptore fuit: cui tandem ſucceſſit in* Academia *& eius dicta maximè illuſtrauit.* Scripſit *librum ad* C. Lucilium *poetam, cùm ſcripſiſſet yſdem de rebus ad* L. Cenſorium*, eum qui cum* M. Manilio *Conſul fuit, in quo hæc ſunt, auctore* Cicer. *in* Luc. Academicis *placere rerum eiuſmodi ſimilitudines, ut aliæ probabiles uideantur, aliæ contrà.* Id *autem non eſſe ſatis, cur alia percipi poſſe dicas, alia non poſſe: propterea quòd multa falſa probabilia ſint, nihil autem falſi perceptum, & cognitum poßit eſſe.* Itaque *aut uehementer errare eos, qui dicant ab* Academicis *ſenſus eripi, à quibus nunquàm dictum ſit, aut colorem, ſaporem, aut ſonum ullum eſſe.* Illud *ſit diſputatùm, non ineſſe in his propriam, quæ nunquam alibi eſſet, ueri & certi notam.* Quæ *cùm expoſuiſſet, adiungit, dupliciter dici aſſenſus ſuſtinere ſapientem: uno modò, cùm hoc intelligatur, omnino eum nulli rei aſſentiri: altero, cùm ſe à reſpondēdo, ut aut probet quid, aut improbet, ſuſtineat; ut neque neget aliquid neque aiat.* Id *cùm ita ſit: alterum placere, ut nunquàm aſſentiatur: alterum tenere, ut ſequens probabilitatem, ubicunque hæc aut occurrat, aut deficiat, aut etiam non,*

reſpon-

reſpondere poſſit:nec placeat, eum, qui de omnibus rebus contineat ſe ab aſſentiendo, moueri tamen & agere aliquid: reliquit eiuſmodi uiſa, quibus ad actionem excitemur. Item ea, quæ interrogati, in utranque partem reſpondere poſſumus, ſequentes tantummodò quod ita uiſum ſit, dum ſine aſſenſu, neque tamen omnia eiuſmodi uiſa approbari, ſed ea, quæ nulla re impedirētur. de Carneade ſcripſit ita, Herculis *quendam laborem exantlatum à Carneade, quòd ut feram & immanem beluam, ſic ex animis noſtris aſſenſionem, id eſt opinationem & temeritatem extraxiſſet*. Item *Carneadem dicere ſolitum, nuſquàm ſe fortunatiorem, quàm* Præneſte *uidiſſe fortunam*. Miſit *etiam, euerſa* Chartagine *librum con ſolandi cauſa ad captiuos ciues ſuos*. In *eo eſt diſputatio ſcripta Carneadis, quam ait in commentarium retuliſſe, cùm ita poſitum eſſet, uideri fore in ægritudine ſapientē patria capta. quæ contradixerit* Carneades *ſcripta ſunt. tenuit Academiam cum* Carneade *&* Aeſchine, *& uoluptatem cum honeſtate copulauit.*

CRATIPPVS.

CRATIPPVS *Ciceronis familiaris, eiuſq; filii præceptor, quem ſummis Peripateticis parem iudicabat, ſumma auctoritate & eruditione uir fuit*, Atheniſq; *docuit illius ætatis philoſophorum princeps*, De *quo ſcriptum ita eſt*. 16 Epiſtol. Famil. Cratippo *me ſcito non ut diſcipulum, ſed ut filium eſſe coniunctiſſimum, nam cùm & audio eum libenter, tum etiam eius propriā ſuauitatē uehemēter amplector*. Expoſitis

exemplis uerarum uaticinationum, & ſomniorũ, ſolebat rationem concludere hoc modo: Si ſine oculis non poteſt extare officium, & munus oculorum, poſſunt tamen aliquando oculi non fungi ſuo munere: qui uel ſemel ita eſt uſus oculis, ut uera cerneret, is habet ſenſum oculorum uera cernentium. Item igitur, ſi ſine diuinatione non poteſt, & officium, et munus diuinationis extare, poteſt aũt quis, cùm diuinationem habeat, errare aliquando, nec uera cernere, ſatis eſt ad confirmã dam diuinationem, ſemel aliquid ita eſſe diuinatum, nihil ut fortuitò cecidiſſe uideatur. Sunt autem eius generis innumerabilia: eſſe igitur diuinationem. Cenſuit etiam animos hominum quadam ex parte extrinſecus eſſe tractos, & hauſtos. uide 1. *&* 2. *de* Diuin. 1. 2. *&* 3. *Offi. &* Brut.

CRITOLAVS.

CRITOLAVS, *qui ſimul cum Diogene fuit, Ariſtotelem imitari uoluit; & quidem eſt grauitate proximus, & redundat oratio: tamen in patrijs inſtitutis manet, ut ait* Cicero 2. *de* Oratore, *&* 5. *de* Finibus. *Is cùm ad alteram lancem libræ animi bona imponeret, in alteram corporis, & externa, tantum propendere illam boni lancem putabat, ut terram & maria deprimeret.* 5. Tuſ.

DIAGORAS.

DIAGORAS *omnino deos eſſe negabat: hinc atheos dictus eſt, poſteaq́; Theodorus.* 1. *&* 3. *de* Nat. deor.

DICAEARCHVS.

DICAEARCHVS *Peripateticus magnus fuit, & copioſus, Ariſtoxeni æqualis & condiſcipulus. Ei magna controuerſia fuit cum Theophraſto, quòd ille id uitæ genus, quæ in actione poſita eſt, longè omnibus anteponeret, hic autem quæ in contemplatione. Multa ſcripſit, in primis tres libros, qui Lesbiaci uocantur, quod Mitylenis ſermo haberetur. Primo libro multos loquentes facit: duobus Pherecratem quendam Pythiotam ſenem, quem ait à Deucalione ortum, differentem inducit, nihil eſſe omnino animum, & hoc eſſe nomen totum inane, fruſtraque animalia, & animantes appellari: neque in homine ineſſe animum, uel animam, nec in beſtia: uimque omnem eam, qua uel agamus quid, uel ſentiamus, in omnibus corporibus uiuis æqualiter eſſe fuſam, nec ſeparabilem à corpore eſſe, quippe quæ nulla ſit; nec ſit quicquam corpus unum, & ſimplex ita figuratum, ut temperatione naturæ uigeat, & ſentiat. ad quod credendum inductus eſt, quia difficilis erat animi quid & qualis ſit intelligentia. Scripſit etiam & de interitu hominis, ut eſt. 1. Offici. & duo genera diuinandi probauit. uide. 1. Tuſcul. 1. de Natu. deor. & 2. Epiſtol. ad Attic.*

DINOMACHVS.

DINOMACHVS *uoluptatem adiunxit ad honeſtatem. 5. de Finib.*

DIODORVS.

DIODORVS *fuit ualens, ut ait Cicero, dialecticus: Is enim fuit, quem Laertius cognomento Chronum appellatum fuiſſe dicit, philoſophus, ex Megarica ſchola eorum, qui* ἐριστικοὶ *&* διαλεκτικοὶ *dicebãtur. Cuius dialectica imbutus Arceſilas fuerat. Is cùm locus eſſet, in philoſophia multò etiam magis aßiduè, quàm antea uerſabatur, & cùm fidibus Pythagoreorum more uteretur, cumq; ei libri noctes, & dies legerentur, quibus ſtudijs oculis non egebat, tamen quod ſine oculis, fieri poſſe uix uidetur, Geometriæ munus tuebatur, uerbis præcipiens diſcentibus, unde quò quamque lineam ſcriberent. Huius ſententia aduerſus Stoicos utebantur Academici* περὶ δυνατῶν*, ut uera ex æternitate futura eſſent, ſine naturalium cauſarum anteceßione: ac proinde Carneades diuinationem eſſe negabat. Cenſebat enim Diodorus, quod futurum dicunt, eſſe neceſſarium, à Chryſippo diſſentiens, qui uoluit, fieri poſſe ut non eueniat. uide Ciceronem de Fato, & in Chryſip.*

DIOGENES APOLLONIATES.

DIOGENES *Appolloniates, qui Anaxagoræ temporibus uixit, ſummus fuit in Phyſicis Anaximenis auditor. Aere utitur de o. 1. de Nat. Deorum.*

DIOGENES CYNICVS.

DIOGENES *Cynicus improborum poſte ritates, ſecundasq; res, redarguere uim omnem deorum ac poteſtatem dixit.* 1. & 3. *de Natura deorum.*

DIONYSIVS HERACLEOTES.

HERACLEOTES *Dionyſius cùm à Zenone fortis eſſe didiciſſet, à dolore deuictus eſt. Nam cùm ex renibus, uel (ut eſt. 5. de Finibus) oculis laboraret, ipſo in eiulatu clamitabat, falſa eſſe illa, quæ antea de dolore ipſe ſenſiſſet. Quem cùm Cleanthes condiſcipulus rogaret, quænam ratio eum de ſententia deduxiſſet, reſpondit, quia cùm tantum operæ philoſophiæ dediſſem, dolorem tamen ferre non poſſem, ſatis eſſe argumenti, malum eſſe dolorem. Plurimos annos in philoſophia conſumpſi, nec ferre poſſum: malum eſt igitur dolor.* 1. *Tuſcul.*

EMPEDOCLES.

EMPEDOCLES *Agrigentinus, Parmenidis æmulus, uel ut* Hermippo *placet, Xenophanis, carminibus Græcis uaticinatus eſt, & Phyſicè docuit. Qualia ſunt,*

Quæ in rerum natura, totoq; mundo conſtant, quæq; mouentur, ea contrahere amicitiam, diſſipare concordiam. de Amic.

Quatuor naturas, ex quibus omnia conſtarent,

rent,diuinas eſſe. 1. *Tuſ.*

Animum, cordi ſuffuſum ſanguinem. primo *Tuſcul.*

Abſtruſa eſſe omnia, nihil nos ſentire, nihil cernere, nihil omnino, quale ſit, poſſe reperire. In Luc.

EPICHARMVS.

EPICHARMI *Siculi hæ ſunt ſententiæ, Neruos atq; artus ſapientiæ, non temerè credere.* de Petitione conſulatus.unde illud: 1. Epiſt.ad Attic. νήφε,μέμνασο ἀπιςεῖν, ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. *Item illud,emori nolo,ſed me eſſe mortuum nihil exiſtimo.* 1.*Tuſc.*

HERACLIDES.

HERACLIDES *Ponticus Platonis, Speuſippi, Ariſtotelis, Pythagoræorumq; auditor fuit & diſcipulus. In libris ſcripſit, modò mundum, tum mentem diuinam eſſe: errantibus etiam ſtellis diuinitatem tribuit, ſenſuque deum priuat, & eius formam mutabilem eſſe uult: ibidemque rurſus terram & cœlum refert in deos.* 1. de Nat.Deor.

HERACLITVS.

HERACLITVS *cognomento* σκοτεινός *, de natura conſultò dixit obſcurè, ne quid diceret, intelligere quiſquam poſſet.* Dixit *uniuerſos* Epheſios *eſſe morte mulctandos, quod cùm principem ſuum* Hermodorum *ciuitate expellerent,*

pellerent,ita locuti ſunt: Nemo de nobis unus excellat,ſed ſi quis extiterit,alio in loco & apud alios ſit. 5. *Tuſc.cenſuit ignem eſſe principium. in* Luc. *& animum ignem.*

HERILLVS.

HERILLVS *Zenonis auditor ſcientiam ſummum bonum eſſe tenuit, nec rem ullam aliam per ſe expetendam.* In Luc. 2. 4. & 5. *de* Finibus.

HIERONYMVS.

HIERONYMVS *Rhodius cùm à Peripateticis, quos ſequi uideri uolebat,in ijs rebus, quæ ſecundum naturam eſſent, poſuiſſent non dolere, hoc ſummum bonum eſſe dixit.* 2. & 5. *de* Finibus.

METRODORVS.

METRODORVS *Chius,penè alter* Epicurus *fuit, ſapientis nomen haud profeſſus, ſed cùm ita appellaretur ab* Epicuro, *tantum beneficium repudiare noluit. Beatum eſſe, deſcribit ijs ferè uerbis, cùm corpus bene conſtitutum ſit, & ſit exploratum ita futurum.* 2. *de* Finib. *in* Luc. 3. *Offic.*2. & 4. *Tuſc.*

PARMENIDES.

PARMENIDES *Xenophanis diſcipulus duas in* phyſicis *cauſas ſtatuit, ignẽ & terrã, & illum quidem opificis, hunc uero materiæ rationem habere cenſuit.* In Luc. & 1. de Naturæ Deorum.

Commentitium quiddam coronæ ſimilitudine efficit; Stephanem *appellat, continentem ardore lucis orbem,qui cingit cœlum,quẽ appellat Deũ, in quo neque figuram diuinã,neque ſenſum quiſquam ſuſpicari poteſt,multaq; eiuſmodi monſtra,*

quippe qui bellum, qui diſcordiam, qui cupiditatem, cæteraq́; generis eiuſdem ad Deum reuocat, quæ uel morbo, uel ſomno, uel obliuione, uel uetuſtate delentur, eademq́; de ſideribus.

PERSEVS.

PERSEVS *Zenonis auditor, eos dicit habitos eſſe deos, à quibus magna utilitas ad uitæ cultum eſſet inuenta, ipſasq́; res utiles, & ſalutares deorum eſſe uocabulis nuncupatas, ut ne hoc quidem diceret, illa inuenta eſſe deorum, ſed ipſa diuina.* 1. de Nat. deo.

PHERECYDES.

PHERECYDES *Syrus Pythagoræ magiſter, primum quod literis extet, dixit animos hominum eſſe ſempiternos. Is cum uidiſſet aquam è puteo hauſtam, terræ motum dixit futurum.* 1. Tuſc. & 1. & 2. de Diuin.

PITTACVS.

PITTACVS, *qui in ſeptem ſapientibus eſt numeratus, omnino accedere quenquam uetabat in funus aliorum.* 1. de Legib.

PISISTRATVS.

PISISTRATVS *primus* Homeri *libros confuſos antea, ſic diſpoſuiſſe dicitur, ut nunc habemus.* 3. de Orat.

POSSIDONIVS.

POSSIDONIVM *ferè ſemper, cum de eo loquitur, familiarem ſuum appellat* Cicero. *De* Natura Deorum *libros ſcripſit, in quorum quinto diſſeruit, nullos eſſe Deos* Epicuro *uideri. Præterita quinque de diuinatione, & ſphæram effecit, cuius ſingulæ conuerſiones idem efficiebant, in* Sole & Luna & *in quinque ſtellis erran-*

tibus

tibus, quod efficitur in cælo ſingulis diebus & no ctibus.Cenſuit uero,

In natura ſigna quædam eſſe rerum futurarũ. 1.*Offic.*

Omnem uim diuinandi, rationemq́; primum repetendam à deo, deinde à fato, deinde à natura. 1.de Diuin.

Tribus modis deorum appulſu homines ſomnia re: uno, quòd præuideant ipſi per ſeſe, quippe qui deorum cognatione teneãtur: altero, quod plenus aer ſit immortalium animorum, in quibus tanquam inſignitæ notæ ueritatis appareant: tertiò, quod ipſi dÿ cum dormientibus colloquantur: idq́; facilius euenit appropinquante morte, ut animi futura augurentur. 1.*de Diuin.*

Nihil eſſe bonum, niſi quod honeſtum. 2.*Tuſ.do lorem non eſſe malum, ibidem.*

PRODICVS.

PRODICVS *Chius Phyſicus ea, quæ prodeſſent hominum uitæ, deorum in numero habita eſſe dixit.*1.*de Nat.deor.*

PROTAGORAS.

ABDERITES *Protagoras Sophiſtes temporibus illis uel maximus, cum in principio libri ſic poſuiſſet, De dÿs, neque ut ſint, neque ut non ſint, nihil habeo dicere, Athenienſium iuſſu urbe atque agro eſt exterminatus, libriq́; eius in concione combuſti. Tenuit, id cuique uerum eſſe, quod cuique uideatur. in Luc. &* 1.*de Nat.Deor.*

PYRRHO.

PYRRHO *Elienſis, à quo Pyrrhonÿ nominati ſunt, omnia exæquauit nihilque, uirtute conſtituta, quod appetendum ſit, reliquit: & in-*

troduxit σκότινος*, id eſt uacuitatem affectuũ, ut ſapiens omni perturbatione liberatus, nihil ap petat, nihil fugiat, nec hoc potius quàm illud ſequatur, ſed omnibus in rebus indifferenter, & ſine ullo affectu ſe habeat. In Luc. & 3. & 4. de Finib.*

SIMONIDES.

DE *Simonide poeta non ſolum ſuaui, uerum etiam docto ſapienteq; cum quæſiuiſſet Tyrannus, quid, aut qualis eſſet deus, deliberandi cauſſa ſibi unum diem poſtulauit. Cum idem ex eo poſtridie itidem quæreret, biduum petiuit. Cum ſæpius duplicaret numerum dierum, admiransque Hyero quæreret, cur ita faceret, Quia quanto, inquit, diutius conſidero, tanto mihi res uidetur obſcurior. Cùm enim multa uenirent in mentem acuta atque ſubtilia, dubitans quid eorum eſſet uerißimum, deſperauit omnem ueritatem. Primus memoriæ artem protulit. de quo uide 2. de Orat. & 1. de Diuin.*

SOLON.

SOLON *Athenienſis unus è ſeptem ſapientibus fuit, & ex ijs ſolus legum ſcriptor. Viguit Seruio Tullo regnante: qui quò & tutior uita eſſet, & plus aliquando Reip. prodeſſet, furere ſe ſimulauit. Areopagitas præterea primus conſtituit. Negabat uelle ſuam mortem dolore amicorum, lamentisque uacare. Dicebat tum denique iudicari beatusne quis fuerit, cum extremum uitæ diem morte confecerit, & capite ſanxit, ſi qui in ſeditione non alterutrius partis fuiſſet. 10. epiſt. ad Atticum. 15. ad Brutum, & de Senect. 1. Offic. de Diuin. & 3. de Finib.*

STILPHO.

STILPHO *uel rectius Stilpo à Cicerone in Academicis dicitur, qui non ſolum Megarenſis fuit, uerum etiam ſecta Megaricus*. Nam *Megarici quidem philoſophi ab* Euclide *ſunt appellati*. Hunc *ſcribunt ipſius familiares & ebrioſum & mulieroſum fuiſſe: neque hoc ſcribunt uituperantes, ſed potius ad laudem: uitioſam enim naturam ab eo ſic edomitam & compreſſam eſſe doctrina, ut nemo unquàm uinclentum illum, neque in eo ueſtigium libidinis uiderit.de* Fato.

STRATO.

LAMPSACENVS Strato *Theophraſti auditor* Phyſicum *ſe uoluit: in quo etſi magnus eſt, tamen noua pleraque, & perpauca de moribus, attulit.*Huius Lyſias *oratione locuples, rebus ipſis ieiunior.*Concinnus *deinde, & elegans huius* Ariſto. *Sed ea; quæ deſideratur à magno philoſopho.grauitas in eo non fuit.*Scripſit *ſane & multa & polita:ſed neſcio quomodo auctoritatem oratio non habet.*Dixit *uacationem deos habere, & uim diuinam in natura cenſuit eſſe ſitam,quæ cauſas gignendi, augendi minuendiue habeat, ſed careat omni ſenſu & figura.* In Luc. & Acad. 5. de Finib.& 1.de Diuin.

THALES.

THALES Mileſius *unus è ſeptem ſapientibus, cui ſex reliquos conſenſiſſe ferunt.primus de natura rerum diſputaſſe quibuſdam uidetur*. Is *ut obiurgatores ſuos conuinceret, oſtenderetque etiam philoſophum, ſi ei commodum eſſet, pecuniam etiam facere poſſe, omnem oleam,*

antequam florere cœpiſſet, in agro Mileſio coemiſſe dicitur. Animaduerterat fortaſſe quadam ſcientia, olearum ubertatem fore, & quidem primus defectionem ſolis, quæ Aſtiage regnante facta eſt, prædixiſſe fertur. Aquam dixit eſſe initium rerum, deum autem eam mentem, qui ex aqua cuncta fingeret. In Luc. 1. de Nat. & 1. & 2. de Diuin. & 3. de Orato.

XENOPHANES.

XENOPHANES *Colophonius unus, qui deos eſſe diceret, diuinationem ſuſtulit funditus. Putauit habitari in Luna, eamq; eſſe terram multarum urbium & montium.* In Luc.

ZENO EPICVREVS.

ZENO *Epicureus, quem Philo Coryphaum appellare Epicureorum ſolebat, Athenis docuit. Is non eos ſolum qui tum erant, Apollodorum, Syllum, cæteroſq; figebat maledictis, ſed Socratē ipſum parentem philoſophiæ, Latino uerbo utens, ſcurram Atticum fuiſſe dicebat. Contendere & magna uoce dicere ſolebat eum eſſe beatum, qui præſentibus uoluptatibus frueretur, confideretq; ſe fruiturum aut in omni, aut in magna parte uitæ, dolore non interueniente.* 3. Tuſc. et 1. de Nat. Deorum.

TABVLA OPINIONVM de ſummo bono ex 5. Tuſc. & 2. de Finibus.

Sentẽtiæ de bonorũm & malorũ finibus, quæ ſtabilitatis aliquid habent, ſunt ſeptem.

- *Quatuor ſimplices.*
  - *Nil bonũm niſi honeſtũ.* — *Stoici à Zenone profecti. pag.* 361. 371. 435
  - *Nihil bonũ, niſi uoluptatem.* — *Epicurei ab* Epicuro. 366.
  - *Nihil bonũ, niſi frui primis bonis à natura datis, aut omnibus, aut maximis.* — *Carneades. pagi.* 400.
  - *Nihil bonũ, niſi uacare* dolore. — *Hieronymus. pag.* 433.
- Tres *miſtæ.*
  - *Tria bonorũ genera; Animi, corporis, externa.* — Academici *& Peripatetici ueteres. pa.* 356 357.
  - Voluptatẽ *cũ honeſtate copulari.* — *Clitomachus, Calliphon. pa.* 425 426.
  - *In indolentia honeſtati adiecta.* — Diodorus *Peripateticus. p.* 428.

Ex ſecundo de Finibus ſeptem quoque.
- Tres honeſtatis ſpecies.
  - Ariſtippi uel Epicurei. — Voluptas
  - Hieronymi. — Doloris Vacuitas
  - Carneadis. — Frui principijs naturæ lib.
- Tres, in quibus uirtus & honeſtas cum aliqua acceſsione ponuntur. — Polemonis. Calliphōtis. Dinomachi. Diodori Peripatetici.
- Vna ſimplex poſita in decore tota & honeſto. — Zenonis Stoicorum patris.

ARISTONIS, *Pyrrhonis, Herilli, nõnullorumq; euanuerunt ſententiæ, inquit Cicero, qui tamẽ haberent ius ſuũ diſputandi de officio, ſi rerum aliquem delectum reliquiſſent, ut ad officij inuentionem aditus eſſet. Ariſtotele Ethicorũ libro primo ſententias de ſummo bono aliter diſtinxit, & generatim ſex tantùm celebratas et defenſas poſuit: tres uulgares et improbatas, ſuauitatẽ, facultatem, ſciẽtiam: tres alias, quæ retentæ ſunt et defenſæ à uoluptarijs, magiſtratibus, platonicis uoluptatem, honorem & ideam. Ex quo intelligitur qualis ueterum illorum philoſophorum philoſophia fuerit, quæ in eo, à quo orta eſt, & quod unum ſpectare, & ſequi debet, tam uariè feratur.*

FINIS.

SENTENTIAE COLLECTANEAE,

ET SIMILIA EX DEMOſthenis orationibus & epiſtolis, in certa uirtutum ac uitiorum capita collecta.

DE DEO.

OMNIS *ſerÿ dicti & facti principium à Dÿs immortalibus maximè ducendum eſſe cenſeo.* Ex *epiſt.* 1.

Tanto plures occaſiones ad deorum beneuolentiam conciliandam habemus, quanto magis pia iuſtioraq; facere pergimus. Ex *Orat. ad* Philip.

Omnibus uno conſenſu auctor eſt ut ÿ acerbe puniantur; qui hoſtibus aliquid indulſerunt, Iupiter, *Dione, & reliqui* Dÿ. Ex *Orat. de falſa legat.*

Qui petulanter & flagitiosè leges inſtitutaq; ueſtra deſpiciunt, quiq; impudenter impÿ erga Deos *fuerunt, duas ob cauſas graui ſupplicio afficiendi ſunt, ut et hi ſcelerum ſuorum pœnas luāt, & alÿ curent caueantq; ne quicquam in* Deos *& remp. peccent.* Contra Neæram.

Bona quidem expectare, & à Dÿs *ut dent, precibus expoſcere oportet, ſed omnia humana*

 exiſtimare.

*exiſtimare.*Ex *orat.ad* Leptinem.

*Omnium rerum exitus,ut deus uoluerit, conſequitur: conſilium autem ipſum conſultoris mentem declarat.*Pro corona.

Equidem arbitror eum oportere, qui ſit tẽplũ ingreſſurus, & uaſa ſacra & caniſtra tractaturus, & rerum ad deos ſpectantium curationi præfuturus,non certorum dierum ſpacio purè uiuere modò,ſed per totam uitam. Contra Androtionem,& contra Timocartem.

*Propterea quod res quidam Græcas fideliter, Deorum uerò religionem & ſacra piè tractabant, queq; ad ſe pertinebant, ex quo adminiſtrabant, magnam meritò adepti ſunt felicitatem.*Olynt.3.

*Oportet eũ, qui maximis laudibus dignus ſit, non dijs chariſſimum uideri,ſed hominibus, partim quidem propter ſe, partim uerò propter fortunam admirationi eſſe.*Ex Orat.Amatoria.

PHILOSOPHIA AVT *doctrina.* 2.

OMNIS *natura præclarior & illuſtrior ſit, ſi ratio quædam conformatioq; doctrinæ acceſſerit:longè uerò maximè ijs quibuſcunque initio meliorem paulò quàm alijs ſortiri contigit: illis enim ſeſe tantùm uincere,his uerò alijs etiam præſtare accidit.*Ex *orat. amator.*

Humanam quidem mentem rerum omnium ducem, hanc autem Philoſophiam ſolam rectè inſtituendi uiam doceri poſſe inuenimus. Ex *orat. amatoria.*

De

De prudentia. 3

OMNIS *uirtutis principium quidem eſt prudentia, finis uerò fortitudo; & ut illa quid agendum ſit indicat, ita hæc ſeruat & tuetur.* Ex orat. funebri.

Principium quidem eſt rectè iudicãdi omnia, ut nihil antè nos noſſe exiſtimetis, quàm intellexeritis, cùm alioqui ſciatis ſæpe iam multos de ſententia deceßiſſe. Ex 6. *proœmio.*

Pulchrum quidem eſt, ob unum aliquod præclarum facinus, clarum & illuſtrem eſſe, ſed longè pulchrius eſt omnia amplecti, ob quæ uir prudens gloriæ ſtudeat. Ex *orat. amatoria.*

Et ſi mos eſt ferè communis plurimorum, ut eos, qui laudant & blandiuntur, ament, eos uerò, qui increpant & probè conſulunt, odio habeant: ueruntamen prudentis officium eſt, eniti ut cupiditatem rationi ſemper habeat obtemperantem. Ex 57. *proœm.*

Principio aliquod non dare, prudentum hominum eſt officium; habentibus autem eripere, inuidentium. Ex *orat. ad* Leptinem.

Debetur hominibus modeſtis ac prudentibus uereq; rem examinare uolentibus, multo maior honor quàm ærea ſtatua. Ex *oratione contra* Ariſtocratem.

Quæ uis proferre ueretur, ea quoque ſcribere caueat. Ex 4. Epiſt.

Cùm unus, qui iniuria affectus eſt, non ſumpſerit pœnas, tum unumquenque expectare oportet, ſe primum poſtea fore, cui faciẽda ſit iniuria, nec huiuſmodi contemnere decet, neque permane

re dum ad id perueniat, ſed ex longinquo præcauere. Ex Orat. *contra* Midiam.

Norunt Cecropidæ ducem ſuum partim Draconem *partim hominem dici, non aliunde profectò, niſi quòd prudentia ſua homini, uiribus* Draconi *ſimilis eſſe diceretur.* Ex *orat. funebri.*

Omnia quæ præclara ſunt quæq; auguſta, & per quæ ciuitas decoratur ac conſeruatur liberorum erga parentes obſeruantia, iuuenum erga natu maiores reuerentia. Et *orat.* 1. *contra* Ariſtog.

Illud exiſtimo prudentium hominum munus eſſe ut parem curam & prouidentiam rerum ueſtrarum priuatarum quam alienarum habeatis, ne humani ſolùm ſed etiam prudentes uideamini. Ex 17. *proœm.*

De ſtultitia. 4.

M V L T A R V M *& grauium calamitatum multis hominibus ſtultitia cauſa eſt.* Ex *orat. de* Rhodiorum *libertate.*

Turpe eſt ſibi fucum facere, & omnibus, quæ moleſta ſunt, procraſtinandis, omnium rerum occaſionem amittere. Ex *orat.* 3. *in* Philip.

Facillimum eſt omnium, ſeſe decipere. Olyn. 3.

Stultum eſt ipſos res ueſtras negligentes, dicere alienarum rerum curam uos habere, & præſentia cõtemnentes, de futuris alios terrere. Ex *ora.* 3. *in* Philip.

Priuſquàm principium rectè ſubieceritis, ridiculum de fine qualiacunque uerba facere. Olynt. 3.

Epilepſia laborantes prædicat ſe ſanaturum,

cùm

cùm ipſe omni improbitate, & malitia laboret. Ex *orat.* I *.contra Ariſtogit.*

Illud quidem turpe eſt, poſtea aliquando dicere ſi quid acciderit; quis.n. putaſſet hæc futura eſſe? haud dubiè oportebat unum facere & alterũ non facere. Ex *orat.* 3 *.in* Philip.

Neque quicquam proſpicitis, priuſquàm aut factum quid, aut quid fiat audieritis. Ex *oratio.* I *.in* Philip.

Occaſio. 5

PARVAE *occaſiones, magnarum rerũ cauſæ exiſtunt.* Ex *orat.ad* Leptinem.

Occaſione parua & prima quaque offenſio celeriter omnia diſſulit atque euertit. Ex *orat.* de *Cherrhoneſicis.*

Oportet eum, qui ex uobis remp. adminiſtrare uult, non ſubitò affectibus ad iracundiam impellentibus obtemperare, ſed rationi, & rebus ipſis & temporis opportunitati ſeruire. Illa *enim celeriter concidere ſolent: hæc uerò permanere et in longum tempus exiſtere.* Ex *oratione* 2. *contra Ariſtogit.*

Vos ſi iam reſiſtatis, prudenter facturos dicã; ſi uerò reijceretis, ne hoc quidem cum uolueritis, facere poteritis. Ex *orat.* 3 *.In* Philip.

An exiſtimatis ipſam rei bene gerendæ occaſionem aliquando ualere etiam abſque iure id, quod conducit, efficere: iam uerò cum in id ius ſimul & occaſio & utile conſentiunt, aliud quoddam tempus expectabitis ueſtræ ſimul & aliorum Græcorum libertatis recuperandæ? Ex *orat.de fœdere.Alex.*

Qui

Qui rectè occaſione uſi non ſunt, ij ne ſi boni quidem aliquid à Dijs acceperint, eius recordantur. Olynth. 1.

De legibus & earum laudibus. 6

VNIVERSA *hominum uita*, Athenienſes, *ſiue magnam urbem incolant, ſiue paruam, natura & legibus gubernatur, horum porrò natura quidem incerta & uerſatilis eſt, & ſua cuiuſque nominis: leges autem communes & ordinatæ ſunt, idemq́; præſcribunt omnibus. itaque ſi natura praua eſt, ſæpe mala capit conſilia. atque inde tales in delicta ruere facilè inuenire licet; leges uero iuſtum, honeſtum & utile imperant, & idipſum quæritant: quod cùm fuerit inuentum, commune iſtud fit edictum ac proponitur omnib. par & æquale, idq́; lex eſt, cui parere decet, cum propter multa, tum maxime, quia omnis lex inuentum ſanè & donum eſt deorum, decretum uerò hominum prudentum, recta porrò uel ſpontaneorum, uel culpa admiſſorum delictorum, correctio, ciuitatis præterea communis conuentio, iuxta quam omnes uiuere oportet, qui in ciuitate ſunt.* Ex oratione 1. contra Ariſtogit.

Legibus & earum obſeruantia exornantur omnia. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Nihil omnino neque pulchrum, neque decorum reperiri poteſt, quod non cum lege aliqua communicet. Ex orat. 2. contra Ariſtogit.

Si leges abrogentur & cuius licentia faciendi quicquid uoluerit data ſit, non ſolùm reſp. peſſum ibit, ſed nec quicquam intererit inter noſtram

ſtram & ferarum uitam. Ex orat. I. contra Ariſtogit.

Poſtquàm omnibus in confeſſo eſt, leges ſecundum deos ciuitatem tueri, oportet uos omnes perinde ac ſi ſederetis, ad tributum exigendum, obtemperantem quidem iſtis laudare tanquàm integrum ſalutis tributum penſitantem patriæ, minus obedientem uerò punire. Ex oratione. I. contra Ariſtogit.

Par & æquum legibus acceptum ferre debetis, & quæ bona ſunt omnia, legum benignitate habetis. Ex orat. contra Midiam.

Legum uis & auctoritas quæ eſt? utrum ſi quis ueſtrum iniurijs affectus exclamauerit ut ipſe accurrant, & præſentia ſua opem ferant? minimè gentium, literæ enim depictæ ſunt, neque iſtud præſtare poſſunt. quænam igitur earum uis eſt, ſi uos eas confirmetis et ſemper ratas firmasq; exhibeatis earum opem imploranti? Ex orat. contra Midiam.

Omnia, quæ præclara ſunt, queq; anguſta, & per quæ ciuitas decoratur ac conſeruatur, liberorum erga parentes obſeruantia, iuuenum erga natu maiores reuerentia & moderatio, legum adiumento et ope turpitudinem, immodeſtiam, audaciam, impudentiam fugiant. Ex orat. I. contra Ariſtog.

Quæ ſanè corporibus eueniunt ægrotationes, medicorum induſtria & ope curantur; animorum uerò ferocitatem propulſant ac eijciunt legum latorum ſententiæ. Ex oratione 2. contra Ariſtogit.

Enitendum eſt profectò ut omnes leges quàm rectiſsimè ſe habeant, in primis autẽ hæ, per quas

paruam

paruam aut magnam licet eſſe ciuitatem: hæ uerò ſunt quæ boni aliquid facientibus præmia decernunt, quæq; contrà facientibus ſupplicia conſtituunt. Ex orat. ad Lepi.

Duas ob cauſas omnes feruntur leges, tum ut nemini quicquam iniuſti liceat agere, tum ut ijs, qui iſthæc tranſgreſſi ſunt, ſupplicio affectis, cæteri meliores efficiantur. Ex orat. I. *contra* Ariſto.

Cùm leges feruntur, uidendum eſt quales & quæ nam ſint: ubi uerò latæ ſunt, eas conſeruare, ijsq; uti decet: nam & iuramenti ſanctitas & alioqui iuſtitia flagitat. Ex orat. contra Midiam.

Decet uos, qui iudicijs exercendis ſemper præfecti eſtis, leges conſeruare, & eas ualidas & fortes reddere: harum enim beneficio probi improbis meliores euadunt. Ex orat. I. *contra* Ariſtogit.

Illi Locrenſes ſic putant oportere ueteribus latis uti legibus & inſtituta moresq; patrios tueri, nec ad cuiuſque uoluntatem & iniuriarum impunitatem leges ferendas eſſe: ut ſi quis uelit legem ferre, in laqueum collum inferens legem ferat: at ſi honeſta et utilis uideatur eſſe lex, uiuit qui eam tulit, & abit, ſin minus, conſtricto laqueo perit. Ex oratione contra Timocrat.

Solon exiſtimat argentum quidem numiſma eſſe priuatarum commutationum cauſa inter priuatos repertum, legẽ autem putat ciuitatis numiſma eſſe: itaque iudices oportet multo magis ſi quis iſtud, quod ciuitatis ſit numiſma, corrumpat & adulterinum inducat, odiſſe & punire, quàm ſi quis illud, quod priuatum ſit. Ex oratione contra Timocratem.

Primùm lex eſt populo lata, ne liceret Athenienſem creare quemquam, niſi qui propter uirile

quod-

quoddam facinus erga populum Athénienſem, dignus ſit fieri ciuis. Contra Nearam.

Nonne ridicula exiſtimabitur eſſe ciuitas, ſi legem tuliſſe uidetur, quæ ſacrilegos tueatur et conſeruet? Contra Timocratem.

Si quis iniurijs quempiam affecerit, ſiue puerũ, ſiue mulierem, ſeu ex liberis aut ſeruis uirum, aut quicquam legibus prohibitum, in iſtorum aliquem fecerit, Athenienſium ex his, quibus licet, quicunque uolet eum apud theſmothetas deferat. Contra Midiam.

Si leges & rempublicam prodideritis, non inuenietis qui ueſtri miſereantur. De falſa legat.

Longè profectò grauius eſt ſcelus ſcribere contra leges, quàm tributum non ſoluere. Ex orat. contra Androt.

Sic porrò exactiſſimè cognoſcetis quanta proficiſcitur utilitas ex bonarum receptarumq́; legũ obſeruatione, quantumq́; dãnum eſt ex earum contemptu, ſi legum commoda ſeorſum & quæ ex earum uiolatione eueniant damna, ob oculos poſita proſpiciatis. Ex orat. 2. contra Ariſtogit.

Nullus eſt uſus ciuitatis, quæ neruos ac uires aduerſus ſceleratos & iniurios non habet, neque reip. in qua uenia & amicorum preces plus ualẽt quàm leges. Ex orat. de falſa legat.

Illud eſt Democratiæ ſummum præſidium, hoſtes, uel conſulendo, uel pugnando ſuperare, legibus autem ſiue uolentes ſiue repugnantes minores ſe gerere. Ex orat. 2. contra Ariſt.

Neminem quæſo cenſeatis tantæ apud uos auctoritatis eſſe, ut qui leges tranſgreſſus fuerit, inultus maneat. Olint. 3.

Oportet legum uiolationes omnibus commu-

nes

nes exiſtimare in quocunq; tandem deprehendantur. neque ullum tantum beneficium in remp. neq; homo quiſquam; neque dolus aliquis, aut aliud quicquam excogitari debet, cuius gratia qui leges uiolauerit, non luat pœnas. Contra Midiam.

Illud ab omni ratione alienum cenſeo, cùm is qui contra leges aliquid loquutus fuerit, ſi conuincitur tertia parte corporis ſui multetur infamia, eos qui non dictis, ſed factis leges trãſgreſſi ſunt, nullas dare pœnas. Ex oratione de corona *præfect. naualis*.

De iuſtitia. 7

RECTE *iudicare par eſt, & Eunomiam illam æquitatis amantiſſimam plurimi facere, quæ omnes & urbes & regiones conſeruat, ſimul inexorabilem uenerandamq; iuſtitiam colere decet, quam Orpheus is, qui ſacratiſſimas ceremonias nobis tradidit, iuxta* Iouis *ſolium aſſidere, & omnium hominum facta cernere dixit.* Ex orat. 1. *contra Ariſtogit.*

Ius adeò ualeat in omnibus, ut ſi quis fortuitæ cædis alterum conuicerit, & planè purum non eſſe oſtenderit, poſtnac uerò, iniuria remiſſa, eum dimiſerit, non amplius eum eÿcere licet. Ex ratio. *Contra Nauſimachum*.

Arbitror nihil perinde decere eos qui in democratia uiuunt, ut æqui & iuris ſtudium. Ex orat. *de fœdere* Alexand.

Decet nos cum propter nos ipſos, tũ propter reliqua noſtræ ciuitatis præclara facinora, operam dare ut oſtendamus omnibus hominibus nos & antea & nunc & ſemper fuiſſe & eſſe iuris &

æqui

æqui ſtudioſos. Ex Procemio. 53.

Et iuſtitiæ & æquitatis & uerecundiæ omnibus hominibus ſunt aræ, aliæ quidem pulcherrimæ & ſanctiſſimæ in animo & natura cuiusq;: aliæ uerò communes omnibus ad colendum poſitæ. ſed non impudentiæ, non calumniæ, non periurij, non ingratitudinis. Ex orat. contra Ariſtogit.

De immodica plus habendi acquirẽdíque cupiditate, ſeu iniuſtitia. 8

Ex *maleuolentia aliquem dedita opera omnibus in rebus inſectari, ſuamq; poteſtatem & uires tanquàm legibus ipſis ſuperiores iactitare, indignum hercle ac non iuſtum eſt.* Ex orat. contra Midiam.

Ob priuatam utilitatem unumquenque reperietis ad multa perpetranda impulſum, quorum nihil uolebat facere. Ex orat. de pace.

Iis, qui de induſtria cõtumelioſi ſunt, leges acerbas eſſe cernere licet. Ex oratione cõtra Midiam.

Iniuriã infert aliquis ſua uolũtate? Ira & ſupplicium contra ipſum. peccauit quiſpiam, incõſulto? uenia pro pœna huic datur. Ex orat. de corona.

Quæcunque quis, ui adhibita facit, communes eſſe iniurias, etiam ijs, ad quos negocium nihil attineret, exiſtimauit legiſlatos. Ex oratione contra Midiam.

Leges ſunt de cædibus latæ quæ eos, qui conſultò interfeciſſent, morte, perpetuo exilio, omniũ denique bonorum publicatione mulctãt. eos autem, qui inconſultò, uenia & magna humanitate dignos iudicant. contra Midiam.

Nullos eorum, qui beati ſunt & felices, terminum

num aut finem habet cupiditatis habendi. Ex *orat. contra* Ariſt.

Non eſt apud iſtos quorum ſtudia, cogitationes denique omnes ad immodicam habendi cupiditatem referuntur, quicquam uel firmi uel ſancti. Ex *contra* Ariſtocrat.

Nihil eſt profectò moleſtius quàm uicinum auarum, atque iniuſtum habere. Ex *orat. contra* Cal *lic. de fundo.*

Cùm ex immodica habendi cupiditate & improbitate quis potens euaſerit, prima quaeque occaſio leuiſsimaq; offenſio omnia diſsipauit atque diſſoluit. Olynt. 2.

Fieri nequit iniurijs, periurijs & mendacijs ut firmum imperium comparetur: ſed talia ſemel breuiq; tempore durant, & uehementer quidem ſpe ſi uſu uenit nitũtur, temporis autem progreſſu deprehenditur et in ipſis concidit. Olynt. 2.

Qui propter immodicas cupiditates habendi acquirendiq; aggrediuntur ea, quae minimè decet, ij non quae difficilia ſunt cogitare ſolent, ſed rerum ſecundarum felicem ſucceſſum. Ex *orat. contra* Ariſtocrat.

Si quis priuatim ulla in re aliquem offenderit, illud recordari & memoria tenere neq; quietem agere iniuſtum eſt atque perfidioſum. Ex *oratione de Corona.*

Si quis uos interroget, quodnam genus omniũ hominum qui in ciuitate ſunt improbiſsimum ſit, neque ſunt agricolae, neq; mercatores, neque argentarij, neque eiuſmodi quicquam, ſed qui quaeſtus gratia dicunt, rogationemq; proferre conſueuerunt. Ex *orat. contra* Ariſtocrat.

Non cum rerum ueſtrarum quicquam interire permiſiſtis,

permiſiſtis, tum grauiter ferre oportet, ſed dum res quidem ueſtræ in tuto ſunt, eos autem, qui præ ſunt, propter auaritiam non eam ſuſcipere curam perſpicitis, quam decebat. Ex oratione de corona *præfectura.*

De homine iuſto ac bono. 9

BONI *ciuis eſſe indico, rerum ſalutem eloquentiæ uenuſtati & gratiæ anteferre. Olynt.3.*

Non diſcedere ab ijs, quæ ciuitati conducere conſtat; ſiue obſtrepi, ſiue quiduis aliud pati per uos ei contingat, boni & iuſti ciuis id eſſe indico. Ex.4.Proœm.

Duo, Athenienſes, hæc, natura modeſtum ciuem habere oportet (ſic enim mihi de meipſo dicenti abſque inuidia uerba facere licebit) in magiſtratu quidem ut generoſi & principis uiri uoluntatem & animum erga ciuitatem conſeruet, in omni uerò tempore & actione beneuolentiam: huius enim naturæ domina eſt, potentiæ autem & uiriũ altera. Ex orat.de Corona.

Certamina nulla re alia tantopere uideo indigere, ut bonis & fortibus uiris. Ex orat.de Claſſibus.

Præſtat ſimplicem uideri, quàm improbum eſſe. Ex orat.ad Leptinem.

Ob pecuniam iſta facere uideri, non eſt bonorum uirorum, nam neque elationi, magnitudiniq; animi ueſtri, neque reliquo inſtituto ueſtro cõſentaneum eſſe uidetur. Ex epiſt.3.

Coronæ, immunitates, alimenta, & huiuſmodi, præmia ſunt, quæ uir bonus ſi quis ſit, aſſequatur.

aſſequatur. Ex *orat. contra Leptinem.*

Neque uerò mihi uidetur iſtud eſſe boni ciuis, eam reip. gerendæ rationem inſtituere, qua ego ſtatim futurus ſim primus ueſtrum, uos autem aliorum poſtremi: ſed oportet ciuitatem unà creſcere cum bonorum ciuium rationibus, & quod maximè in rem ſit ſemper, non facilè omnes dicere. huc enim natura ipſa ſponte feretur, illuc oratione oportet progredi optimum ciuem populum docentem. Ex *orat. de rebus* Cherroneſicis.

Oportet ciues iuſtè inter ſe reip. communione uti, locupletes quidem ad uitam ſuam opes tuto et ſine metu poſsidere ſe exiſtimantes, ac de ijs non timentes: in periculis autem, pro ſalute patriæ facultates publicas et communes facientes, cæterùm reliquos, communia quidem quæ ſunt, communia exiſtimantes, eorumq́; partem accipientes; quæ autē cuiuſque, priuata poſsidētis: ſic et parua ciuitas magna fit, magnaq́; ſeruatur. Ex *orat. 4. in* Phil.

De improbitate. 10

IMPROBITAS, *res eſt temeraria, audax et alieni cupida.* Ex *orat. 1. contra* Ariſtogit.

Par eſt eos, qui bona & iuſta re non rectè & decenter uſi ſunt, uituperare. Ex *appellatione contra* Bubulid.

Omnis improbus per ſe parum poteſt. Ex *orat. 1. contra* Ariſtogit.

Si quis alios homines nouit optimos ac modeſtiſsimos, ſua natura quæ oportet omnia ultro faciunt, alios uerò iſti deteriores, quos tamen pudet palàm improbos uocari, metu ueſtri & turpitudinis

nis & dictorum infamiæ dolore peccare cauent, deterrimos uerò & quos conſceleratos appellant, ſolis ſupplicijs ad modeſtiam redigi poſſe ferunt. Ex *orat.2.contra Ariſtogit.*

De inuidia. 11

INVIDIA *prorſus indicium eſt malitiæ et uitij naturæ, nec excuſationem habet, propter quã conſequatur ueniam hoc malo affectus.* Ex *orat.* ad Leptinem.

Quando æquitas et publica utilitas ſuperãtur inuidia, tum oĩa ſurſum ac deorſum uerſa eſſe exiſtimandum eſt. Ex *oratio.1.contra Ariſtogit.*

Aduerſus inuidiam nihil prodeſt uera dicere. Ex *2.epiſt.*

Viri eſt optimi propter ea, quæ ipſe geſſit in remp. potius poſtulare ſe honorari, quàm rebus, propter quas alij, qui fecerunt, ornati ſunt, inuidere. Ex *orat.* ad Leptinem.

Omnibus hominibus natura inſitum eſt, ut maledicta & crimina perlibenter audiant: laudantibus autem ipſi grauiter ſuccenſeant. Ex *oratione pro Corona.*

Omnino commune eſt opprobrium, Athenienſes, *& uniuerſæ ciuitatis calamitas, inuidiam uideri plus ualere apud uos, quàm beneficiorum gratias; cùm præſertim illa ſit moribus, hæ uerò in deorum numerum relata ſint.* Ex *3.Epiſt.*

Et ſi ijs, qui adhuc ſunt in uita, obſtet inuidia, quominus iuſtos & debitos honores obtineant, ſuis tamen liberis licebit merita præmia à uobis reportare. Ex *3.Epiſt.*

De calumniatore, & calumnia. 12

MALA *res,* Athenienſes, *& mala res eſt perpetuò calumniator, & undiq; res inuidioſa, & contentioſa.*

*contentioſa.*Ex *orat.*de Corona.

Ea eſt calumniatoris natura, in crimen uocare omnia, probare uerò nihil. Ex *appellatio. contra* Ebulidem.

*Periurum aliquem et perfidum appellare,neq; rem ita ſe habere oſtendere, inane conuitium eſſe quis iure dixerit.*Olynt.2.

*Neminem unquam ueſtrum fortaſſe uipera momordit,neq; phalangium, & abſit ut mordeat unquam, ſed tamen omnia eiuſmodi animalia ubi conſpexeritis, mox interficitis: itidem & cum delatorem & crudelem & hominem uideritis uiperinam habere naturam, ne expectate donec aliquem ueſtrum mordeat, ſed cùm primùm occurrerit,puniatur.*Ex *orat.*1.*contra* Ariſtog.

*Nullus eorum profectò, qui in belli periculis fugiunt,ſeipſum accuſat,ſed uel ducem, uel propinquos,uel omnes potius quàm ſeſe:uicti ſunt tamē, culpa nimirum eorum omnium,qui fugerunt:manere enim decebat eum,qui alios accuſat, quod ſi iſtud feciſſent ſinguli,uiciſſent.*Olyn.3.

De iureiurando. 13

IVSIVRANDVM *maximum & potentiſſimum apud omnes homines eſſe cenſetur.* Ex *orat. in* Bœotum *de dote.*

Iuſtum ſanctumq; iuramentum omnibus maximi faciendum eſt. contra Ariſtog.

*Si qui pecunias habent,eas perdere minimè uolunt,quo pacto uos honeſtè iuſiurandum contemnetis?*Ex *orat.contra* Midiam.

De republica. 14

TVM *aiunt remp.optimè ſe habuiſſe,cùm modeſti & prudentes uiri ipſam adminiſtrabant.* Ex *ora.contra* Theocrinem.

Ciuitatis

Ciuitatis ego diuitias arbitror, ſocios, fidem, beneuolentiam. Et orat. 4. in Philip. & de rebus Cherroneſ.

Decet uos in armis & bello formidabiles, in iudicijs aũt humanos eſſe. Et orat. de ordinat. reip.

Nihil ingenuè ſimpliciterq; facere, non ſolùm uobis eſt indignum & parum generoſum, ſed etiã maxima habet pericula. Ex 1. *Epiſt.*

Non rumore ſolùm uos ueſtras res cognoſcere, uerum etiam præſentes ſpectare oportet. Et *orat.* 1. *in Philip.*

Res ciuitatis non ita tractabant, ut opes immẽmenſas pararent, ſed remp. ſibi amplificandã eſſe ſinguli putabant. Olynt. 3.

Oportet Athenienſes eum, qui boni aliquid facere noſtræ ciuitati cupit, primùm ueſtras aures ſanare: corruptæ enim ſunt, adeò falſa & multa et quæuis potius, quàm optima audire conſueuiſtis. Ex orat. de ordinatione ciuitatis.

De iudicibus & iudiciorum laudibus. 15

IN *iudicijs uobis eſt ſalus, uoſq; decet iudicijs exercendis remp. conſeruare. Ex orat. de ordinatione ciuitatis.*

Bonorum & incorruptorum iudicum eſt, eos ciues, qui cùm diuitijs circumfluunt, ultro citroq; pecunias in publicum erogant; & qui in trecentorum claſſe, ſi iſtius indiguerint refocillare, qui uerò ſe id perdere exiſtimant, quod in reip. commodum conferunt, eorum numero, qui primi tributũ perſoluunt, ſunt inſcribendi, neq; eſt ſinendum ut effugiant. Ex *orat. contra Phænippum.*

Si ſpectare & quærere uelitis quæ tandem re qui ex uobis ius dicunt, ſemper potentes ſint, &

omnium ciuium domini, ſiue ducenti, ſiue mille ſint, ſiue quot quot ciuitas cõſtituerit, reperietis id non eò fieri, quòd ſoli ex cæteris ciuibus armis in ſignes aut corporibus optimis & fortiſſimis prædi ti ſunt, iudices, aut ætate florentiſſimi, aut re ulla ſimili, ſed quòd legibus ualeant. Ex orat. *contra Midiam.*

Oportet uos ipſa ueritate ex accuſatione et de fenſione uerè cognita, ita tum ſententiam ferre et pro dijs, legibus, iuſtitia, & uobis ipſis. Ex orat. *contra Neæram.*

Si occulta eſt ſententia, non idcircò deos latebit. Ex orat. *contra Midiam.*

Humana cogitatione id perſpexerit aliquis, quod omnium perniciosiſſimum & formidoloſiſſimum eſt, ſi is, qui ciuitati præfectus eſt, ijs permittatur familiaris eſſe, qui non eadem cum populo ſentiunt. Ex orat. *de falſa legat.*

Semper profectò, Athenienſes, conuenit odio habere punireq; proditores & corruptos: potiſſimùm uerò nunc opportunè etiam communi omnium hominum utilitate id fieri poteſt. Ex oratione *de falſa legat.*

Qui in rep. adminiſtranda muneribus corrumpuntur, punire omnino oportere & odiſſe ſemper & ubique, ut probi ciues, & qui ſe præſtant caſtos ac integros uideantur, & alijs & ſibi optimè conſuluiſſe. Ex orat. *de rebus Cherrhon.*

Aequum eſſet, Athenienſes, uos pari et eodem odio eſſe in eos, qui uos decipere conati ſunt, quo ijs qui potuerunt: quod enim in iſtis fuit, fecerunt, uos que eò induxerunt: quòd autem eorũ conatus exitum & finem deſtinatum non habuerunt, fortuna in cauſa eſt. Ex 16. *Procem.*

Quem

Quem Athenienſes munera accipientem uideritis, hunc & proditorem eſſe exiſtimate: quòd ſi alius tẽpora, alius negocia, alius milites prodiderit, quarum rerum quiſq; ueſtrum opinor poteſtatem habuerit, eas perdit, eiuſmodi tamen omnes æq; odio habere par eſt. Ex orat. *de falſa legat.*

Solon ſupplicia priuatis hominibus tardiora conſtituebat, magiſtratibus uerò & reip. adminiſtratoribus uelocia, exiſtimans poſſe quocunque tẽpore de illis pœnas ſumere, hos autem uindictæ ſumendæ ſpatium non admittere. Ex orat. 2. *contra Ariſtogit.*

Par eſt homines cùm ſimus, talia & dicere et legibus ſtatuere, quæ nemo reprehenderit. Ex ora. *ad Leptinem.*

Leges ſpectandæ ſunt, iudices, nam iuxta ea uos cauſas iudicaturos eſſe, iuraſtis, & uidete quanto maiori ſupplicio dignos eos eſſe uulgus cenſet, qui ſua uoluntate & per contumeliam piaculum admittunt, quàm alios, qui caſu & imprudentes peccant. Ex *orat. contra Midiam.*

Quæ iuſta cognouiſtis, hæc cuſtodite & memen tote, quoadusque decreueritis ut iuſtam & religioſam ſententiam aduerſus praua ſuadentes feratis. Ex *orat. ad Leptinem.*

Illos iuuare oportet, iudices, qui legum uocem ueſtram eſſe cenſent, & ueſtram hanc, quæ in foro iudiciali editur, miſeria & calamitate affectis non ſceleratis ac iniurijs opem laturam eſſe putant. Ex *orat. contra Phœnic.*

Qualeſcunq; uidebimini amare & defendere, ijs ſimiles iudicabimini. Ex *orat. contra Androt.*

Quicunque neque inimicitia, neque beneuolentia, neque ulla alia iniqua cauſa ductus nullam

aduerſus ea, quæ nouit, fert ſententiam, piè ſanctéq; facit. Ex orat. contra *Ariſtocrat.*

Quanto magis declaratam à nobis improbitatem nihil curaueritis, tanto maior in uobis infamia inerit. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Quo exactius quæ geſta ſunt intellexeritis, eo iuſtiorem & ſanctiorem de eis feretis ſentẽtiam. Ex oratione contra Aphobum falſi teſtimonij.

Cenſeo neque legum, neque ſtipulationis et cautionis ullius utilitatem eſſe ullam: niſi qui pecunias accipit uir ſit admodum iuſtus, hocque pacto duorum alterum ſit, aut uos timeat, aut eum, quo cum pactus eſt, uereatur. Ex ora. contra Dionyſodorum.

Magna eſt iniurijs & ſceleratis omnibus pars & ad nequitiam anſa, morum ueſtrorum lenitas & manſuetudo. Ex orat. contra Midiam.

Haud æquum eſt ut qui pro legum conſeruatione adſunt, longis narrationibus & criminationibus animum attendant, ſed ijs, quæ omnes facilè aſſequamini. ex Delatione contra Theocrinem.

Eum, qui leges & reip. adminiſtrationem ſibi curæ eſſe prædicat, uelut nunc iſte, et ſi nihil aliud, hoc certè habere oportet, ijſdem dolere, ac ijſdem de rebus lætari, quibus populus; & non ſub propoſito adminiſtrandæ reip. ab aduerſariorum parte ſtare. Ex orat. de Coron.

Qui pro ciuitate non nihil facere conatur, uosq; manſuetos ac clementes experiri ſtudet, eum huius ciuitatis mores tenere par eſt. ij uerò quinã ſunt? imbecillium miſereri ualidorum & potentũ petulantiam reprimere, ac non multitudinem crudeliter tractare; adulari autem ſemper potentio-

rem

rem ac ditiorem. Ex orat. contra *Timocrat.* & Ex oratione contra *Androt.*

Talia non ſemper laudib. afficere, neque ad mirari nos oportet, neq; publicam ex eis magnificentiam & liberalitatem metiri, ſi quis ædificet ſplendidè, aut ancillas habeat multas, aut amplã ſupellectilem: at is honorandus eſt, qui talibus in rebus largus eſt & magnificus: quarum commoditas ad nos redit. Ex oratione contra *Midiam*.

Vt is omnibus gratus ſit, qui ſuadet aliquid, & remp. gerit, fieri non poteſt. Ex 3. *Epiſt.*

Oportet quidem cogitare ſemper & agere quæ iuſta ſunt, unà porrò obſeruare, ut hæc quoque profutura ſint. Orat. de *Rhodiorum libertate.*

Omnes appetunt ſocietatem cum iis inire & conſentire, quos uiderunt eſſe paratos, & uelle ea facere, quæ oportet. Ex orat. I. *in Philip.*

Abſurdum eſt, eũ ius & æquũ nos docere, qui quæ iuſta ſunt non facit. Ex ora. de *Rhod. liber.*

Scimus hoc uniuerſi, quod omnes etiam ſi quæ iuſta ſunt nolunt, tamen hactenus certè non agere erubeſcunt, & hominibus iniuriam facientibus palàm aduerſantur, præſertim ſi qui læduntur. et iſtud eſſe quod corrumpit & labefactat omnia, reperiemus, hocq; omnium malorum eſſe principium, nolle uidelicet quæ iuſta ſunt ſimpliciter agere. Ex orat. pro *Megalopolit.*

Non licet maledicere magiſtratibus, & ſi flagitioſiſsimi ſint, aut traducere ut ſibi ſint quàm ſimillimi. Ex orat. contra *Androt.*

Nemo talia ignorat, priuatorum hominum uitam tutam ac facilem & periculorum eſſe expertem, remp. uerò adminiſtrantium contentioſam et periculoſam, & quotidie laborum malorumq; ple-

nam. Ex *orat.4.in Philip.*

Varia ſunt profectò excogitata ad urbium cuſtodiam ſalutemq; propugnacula, ut aggeres, muri, foſſa, & quæcunque alia huiuſmodi: hæc quæ omnia certè ſunt manibus confecta, ſumptuq; magno egent, natura uerò unum commune ſapientum in ſe habet munimentum, quod quidem omnibus bonum eſt & ſalutare, potiſſimum autem plebeculæ aduerſus tyrannos. quodnam illud eſt? diffidentia: hanc ſi ſeruaueritis, nihil mali accipietis. Ex *orat.2.in Philip.*

Si omnes uerè ſuppliciorum legibus conſtituto rum metu à quouis ſcelere recedant, omnesq; beneficiorũ æmulatione, quæ oportet facere, inſtituant, quid uetat maximã eſſe ciuitatẽ & omnes bonos, neminem aũt improbum? Ex *ora.ad Leptinem.*

A uobis omnibus ea poſtulo, quæ etiã non petentib. impartiri æquum eſt, ut nullam gratiam, nullumve hominẽ pluris faciatis quàm æquitatem et iuſiurandum. Ex *oratione, de falſa legat.*

Non eſt, non eſt Athenienſes omnium rerum quicquam intolerabilius contumelia, neque propter quam potius iraſci conſentaneum ſit. Ex *ora. contra Midiam.*

Trierarchus qui pro rep. dimicat, ſperare non debet ſe diuitem factum iri de publico, ſed de ſuis facultatibus reip. opem laturum. Ex *ora. de corona præfecturæ naualis.*

De deliberatione. 16

DELIBERANDVM *eſt quidem lentè, quod autem decretum fuerit, maturè ac celeriter faciendum.* Ex.10. *proœm.*

Non qui celeriter & extẽplo conſiliũ dãt, quæ in rẽ ſunt maximè conſulunt. Ex *ora.1.in Philip.*

Ego

Ego cenſeo eum oportere, qui de rebus ad ciuitatem pertinentibus dare conſilium inſtituit, potius ut conſideret quæ decreta fuerunt utilia fore, quàm ut extemporales orationes gratiam habeant. Ex 10. procem.

Oportet eos, qui magnis de rebus conſultant, nullam ulla de cauſa cogitationem prætermittere. Ex oratione de Ordinatione ciuit.

Cùm res malæ ſe habent, de quibus oportet deliberare, difficiles eſſe neceſſe eſt, de eis conſultationes. Ex 47. Procem.

Non arbitror eius, qui uobis conſilium det, eſſe munus ullum, præterquàm dicere quæ maximè ſunt ex uſu. Ex orat. de rebus Cherrhoneſicis.

Facere ipſo dicere decernere, et poſterius ordine ſit, poteſtate prius et præſtantius eſt. Olynt. 3.

Neque coquo cultri ullus eſt uſus profectò qui non ſecat, neq; uolenti per eũ negocia & mala omnib. ſuboriri, uenditurus hæc calumniator, nulla in re commodus eſt. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Rectè deliberandi principium hoc eſt, ut ne deliberetur, priuſquàm ea, de quib. decernere oportet, audita fuerint; nam neque tempus, neque ratio eadem confirmandi ea, quæ uidentur & quid ante omnia conducere uideatur. Ex 19. Procem.

Qui pro ciuitate aliquid facit, illum oportet ciuitatis mores imitari. Ex orat. contra Androt.

Par eſt eos æquis animis audire uelle, qui conſilium dare uolunt. Olynt. 1.

Optima ſuadere, quàm difficile eſt. Ex 9. Procem.

Precari facilè eſt omnia, quæ quis uult in unũ & eundem locum breui tempore collecta, eligere autem cum de rebus quid conſultandum propo-

ſitũ fuerit, non peraquè facile, ſed oportet optima pro iucundis ſi utraq; nõ liceat, accipere. Olynt. 3.

Democratia cùm multa alia habent & honeſta & iuſta, quæ hominem prudentem ſibi uendicare decet, tum loquendi libertatem ueritate fultam, quæ retineri non poteſt quin uera crimina obiectet. Ex orat. Funebri.

Oportet, Athenienſes, eum, qui boni aliquid facere noſtræ ciuitati cupit, primùm ueſtras aures ſanare, corruptæ enim ſunt, adeò falſa & multa & quæuis potius, quàm optima audire conſueuiſtis. Ex orat. de ordinatione ciuitat.

Tumultuando ſane, celeriterq; ſtomachando, multis utilibus conſilijs priuari poteſtis, ſed ſi modeſtè taciteq; audire uolueritis, ut omnia præclarè ſe habeant, efficietis; & ſiquis delirare uideatur, contemnetis. Ex 5. proœm.

Cum deliberare natura ipſa difficile ſit ac graue, uos ipsũ adhuc multo grauius reddidiſtis, Athenienſes: nam reliqui omnes homines ante rẽ rerũque euentũ deliberatione uti cõſueuerunt, at uos poſt res tum demũ deliberatis. Ex orat. de Pace.

Non minus impiè fecerunt qui conſilium dederunt, quàm qui manibus ſuis facinus admiſerũt. Ex orat. de fal. legat.

Qui ſemen præbuit, is eſt natorum malorum auctor. Ex oratione, de cor.

Rectè deliberata, & ſummo ſtudio laboreque probata ſæpe quia præfecti aliter utantur, corrumpuntur. Ex. 1. epiſt.

Eũ, qui alios accuſaturus eſt, omnĩũq; iudicaturus, oĩ uitio carere oportet. Ex ora. 1. cõtra Ariſt.

Nõ debet acerbè inquiri, quid alij geſſerint, niſi ipſi ante officium noſtrum fecerimus. Olynt. 2.

Cauere

*Cauere conabor,ne in ea ipſe incidam, in quibus alios reprehendo.*Ex 12.Proœm.

Non eſt æquum neque conueniens, ut eius,qui offenſus eſt,metus illi, qui omnes ſuæ contumeliæ habenas laxauit, particulam ad ſalutẽ præbeat, ſed eum,per quem non ſteterit quo minus crudeliſsima quæque perpetrarentur, punire decet. Ex orat.contra Midiam.

*Eum probum & incorruptũ ſe præſtare debere iudicabant, qui ad rempub.accederet,imò uerò illi largitatem uſq; adeò inimicam & inutilẽ eſſe ciuitati exiſtimabant, ut in nulla actione neq; homini fieri timebant.*Ex oratione de falſa legat.

*Si dederitis uos in hanc conſuetudinem, ut oratoribus & auctoritatem habentibus potius credatis,quàm impotentioribus,ea conſuetudo in uos ipſos redundabit.*Ex orat. contra Calip.

Si noſtis, Athenienſes, quid optimum ſit factu de rebus præſentibus, peccatum eſt eas ad deliberandum proponere: quæ enim ipſi,antequàm ſentẽtias audieritis, utilia eſſe iudicatis, quid opus eſt iſtis audiendis fruſtrà cruciari? Ex 11.Proœ.

*Accuſare profectò ad eos, qui res geſtas arguunt & damnant, pertinet; ſed conſilij dandi ratio de rebus præſentibus & futuris propoſitum eſt.*Ex 12.proœm.

*Oportet cum ſummæ utilitatis, tum gloriæ ueſtræ cauſã,dare operã ut ſimul & quæ utilia,quæque iuſta sũt,deliberare uideamini.*Ex 50.Proœ.

De oratore. 17

EQVIDEM *uideo oratorum facultatem omnem maximã ex parte in auditorum eſſe poteſtate.*Ex orat.de Corona.

Oratoris oratio non eſt magni precij,neq; uocis

inteſio, ſed in idē cum populo conſentire et eoſdem odiſſe ac amare, quos patriæ. Ex ora. de Corona.

Aliæ facultates abunde ſatis per me ſufficiant, ſed uis illa dicendi ſi à uobis auditorib. reclametur, mutila eſt & manca. Ex oratione de falſa legat.

Vt uos approbaueritis, ac erga unumquemque beneuolo animo fueritis, ita orator ſapere uidebitur. Ex orat. de Corona.

Non unus, neque duo iſta norunt, neque ſub ala (ut aiunt) prouocatio facta eſt, ſed in medio foro multis præſentib. Ex ora. contra Aphobum falſi teſtimonij.

Aggreſſi negocia, quæ declarare uerbis pro dignitatè nemo poßit, ipſi quidem eloquentiæ laudem reportant, ſed efficiunt, ut de illorum uirtute concepta apud auditores opinio minus appareat. Ex 80 procem.

Nunquàm oratores uos neque improbos neque probos efficient, ſed uos iſtos quales uolueritis. Ex orat. de Ordin. ciuit.

Nihil eſt grauius, Athenienſes, quàm quòd uſdem moribus, quos culpant oratores, utuntur. Ex 37. procem.

Equidem aquam bibens, non ab re difficilis et moroſus homo ſum. Ex orat. 2. contra Philip.

Quodnam maius crimen dicere quis poſſet in uirum oratorem, quàm ſi non eadem ſentit ac loquitur? Ex ora. de Corona.

Non eſt quicquam indignius ac moleſtius quàm cùm uir auctoritatem habens & facultate dicendi præditus, teſtibusq; abundans, audet mentiri: tum enim neceſſe eſt, reum non iam de re tantùm dicere, uerumetiam de ipſo dicente, quod ei propter

pter auctoritatem credere non par ſit. Ex orat. *contra* Calippum.

Videte, Athenienſes, ne diuerſum diſtinctumque ſit, orationẽ habere commodam, et ſuſcipere negocia utilia, illudq; oratoris munus, ac hominis mente præditi. uos itaq; plebei & potiſsimùm natu maximi, dicendi facultate ſummis oratoribus pares eſſe non debetis (iſtud.n.eorum, qui ſunt exercitati, negociũ eſt) ſed prudentia ijs uel ſimiles eſſe, uel potius uincere, experientia.n. multarum rerum & uſus eã ingenerant. Ex 27. Proœm.

Cùm admodum ſuperbè ſurrexiſſet Philocrates, nihil eſt, inquit, mirum Athenienſes, non eadẽ mihi & Demoſtheni uideri. hic enim aquam, ego uerò uinum bibo. Ex orat. de falſa Legat.

Illa die profectò de adulterijs & proteruitate orationes aduerſo (quod aiunt) flumine fluxerũt. Ex orat. de falſa Legat.

Qui infeliciũ miſerorumve caſus & mala norunt, uidentes (quod prouerbio fertur) non uident, & audientes non audiunt: illi porrò ſic ſe gerunt, in ijs quæ faciunt, ut conſtet eos ſua tegere incommoda, & infamiam metuere. Ex orato. I. contra Ariſtog.

Minime hercle cẽſeo oportere, ut ſuperbi homines & eloquentiæ opinione elati res alienas appetant, aut dicendi prõptitudine freti, eripiant: hæc enim improbi ſunt ſophiſtæ & flagris digni. Ex orat. contra Aphobum de falſo teſtimonio.

Cum ſanè uideritis eloquentiam aut uocis claritatem, aut aliquam aliam eiuſmodi uirtutem in uiro bono & munifico uigere, congratulari & unà excolere uos omnes oportet. commune enim uobis omnibus alijs id bonum eſt, ſed cum iũ ſor-

dido & improbo quouis quæſtu uicto, eum eijcere acerbeq; & hoſtiliter audire oportet. Ex orat. de falſa legat.

Quo promptius ipſa oratione uti uidemur, eo magis illi diffidunt omnes. Olynt. 3.

Ipſa orationum elegantia et lepos auditorũ beneuolentia indiget, qua cũ ſi etiã mediocriter diuerit, gloriã reportabit, necnon gratiã ſibi conciliauit, citra hanc ẽt ſi bene dicendo excellat, ab auditoribus tamen negligetur. Ex orat. funebri.

Omnis oratio, ſi res ac facta abſint, uanum quidpiam & inane uidetur. Olynt. 3.

Omnis orõ uana eſt & infrugifera, quæ actionum expers fuerit. Ex oratione ad Epiſt. Philip.

Nonnullos animaduerti reorum, qui cum rebus ipſis damnarentur, nec poſſent probare ſe culpa uacare, alij ad anteacta uitæ moderationem & tẽperantiam confugiebant, alij ad maiorum ſuorum præclara facinora & liturgias, alij ad cætera eiuſmodi, per quæ iudices ad miſericordiam & humanitatem flectebant. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Si ad gratiam concionari oportet, quæcunque oratione prætermiſerit aliquis, ut ne moleſtus ſit, eadem de rebus ipſis prætermittentur: ſi uerò orationis uenuſtas & gratia rebus conſentanea non fuerit, damnum affert. Ex Ora. 1. contra Philip.

Id unum reliquum eſt ijs, qui cauſam tutari nõ poſſunt, ut effugia & prætextus quoſdam inueniant, qui ablata præſentis cauſæ memoria, in ijs nos retineant, quæ ad hoc ipſum crimen nihil ſpectant. Ex oratione contra Theocr.

De imperatoribus. 18

QVOTIDIANIS *rebus præeſſe, & ex tempore ſubitis caſibus rectè uti, & quanque occaſionem noſſe ac iudicare; quas res ex familiari colloquio conciliare poſſibile ſit, quas porrò ui extorquere licet, imperatorum rebus perfectorum eſt officium.* Ex. 1. *Epiſtol.*

Si quis reuera pace ipſa gaudet, ipſis ducibus, quos omnes accuſant, gratiam habeat. Ex Ora. *de falſa legat.*

Amicos & familiares & militum duces inuenietis gloria ualere ob res fortiter geſtas, anxiè tamen & meticuloſè magis quàm qui obſcuri & inglorij ſunt, uitam degere. his enim militibus, ab hoſtibus ſuis ſolùm imminet periculum, illi uerò duces ſuos adulatores & fraudatores magis quàm prælia formidant. Ex oratione ad Epiſtolas Philip.

De Tyranno, & Tyrannide. 19

REX *& Tyrannus omnis inimicus eſt libertati, & legibus contrarius.* Ex 2. oratione in Philip.

Non ſunt tutæ ciuitatibus iſtæ tyrannorum nimiæ familiaritates. Ex 2. oratione in Philipp.

Prorſus res eſt infida & formidabilis ciuitatibus tyrãnis, præſertim ſi finitima loca poſſideant. Olynth. 2.

Populus. 20

POPVLVS *ſanè turba eſt, & res omnium inſtabiliſſima ac imprudẽtiſſima, ut in mari fluctus flexibils & inquietus, qui ut contingit, agitatur, alius uenit, alius receſſit, ac nemo reip. curam gerit, imò ne meminit quidem.* Ex orat. de falſa legat.

Ne oſtendite utilius eſſe externas amicitias ſibi conciliare, quàm populi fidei ſeipſum committere. Ex. 2. *Epiſtola.*

Pecuniæ comparandæ nunquàm populus ſtudioſè operam dedit, ſed ita gloriæ ut nihil aliud magis expeteret. Ex orat. *contra* Androt.

Nõ eſt quod præ cæteris magis cauere oporteat, quàm ne aliquis permittatur ut in populo maior potentiorq́; fiat. Ex *orat. de falſa legat.*

De patria. 21

Arbitratvr *ingenuorum quiſque, non patri & matri ſolùm ſe eſſe natum, uerumetiam patriæ. quid uerò intereſt? quod qui parentibus ſe ſolùm eſſe natum exiſtimat, fatalem, naturalemq́; mortem expectat: qui uerò etiam patriæ, ne hanc ſeruientem uideat, mortem oppetere non dubitabit, magisq́; metuendam eſſe reputabit ignominiã & infamiam, quas in ſeruiente ciuitate ferre neceſſe eſt.* Ex *oratione de Corona.*

Non ſolùm ad patrem & maiores ſuos uiritim genus ortumq́; ſuum referre unicuique licet, ſed ad totam communiter patriam, cuius omnium conſenſu indigenæ ſunt. Ex *orat. funebri.*

Quis adeò eſt infelix, qui ſeipſum, parentes, ſepulchra, patriam parui quæſtus gratia prodere uelit? Ex *oratione de Claſsibus.*

Cui utilia ſunt eadem tempora, quæ & ciuitatis hoſtibus, is amator patriæ nullo modo eſſe poteſt. Ex *orat. de Corona.*

Fieri non poteſt ut leges & iuſiurandum ijs curæ ſint, qui in perniciem eorum, quæ patriæ proſunt, ſeipſos uendiderunt, ſed ipſis nominibus ſolis contenti ſeducunt eos, qui uelut perfunctoriè et frigidè

gidè ibi ac non ſedulò & accuratè concionibus interſunt, neque exiſtimant hoc præſens ocium aliquando futurum cauſam magni & horrendi tumultus. Ex orat. de fœdere Alexand.

Eos, qui patriæ conſulunt, Athenienſes, quærere oportet, non eum, cuius deſperationis ſunt ſocij, ſed eum potius, cuius & mentis prudentiam, & diligentiam ſectantur. Ex oratione 2. contra *Ariſt.*

De fortitudine. 22

NON *eſt difficile neque cùm deliberare opus fuerit, fortitudinis opinionem cōſequi, neque cùm aliquod inſtiterit periculum, uehementem in dicēdo uideri, ſed illud & difficile eſt & conueniens, in periculis fortitudinem oſtendere.* Ex orat. de or*dinatione ciuit.*

Nunquàm fieri poteſt, opinor, ut qui paucis et uilibus rebus occupantur, magnos & audaces animos capiant; quemadmodum neque qui circa res præclaras & ſplendidas uerſantur, parua & tenuia cogitent. Ex orat. *de ordinatione ciuitatis.*

Nunquàm, opinor, fieri poteſt, ut magnum ac generoſum ſenſum induat, qui circa parua & abiecta uerſatur. Olynt. 3.

Qualiacunque hominum ſtudia fuerint, tales uos etiam habere animos neceſſe eſt. Ex orat. *de ordinatione ciuitatis. &* Olynt. 2.

De diligentia. 23

PRAECLARVM *quidem eſt, etiam per fortunam inter illuſtriſsimos admirationi eſſe: ſed multo præſtantius eſt, induſtria ſua quicquid glorioſum ac illuſtre ſit, adeptum eſſe. illa enim ſcelera-*

tis

tis ẽt interdum ſeſe obijcit, huius autem ſocietas & communicatio nemini adeſt, niſi qui generoſo animo atq; forti excellat. Ex orat. amatoria.

Par eſt quibus in rebus quiſque ſe exercet, ac in qua incumbit, in ijs ut plus ualeat. Ex orat. 2. in Philip.

Recta prudensq; rerum gerendarum in adoleſcente inquiſitio, & animi boni, & uegetæ mentis commune ſignum eſt. Ex orat. amatoria.

Quanto naturam habes præclariorem, tanto maiores dignitates expectes, citiusq; tui periculũ facere uelis, cenſeo. Ex orat. amatoria.

Haud par eſt ut cùm quis nihil agat uel amicis quidem mandet, ſua cauſa aliquid ut faciant, nedum dijs immortalibus. Olint. 2.

Quanto fortuna ceſſat, & hoſtes iuuat, reliquarum rerum ſatagite: ſin minus prouidete, ne nos unà & magiſtratus ſingulos accuſetis, & res neſtræ, Athenienſes, peſſum eant. nam fieri nequit, ut hæ abſque magno quodam malo conſiſtant, nemine eas conſeruante. ex 3. Proœm.

Non mirandum eſt, illum ipſum qui militat, laborem non detractat, & rebus gerendis omnibus adeſt, neque ullam occaſionem, neque temporis momentum rei bene gerendæ prætermittit, nobis cunctantibus, decernentibus, et ſententias rogantibus, ſuperiorem eſſe. Olynt. 2.

Nihil eſt cautis hominibus & circumſpectis adeò formidabile, quin diligẽtia præcaueri poſſit: neque ullum malum eſt, quin incautis & pigris euenire queat. Ex 25. proœm.

Si quis exiſtimat Alexandrum eo fortunatũ, quia ad eum, quem optabat, exitum perducebat omnia, illud cogitet, quòd agendo & laboran-

do

do & audendo, non deſidendo, felix, fortunatusq́; ſit. Ex 1. *Epiſt.*

De ignauia. 24

RERVM *occaſiones tarditatem noſtram & ignauiã non expectant.* Ex orat. 1. *contra* Philip.

Si quod quiſque uult quærens deſidebit, & ut ipſe nihil faciat ſecum reuoluens, primùm ſanè nullos unquam inueniet, qui facturi ſint. Ex orat. 1. *contra* Philipp.

Cùm non pauca reip. ſint errata, neq; ex paruo tempore collecta, quibus hæc reip. negocia male ſe habent, nihil eſt omnium, Athenienſes, *in præſentia nocentius, quàm quòd uos animis alienati eſtis à rebus, & tantiſper operam datis, dum audientes ſedetis, ſi quid noui nunciatum fuerit.* Ex orat. 2. *contra* Philip.

Turpe quidẽ eſt, proh ſupreme Iupiter *omnesq́; cœlites, & indignum uobis, & ciuitatis amplitudine, & rebus geſtis maiorum, ueſtra ignauia cauſa reliquos omnes* Græcos *in ſeruitutẽ proijcere.* Ex orat. de rebus Cherrhoneſicis.

Quòd multa bello perdidimus, ignauiæ noſtræ iure adſcribi.

Eodem modo, quo qui tempeſtatem expectant, mihi uidentur contemplari, tum ſinguli precãtur ne ad ſe perueniat, prohibere uerò nemo conatur, ex orat. 3. *contra* Philip.

Quò magis ſecuro erunt animo, eo citius peccabunt. Ex 49. *proœm.*

Quoniam uos neque paruum, neq; magnũ quicquam eorum, quæ oportebat, feciſtis, res noſtræ malè ſe habent: quòd ſi omnia, quæ decebat, feciſſetis, rebus ita affectis, ne ſpes quidem erat ipſas melio-

res fore: nunc autem ignauiam ueſtram & negligentiam uicit Philippus, ciuitatem uerò non uicit, neque uos eſtis uicti, imò ne moti quidem. Ex ora. 3. contra. Philip.

Quænam eſt cauſa cur ille plures res quàm nos ſuperiori bello ex animi ſententia geſsit? hic ipſe militat, labores perfert, periculis adeſt, neque occaſionem rei bene gerendæ prætermittens, neque ullam anni partem omittens: nos uerò (dicetur uerum) nihil facientes, hic perpetuò ſedemus cunctabundi, tum decernentes, tum interrogantes, ſi quid noui in foro dicatur. Ex orat. ad Philip. epiſt.

Sæpe contingit ut multarum magnarumq; rerum occaſio breui tempore ſuboriatur: quam ſi quis ſua uolumtate hoſtibus condonarit & prodiderit, nequicquam facere poterit, ut eam poſtea recuperet. Ex orat. de falſa legat.

Turpe eſt, uel potius turpiſsimũ, non ſolùm urbes & loca, quorũ aliquando fuimus domini, proijcere uideri, uerumetiam comparatos à fortuna ſocios & occaſionem. Olynt. 2.

Fortuna uolubiles habet mutationes, & in utrãque partem, uel ſecundas ad res uel aduerſas; quæ uerò per ignauiam hominum fiunt, ea certas clades afferunt. Ex 49. proœm.

Veritas. 25

VERITAS *potens eſt, et contrarium infirmũ.* Ex orat. de falſa legat.

De taciturnitate. 26

QVI *nullius culpæ ſibi conſcius eſt, ſi taceat ſilentio ipſo prauorum & nefandorum particeps eſſe uidetur.* Ex orat. de falſa legat.

Nemo

Nemo unquã conuictus eſt, qui uel ſileret, uel qui peccaſſe fateretur, ſed cum, opinor, nihil ueri eloqui deprehenditur, tum qua mente, quoque animo præditus ſit, cognoſcitur. Ex orat. de falſa legat.

De ira & iraſcentium natura. 27

NEQVE *priuatæ iracundiæ ſeruiendo, publicum commodum oportere lædere puto, neq; priuati odij cum reip. commodis quicquam admiſceo; uerùm ad quæ alios adhortor, ea ipſe arbitror decere me primùm facere.* Ex. 1. Epiſt.

Non eadem res eſt, Athenienſes, in ueſtrum conſpectum aſpicientem falſum teſtari et apud arbitrum. apud uos enim ingens iracundia & ſupplicium teſtantibus falſum imminet, ſed apud arbitrum tutò et ſine infamia quicquid uoluerint teſtantur. Ex orat. *contra Aphobũ de falſo teſtimo.* *Quæ aliquis de repẽte nulla ratione inita, facere coactus fuerit, & ſi contumelioſè iſtud fecerit, per iracundiam tamen dicere licet ſe feciſſe: quæ uerò diu multumq; antea excogitauit, continenter per multos dies aduerſus leges facere deprehenditur, non ſolùm abeſt ab eo ut ira motus fecerit, ſed etiam conſtat iam eiuſmodi hominem dedita opera iniuriam feciſſe.* Ex ora. *contra* Midiam.

Iraſcẽtium eſt, eũ, à quo moleſtijs affecti ſunt, ſubitò ulciſci, offenſorum, ut quocunque tempore ſontem & iniurium nacti fuerint, tũ de eo pœnas ſumere. Ex orat. *contra* Timocrat.

De odio. 28

SI *quis aliquid accepit, riſui eſt: ſi fateatur uenia: conuictis, odiũ, ſi quis iſtos increpet.* Ex ora. 3. *contra* Philip.

Neque ſecurius eſt in multorum etiam in paruis delinquentium, odium incurrere, quàm paucorum & in multis, neq; uerò popularius multitudinis delicta quàm paucorum obſeruare. Ex oratione contra Androt.

De hoſte. 29

QVI *calumniatorem tuetur, bonorum hoſtis eſt natura & genere: niſi quis ſycophantæ & improbi ſemen & radicem uelut agricola putat oportere relinquendam eſſe in urbe.* Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Qui ea, quibus ego capiar, agit & parat, hic mihi hoſtis eſt, & ſi nondum feriat neque iaculetur. Ex orat. 3. contra Philip.

Armis hoſtes uincendi ſunt, & in his eſt ſalus Reip. Ex orat. de ordinatione ciuitatis.

Fieri non poteſt ut externos hoſtes uincatis, niſi animaduerteritis in domeſticos hoſtes & inteſtinos illius miniſtros. uerùm neceſſe eſt incurrentes in hos ut ſcopulos ſerius occurrere illis. Ex orat. de rebus Cherroneſ.

De bello. 30

BELLVM *glorioſum, pace turpi optabilius eſt. Non idem habent periculum res, quas tum cùm uultis, agere licet, ſæpe ſententiam & conſilium mutare, & hæ propter quas imminet bellum.* Ex. 1. Epiſt.

Exiſtimo uobis conducere, proſpicere belli principium, ut ſi iuſtum; omnia porrò, quæ conueniũt, apparetis, idque ueſtro iudicio ſubyciatur. Ex orat. de claſſibus.

De pace. 31

S I pax,quæ alijs bonorum cauſa eſt,tantarum rerum, & tanti tumultus nobis cauſa fuit, quid aliud id eſſe dixerit quis, præterquàm quod mune ribus acceptis, hi rem natura præclarã prauè corruperunt? Ex *orat. de falſa legat.*

Proh Iupiter,eſtne aliquis rectè ſapiens,qui ex uerbis potius quàm rebus pacem agentem aut bel lum gerentem,ſecum æſtimet?nemo profectò . Ex *orat.3.contra Philip.*

Simul atq; de Philippo mentio incidit,ſtatim ſurgit aliquis & dicit, pacem tueri quàm ſalutare eſt, magnum exercitum alere quàm difficile & durum. Ex *orat.de rebus Cherrhoneſicis.*

De liberis. 32

INGENVIS,*& ſi maxima perpetrent facino ra,iſtud tamen corpus ſeruare licet.* Ex *Orat. con tra Androt.*

Homini libero maxima neceſſitas eſt, rerum turpitudo atque dedecus. Ex *orat. de rebus Cherroneſicis,& Philip.4.*

De ſeruis. 33

SERVIS *corpus flagitijs plagisq; omnib.obnoxium eſt.* Ex *ora.contra Androt.& Midiam.*

Alteri ſubdito ut ſeruo maxima neceſſitas eſt plagæ & corporis pulſatio. Ex *orat.de rebus Cher roneſicis.*

De muliere. 34

PLVRIMI *facienda eſt mulier in morbis, quæ*

quæ adſit homini ægrotanti. Ex orat. *contra* Nea*ram.*

Multo magis profectò ſoliti ſunt uir & uxor contentiones & inimicitias inter ſe ſubortas propter liberos mitigare, quàm propter iracundiam cõmunes liberos odio habere. Ex ora. *cõtra* Bœot. *de dote.*

Meretrices quidẽ uoluptatis gratia habemus, concubinas uerò propter quotidianam corporis curationem: uxores porrò, ad legitimos liberos procreandos, & fidelem custodiam rei domeſticæ habendam. Ex *orat. contra* Neæram.

Ne mulieri liceat ingredi in fana publica, cum qua fuerit adulter deprehenſus: quod ſi ingrediatur, impune ferat, quicquid patitur præter mortẽ. Ex *orat. contra* Neæram.

Durum eſt patri & matri liberis orbari, & chariſſimis ſuæ ſenectutis educatoribus priuari: ſed præclarum eſt ampliſſimos honores, memoriã uirtutis & eos publicè comparatos conſpicere ſacrificiisq́; & certaminibus dignatos immortalib. Moleſtia plenum, liberos orphanos relictos, patre in prælio fuſo.; præclarum uerò eſt paternæ uirtutis, & gloriæ hæredem eſſe. Ex *oratio. funebri.*

De fama ſeu gloria. 35

Soli *homines gloriam præclaris rebus geſtis partam omni inuidia fortiorem reliquerunt.* Olynt. 3.

Non ſolùm ſpectandum eſt an non pecuniam perdatis, ſed etiam an famam & gloriam bonã, cuius magis ſtudioſi eſtis quàm pecuniæ. Ex *oratione ad* Leptinem.

Quanto quis plura & grauiora ſupra dignita tem

tem conditionemq́; ſuam fecit, tanto apud omnes admirabilior exiſtimatur. Olynt. 2.

Populus nunquàm de pecunia coaceruanda ual de laborauit; de gloria uerò acquirenda ſic, ut de nulla re alia. argumentum ſanè eſt, quàm quum aliquando, maximam & innumerabilem inter Græcos pecuniam poſsideret, omnem pro honoris augendi ſtudio, inſumpſit: pro gloria quoq; de ſuo tributum pendere non dubitauit, neque ullum periculum unquàm detrectauit, unde immortalia bona ſibi peperit. Ex orat. *contra* Timocr.

Beati hac iuſta ratione cenſendi ſunt, primùm quidem qui pro modico tempore incredibilem & immortalem gloriam relinquunt, in qua & horũ liberi clari ac illuſtres depingentur, & parentes iſtorũ conſpicui facti in ipſa ſenectute nutriẽtur luctui ſuo conſolationem iſtorum gloria & celebritati adhibentes. Ex *orat. funebri.*

Si in paruis quis glorietur, tantum abeſt ut honorem aliquem propterea conſequatur, ut ineptus eſſe uideatur. Ex *oratione contra* Androtionem.

Qui unà cum Philippo *uerſantur, eum ita honoris ſtudio teneri aiunt, ut dum omnia pulcherrima facta ſua uideri cupit, magis ſuccenſeat ducibus & imperatoribus, qui laude aliquid dignum geſſerunt, quàm ijs qui rem infeliciter adminiſtrarunt.* Ex *orat.ad* Philip. *epiſt.*

De pudore. 36

Homini *quidem libero maxima neceſsitas eſt rerum turpitudo atque dedecus, & maiorem iſta haud ſcio, quàm quis dicere poſsit; ſeruo autẽ uerbera & corporis cruciatus.* Ex *orat. 4. contra* Philipp.

Equidem opinor liberis hominibus maximam eſſe neceßitatem in rep. gerẽda pudorem. Ex ora. I. contra *Philip.*

Probra hercle omnia fugienda ſunt. Ex orat. ad Leptinem.

Omnia quidem cauenda ſunt, tam quæ uidentur, quàm quæ turpia ſunt: potißimùm autẽ ea, propter quæ aliquis uidetur alijs ſuccenſere. Ex orat. ad Leptinem.

Quæ à paucis reguntur dynaſtiæ, metum ciuibus ſuis incutiunt, uerecundiam autem eis inſerere nequeunt. Ex orat. funebri.

Impudens. 37

QVA *ex re impudẽs appellatus eſt, niſi quia iſta, quæ neq; ſunt, neq; facta ſunt, propter impudentiam palàm dicere nihil pudet?* Ex orat. I. contra *Ariſtogit.*

Id profectò noſtis, quod ex quo tempore nati ſunt homines, & iudicia fieri cœperint, nemo unquam qui peccaſſe ſe fateretur, deprehenſus eſt, ſed impudenter loquuntur, inficiantur, mẽtiuntur, excuſatione fingunt, omnia faciunt ne dẽt pœnas. Ex orat. de falſa legat.

De ſpe. 38

MVLTI *ſæpe maiorum bonorum ſpe allecti, præſentia perdiderũt.* Ex oratione contra Timoc.

De humanitate. 39

HVMANITAS *contra inuidiam, & iuſtitia aduerſus*

aduerſus improbitatem, bonaq́; omnia contra mala uelut in acie collocantur. Ex oratione ad Leptinem.

Miror ſi nemo ueſtrum cogitat turpe eſſe, populum Athenienſem ſapientiæ doctrinæq́; opinione cæteros omnes antecellere, ad quem in rebus aduerſis tanquam ad commune perfugium confugi ſolet, Philippo inhumaniorem uideri, qui ut (in delitijs liberaliter educatum credibile eſt) à nemine admonitus, tamen cum proſperis rebus uſus eſſet, tum maximè humana ſe agere oportere putauit, ab ijs qui contra in acie ſteterant, & cum quibus de ſumma rerũ contendiſſet, qui, et cuiates eſſent, neq; inquirere, neq; declarare paſſus ẽ. Ex 3. ep.

Optarem uos, Athenienſes, qua erga alios omnes uti conſueuiſtis humanitate, eadem etiam erga uos ipſos uti. Ex procem.

Miſericordia. 40

NEMO *miſericordiam conſequi dignus eſt, qui nemini miſeretur: neque dignus eſt uenia, qui nemini dat ueniam.* Ex ora. contra Midiam.

Quam quiſq; natura legem erga reliquos omnes habet, eandem uiciſſim erga ipſum alios habere æquum. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Abſit, iudices, pauperes deſpiciatis (ſufficiens. n. ſatisq; graue eis eſt ſupplicium ipſa paupertas) neque eos, qui labore & induſtria ex æquo & bono uiuere uolunt. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

De amicitia. 41

NVLLVM *maius bonum uobis contingere poteſt, quàm omnium beneuolentiam, nulla*

adiuncta ſuſpicione, ſumma illorum uoluntate conſequi. Ex orat. de libertate Rhodiorum.

Cùm rebus quidem omnibus priuari acerbum et graue ſit, præſertim ſi ab inimico iſtud eueniat, tum uerò maximè beneuolentia ueſtra & humanitate quanto à uobis ea conſequi maximum eſt. Ex orat. de coron.

Nemo amicus & beneuolus eis eſſe poteſt, à quibus ſibi damnum aliquod impendere ſperat. Ex 50. *procem.*

Prudentium hominum eſſe non exiſtimo, uel cum familiarem & amicum aliquem eſſe putarint, ſic illi fidere, ut etiam ſi iniurius eſſe cœperit, ulciſcendi facultatem ſibijpſis eripiant; uel quando inimicum aliquem cenſeant, ſic odio proſequi, ut ſi, depoſito odio, uelit amicus eſſe, impediant, ne iſta facere liceat, ſed eos, meo quidem iudicio, & amare & odiſſe oportet, ut earum occaſionum neutra prætereatur. Ex orat. *aduerſus Ariſtocrat*.

Verorum amicorum officium eſt, his, quibus bene uelis, haud in eiuſmodi rebus gratificari à quibus & illis & ſibijpſis pendet aliquod damnum: ſed in ijs, quæ utriſque conducere poſſunt, opitulari, quod autem ipſe melius illo prouideas, id pulchrè adminiſtres, neque præſens obſequium totius reliqui temporis commodo pluris faciendum. Ex orat. *contra Ariſtocratem*.

Omnium eſt grauiſſimum, cùm quis nomine quidem frater nonnullorum uocitetur, ſed reipſa iſtos habeat inimicos, & multis grauibusq; ab ijs affectus iniurijs, in iudicium uenire cogatur. Ex *oratione de dote contra Bœotum*.

De

De beneficentia. 42

EQVIDEM *cenſeo eum, qui beneficium accepit, oportere omni tempore meminiſſe: eum autem qui dedit, continuò obliuiſci: ſiquidem illum oportet boni, hunc uerò puſilli & liberalis hominis officium facere, nam beneficia ſua commemorare ac referre, exprobrationi ferè ſimile eſt.* Ex orat. *de corona.*

Omnes profectò mutuam gratiam recipere digni ſunt, qui in bene merēdo de uobis priores partes occupant, præſertim uerò qui in extrema neceſſitate id faciunt. Ex ora.

Quæ eſt lex tantæ iniuſtitiæ & inhumanitatis plena; ut eum, qui de ſuo nonnihil donauit et rem perhumanam liberalemq́; fecit, gratia priuet & in calumniatorum manus conijciat, eosq́; iudicijs rationum reddendarum eorum, quæ dedit, præficiat? nulla eſt profectò. Ex orat. de corona.

Qui indignum aliquem honore afficiunt, ſimplicitatis ac ſtultitiæ opinionem aliquam habent; qui uerò de ſe benemeritis paria non referunt, malitiæ ſuſpicionem incurrunt. Ex oratione ad Le*ptinem.*

Plures quàm par eſt honorare, eſt multos ad benè merendum prouocare. Ex oratione ad Le*ptinem.*

Apud omnes homines inualuit conſuetudo propter multos bene meritos, etiam de alijs quibuſdam ſceleratis pōtius bene mereri, quàm propter perditos & flagitioſos auferre quæ data fuerunt ijs, qui ſine controuerſia digni ſunt beneficio. Ex *orat.* ad Leptinem.

De diuitijs & diuitibus. 43

Divitiae *& celeritas & robur & quæcunque alia iſtis ſimilia ampla & copioſo fructui ſunt ſuis poſſeſſoribus, & in ijs ipſis excellunt, quibus interſunt, licet nullus alius uelit.* Ex *orat. funebri.*

Nulla re omnium perinde ac pecunia opus eſt ciuitati ad ingruentia negocia. Ex *orat. 4. contra Philipp.*

Pecunijs certè opus eſt, cum ſine his eorum non licet quicquam fieri, quæ facienda ſunt. Olynt. 1.

Cùm in alteram partem uelut in trutinam argentum attuleris, idipſum argentum aufert, & ad ſeſe ratiocinationem omnem detrahit, nec amplius qui hoc fecerit rectè neque ſincerè ulla de re ratiocinari poterit. Ex *orat. de pace.*

Vndecunque quis acceſsionem uel paruam fecerit, plurimum adfert momenti. Olynt. 2.

Existima *te quoque aliquando iuuenem, & ea, qua nos ætate nunc ſumus fuiſſe, conſilijs autē & rebus à te geſtis, talem & tantū euaſiſſe, quod & nobis accidere poterit.* Ex *5. epiſt.*

Opulentus, audax, ſuperbus, magniloquus, uiolentus, impudens. Ex *orat. contra Midiam.*

Quis eſt, qui malit ſeipſum ſuaq; omnia bonā interire, quā fortunarū ſuarū partē pro ſeipſo & reliquis cōferre? Ex *ora. de ordinatione ciuitatis.*

De paupertate. 44

Multa *uilia & ſeruilia negocia liberos homines ac ingenuos paupertas agere cogit.*

ob

ob quæ miſericordiam potius quàm interitum demerentur. EX *appellatione contra* Eubulidem.

Abſit, iudices, pauperes deſpiciatis: ſufficiens n. ſatisq; graue eis eſt ſupplicium, ipſa paupertas, neque eos, qui labore & induſtria ex æquo & bono uiuere uolunt. EX *appellatione contra* Eubulidẽ.

EGO *neque ſi quis paupertatem uituperat, eum prudentem eſſe duco: neque ſi quis in rerum copia educatus fuerit, ob id gloriari debet.* EX *oratione de corona.*

Rebus neceſſarijs nonnullos priuare, eſt multo homines reddere maleuolos, & à rebus publicis alienos. EX *ora. 4. contra* Philip.

De rebus ſecundis. 45

RES *ſecundæ profligatorum, uim habent maximam tegendi & obſcurandi domeſtica uitia: at ſi quà in re offenderint; tum planè eorum facta diſcutientur.* Olynt. 2.

Nonnulli propter rerum ſucceſſum clari & illuſtres habiti ſunt. EX *orat. amat.*

Oportet modeſtè ſe gerere in rebus ſecundis, et quid futurum ſit, proſpicere. EX *oratione ad* Leptinem.

Secundis rebus præter dignitatem & meritum uti, occaſio eſt incautis deſpiciendi. Olynt. 1.

Res ſecunda ſeu fortuna, uniuerſam, quæ in hominibus ineſt ſagacitatem & ſapientiam excellit. EX *orat. de pace.*

Ipſi felices rerum ſucceſſus ad contegenda & occultanda hominum peccata apti ſunt, ſed ſi quid uſquam aduerſi contingat, tum plane hæc omnia

detegentur hominibusq; nota fient. Ex orat. ad Philip. epiſt.

Cùm in omnibus humanis rebus duo ſint bona, unum princeps omniumq; maximum, ſecundis rebus uti; alterum hoc quidem minus, caterorum maximum, rectè deliberare: nõ ſimul utrinſque poſſeſſio obtingit hominibus. Ex orat. contra Ariſtocratem.

Iſtis fortaſſe fatale eſt, nunquam ſecundis in rebus rectè ſapere. Ex 53. Proœm.

De fortuna. 46

MAGNVM *quidem momentum, imo uerò potius totum eſt, ipſa fortuna, ad omnium hominum negocia. Ex orat. ad Philip. epiſt.*

Fortuna rerum omnium domina exitum ſuo arbitratu tribuit. Ex orat. funebri.

Magna potentia uel potius ſumma eſt ipſa fortuna in omnibus hominum negocijs. Olynt. 1.

Multa fortunæ uoluntate gubernantur, multaque ſunt cauſæ cur non omnia ex animi ſententia hominibus ſuccedant. Ex 3. proœm.

In alijs quibuſdam rebus ſuperari ab aduerſarijs, non tam dedecus quàm infortunium dici poſſit: nam & in fortuna & præfectis, & multis aliquid ineſt, cur prius res præclarè uel contra geſta ſit. Ex 53. proœm.

Si quæcunque quis acceperit, etiam ſeruauerit, magnam habet fortunæ gratiam: ſi uerò imprudens prodegerit, interijt unà quoque memoria beneficij à fortuna accepti. Olynt. 1.

Bona quidem uoluntas præſtò eſt, quam ſi fortunæ

tunæ benignitas iuuet, res ipſa confici poßit. Ex 5. *epiſtol.*

Neque gubernandam nauem, diceret aliquis, quemadmodum nec ego exercitum ducebam, neque fortunæ dominus eram, ſed illa rerum omnium. Ex orat. de Corona.

Ex mendicis nonnulli celeriter diuites euaſerunt, & ex obſcuris & ignobilibus clari & illuſtres. Ex orat. 4. *contra* Philip.

Multæ & nutrices & lanæ uictum quæritantes, & uindemiatrices euaſerunt, ob reip. illorum temporum calamitates, ciues ac nobiles mulieres. Ex *appellatione contra* Eubulidem.

De aduerſa fortuna & calamitate. 47

AEQVVM *eſt miſereri non flagitioſorum hominum, ſed eorum, qui immeritò aduerſa fortuna calamitateq; conficiuntur.* Ex *orat. contra* Aphobum.

Si quos ærariorum dimittere oportet modeſtiſſimos, optimos, & ob minima delicta mulctam paſſos, hos inquam liberare oportet. Ex *orat.* 1. *contra Ariſtogit.*

Cùm neque iniurius eſt aliquis, neque peccat, ſed in ea, quæ omnibus conducere uidentur, ſe tradit, nec omnibus ex animi ſententia egit, haud exprobrare neque conuicium facere eiuſmodi homini par eſt, ſed condolere. Ex orat. de Coronæ.

Aequum eſt miſero & afflicto utut factum eſt, opem & auxilium ferre. Ex *oratione contra* Midiam.

Nemo unquam fortaſſe ueſtrum quæſiuit Athenienſes, cur tandem miſeri & infelices re-

ctius quā fortunati rebus ſuis conſulunt, non aliā de cauſa iſtud fit, præter quàm quòd iſtis euenit, ut ne quicquam formident, neque ſi quiſpiam pericula & graues caſus recenſeat ad ſe pertinere putant, illos recens adhuc delictorum memoria quando in infortunia inciderunt, modeſtos ad reliqua & moderatos reddit. Ex 25. *procem.*

Nullius rei inſtitutum conſilium uel magni fit niſi finem etiam utilem & honeſtum conſequatur. Ex 35. *procem.*

De deſperatione. 48

DESPERATIO *cùm ei ipſi maximo & exitiali ſit malo, qui ea affectus eſt, tū acerba & grauis omnibus & reip. minimè tollenda.* Ex orat. I. *contra Ariſtogit.*

Deſperatus omnis ſeipſum proijcit, etiam quē conſilio & ratione tenere licet ſalutem, & præter omnium expectationem fit, ſi fortè incolumis ſeruetur. quis igitur ſana mente præditus ſeipſum aut patriæ commoda iſti commiſerit? quis non pro uiribus fugerit, & eum procul ſummouerit, ne quis in talem uel inuitus incidat? Ex ora. *contra Ariſtogit.*

Neque uos conſternatis animis eſſe oportet, præſertim cùm ſciatis deſperationem neque præſentibus rebus conducere, & uobis indignum eſſe. Ex 49. Procem.

De futuro. 49

FVTVRVM *omnibus hominibus eſt incertum.* Ex *orat. ad Leptinem.*

Oportet

Oportet eos, qui proſpera optataq; utuntur fortuna, erga afflictos & oppreſſos ſemper optima uideri conſultare: quandoquidem uniuerſis hominibus incertus eſt ac dubius rerum euentus. Ex orat. *de Rhod. libertate.*

Præterita ſemper apud omnes omittuntur, & nemo unquam de iis deliberationem habendã propoſuit: futura autem uel præſentia conſultoris munus & officium poſtulant. Ex orat. *de corona.*

Id ipſum, quod præter ſententiam accidit, uirum perturbat, ipſiq; magnum dolorem affert. Olynt. I.

Neceſſariò euenit, cum pugna committitur, ut alij ſuperentur, alij uincant. Ex orat. *funebri.*

Ex *poſtremo euentu quæ præterierunt omnia, ut plurimum æſtimantur. Olynt.* I.

Sæpe contingit ut idem homo in hoc non rectè dicat, in altero uerò rectè ſentiat. Ex. 5. *proœm.*

Defunctorum curam habere oportet. 50

Quantum *quidẽ ciuitas de iis, qui in bello perierunt, ſolicita ſit, cùm ex alijs rebus, proſpicere licet, tum maximè ex hac lege, per quam qui ad funera hæc publicam orationem habiturus eligi ſolet, ſciens a frugi & probis uiris facultatum poſſeſſiones, & uoluptatum deliciarumq; uſum nõ magnifieri; ſed eorum omne ſtudium in uirtute & laudib. eſſe, orationibus iis, quæ illis ea maximè præſtarent, illos ipſos oportere honorib. afficere, dixit: ut quam, cum adhuc uiuerent, præclaram famam & gloriam nacti eſſent, ea quoq; defunctis ipſis tribueretur.* Ex orat. *funebri.*

Qui natura liberi ſunt, etiam ſi cum patribus adhuc uiuentibus altercati fuerint, eos tamen uita functos laudibus exornant: qui uerò cenſentur filij, cum ex illorum ſtatu non ſint, ut facilè cùm uiuis ipſis diſſentiunt, nihil pudet eos, defunctis ipſis maledicere. Ex *orat. de dote contra* Bœotum.

Leges defendite, & defunctorum curam habete, ne eorum nomen & familia pereat. Ex *orat. contra* Nico.

Ecquis omnium non nouit, uiuentibus quidem omnibus ſubeſſe quandam aut maiorum aut minorum inuidiam: mortuos porrò, ne hoſtium quidem ullum præterea odiſſe? ex Orat. *de corona.*

Illa eſt ex legibus Solonis*, quæ uidentur rectè ſe habere, nemini defuncto maledicendum.* Ex *orat. ad* Leptinem.

Solon in legibus, & Deus *in oraculo mandat, ut cognati & affines mortuis inferias certis diebus exhibeant.* Ex *orat. contra* Macartatum.

Nulla poteſt dici uel uerior, uel honeſtior cauſa cur hoſtium dominus propinquis & familiaribus defunctorum amicus eſſe uelit, quàm rurſum pro toto dimicare maluerit, quàm uirtutis eorum admiratio. Ex *orat. funebri.*

Diligenter exquirens atque conſiderans ſatis dignè pro defunctis uerba facere, unum eorum, quæ fieri nequeunt, eſſe reperi. Ex *orat. funebri.*

Cum aliorum bonorum nulla ſit defunctis communio, ſed ob res præclarè geſtas laudationes eorum, qui ſic interierunt, ſunt ueluti propria merces, neque enim amplius tunc eis aduerſatur inuidia. Ex *orat. de falſa legat.*

Parentes

Parentes honorandos eſſe. 51

P A R *eſt parentibus definitum ex utriſque præmium, & à natura, & à lege, iuſtè referre, & ultrò ſoluere.* Ex oratione 4. contra Philipp.

Equidem eum perfidum & dijs inuiſum non modò hominibus eſſe exiſtimo, qui parentes negligit. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Vbi pater eſt & filij iam uiri facti, fortaſſe & eorum liberi, ibi neceſſe eſt uarias & nulla in re ſimiles eſſe uoluntates. non enim ijdem ſunt ſermones & facta iuuentutis, quæ ſenectutis: ueruntamen adoleſcentes quæcunque agunt, ſi modò ſint modeſti, ſic faciunt, potiſſimùm ut clam habere conentur, ne parentes et ſenes offendant, diſſimulant id ſe uidere: & ſenes uiciſſim ſi forte ſumptus iuſto maiores uiderint, aut potationem, aut ludos immoderatos, ſic iſta uident, ut non uidiſſe uideantur. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Ab initio ætatis, in omnibus diſciplinis clari & illuſtres fuerunt, ea exercentes, quæ quamque ætatem decerent; ijsq; omnibus, quibus par erat, gratum facientes parentibus, amicis, familiaribus. Ex orat. funebri.

Maiorum noſtrorum uirtutes imitandas eſſe. 52

T V R P E *eſt, Athenienſes, turpe inquam, ordinem magnitudinis animi ueſtri deſerere, quem maiores uobis tradiderunt.* Ex orat. de ordinatione ciuitatis.

Multa & preclara pedeſtri certamine nualique prælio pugnantes trophæa ſtatuerunt, de quibus etiam nunc gloriamur: at qui uos conſiderare oportet, ipſos hæc erexiſſe, non ut nos ipſa ſpectantes ſolùm admiraremur, ſed etiam ut eorum, qui erexerunt, uirtutes imitemur. Ex orat. de ordinatione ciuitatis, & in extremo de Rhodio. libertate.

Vobis ſolis, Athenienſes, *licet præ cæteris hominibus, domeſticis uti exemplis, & maiores: quos in re laudatis re & factis imitari, tametſi prælia, neque expeditiones, neque pericula, in quibus clari & illuſtres fuerunt, imminere tempora non ſinunt, ſed uos præſenti uiuatis in ocio, eorum uerò prudentiam imitemini: ea enim ubique opus eſt.* Ex orat. de falſa legat.

Hac potentia opus eſſe cenſeo, nemini imperare neque uerbo, neque facto iniuſto, ſed noſtra facta ut maioribus digna ſint perpendere, non orationes, quæ in ſuggeſto habentur. ex ora. de ordinatione ciuitatis.

Non alienis exemplis, ſed domeſticis uſi, quæ facienda ſunt, ſciatis licet. ex Ora. de ordinatione ciuitatis.

Cogitare, turpiſſimum eſſe, patres ueſtros multos labores magnaq; pericula contra Lacedæmonios *bellum gerentes ſuſtinuiſſe: uos autem ne pro his quidem, quæ iuſtè aſſequuti uobis tradiderunt, uelle fortiter uos defendere.* Ex orat. ad Philip. epiſt.

Scire uos oportet, quòd in ijs rebus deſidetis ob quas mortem maiores ueſtri perpeſſi ſunt. Ex orat. de falſa legat.

Reliqui omnes homines alienum exemplis uſi, canis

cauti magis ipſi ſiunt: uos autem, ne auditis quidem aliorum infortunijs metuere poteſtis. Ex 24. Prœm.

Turpiſſimum quidem eſt, maiores ueſtros pro legibus tuendis, etiam mortem oppetere non dubitaſſe, uos autem in eas delinquentes, & prorſus euertere conantes, nolle punire. Ex orat. 2. contra Ariſtogit.

Non puto maiores hæc tribunalia & porticus uobis ædificaſſe, ut eiuſmodi homines in eis ſagittetis, ſed contrà ut coerceatis & puniatis: ac ne quis æmuletur aut expetat improbitatem. Ex oratione 1. contra Ariſtogit.

De morte. 53

MORTALIBVS *omnibus uitæ finis eſt mors, etiam ſi quis in domuncula concluſum ſe conſeruet: decet autem uiros fortes & ſtrenuos ſemper omnia, quæ præclara ſunt, aggredi, ſpem bonam uelut propugnaculum ſibi proponentes, & fortiter quicquid dederit deus, ferre.* Ex orat. de Corona.

Qui in animis omnium mortalium inſitum atque innatum uiuendi deſiderium contemnendum duxerunt, & honeſtè mori maluerunt, quàm uiuentes Græciam uidere in miſerijs & calamitatibus uerſari, nonne ſingularem & præſtantiſſimam omni oratione uirtutem ſuam reliquerunt? Ex oratione funebri.

Omnibus omnium peccatorum terminus eſt mors. Ex 3. Epiſt.

FINIS.

EX DEMOSTHENIS ORATIONIBVS ET EPISTOLIS SIMILIA.

VT approbaueritis & erga unumquenque beneuolo animo fueritis, ita orator ſapere uidebitur. Ex oratione de Corona.

Quemadmodum domus, opinor, nauigij, & aliorum id genus firmiſsima fundamenta eſſe oportet, ſic etiam negociorum actionumue principia & cauſas ueras ac iuſtas eſſe decet. Olynt. 2.

Per deos, quis ueſtrum uſqueadeo ſtolidus eſt, qui ignoret illinc bellum huc uenturum, ſi neglige̅tius egerimus? at uerò id ſi euenerit, uereor, Athenienſes, ne eodem modo, ut qui æs alienum grande conflant, facilè uſuris exiguo tempore ditati, paulò poſt etiam auitis bonis cedunt. Sic nos quoque ſi diutius ſegnes & ignaui eſſe uideamur, cunctaq; ad uoluptatem quærere, poſteà adducamur in neceſsitatem faciendi multa etiam grauia, quæ nolebamus, & de ijs, quæ ſunt in hac regione, periclitemur. Olynt. 1.

Quemadmodum per hos magnus & potens euaſit cùm ſinguli cenſebant ipſum utile quippiam ſibi facturum eſſe: ſic rurſus per ipſos debet deijci, poſtquàm omnia utilitatis ſuæ gratia facere conuictus eſt. Olynt. 2.

Cum fortaſſe poſſim quemadmodum & alij accuſare

accuſare, & gratificari populo, & publicare, & reliqua factitare, quæ iſti faciunt, ne in ulla quidem huiuſmodi re unquàm uerſatus ſim, neque eò ſim adductus, neque lucro, neque gloriæ cupiditate & ambitione, uerùm ea uſque adhuc dicere perſeuerem, quibus ego multis inferior ſim apud uos, uos autem ſi me audiretis, maioris eſſetis, ſic etiam inuidioſum dicere non fuerit. Ex *orat. de rebus Cherrhoneſicis.*

Vt in corporibus noſtris etiam ſi pars aliqua malè ſit affecta, tamen nō dolet, donec alioqui rectè ualemus: ubi uerò acciderit ægrotatio aliqua, ſingulæ partes ſcientur, ſiue ruptura, ſiue luxatio, ſiue earū, quæ uitiata ſunt, aliqua fuerit: ſic ſe habet res ciuitatum & tyrannorum donec foris bellum gerunt, domeſtica uitia non ſunt multitudini conſpicua: cum uerò finitimum bellum gerendum eſt, priuata omnia flagitia patefiunt. *Olynt.* 2.

Equidem *optarem, quemadmodum ſcio in rem ueſtram eſſe, ut optima dicentem audiatis, ſic ſcire me idem optima dicenti eſſe profuturum: multo enim iucundius dicere: nunc uerò metuo, ſed tamen utilia uiſum iri credo. etiam ſi uos non pareatis, dicere non deſinam.* Ex 52. *proœm.*

Turpe *eſt, Athenięſes, decipere uos ipſos, et omnia prorogando, quæ factu difficilia ſunt, intempeſtiuè agere, hocq́; non poſſe intelligere, quòd eos oportet, qui rectè bellum adminiſtrare uolunt, non ſequi res, ſed antecedere rebus; eodemq́; modo, quemadmodum quiſpiam iudicet imperatorem debere copijs præeſſe, ſic etiam rebus bonos cōſiliarios præeſſe oportet, ut quæcunque illis uiſa fuerint, ea gerantur, & non cogantur qualibet perſequi.* Ex *orat.* 1. *contra Philipp.*

Quemadmodum

Quemadmodum barbari pugnis decertant, ita uos bellum geritis cum Philippo. etenim qui ex illis uulneratus eſt, ſemper plagam contrectat, & ſi quis alibi ictus fuerit, illic manus ſunt. ictum autem depellere aut contra intueri neque nouit, neq; uult: ſic uos ſi audiueritis Philippum eſſe in Cherroneſo, illuc mittenda eſſe auxilia decernetis, ſi in Pylis, ſi alibi, unà curſitatis ſurſum ac deorſum, & ab illo certè gubernamini: nihil porrò decernitis, quod uobis ipſis in bello gerendo, utile ſit; neque de pecunijs quicquã proſpicitis, priuſquam uel factum eſſe aliquid, uel fieri audiueritis. Ex orat. 1. contra Philip.

Quemadmodum ſcio uobis conducere ut optima audiatis, ſit etiam ſcire utile fore ei, qui optima dixerit: multò enim iucundius ac libentius dicerem. Ex orat. 1. contra Philip.

Non per Iouem reliquosq; deos omnes in odium incurrere uolo, uerùm hæc commemoro, ut ueſtrum quiſque hoc cognoſcat ac uideat, quòd quotidiana quies & incerta, quemadmodum in priuatis uiris ſic & in ciuitatibus, non ex ſingulis eorum, quæ negliguntur, ſtatim mouet ſenſum ſui, ſed in ſumma rerum occurrit. Ex oratione 4. contra Philip.

Vt uniuſcuiuſque noſtrum aliquis eſt parens, ſic totius ciuitatis ciues omnes parentes communes exiſtimare oportet; hiſq; decet non ſolùm non ex his, quæ ciuitas donat, quicquam adimere, imò uerò ſi nihil horum eſſet, aliunde proſpicere deceret, ne ullius rei indigentes contemnerentur. Ex orat. 4. contra Philipp.

Vt quemadmodum ille paratum habet exercitum profligandæ, & in ſeruitutem redigendæ uniuerſæ

uerſæ Græciæ, ſic uos ſalutarem & auxiliarem omnibus paratum tanquam in precinctu habeatis. non enim fieri poteſt ut mittendis ſubſidijs unquã quicquam rectè commodeq; geratur. Ex orat. de rebus Cherroneſicis.

Vt ſi quis illorum, qui leges uiolarunt, antea damnatus eſſet, tu iſta nõ ſcripſiſſes: ſic tu, ſi nunc pœnas dederis, alius non ſcribet. Ex oratio. aduerſus Androt.

Quemadmodum exercitum, quem ciuitas habet, diſſoluere ſtudent, ducem & ſtipendium curãtem ei criminantes apud uos, ſic eos oſtendere Philippi copias diſſolutum iri, ſi uobis iſtud perſuaſerint. Ex orat. de rebus Cherrhoneſicis.

Quemadmodum in corporib. noſtris cùm quis certè ualet & robuſtus eſt nihil eorum ſentit, quæ ſingulatim uitiata ſunt, ubi uerò ægrotauerit, omnia mouētur, ſiue ruptura, ſiue luxatio, ſiue aliud quodpiã membrum non eſt perfectè ſanum, ſic & in regnis ac omnibus poteſtatibus, donec ſanè in bellis res proſperè gerunt, obſcura & incognita uitia ſunt uulgo; ſin caſus aliquis & damnum præter ſpem acciderit, omnia omnibus fiunt aperta illorum flagitia. Ex ora. ad Philip. Epiſt.

Si quã maximè fieri poteſt in rem eſſet loquutus, quemadmodum tum dixit, uos autem per ſegnitiem & ignauiam neglexiſſetis, neq; paruiſſetis, an geſtum eſſet eorum, quæ tum ciuitati euenire, fieri non poteſt; ſic igitur in ijs, quæ ego nunc loquor, & quiuis alius dixerit facta à uobis ipſis quærite. Ex orat. de rebus Cherrhoneſicis.

Videant ut quemadmodum ad interrogãdum prõpti ſunt, ſic etiã alacres & promptos ad agendum ſe præſtent. Ex orat. de rebus Cherroneſicis.

Vt

Vt ſi quis grauia ſupplicia ſceleribus conſtituat, ipſe quidem minimè iniuriam facere paratus eſſe uidetur, ſic ſi quis honores & præmia benemeritorum tollat, ipſe nihil boni facere paratus uidebitur. Ex orat ad Leptinem.

Vt iſtorũ quiſque ſuis & huius commodis ſtudent, ita uos uobis ipſis & legibus, mihiq́; ipſi ad uos confugienti, ſtudete, & hanc ſententiam, in qua nunc eſtis, ſeruate. Ex orat. contra Midiam.

Si profectò ut modeſtis pœnas ſumere ſufficeret, ita leges ſanxiſſet impunitate & licentia fore multos improbos cenſebat: ſin autem ut ſecuris & dicendi peritis, futurum ut priuati homines non poſſent eodem modo, quo illi, pœnam ſumere. Ex orat. aduerſus Androt.

Quemadmodum reliqui iuris ciuitatis æqua pars ineſt cuique, ſic quoque legis æquam partem ſingulis tribuendam eſſe putauit, qui eam tulit, et propterea ſcripſit, non licere legem ferre de uiro, niſi eadem ad omnes Athenienſes *pertineat.* Ex orat. contra Ariſtocrat.

Non hoc ſolum ciuitatis noſtræ donum contemptum & uile euaſit, ſed etiam reliqua omnia propter ſceleratorum, & dijs infeſtorum oratorum, qui talia celeriter & conſultò ſcribunt improbitatem, quorum uita turpiter quæſtuoſa in tam immenſum excreuit, ut honores & munera ueſtratia, quemadmodum qui paruarum rerum & admodum uilium auctionem faciunt, ſic uili precio ementes uendunt, & multis ob eum ipſum quæſtum ſtatuentes quicquid uoluerint. Ex orat. contra Ariſtocrat.

Quemadmodum cùm in magiſtratu ſunt, priuatos homines exiſtimant oportere ſibi morem

gerere, ita poſteaquam ipſi rurſus priuati facti ſunt, legibus reip. moderatricibus iure obtemperent. Ex orat. 2. contra Ariſtogit.

Admonere iſtum, inſania eſt: qui enim tumultibus, quibus populus uniuerſus ſibi moleſtos admonet, nunquam ceſſit, neque commotus eſt, unius ſcilicet alicuius oratione commouebitur? immedicabile, Athenienſes, malum eſt huius improbitas: itaque quemadmodum medici cum tumorem malignum, prædurum quidem, aut ulcus uicina omnia membra depaſcens, aut aliquod immedicabile malum uiderunt, urunt, aut omnino excindũt, ita uos omnes oportet beluam hanc exterminare, & ex urbe eijcere, nec expectare dum uobis damnum aliquod attulerit, quod abſit ut in reip. perniciem ſit, ſed præcauendum eſt. Ex orat. 1. contra Ariſtogit.

Exiſtimo per Iouem olympium, iudices, non fortuitò petulantiam & inſolentiam iſtam ſubortã eſſe Androtioni, ſed à dea immiſſam eſſe, ut quemadmodum qui uictoriæ donaria circunciderunt, ipſi mortem ſibi conſciuerunt, ſic & iſti iudicio contendentes perierunt, aut pecuniam duplam, iuxta leges perſoluerent, aut capitis pœnas luerent. Ex orat. contra Timocrat.

Vt alius ciuitatis æquam partem unicuiq; dari uult, ſic etiam legum iſtarum bona partis eſſe unumquenque cupit. Ex orat. contra Timocrat.

Quemadmodum enim Chalcis in Eubœo loco, ad Bœotiam ſitus eſt, ſic in Cherrhoneſo ad Thraciam ſita eſt Cardianorum ciuitas. Ex oratione contra Ariſtocrat.

Quemadmodum iſti ſibipſis ſuccurrunt aduerſus nos ſic, & nos oportet nobis ipſis opitulari.

Ex orat. contra Timocrat.

Ego enim quemadmodum & iſtum tot tantaq; retinere conuici, ſic & illorum utrunque non pauciora iſtis habere oſtendam. Ex orat. contra ...bum. 1.

V. Athenienſes natura bonitate, quod dixi, alijs erga alios humanitate & clementia utentes, quemadmodum conſanguinei, qui in eadem domo habitant, ſic uos eandem urbem publicè incolitis. Ex orat. 1. contra Ariſtog.

Vt quemadmodum uobis ego teſtimonijs multis & argumentis oſtendi matrem meam talentum pro dote attuliſſe, iſtud uerò me de paternis bonis non accepiſſe, uobis autem domum in id conſtructam exemptam eſſe; ſic & iſtum iubete uobis indicare, aut uera non eſſe quæ dico, aut me non debere dotem recipere. Ex oratione contra Bœotum de dote.

Si ſemel permiſeritis remp. capeſſentibus ut iniquè & contra leges agant, & præfinitum ius deſpiciant, neceſſe erit uos omnes illorum improbitatis incommodum capere, qui hanc urbem incolimus: quemadmodum enim ex erratis, quæ in nauibus inter nauigandum contingunt, ſi quis præſertim nautarum peccet, leue & paruum adfert damnum: uerum ſi gubernator aberret aut delinquat, omnibus ſimul nauigantibus commune infortunium ac periculum ſtruit; ita priuatorum hominum delicta non in plebis, ſed in ipſorũ incommodum referuntur; magiſtratuum autem & remp. adminiſtrantium peccata in uos omnes ſparguntur. Ex orat. 2. contra Ariſtog.

Quemadmodum, iudices, maximè uos ipſi nolletis malè audire à ueſtris liberis, ſic nec iſtum pa

tri conuicium facere ſinatis. Etenim *graue eſſet, ipſi cum iis, qui in paucorum dominatu multos ciues indicta cauſa iudicatos interemerunt, reconciliati, ſtetis pactis & conuentis, quemadmodum probos & bonos decet: iſtum, qui cum patre ui... te negocium iudiciale tranſegit, & multis rebus per iniuriam potentior euaſit, nunc memoriam diſcordiarum renouare permittatis, eiq; maledicere.* Ex *oratione contra* Bœotum.

Quemadmodum publicè iis omnibus opitulati eſtis, qui in ...odinis iugiter laborant, ſic & priuatim nunc mihi auxilio ſitis. etenim ſi ſeruus ueſter, non ciuis eſſem, uiſa ac cognita induſtria mea & erga uos beneuolentia, leuaſſetis me ſumptibus, & in aliquem alium fugitiuum irruiſſetis. Ex *orat. contra* Phœnipp.

Peto à uobis, iudices, quoniam omnia, quæ iuſta ſunt, declaraui, fidemq; uobis præſtiti, quemadmodum unuſquiſque eum, à quo iniuria afficeretur, odio, haberet; ſic pro me aduerſus Cononem *...m irã euomatis, nec talium quicquam proprium exiſtimetis, quod etiam alteri fortè contingere poteſt, ſed cuicunque tandem euenerit opem ferte, & quæ iuſta ſunt tribuite.* Ex *oratione contra* Cononem.

Deinde ſubdolè agit, dicitq; oportere, quam de nobis domo allatam habetis opinionem negligere, ut cùm arbitramini pecunias alicui ſupereſſe, rationẽ ſubducitis: quòd ſi uera ſit ſubductio, nihilq; ſuperſit, acquieſcitis; ſic nunc ...oque & oratione iis eſt aſſentiendum, quæ rationem præ ſe ferunt. Ex *orat. de corona.*

Cum hortarentur me priuatim omnes, ... quod conuenirent ut ad ſupplicium ſumendum de iis,

quæ

quæ ab eo paſſi ſumus, conuerteremur, & ut eum omnium mortalium ignauiſsimum inceſſerent, ſi ita mihi cum his ſit familiaritas, non exige- [illegible] ſupplicium pro ſorore, & affinibus, & ne- [illegible] & uxore mea, quæ neque apertè in deos im pi[illegible] neque in ciuitatem contumelioſa, legesq́; uel[illegible] contempſit, ea ad uos adducta eiusq́; ſcelẽ- ribus [illegible] declaratis & cognitis, eam ueſtro iudicio ſubijcerem, ut quicquid uelletis, de ea ſtatueritis, & quemadmodum Stephanus iſt[illegible] contra leges & pſephiſmata me meis familiar[illegible]s & neceſſa rijs priuauit, ſic & ego ingreſſus apud uos oſten- derem iſtum peregrinam uxorẽ contra legem du- xiſſe, alienigenos pueros adducere tunc ad tribu- les tunc ad populares, alienas porrò deſpondere fi- lias pro ſuis, & deorum religionem polluiſſe, popu li auctoritatem irritam & nullam facere, ſi quẽ uelit ciuem creare. Ex orat. contra Nearam.

Quemadmodum qui emit, eum uicit, qui pecu niam acceperit, ſi eum emerit, ſic qui non accepit pecuniam, neq; corruptus eſt, uicit eum, qui em[illegible] Ex ora. de corona.

Conſtitui nobilitatis rerumq́; maximarum re petita memoria, ita demum orationem coniungẽ re cum egregijs illorum facinoribus, ut quemad modum natura fuerunt cognati, ſic etiam commu [illegible]ibus eos laudibus exornem, exiſtimans hæc & il li[illegible] [illegible]ratiſsima, ac potius utriſque placitura, [illegible] uirtute, nedum natura, uerum & laudi- bus co[illegible]muni [illegible]ent. Ex orat. funebri.

[illegible] [illegible]tem fortaſſe exceſſum memorare uidebi mur [illegible]cendum tamen; quemadmodum enim ſi [illegible] hæc conſiſtenti mundo lumen tollat, labo rioſa & diſſimilis reliqua omni[illegible] uita futura eſt; ſic,

ſic, his uiris ſublatis, in tenebras magnamq́; turpi tudo em omnis, qua antea fulſerunt Græci, clari tudo incidit. Ex orat. funebri.

Senſi profectò ſtatim ab initio, omnem hominem, qui reip. curam gerit, decere, modò bonus ſit, quemadmodum liberi erga parente er ga omnes ciues ſe habere, beneuolos tamen, erat, qualeſcunque fuerint, nam in eiuſmodi ... à ſapientibus præclara & illuſtris uictoria ex ... tur. Ex 3 ...

Ego ... portere cenſeo (ac mihi propter id, quod dicturus ſum, ne reclametis, & obſtrepàtis, ſed ubi audieritis iudicate) quemadmodum de accipiendo ad concionem retulimus, ſic etiam de ciuibus in certos ordines redigendis, in comparandis rebus ad bellum neceſſarijs, concionem aſsigna re, & ſeipſum præbere, non modò hæc audire uolentem, ſed etiam facere cupientem, ut Athenienſ... enorum ſpes habeatis, nec hunc, neque illum, id gerat, interrogetis. Ex orat. de ordin. ciuita.

Fortaſsis ut neque priuatim facile eſt omnia re ... lè agere, ſic neque publicè, ſed tamen res maxi mas negligere non oportet. Ex 24. proœm.

Iſtis ſtatim ab initio nihil curæ fuit huius ſyn graphæ, ſed ut noſtra pro ſua uſi ſunt pecunia, ſic ſunt hi ſcelerati ſophiſtæ & iniqui homines. Ex orat. contra Aphobum de falſo teſt... o.

Quemadmodum Athenienſes, ſceleſtos ac flagatos, alios, qui ſcelera fatitur, ſine ... plicijs affici leges iubent, ſic etiam iſte, ... dem leges deprauare deprehenſus eſt, non ... dicendi poteſtate, nec auditis eius excuſat. condemnendus erit: confeſſus eſt enim altere ... re lege, ſe contraria iſta ferenda haud æqu... in fa cere.

cerè. Ex orat. contra Timocratem.

Quemadmodum ſi quale ſit argentum [illegible] di-[illegible]ndum eſſet, illud explorandum & probandum exiſtimaretis, ſic etiam poſtulo, ut habitam orationem [illegible], quæ nos contra diſſeruimus, iudicantes utilem quidem ſi inuenietis, fauente fortuna, ſequimini. Ex orat. 39. procœm.

[illegible] à uobis quemadmodum ego uobis mode-[illegible] utilem me præbui, ſic & uos nunc mei ra-[illegible] habeatis. Ex orat. aduerſ[illegible]lyclem.

F I N I S.

VENETIIS.
Apud Nicolaum Beuilacquam.
M. D LXV.

f. 21
BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

FINE

LABORATORIO RESTAURO
A. Lombardi 1971
Via V[illegible] n. 125-127
Tel. [illegible]